

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

63944

ELAZIĞ'IN TURİZM POTANSİYELİ VE İLDE
REKREASYONEL FAALİYETLER

Fulya GÜLBAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ELAZIĞ-1997

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ELAZIĞ'IN TURİZM POTANSİYELİ VE İLDE
REKREASYONEL FAALİYETLER**

Fulya GÜLBAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

Bu tez, ... Tarihinde, aşağıda Belirtilen Jüri
Tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile Başarılı/Başarısız Olarak
Değerlendirilmiştir.

Danışman

Yrd. Doç. Dr.

M. Dursun Çiçekçi

ÖNSÖZ

Ülkemizde turizm gelirlerinin ekonomimize olan kat.kısı her geçen gün artış göstermektedir. Buna paralel olarak 80'li yıllardan beri turizmden sağlanan ekonomik katkıların daha da arttırılması amacıyla, turizm sektörü büyük ölçüde desteklenmektedir.

Ülkemizin Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan Elazığ İli; coğrafi konumu, yapısının zenginliği, tarihi ve kültürel değerleri ile, turizm potansiyeli fazla olan illerimizdendir. Ancak turizm değerleri yeterince değerlendirilemediğinden sahip olunan bu potansiyeli yeterince fiili talebe dönüştürülemediği. Rekreatif faaliyetlere uygun coğrafi ve kültürel değerlerimizin büyük bir kısmı atıl vaziyette durmaktadır. İl çevresinde termalizm ve klimatizm değerlendirilmemiş önemli doğal kaynaklar arasındadır. Mevcut turizm potansiyeli planlı ve rasyonel kullanıldığı sürece hem ülke ekonomisine hemde yerli yabancı turistlere hizmet edilebilir.

İl genelinde, bu potansiyelin geleceği; etkili dış tanıtımın yapılması, alt yapı eksikliklerinin tamamlanması ve mevcut turizm kaynaklarının bozulmadan korunmasına bağlıdır. Tarihi ve kültürel değerler coğrafi değerlerle ele alınmalı, bakılıp korunmalı ve turizmin hizmetine sunulmalıdır. Mevcut turizm organizasyonlarının sayılarının, kapsamalarının genişletilmesi, kalitelerinin yükseltilmesi, ilde turistik gelişmenin teminatı olabilir.

Çalışmalarında bana yol gösterip yardımcı olan Coğrafya bölüm başkanı Sayın Prof. Dr. Saaddettin TONBUL'a değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Dursun ÇİTÇİ'ye, Coğrafya bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç. Dr. Harun TUNÇEL'e ve Tarih Bölümü Öğretim Üyelerinden M. Beşir AŞAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Fulya GÜLBAY
HAZİRAN-1997

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ	1
İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	V
SUMMARY	VI
TABLolar LİSTESİ	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII

GİRİŞ

1. Araştırma Alanın Yeri ve Sınırları	1
2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi.....	1
3. Araştırma Alanında Konu ile İlgili Daha Önce Yapılmış Çalışmalar.....	3

I. BÖLÜM

ELAZIĞ'IN TURİZM POTANSİYELİ

1.1. DOĞAL POTANSİYEL.....	5
1.1.1. Jeomorfolojik Özellikleri	5
1.1.2. İklim Özellikleri	11
1.1.3. Hidroğrafik Özellikleri	14
1.1.3.1. Akarsular	15
1.1.3.2. Göller	16
1.1.3.3. Maden Suları ve Kaplıcalar.....	18
1.1.4. Bitki Örtüsü	25
1.2. KÜLTÜREL POTANSİYEL	28
1.2.1. Arkeolojik ve Etnoğrafik Eserler.....	28
1.2.2. Geleneksel El Sanatları.....	31
1.2.3. Diğer Kültürel Turistik Değerler	34
1.2.4. Gençlik ve Kongre Turizmi.....	35
1.3. TARİHİ POTANSİYEL	35
1.3.1 Tarihi Eserler.....	35
1.3.1.1. Elazığ'ın Merkezindeki Tarihi Eserler.....	36
1.3.1.2. Harput'ta Bulunan Tarihi Eserler	37
1.3.1.2.1. Camiler	37
1.3.1.2.2. Hamamlar.....	43
1.3.1.2.3. Mescit ve Türbeler	44

III

1.3.1.2.4. Diğer Eserler.....	48
1.3.1..3. İlçe'lerdeki Tarihi Eserler.....	50
1.3.1.3.1. Ağın İlçesi'ndeki Tarihi Eserler	50
1.3.1.3.2. Keban İlçesi'ndeki Tarihi Eserler.....	52
1.3.1.3.3. Palu İlçesi'ndeki Tarihi Eserler	54
1.3.1.3.4. Baskil İlçesi'ndeki Tarihi Eserler	58
1.3.1.3.5. Maden İlçesi'ndeki Tarihi Eseler	60
1.3.1.3.6. Karakoçan İlçesi'ndeki Tarihi Eserler..	60
1.3.1.3.7. Kovancılar İlçesi'ndeki Tarihi Eserler.	62
1.3.1.3.8. Arıcak İlçesi'ndeki Tarihi Eserler	64

II. BÖLÜM

TURİZM SOSYO-EKONOMİK İLİŞKİLER

2.1. EKONOMİK KAYNAKLAR	65
2.2. NÜFUS	66
2.3. TURİZM-ULAŞIM ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	68
2.3.1. Demiryolu	68
2.3.2. Karayolu.....	69
2.3.3. Havayolu	70
2.3.4. Su Üstü Ulaşım	40

III. BÖLÜM

BUGÜNKÜ TURİSTİK KULLANIM ŞEKİLLERİ

3.1. ELAZIĞ İLİ'NDEKİ PARKLAR.....	72
3.2. HARPUT MESİRE YERİ	73
3.3. BUZLUK MAĞARASI.....	73
3.4. 100. YIL (ZAFRAN) MESİRE YERİ	75
3.5. CİP BARAJI MESİRE YERİ	76
3.6. KEBAN BARAJ GÖLÜ	76
3.7. İÇME MESİRE YERİ	77
3.8. HAZAR GÖLÜ	77
3.8.1. Hazar Gölü'nün Turizm Amaçlı Kullanımı	80
3.8.1.1. Günübirlik Ziyaretler Şeklinde Kullanım.....	80
3.8.1.2. Çadırılı Kamp Kurma Şeklinde Kullanım.....	80
3.8.1.3. Konaklama Tesisleri	82
3.8.1.3.1. Özel Teşebbüslere Ait Konaklama Tesisleri	82

IV

3.8.1.3.2. Kamu Kuruluşlarına Ait Konaklama Tesisleri.....	82
3.8.1.4. Sayfiye Evleri	84

IV. BÖLÜM

4.1.TURİZM ENDÜSTRİSİ	87
4.1.1. Elazığ İli'ndeki Konaklama Tesisleri	88
4.1.2. Elazığ İli'ndeki Yeme-İçme Tesisleri	89
4.1.3. Elazığ İli'ndeki Seyahat Acentaları	90
4.1.4. Elazığ İli'nin Diğer İllere Ulaşımı	90
4.2. ELAZIĞ İLİ'Nİ ZİYARET EDEN YERLİ VE YABANCI TURİSTLER	94

V. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. SONUÇ	97
5.2. ÖNERİLER	99
BİBLİYOGRAFYA	109
FOTOĞRAFLAR	114-201

ÖZET

Türkiye'nin en büyük coğrafi bölgesinin, yukarı Fırat bölümünde yer alan Elazığ İli, tarih öncesi devirlerden bu yana güncelliğini koruyan tarihi doğal yollar üzerinde bulunmaktadır.

Yapılan arkeolojik araştırmalar, tarıma dayalı yerleşik yaşamın ilde M.Ö. 6-7 bin yıllarına uzandığını ve dolayısı ile beşeri ve ekonomik yaşam açısından eskiliği kadar taşıdığı sürekli önemini belirlemektedir.

Elazığ İli'nde yer alan bir çok sayıdaki höyük ve Keban Barajı yapımı öncesinde, baraj altında kalan yerleşme alanlarında ele geçen belgeler ve tarihi Harput kentinin varlığı yerleşme merkezinin stratejik önemini ve ticari fonksiyonunu kanıtlamaktadır.

Tarihi Harput şehri uzun süre bölgenin en büyük ve en eski yerleşme yeri olma özelliğini korumuştur. Bugün doğal çevresi, tarihi ve kültürel özelliği ile Elazığ İli'nin en çok ziyaret edilen önemli rekreasyon alanlarından biridir.

Deniz etkisine kapalı olan bölgede akarsu ve göl kıyıları rekreasyon alanı olarak büyük önem taşımaktadır.

Doğal göl olan Hazar Gölü kıyıları Elazığ İli'nin önemli rekreasyon alanlarından. Gölün dalgasız sakin suları her türlü su sporlarına imkan sağlayabilecek niteliktedir. Gölün kuzey kıyılarında ikinci ev denilen yazlık evlerin sayıları da gün geçtikçe artmaktadır. Ayrıca göl kıyısında, kamu kuruluşlarına ait bir çok kamp alanı bulunmaktadır.

Elazığ ili sahip olduğu dağlık ve plato alanları, ovaları, doğal gölleri ve baraj gölleri ile (Keban, Karakaya, Cip, vb.) bakir sahaların canlandırılmasını bekleyen rekreasyon alanlarına da sahiptir.

İlçelerde bulunan tarihi eserlerin ve doğal güzelliklerin, zamana karşı koyabilmeleri ve turizm değerlerinin artması için yetkililerin yardımı ve desteğini beklemektedir.

Elazığ ili'nde bulunan bu turizm potansiyelini, kent içindeki rekreasyonel alanları, kırsal alanlardaki rekreasyonel faaliyetleri tarihi gelişim çerçevesinde ayrıntıları ile yaptığımız bu çalışmada belirlemeye gayret ettim.

Çalışmalarım var olan bu turizm potansiyelinin ve rekreasyonel alanların daha iyiye gitmesi ve yaratılabilecek yeni potansiyel alanların belirlenmesi amacına yöneliktir.

SUMMARY

Elazığ is situated in the upper Fırat portion of Eastern Anatolia region which is the biggest geographical region of Turkey. Elazığ is on the historical and natural roads which have not lost importance from prehistoric age to our time.

According to archeological researches, first agricultural civilization in this region started in the years of 6-7 thousand B.C. This researches give us important information about population, settlement and socio-economic life of the city and also we can understand that from ancient time to now this region have not lost its importance.

Many tumulus in the city and documents which were collected together from this region before the construction of Keban dam and existence of historical Harput city prove the strategic importance and commercial function of this settlement.

For a long time historical Harput city became the biggest and oldest settlement of this region. Today with its natural environment and historical and cultural peculiarities Harput is one of the most important recreational place of Elazığ.

In this region there is no seaside that's why river and lake banks have great importance as a recreational places. One of the most important recreational place of Elazığ is Hazar Lake. Every kind of water sports can be made in this place. Each year in the northern bank of the lake, amount of county houses have increased sharply. Also there are many camping places which are owned by public institutions in this lake.

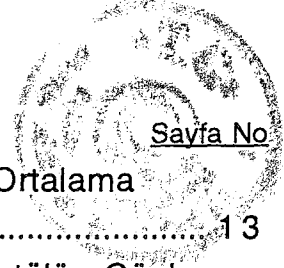
Elazığ city has many untouched recreational places such as: mountains, plains, plateaus, natural and artificial lakes (Keban, Karakaya, Cip, etc.) and waiting for becoming active.

Historical monuments and natural beauties in the towns wait help and support from official authorities to survive and increase their touristic values.

In this study we tried to point out the tourism potential, recreational places in the towns and recreational facilities in the country side with perspective of historical development and details.

Aim of this study is to increase the existent tourism potential and recreational places and to point out the new potential places.

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1.	Elazığ'da Ortalama, Ortalama Yüksek ve Ortalama Düşük Sıcaklıkların Aylara Dağılışı.....	13
Tablo 1.2.	Elazığ'da Ortalama Kar Yağışlı ve Karla Örtülü Günler Sayısı	14
Tablo 1.3.	Elazığ'da Ortalama Donlu Günler Sayısı.....	14
Tablo 3.1.	Hazar Gölü Kıyısında Kamu Kuruluşlarına Ait Tesislerin Kuruluş Tarihleri ve Kapasiteleri	83
Tablo 4.1.	Elazığ İli'ndeki İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri	88
Tablo 4.2.	Elazığ İli'ndeki Turizm Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri.....	88
Tablo 4.3.	Elazığ İli'ndeki Belediye Denetimindeki Konaklama Tesisleri	88
Tablo 4.4.	Elazığ İli'ndeki Turizm İşletme Belgeli Lokantalar	89
Tablo 4.5.	Elazığ İli'ndeki Belediye Belgeli Lokantalar	89
Tablo 4.6.	Elazığ Merkez İlçe'de Bulunan Pastahaneler	89
Tablo 4.7.	Elazığ Merkez İlçe'de Bulunan Seyahat Acentaları	90
Tablo 4.8.	Elazığ İli'nden Diğer İllere Yapılan Tren Seferleri	90
Tablo 4.9.	Elazığ İli'nden Diğer İllere Yapılan Uçak Seferleri	90
Tablo 4.10.	Elazığ İli'nden Diğer İllere Yapılan Otobüs Seferleri	91
Tablo 4.11.	Elazığ Merkez İlçe'den Çevre İlçelere Ulaşım İmkanları	92
Tablo 4.12.	1985-1995 Yılları Arasında Elazığ İlini Ziyaret Eden Yerli ve Yabancı Turist Sayısı	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil I. Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları	2
Şekil 1.1. Elazığ İli Fiziki Haritası	7
Şekil 1.2. Elazığ İli'ndeki Kaplıca ve İçmeler.....	19
Şekil 1.3. Harput'taki Tarihi ve Turistik Eserlerin Dağılımı	42
Şekil 1.4. Palu İlçesi'ndeki Turistik Değerler	55
Şekil 1.5. Kovancılar İlçesi'ndeki Turistik Değerlerin Dağılışı.....	63
Şekil 1.6. Hazar Gölü Civarındaki Turistik Potansiyel Alanlar	81
Şekil 4.1. Elazığ İl'ine Ait Yıllara Göre Gelen Yerli Turist Sayısı	95
Şekil 4.2. Elazığ İl'ine Yıllara Göre Gelen Yabancı Turist Sayısı	95

GİRİŞ

1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları

Araştırmamıza konu olan Elazığ ili; Türkiye'nin en büyük coğrafi bölgesini oluşturan Doğu Anadolu Bölgesi'nin, dört bölümünden biri ve en büyüğü olan Yukarı Fırat Bölümünde yer almaktadır. Yüzölçümü 9153 Km² olup Türkiye topraklarının binde on ikisini oluşturmaktadır. Elazığ ili 40°21' ve 38° 31' doğu boylamları ile 38° 17' ve 39° 11' kuzey enlemleri arasında yer alır. Elazığ ili'ni çevreleyen komşu illere gelince; batıda Malatya, doğuda Bingöl, kuzeyde Tunceli, güneyde ise Diyarbakır illeri bulunmaktadır. Merkez ilçe ile birlikte 11 ilçesi bulunan Elazığ'ın İlçe'leri; Sivrice, Palu, Maden, Alacakaya, Baskil, Kovancılar, Karakoçan, Keban, Ağın ve Arıcak'tır.

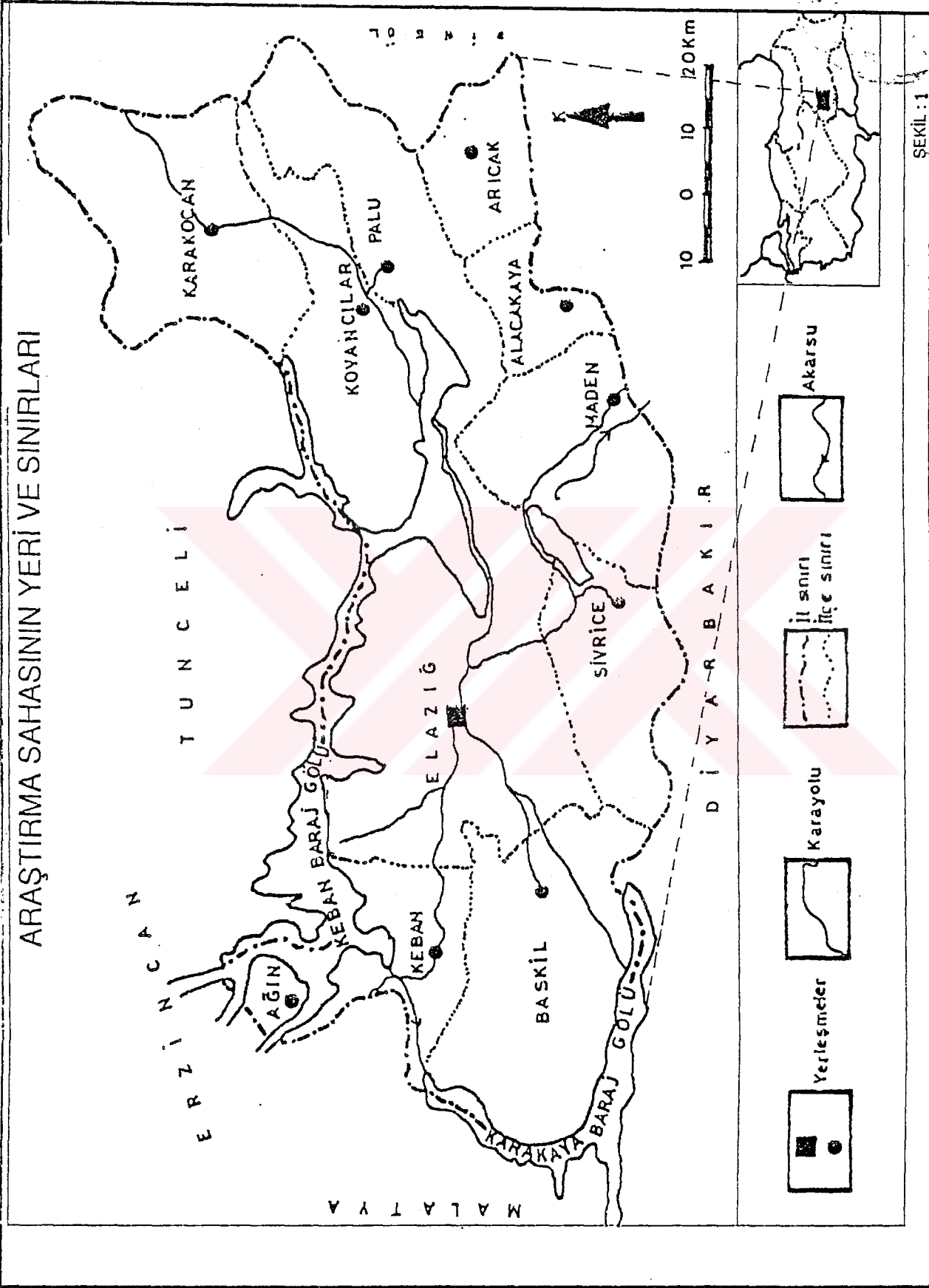
2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Türkiye'nin turizm endüstrisine katkıda bulunan Elazığ ili halen güncelliğini koruyan tarihi ve doğal yollar üzerinde bulunmakta, sahip olduğu coğrafi konum itibarı ile tarih öncesinden beri stratejik bir önem taşımaktadır. Farklı kültürlerle sahip devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerinden de büyük ölçüde etkilenmiştir.

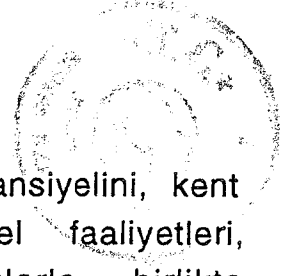
Çevresindeki verimli düzlükler ve bağlı bulunduğu doğal yollarla 1280 metre yüksekliğinde savunulması kolay, zaptedilmesi o günkü koşullarda imkansız zamanın en güçlü kalelerinden birine sahip olan Elazığ ilinin ilk yerleşim yeri olan Harput, uzun süre bölgenin en büyük ve en eski yerleşim yeri olma niteliğini korumuştur. Bugün ise doğal çevresi, tarihi ve kültürel özelliği ile Elazığ'ın en çok ziyaret edilen en önemli rekreasyon alanlarından biridir. Deniz etkisine kapalı olan Doğu Anadolu Bölgesi'nde akarsu ve göl kenarları rekreasyon alanı olarak büyük önem taşımaktadır. Elazığ bu yönden zengin kaynaklara sahiptir. İlin güneydoğusunda bulunan Hazar Gölü kıyıları, turizm faaliyetlerinin daha yoğun olduğu yaz aylarında şehire göre daha serin olup sıcaklardan bunalan şehir halkı için önemli bir dinlenme yeridir. Baraj gölleri olan Keban, Karakaya, Cip barajı da rekreasyon alanlarına birer mekan yaratmaktadır. Dini turizm açısından önem taşıyan türbeleriyle, termalizme hizmet veren içmeleriyle ve zengin folkloruyla turizm endüstrisine katkıda bulunan bir ildir, Elazığ.

ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ VE SINIRLARI

Araştırmamızın amacı bu mevcut turizm potansiyelini, kent içindeki rekreasyonu, kırsal alanlardaki rekreasyonel faaliyetleri, tarihi gelişim çerçevesinde fizyonomik ayrıntılarla birlikte ortaya çıkarmaktır. Elazığ'ın turizm potansiyelini ve ildeki rekreasyonel faaliyetleri incelerken merkez-çevre etkileşim konusunu ve yerleşmenin hizmet dağılımındaki rolünü de belirlemeye çalışırken rekreasyonel faaliyetlerin dağılışı ve gelişmesini de detaylı bir biçimde ortaya koymaktır.

Araştırmalarımnda öncelikle veri toplayıp literatür çalışması yaptım. Elazığ ve çevresinin rekreasyonel faaliyet alanlarını yerinde gezip görerek konuyla ilgili şahıslarla (Belediye Başkanı, Kaymakam, İl Turizm Müdürü, Müze Müdürü) mülakat yaptım.

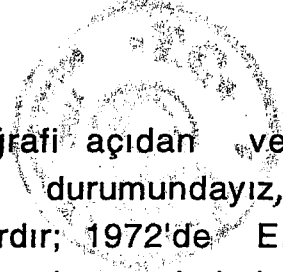
Elazığ şehir ve imar planı haritaları ve topoğrafya haritalarından yararlandım. Aynı zamanda araştırma gezilerim sırasında il ve ilçelerdeki kültürel, tarihi ve doğal güzellikteki yerlerin görüntülerini fotoğraflarla belirledim.

Elazığ şehir plânı üzerinde şehir ve turizm coğrafyasının genel prensiplerine riayet etmeye çalışarak, Elazığ'ın doğal potansiyelini, kültürel potansiyelini, turizm Sosyo-Ekonomik ilişkilerini ve Turizm Endüstrisine kaynak yaratan yerleri belirlemeye çalıştım.

3. Araştırma Alanında Konu ile İlgili Daha Önce Yapılmış Çalışmalar

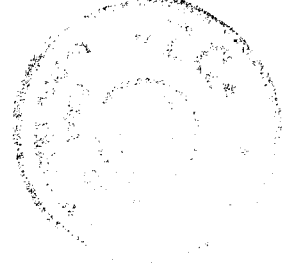
Araştırma sahamızla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar mevcuttur. V. Cuinet'in 1894 yılında yazmış olduğu "La Turgied Asie" isimli eser, Evliya Çelebi, Naumann, Moltke ve Polonyalı Simeon'un seyahatnameleri bölgeyle ilgili ilk çalışmalardır. yine İ. Sunguroğlu'nun 1958 yılında yayınladığı "Harput Yollarında" isimli dört ciltlik kapsamlı bir çalışma ile N. Ardıçoğlu'nun "Elazığ Kılavuzu" M. Ali Ünal'ın 1989'da yayınladığı XVI. yüzyılda Harput Sancağı isimli eserinde Elazığ'ın ilk yerleşim birimi ile ilgili bilgiler mevcuttur.

Elazığ il yıllıkları, Elazığ il Turizm Envanterleri, Yurt Ansiklopedisi konuyla ilgili kaynaklar arasında sayılabilir.

Yöreyi, turizm açısından incelerken coğrafi açıdan ve özellikle turizm coğrafyası açısından ele almak durumundayız, yöreyi coğrafi yönden inceleyen eserler şunlardır; 1972'de E. Akkan'ın yayınlanmış olduğu "Elazığ ve Keban Barajı çevrelerinde Coğrafya Araştırmaları", M. Tüncel'in 1977'de yayınladığı "Türkiye'de Yer Değiştiren Şehirler Hakkında İlk Not" 1949'da B. Darkot'un İslam Ansiklopedisi'ne yazmış olduğu "Harput", S. Erinç'in 1953'te yayınlamış olduğu "Doğu Anadolu Coğrafyası", D. Çitçi'nin yayınlamış olduğu "Harput Buzluk Mağarasının Jeomorfolojik özellikleri ve Mağarada Buz Oluşumu", Hilmi Karaboran'ın "Fırat Havzasında Sanat Tarihi ile ilgili eserlerin coğrafi dağılışı", Ali Yiğit'in "Hazar Gölü'nün turizm potansiyeli ve bugünkü kullanım durumu", Hayati Doğanay, Suna Doğaner'in, N. Özgüç'ün Turizm Coğrafyası eserleri çalışmalarına coğrafi açıdan ışık tutmuştur.

I. BÖLÜM

ELAZIĞ'IN TURİZM POTANSİYELİ

1.1. DOĞAL POTANSİYEL

Turistik bölgelerin oluşumunda doğal çevre faktörleri önemli bir yere sahiptir. Turizm faaliyetlerinin en çok yoğunlaştığı alanlar, deniz kıyıları, yapı ve iklim koşullarının elverişli olduğu yerlerdir. İklim ve güneş-deniz-kum çekiciliği yanında, göl, akarsu ve ormanlar da potansiyel turizm alanlarıdır. Özellikle şehir merkezlerine yakın ve kolay erişilebilir yerler hem sayfiye yeri hem de günübürlük rekreasyon alanı olarak bir çekicilik arzederler. dağlardaki manzaralar kayak merkezi oluşturmaya elverişli konumlar, şifalı sular, sıcak su kaynakları, karstik ve volkanik oluşumlar, mağaralar, şelaleler turizm amacıyla düzenlenebilecek turistik çekim merkezlerini oluştururlar (Özgüç, 1994, 261). Bu doğal özellikler çerçevesinde Elazığ ilindeki turistik çekim merkezlerini inceleyelim.

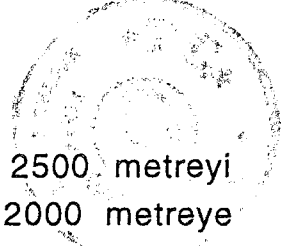
1.1.1. Jeomorfolojik Özellikler

Elazığ ili doğu, batı ve güneyde, Güneydoğu Toroslar'ın batı uzantıları ile çevrilidir. Yukarı Fırat Bölümünün Güneybatısında yer alan Elazığ ve çevresinin ortalama yükseltisi 1300-1400 metre dolaylarındadır (Tonbul, 1990, 275).

Güneydoğu Toroslar Baskil ilçesi'nden başlar ve ili batı, güney ve doğu yönlerinden çevreleyerek il sınırları dışına çıkar.

Doğu Anadolu'daki yükselti hatları, birbirlerine takriben paralel yüksek ve alçak sahalar dizisi halinde uzanmakta, bu diziler batıda güney-batı, kuzey-doğu istikametindedir (Darkot, 1943, 261).

Güneydoğu Torosların başladığı yerde en yüksek nokta 2347 m yükseltili Hazar Dağı'dır. Doğuya gittikçe uzanan dağ sırası demiryolunun geçtiği çöküntü hattından sonra, Bulutlu (2004 m) ve Karga dağları ile (1925 m) yeniden yükselir. Buradan sonra giderek genişler ve kuzeye doğru alçalarak devam eder (Şekil 1.1).

Güneydoğu Toroslar, sıra dağlarının iki uçta 2500 metreyi aşan yükseltisi orta kısmına doğru alçalarak 2000 metreye düşer. Bu kesimde en fazla yükseklikleri oluşturan Karaoğlan (2200 m), hazar (2347 m) Master (2171 m) dağları ancak 2000 m'yi aşarlar. Güneydoğu Torosların doğu ve batısına göre alçakta kalan orta kısmı, birbirine paralel ve sıkışık sıralar halindeki kıvrım demetlerinden oluşan bir antiklinalyum halindedir (Erinç, 1953, 109).

Güneydoğu Torosların Fırat ile Dicle vadileri arasına karşılık gelen orta kesiminde birbirine paralel uzanan üç dağlık kütle ile bunlar arasına sıkışmış iki depresyon yer almaktadır. Bunlar kuzeyden güneye doğru Çelemlik, Master sıra dağları, Hazar Gölü depresyonu, Hazar-Yaylım sıra dağları, Behrimaz-Çitli Depresyonları ve Maden Dağları şeklinde sıralanır (Günek-Yiğit, 1995, 92).

Tunceli ilinde yüksek ve düzenli sıralar oluşturan Munzur dağları Fırat ırmağının batısında Elazığ ili sınırları içine sokulur ve gittikçe alçalarak dalgalı plato görünümünü verir. Munzur silsilesi baştan başa Mezozoik teşkilattan meydana gelmiştir (Erinç, 1953, 112).

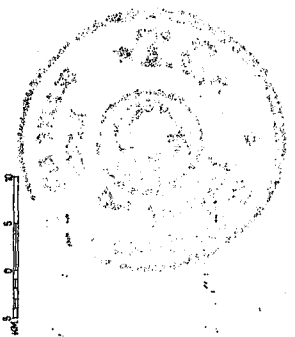
Hasandağı veya Haroğlu dağı (2136) bölgedeki Alpin yöne uygun olarak güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanır. Kuzeybatıda Piran (Keban) dağları ile birleşen Hasandağı'nın kuzeydoğusunda ise bu dağın bir uzantısı durumunda olan Naldöken Dağı yer almaktadır. Bulutlu dağı ise Hasandağına paralel bir şekilde uzanmakta ve en yüksek noktası 2000 metreyi geçmektedir. Kuzeybatıda kuzey-güney yönlü uzanan Piran (Keban) dağları bulunur. Dağın en yüksek noktasını 2016 metre yükseklikteki Öglükbaba tepesi oluşturur. Elazığ batısındaki platolar havzalara ait sistemler olup, dağların doruk bölümleri ile havza tabanları arasındaki geçiş alanlarını oluşturmaktadır. Yüksek platolar (1350-1450) ve alçak platolar (1100-1200m) olmak üzere iki grup halinde toplanabilir. Bunların yanısıra Kuzova havzasının doğusunda bazaltlar üzerinde uzanan volkanik platoları da belirtmek gerekir (Tonbul, 1987.41-43).

ELAZIĞ İLİ FİZİKİ HARİTASI

- İL SINIRI
- KARAKOLU
- DEMİRYOLU
- NEHİR
- YÜKSEKLİK EĞRİLERİ
- AKARSU
- İL MERKEZİ
- İLÇE BÜYÜK MERKEZİ
- İBBE ÇAY
- KÖPRÜ

[Symbol]	2000
[Symbol]	2000 1500
[Symbol]	900 1000
[Symbol]	1000

ŞEKİL 11

Coğrafi bakımdan Türkiye'nin en yüksek sahası olan Doğu Anadolu, güzel manzaraya temiz havaya sahip dağlarla kaplıdır. Memleketimizin en güzel manzaralı bu dağlarında, dinlenme evleri, tedavi istasyonları, senatoryum ve prevantoryum gibi tesisler hiç yoktur (Köksal, 1972, 133).

İlimizde yer alan Hasan Dağı ve Mastar dağı gibi dağlık alanlarda bu gibi tesislerin kurulmasına imkan veren temiz hava ve güzel manzaraya sahip alanlar mevcuttur.

Dağ turizmi çok geniş kapsamıdır. Dağın sahip olduğu özelliklerine göre turizmin birçok dalını kapsamında bulundurulabilir. Ortalama 1500-2000 metre yüksekliği bulunan il genelindeki dağlarda alt yapıyla beraber konfor ve kalitenin gerçekleştirilmesi, gerekli tanıtımın yapılmasıyla yaz ve kış aylarında, dağ turizmi imkanları sağlanabilir.

Elazığ İli'nin güneyinde yer alan Hazar dağı turizme elverişli bir konumda yer almaktadır.

Hazar Dağı'nın zirvelerine çıkıldıkça manzara görülmeye değer bir hal alır (Foto 1-2). Bir taraftan Hazar Gölü diğer taraftan Keban Baraj Gölü seyredilir.

Dağlar turizmde önemli bir çekici unsur olan manzara güzelliklerini sunarlar. Dağlarda doruklar en güzel manzara seyir yerleridir (Doğaner, 1991, 140).

Yaz aylarında serin havasıyla kış aylarında kar tutması ve Elazığ Şehri'ne yakınlığından ötürü Hazar Dağı turistik çekim merkezi olabilecek niteliktedir. Teleferik ve benzeri ulaşım kolaylığının sağlanması ve turistik tesislerin yapılmasıyla yaz ve kış aylarında kullanılacak turistik çekim merkezi olabilir.

Hazar Gölü'nü çevreleyen dağlardan Çelemlik Dağı'nın yayvan bir yapı oluşturmasına karşılık gölden sarp yamaçlarla kısa bir mesafede, nisbi olarak 1000 metreyi aşan yükseltiye ulaşan, Hazar Dağı heybetli bir görünüm arzeder. Ancak belirli yerlerden tırmanılabilen bu dağın yüksekliklerine çıkıldıkça görülebilen çevrenin manzarası seyredilmeye değer bir görünüm sunmaktadır. Dağın belirli yerlerinden gölün tamamı görülebildiği gibi Keban Baraj Gölü ve Munzur Dağları tüm heybetiyle seyredilebilmektedir. Ayrıca dağın üzerinde yer alan Kurudolu gölü ve güneyinde yer alan Behrimaz Havzasının manzaraları da görülmeye değerdir. Bu

dağın zirvelerinden birisini oluşturan Hazar Baba tepesinde yer alan ve çevre halkınca kutsal sayılan "Hazarbaba Ziyareti" de bulunmaktadır. Hazar Dağı tüm bu özellikleriyle dağcılık sporuna hevesli olanların yararlanabileceği önemli bir kaynak durumundadır (Yiğit, 1994, 291).

Dağlar çeşitli açık hava rekreasyon faaliyetlerine olanak verirler. Mastar ve Hazar Dağı'nda kış sporları, kampçılık, piknik, uzun yürüyüş (hiking), manzara seyri, fotoğraf çekme gibi faaliyetlerin gerçekleşmesine uygun mekanlar bulunmaktadır.

Dağ turizmi yurdumuzda giderek yaygınlaşmaktadır. Bu konuda büyük bir potansiyelin varlığı gözönüne alınarak Turizm Bakanlığı tarafından, ülke düzeyinde çeşitli çalışmalar başlatılmıştır. Söz konusu çalışmaların amacı, dağ turizmine elverişli alanların belirlenmesi ve buraların, gerekli etüdler yapıldıktan sonra bir planlamayla turizme açılmasıdır. (Doğu, Somuncu, Çiçek, Tunçel, Gürgen, 1993, 180).

Dağ turizminin gelişmesi "deniz turizmi" ve "termalizm"deki gibi yörenin bir takım tesislerle donatılmasına bağlıdır. Bunlar, dağ otelleri, kayak evleri, teleferik, telesiege, telekabin gibi tesislerdir (Köksal, 1994, 25).

Turizm İl Müdürlüğü bünyesinde 1994-1995-96 yıllarında üç kere olmak üzere Hazar Dağına tracking (Dağ-doğa yürüyüşü) düzenlenmiştir. Bu gibi faaliyetlerin sürekli tekrarlanmasıyla bölgeye turizm açısından canlılık kazandırılabilir ayrıca rekreasyonel faaliyetlerden uzun yürüyüş (hiking) için yürüyüş patikaları yapılabilir.

Elazığ şehrinin ilk kuruluş yeri olan tarihi Harput Güneybatı, kuzey-doğu istikametinde uzanan Harput plâtosu üzerinde bulunmaktadır (Akkan, 1972, 192). Güneyden verimli Elazığ Ovası ve Uluova düzlüklerine, kuzeyden ise Keban Baraj Gölüne hakim bir platoda kurulmuştur. Serin ve temiz havası görülmeye değer manzarasıyla yaz aylarında sıcaktan bunalan şehir halkına rekreasyon alanı yaratmaktadır.

Elazığ ovasının kuzeyinde yer alan Harput plâtosunun kuzeydoğusunda bulunan Buzluk Mağarası mağara turizmi açısından ayrıca bir önem taşımaktadır.

Kendine has özellikleri ile tanınan "Buzluk Mağarası" Harput'un kuzeydoğusun da Elazığ iline 12 km mesafededir. Mağaranın

jeomorfolojik özelliği ve şekli ile burada gerçekleşen klimatolojik şartlardan dolayı, mağarada yaz aylarında doğal olarak buz oluşmakta, kış aylarında ise buz teşekkül edememektedir (Çitçi, 1990, 29).

Elazığ ilindeki ovalar genellikle depresyon alanlarına karşılık gelmektedir. Çöküntü alanlarının, akarsuların taşıdığı alüvyonlarla dolması sonucunda oluşmuşlardır. Bu ovaları sıralayacak olursak, Elazığ Ovası, Uluova, Kuzova, Behrimaz Ovası, Palu (Yarımca) Ovasıdır. Ayrıca Harput'un kuzeyinde Mürüdü Ovası ilerisinde ise Zahini Ovası yer almaktadır.

Elazığ ovası aslında kuzeydeki yüksek düzlüklerden müstakil olarak ayrılmış bir depresyon değil bu düzlüklerin güneyi ile üzerinde Gölcük (Hazar) depresyonunun bulunduğu yükseltiler (Çelemlik Dağı, Mastar Dağı, Hazar Baba Dağı) arasında yer alan geniş depresyonlar dizisinden Uluova'nın bir parçasıdır (Akkan, 1972, 178).

Uluova Toros istikametine bağlı olarak güney batı, kuzeydoğu istikametinde uzanır. Uluova güneybatıdan (1100 m) kuzey-doğuya doğru (850 m) meyillidir (Erinç, 1953, 113).

Gölcük depresyonu gibi çukur sahalarda yine bu yöne uygun bir konumda bulunur.

Elazığ'ın güneyinde uzanan Uluova daha küçük yapılı olan Elazığ ovasından Eosen Devri'ne ait killi kumlu fliş denilen araziden, mürekkep sırtlarla ayrılmış bulunur. Her bir ovanın zemini eski ve yeni alüvyonların meydana getirdiği az çok kalın bir tabakayla örtülü bulunmaktadır (Darkot, 1943, 262-264).

Ovaların ağaçlık kesimleri civar halkı tarafından yaz aylarında piknik yeri olarak kullanılmaktadır.

Kuzova'nın Elazığ'a yakın olan Cip mevkiinde ve Baskil yolu üzerinde yapılan sayfiye evleri ekonomik durumu iyi olan il halkı tarafından yaz aylarında şehrin görüntülü ve tozlu havasından uzak, sakin ve temiz bir ortam yaratmaktadır.

1.1.2. İklim Özellikleri

Doğu Anadolu bölgesinin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer alan Elazığ ilinde karasal iklim hakimdir.

Elazığ ve çevresinde, yakınında bulunan bölgenin diğer bölümlerinden oldukça farklı ve karakteristik bir yöresel klima dikkat çekmektedir. Bu iklim genel özellikler açısından, Akdeniz iklim tipine yer yer benzerlikler göstermekle birlikte içinde yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesi'nin karasal iklim özelliklerinden de soyutlanmamaktadır. Bu iklim tipini "Karasallıkla genel karakteri bozulmuş Akdeniz iklimi" şeklinde sembolize etmek mümkündür (Tonbul, 1990, 275-292).

Elazığ çevresinde yaz-kış arasındaki sıcaklık farkı kontinentalitenin şiddetini ifade edecek şekilde 28.7 °C ulaşmaktadır. Buna rağmen çevre Doğu Anadolu'nun güneyinde yer aldığından, kışların hayli mülayim geçtiği bir bölümdür (Akkan, 1972, 188).

Tektonik oluşumlu bir ova olan Uluova'da orografik yapının ve yükselti farklarının tesiri ile genel iklim alanlarında meydana gelen bazı değişimler, yöre ikliminin mahalli bir karakter kazanmasını sağlamıştır (Sergün, 1975, 18).

Turistik bölgelerin oluşumunda doğal çerçeve faktörlerinden iklim elemanlarının önemi büyüktür. Elazığ ili yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesinin karasal iklim özelliklerine sahip olmakla beraber, Akdeniz iklim özelliğini kısmen olsa da bünyesinde bulundurmaktadır.

İklimin bu özelliğinden ötürü Elazığ ve çevresinde yaz ve kış aylarında turistik faaliyetlerin gerçekleşmesi mümkündür.

Dağların iklim açısından insan sağlığına uygun özellikleri Klimatizm'in konusu içerisine girer (Doğaner, 1991, 138).

İlimiz civarında yer alan dağlar, sağlık turizmi açısından elverişli iklim koşullarına haiz bol oksijenli temiz havaya sahiptir.

Elazığ İli'ndeki ortalama sıcaklıklara baktığımızda (Tablo 1.1) yaz aylarındaki sıcaklık ortalaması 25.6°C dir. Bu devrede Elazığ ve dolayları Türkiye'nin en sıcak bölümlerinden biridir (Tonbul, 1990, 277).

Elazığ'da Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında yaz turizminin, iklim koşulları açısından gayet elverişli olduğunu göstermektedir. Hatta ortalama sıcaklığın 22 °C olduğu Eylül ayında yaz Turizmi açısından elverişli iklime sahiptir. Bu verilere dayanarak Elazığ ve çevresinde Haziran ayından itibaren Eylül ortalarına kadar 3.5 aylık bir dönem iklim koşulları açısından yaz turizmi için elverişlidir diyebiliriz.

Elazığ ve çevresinin kış aylarında ortalama kar yağışlı günlerine baktığımızda (Tablo 1.2).

Aralık, Ocak ve Şubat aylarında 4.1, 7.0, 6.5 değerleri ortaya çıkmaktadır.

Ortalama karla örtülü günler ise Aralık 5.3, Ocak 12.5 ve Şubat ayı 10.9 gündür (Tonbul, 1990, 290).

Doğu Anadolu Bölgesi'nin güney ve güneybatı bölümü de az kar yağışlıdır. Sebebi; Bu çevre nisbeten daha az yüksektir ve ortalama sıcaklıkta yüksek mıntikalarda olduğu kadar fazla düşük değildir. Kar yağışları 15-30 gün arasında değişir (Elazığ'da 20 gündür). Genel olarak yüksekliği 2500 m'yi aşan yamaçlarda ise 45-60 gün arasında bu değer değişir.

Doğuda da Erzincan, Iğdır, Malatya ve Elazığ ovaları hariç bütün Doğu Anadolu, ocak ayında devamlı suretle karla örtülüdür. Çünkü Doğu Anadolu'da şiddetli karasallığın tesirleri egemendir. Burada yüksekliğin 1500 m den fazla sıcaklığın da bir hayli düşük oluşu , yağın karın yerde uzun müddet kalmasına sebep olur. Kar örtüsünün şubat ve ocak ayları içinde yerde kalma müddetleri birbirlerine oldukça yakındır. Bilhassa Türkiye'nin Doğu Anadolu'yu içine alan yarısında bu benzerlik fazladır. Yalnız Doğu Anadolu'nun güney ve güneybatı bölümlerinde bu süre azalır. Bilhassa Erzincan ve Elazığ Ovaları arasında adeta kademeler çok çeşitli bir durum arzeder. Doğu Anadolu'da umumiyetle 1500 m den yukarı plato ve dağlar bütün Şubat ayı içerisinde 28 gün karla örtülüdür (Onur, 1964, 19-41).

Elazığ'da kar yağışlı devre içinde en yüksek değer, aşağı yukarı bütün Türkiye'de olduğu gibi Ocak ayına aittir. Bu ayı Şubat izler. Bu iki ay 13.5 gün ile yıllık yağışın %65'ini oluşturur. Aralık ve Mart ayları da Ocak ve Şubat'a göre yüksek

olmamakla birlikte yinede yüksek değer gösterir (Çağlayan, 1994, 11).

Uluova'da en düşük ortalama sıcaklıklara ise 8°C izoterminin çevrelediği Hazarbaba, Hasan Dağı ve Master Dağı gibi dağlık sahaların 2000 metreyi geçen bölümlerinde rastlanılmaktadır (Tonbul, 1985, 157-161).

Elazığ'da ortalama karla örtülü günler sayısı Aralık, Ocak ve Şubat aylarında toplam 28.7 dir (Tablo 1.2). İl ve çevresi için bu rakam karın yerde kalma süresi açısından fazla olmamakla birlikte plâto ve dağlık alanların 1500-200 m'yi geçen bölümlerinde karın yerde kalma süresi bu rakamın fazlaca üzerindedir.

Elazığ'da donlu günler ortalama tablosunu incelediğimizde (Tablo 1.3) Ekim ayı 0.5 gün, Kasım 5.5, Aralık 17.1, Ocak 25.0, Şubat 20.5, Mart 12.2, Nisan ayı 0.9 gün ile toplam yıllık donlu günler sayısı 81.7 gündür.

İlk don olayının ortalama olarak Ekim ayı sonlarında başlaması ve Nisan ayının ikinci yarısında sona ermesiyle Elazığ ve çevresi, Doğu Anadolu Bölgesi'nde ilk don olayının en geç, sona eriş tarihinin ise en erken olduğu yöresidir (Tonbul, 1990, 173).

Tablo 1.1. Elazığ'da Ortalama, Ortalama Yüksek ve Ortalama Düşük Sıcaklıkların Aylara Dağılışı (1937-1981).

Sıcaklık C°	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Ortalama	-1.5	0.0	4.9	11.7	17.4	22.8	27.2	26.9	22.0	14.6	7.8	1.3	12.9
Ort. Yük.	2.2	4.0	10.0	17.3	23.3	29.1	33.8	33.7	29.0	21.3	12.7	5.0	18.5
Ort. Düşük	-4.7	-3.5	0.5	6.4	11.3	15.7	19.7	19.5	15.1	9.2	3.5	-1.8	7.6

Tablo 1.2. Elazığ'da Ortalama Kar Yağışlı ve Karla Örtülü Günler Sayısı

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Ort. Kar. Yağ. Gün Sayısı	7.0	6.5	2.5	0.1	-	-	-	-	-	-	0.4	4.1	20.9
Ort. kar Ört. Gün Sayısı	12.5	10.9	2.9	0.1	-	-	-	-	-	-	0.6	5.3	33.0

Tablo 1.3. Elazığ'da Ortalama Donlu Günler Sayısı

X	XI	XII	I	II	III	IV	Yıllık
0.5	5.5	17.1	25.0	20.5	12.2	0.9	81.7

İstatistiki verilere dayanarak Elazığ ilinde yer alan yükseltisi 2000 metrenin üzerindeki Hazarbababa, Mastar ve Hasan dağlarında Aralık ayının ortalarından itibaren Ocak ve Şubat ayları kış turizmi açısından uygun iklim koşullarına sahiptir. diyebiliriz. Bu durum iklimatik şartlar bakımından Elazığ'da kış mevsiminde önemli bir potansiyelin varlığını kanıtlamaktadır.

1.1.3. Hidroğrafik Özellikleri

Doğu Anadolu bölgesi coğrafi özellikleriyle her ne kadar denizden mahrum isede akarsuları, gölleri, şifali su kaynakları ve maden suları açısından zengin bir bölgemizdir.

Yukarı Fırat Bölümü göller ve nehirler itibariyle Doğu Anadolu'nun en zengin su potansiyeline sahip bölümüdür.

Yüksek dağlarla çevrili oluşu Elazığ çevresinin yağış şartlarını her ne kadar kısıtlarsa da, Fırat Vadisi'nin güney sektörlü hava akımlarının bölgeye intikalini sağlaması nedeniyle yıllık yağış 429.7 mm ile, İç Anadolu ortalamasının hayli üzerindedir. Tarım ve yeraltı sularının beslenmesi bakımlarından yağışın yıllık tutarından çok buharlaşma ile olan ilgisi yani "yağış etkinliği" önemlidir. Elazığ çevresinde 4 aylık az yağışlı dönemin, kurak bir devre olarak belirlendiği görülür, bunun dışında kalan yılın uzunca döneminin, nemlilik bakımından

oldukça elverişli şartlara sahip olduğu anlaşılır (Akkan, 1972, 189-190).

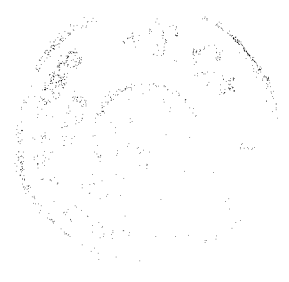
Elazığ Ovası ve Uluova'nın tabanlarında zengin taban suları ve Uluovanın orta kısımlarında artezyen yatakları bulunmaktadır.

Akarsu, göl ve termal kaynakların varlığı ilimiz turizmine, hareketlilik kazandırması açısından önem taşımaktadır. Sıcak yaz günlerinde bu su kaynakları iç turizmi canlandırdığı gibi rekreasyon faaliyetlerini de çeşitlendirir.

1.1.3.1. Akarsular

Elazığ akarsu havzası açısından ilin güney kesimi dışında bütünü ile Fırat Havzası içinde kalmaktadır. Doğu Anadolu'nun hatta ülkenin en önemli ırmağı olan Fırat Nehri'nin Keban İlçesi'ne kadar olan bölümü iki ana koldan oluşmuştur. Bunlar Karasu ve Murat Irmağıdır. Elazığ ilinin sularını Murat ve onun kolları boşaltır.

Fırat Irmağının en önemli kolu olan Murat Nehrinin ilk kaynağı, il sınırları dışında kalan, Van Gölü'nün kuzeyindeki Aladağ'ın kuzey etekleridir. Bingöl ilinin Genç ilçesinin geçerek Elazığ topraklarına girer (Yurt Ansk. sy. 4, 2477). Sürekli güneybatıya akarak Palu ilçesine ulaşır ve Keban Baraj Gölüne dökülür. Murat nehrinin en önemli kollarından birisi Peri Çayıdır. Bingöl'ün Şeytan Dağlarından doğan Peri Çayı, Munzur Dağı eteklerinden doğan, Munzur suyu ile birleşir ve il sınırında Murat Nehri'ne katılır. Hazar Gölü'nün batısındaki dağlık bölgelerden doğan Haringet deresi sularını Keban Baraj gölüne boşaltmaktadır. Behrimaz (Kavak) çayı Maden dağlarından çıkar, Behrimaz Havzasında ova yüzeyinde kuzeydoğu yönünde akar (Günek, Yiğit, 1995, 94). Deniz etkisine kapalı olan il genelindeki akarsu kıyıları turizm açısından oldukça önem taşırlar. Bu akarsuların yerleşim bölgelerine yakın olan kısımları piknik ve mesire yeri olarak değerlendirilmekte ve turizme büyük bir potansiyel değer katmaktadır.

1.1.3.2. Göller

Hazar Gölü

Elazığ Diyarbakır karayoluna paralel olan Elazığ'a 22Km uzaklıktaki Hazar gölü tektonik bir göldür. Yaklaşık 80 Km² yüzölçümü ile Van gölünden sonra Doğu Anadolu'nun ikinci büyük gölüdür. deniz etkisine kapalı, yüksek dağlık alanlardan oluşan ve orman örtüsünün çok az olduğu Doğu Anadolu Bölgesinde, akarsu ve göl kenarları rekreasyon alanı olarak büyük önem taşırlar. bu şekildeki yerler arasında Hazar gölü kıyılarının ayrı bir özelliği vardır (Foto: 3-4).

Büyük nüfus kütlelerinin barındığı şehir merkezlerine fazla uzak olmıyan göl kıyıları, ulaşım kolaylığının yanında, doğal güzelliği ilede çevre halkının önemli bir rekreasyon alanı durumuna gelmiştir (Yiğit, 1994, 289). Hazar gölü ve çevresi doğal yapısından ötürü turistik önemi olan bir sayfiye yeridir.

Hazar gölü ve civarı balık ve kuş avcılığı yapılmasına müsait olup, gölün dalgasız ve sakin suları, kayık motor ve yelken yarışlarına, sandalla gezintiler ve her çeşit su sporlarına imkan verecek konumdadır. Bugün için Hazar Gölünden Elazığ, Diyarbakır ve Malatya'da oturanlar faydalanabilmektedir. Göl civarında bugün 28'i kamu kuruluşlarına ait ikisi özel olmak üzere 30 kadar tesis yanında, şahıslara ait en az yirmi evden oluşmuş kooperatif evleri, şahıslar tarafından işletilen 20'ye yakın balık evleri, restaurant ve gününbirlik piknik alanları bulunmaktadır. Ayrıca yaz aylarında sayıları değişken olmakla beraber çadırlar kurulmaktadır. Hazar gölü çevresinde bulunan en önemli tarihi eser göldeki Kilise adası ve bunun etrafında konumlanmış ve sular altında kalıntıları bulunan Gölcük köyüdür.

Keban Baraj Gölü

Keban baraj gölü ülkemizde bulunan en büyük yapay göl olmakla beraber, yüzölçümü itibarı ile ülkemizin üçüncü büyüklükteki gölüdür (Foto: 5-6). Yılda 62 milyon kilowat saat elektrik üreten gölün suları doğrudan tarımda kullanılsa da Uluova sulama projesiyle Keban baraj gölünün sularından istifade edilmektedir. Baraj sahasının uzunluğu 125 km'dir. Elazığ Orman Bölge müdürlüğünce 1984 yılından itibaren

ağaçlandırma faaliyetlerine başlanmıştır. Baraj gölünde balık üretimi de yapılmaktadır. 1981 yılında ilgili kuruluşların katılımıyla Ankara'da DSİ Genel Müdürlüğünce, Keban Barajının balıklandırılması ile ilgili proje hazırlanmıştır (Özdemir, 1990, 210). Bu amaçla balık üretim tesisleri kurulmuştur. Gölde Aynalı Sazan üretimi çoğunluktadır. Deniz etkisine kapalı olan ilimizde tabii göl kıyıları gibi yapay göl kıyılarıda ağaçlandırılmak suretiyle birer rekreasyon alanı yaratılmaktadır. Ulaşım kolaylığı olan yerleşimlerin yol güzargahları üzerinde bulunan yerlerde, baraj gölünün manzarasının seyredilmesine imkan veren mekânlarda, balık restaurantlarına rastlamak mümkündür. Altınova bölgesinde teşekkül eden göl kısmı mesire yeri olmaya en elverişli kısmıdır (Memişoğlu, 1977, 48).

Karakaya Baraj Gölü

Fırat Nehri üzerine kurulmuş ikinci barajımızdır. Yılda 7.5 Milyar klowat/saat enerji üretilmektedir. Sulamadan da istifade edilmektedir. Gölde geniş çapta balık avcılığı yapılmaktadır.

Cip Baraj Gölü

Murat suyu ile birleşen Cip çayı üzerinde Cip köyünün 1 Km kadar güneyinde kurulmuştur. Sulama amaçlı Cip barajı 800 hektar alanı sulamaktadır. Barajın yanında balık üretme çiftliği ve mesire yeri bulunmaktadır. Elazığ iline 10 Km uzaklıkta bulunan Cip baraj gölü, gününbirlik rekreasyon alanı olarak elverişli bir mesire yeridir.

Kalecik Baraj Gölü

Karakoçan ilçesi sınırları içerisinde bulunan baraj 900-1200 hektar alanı sulamaktadır. Karakoçan ilçesinin 2km kuzeydoğusunda Kalecik Çayı üzerinde kurulmuştur (Foto 7). Etrafı ağaçlandırılmak suretiyle yöre sakinleri için önemli bir rekreasyon alanı olarak değerlendirilebilir.

1.1.3.3. Maden Suları ve Kaplıcalar

Maden suları ve şifalı kaynaklar "Termalizm" denilen sağlık turizminin kapsamı içerisine girmektedirler. İlkçağlardan beri yurdumuzda kaplıca ve içme tesislerinin kalıntıları insanların termalizme verdikleri önemi göstermektedir.

Deniz ve göl kıyıları yanında maden suyu kaynaklarına sahip kaplıca yerleşmeleri de kıta Avrupa'sında hala önemlerini korumaktadırlar (Özgüç, 1994, 53).

Memleketimiz hidromineral kaynaklar yönünden dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. Ancak bunlardan pek azında konaklama ve diğer tesisler vardır (Köksal, 1994, 22).

Uluslararası Kaplıcalar Birliği (FITEC)'ne göre; bir litresinde en az 1 gr eriyik halde mineral veya karbondioksit gazı bulunan sulara "maden suyu yada hidromineral; ayrıca sıcaklığı 20°C'nin üzerinde bulunan maden suları, sıcak maden suyu "thermal" olarak kabul edilir (Ülker, 1988, 21).

Buna göre il genelinde 18 maden suyu kaynağı mevcuttur. İki tanesi ilin kuzeyinde, altı tanesi güneyinde, beş tanesi doğu ve güneydoğusunda, beştanesi kuzeydoğusunda bulunmaktadır (Şekil 1.2).

Elazığ İli ve civarı hidromineral kaynaklar yönünden zengin kaynaklara sahip olmasına karşın konaklama ve diğer tesislerin yokluğu nedeniyle hergün boşa akıp gitmekte ve yok olmaktadır. Elazığ İli'nden böbrek, mide, cilt hastalıkları, sarılık, bağırsak, karaciğer, kaşıntı ve ağrılara iyi gelen kaplıca ve içmeler bulunmaktadır.

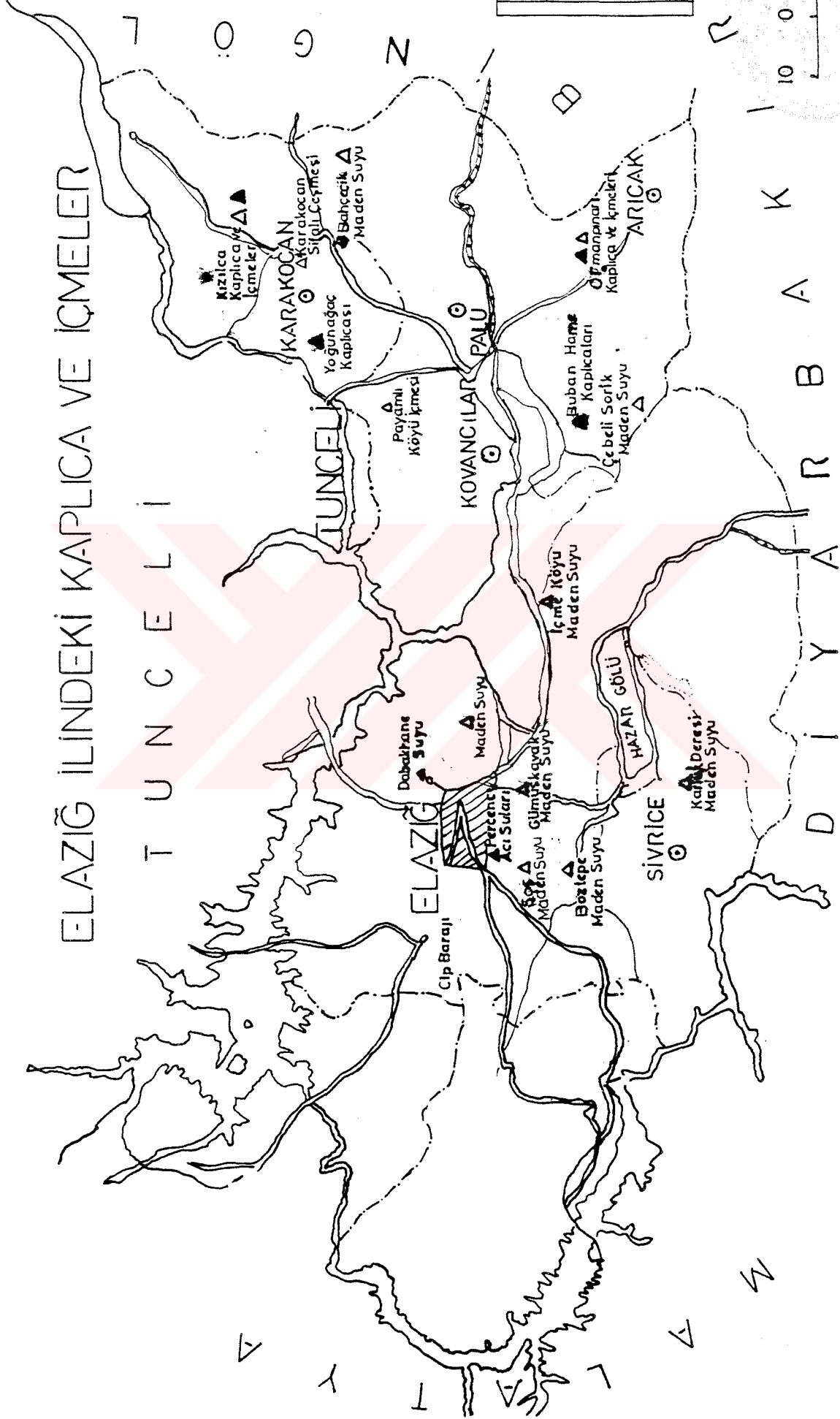
Mürüdü (Sarılık Çeşmesi) Suyu

Elazığ'ın 7 km kuzeyinde ve Elazığ-Tunceli yolundan yarım kilometre mesafede etrafı ağaçlık ve bağlık bir noktada çıkan Mürüdü Suyu, başka adı ile Sarılık Çeşmesi suyu bir çeşmeden akmaktadır (Çağlar, 1950, 561). Sarılık olan kimseler bu sudan içmekte ve yıkanmaktadırlar. Gümüşbağlar Köyü yakınında bulunan bu şifalı su yöre halkı tarafından kullanılmaktadır.

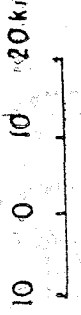

ELAZIĞ İLİNDEKİ KAPLICA VE İÇMELER

T U N C E L İ

LEJANT	
○	İLÇE
●	BÜCAK
○	KÖY
—	ASFALT YOL
- - -	D.D. YOLU
▲	KÖY YOLU
▲	İÇMELER
▲	KAPLICALAR

ŞEKİL: 1-2

Yurtbaşı (Hoğu) Madensuyu

Elazığ'ın 14 km doğusunda bulunan Hoğu Köyü (Yurtbaşı) Uluovanın büyük köylerinden biridir. Gurbet Mezrası denen Hoğu Köyüne yaklaşık 1.5 km mesafede bulunan bu madensuyu belirli bir noktadan fakat bir çok delikten kaynamaktadır. Çıktığı yamacın biraz altında etrafı taşlarla örtülü bir havuzda toplanır. Yöre halkı bu suyu sulamada kullanır. Bir gramdan fazla serbest karbondioksit ihtiva eden suyun başlıca iyonları hidrokarbonat, klorür, bromür ve sülfattır. Bileşiminde bir miktar arsenik iyonu da vardır. Radyo aktivitesi 5 Emandır. Elazığ Diyarbakır demiryoluna birkaç kilometre mesafede bulunması işletmeye açılması için müsait bir faktördür (Çağlar, 1950, 559). Daha ziyade mide ve böbrek hastalıklarına iyi gelen içmece Yurtbaşı Belediyesi tarafından işletilmektedir. Yol ve elektrik gibi alt yapısı mevcuttur.

Perçenç Suları

Perçenç suları Elazığ'ın 7 km güneydoğusunda Akçakiraz Köyü yakınında kaynamaktadır. Soğuk olan ve Hoşrik adıyla anılan tuzlu maden suyu bir iğde ağacınının altında kaynamaktadır. Bu suyu halk nadiren içmekte daha çok bu su ile ıslattığı çamuru vücuduna sürmektedir.

Perçenç acı suyu ise yine bu bölgede ağaçlıklar arasında ve dere kenarında kaynamaktadır. Suyu bol olan kaynağın üzeri taşlarla kapatılmıştır. Köy halkı bu suyu içer, bazen yıkanır fakat genelde tarla sulamada kullanılır (Çağlar, 1950, 564).

Gümüşkavak (Hırhırık) Maden Suyu

Elazığ'ın 5 km güneyinde bağılık bahçelik Gümüşkavak köyü yakınında kaynayan bu suyun sıcaklığı 15°C'dir. Saniyede 0.1 lt kaynayan su, soğuk olmasına karşı halk bu suyu ağrı, sızı ve kaşıntıların tedavisinde kullanır.

Korucu (Genefik veya Yılpınarı) Madensuyu

Elazığ'ın 30 km güneydoğusunda ve İçme köyüne oldukça yakın bir mesafede, Master dağlarının eteklerinde bulunan bu

madensuyunun litresinde bir grama yakın serbest karbondioksit vardır. Küçük bir vadi yamacından çıkan su zaman zaman yer değiştirir. Etrafı ağaçlık olan bu madensuyunun sıcaklığı 17.5°C olup saniyede 0.5 lt kaynamaktadır. Halk bu sudan içtiği gibi bununla aynı zamanda ağrı ve sızılarla cilt kaşıntılarına karşı yıkanmaktadır. Suyun ıslattığı toprağın çamurunu vücutlarına sürerekte tedavi mümkündür. Şifalı olan genefik maden suyu oligometalik gazlı nefis bir sudur (Çağlar, 1950, 569).

Etminik Madensuyu

Elazığ'ın 7 km güneyindeki Akçakiraz Köyü'nün yakınındaki bir sırttan çıkmaktadır. Bağlık ve ağaçlık olan köydeki su, soğuk olup miktarı azdır. Halk bu sudan içtiği gibi uyuz ve kaşıntı hastalıklarının tedavisi için bu sudan yararlanmaktadırlar.

İçme Köyü Müshilsuyu

Elazığ'ın 30 km doğusunda Mastar dağı eteklerinde yer alan içme köyü bağlık bahçeliktir. Müshilsuyu köyün giriş yolu üzerindedir. Kaynak sularının teşkil ettiği derenin kenarında çıkan müsil suyu sodyum klorürce zengindir.

Kolan (Yoğunağaç) Kaplıcaları

Karakoçan ilçe merkezine 25 km mesafede tahminen 1000 metre yükseklikte ve etrafı fundalıklarla çevrili bir noktada çıkan Kolan ılıcası suyu 42° santigrat olup değişik noktalarda kaynamaktadır.

Peri Çayı'nın güney kıyısındaki küçük bir havuzda toplanmıştır. Saniye 5 lt kaynamaktadır. Halk bu havuzda yıkanarak ve içme uygulamalarıyla tedavi olur. Kaplıcanın kenarları ve üzerleri meşe dallarından yapılmış çardaklarla örtülüdür. Özellikle yaz mevsiminde insanlar gelerek burada romatizma ve diğer ağrılı hastalıklara karşı 5-10 gün kalırlar.

Tuncelinin mazgirt ilçesi ile Karakoçan sınırında yer alan bu kaplıca her yıl Temmuz ayından Eylül ayına kadar faaliyet göstermektedir. Çevre il ve ilçelerden gelen turistler 24 odalı Konaklama tesislerinde konaklamaktadırlar. Ayrıca dinlenme amaçlı kamelyalar ve turistlerin yiyecek içecek gibi ihtiyaçlarını

karşılayan küçük bir bakkal bulunmaktadır (Yaz aylarında faaliyette bulunur) (Foto: 8).

Şifalı Çeşme

Karakoçan ilçe'sinin Kırkpınar Mahallesi ile Kalecik Köyü arasında bulunan bu su, maden suyu tadındadır. Çevre halkı tarafından, böbrek taşlarını düşürmede faydalı olduğu için çeşme haline getirilmiştir. Şifalı su kaynaklarında yeralmıyan bu çeşme yöre halkınca böbrek taşı hastaları tarafından rağbet edilmektedir (Foto:9). Karakoçan ilçesinin 1 km Kuzeydoğusunda yer almaktadır.

Buban Hame Kaplıcası

Palu ilçesine 4 km mesafede ve Gülüşkür köprüsüne 10 km uzaklıkta bulunan ve kaplıca, Buban Köyü'nün Hame mevkiindedir. Etrafı meşelik olan kaplıca suyu 26 santigrat derecede ılık bir sudur. Bu kaplıcaya halk çok rağbet etmektedir. Saniyede 2 lt kaynayan su yedi noktadan kaynamakta ve aktığı yatak boyunca kireç ve demir çökeltisi bırakmaktadır. Buban Hame kaplıcalarının suyu romatizma ve siyatiğe iyi gelmektedir (Çağlar, 1950, 555).

Çelebi Şorik Maden Suyu

Palu kazasının 13 km güneybatısında bulunan Çelebi Şorik maden suyuna ağaçlıklı ve stabilize bir yoldan gidilir. Suyun bulunduğu yerde Meşe ağaçları yaygındır. Yıkanılarak ve içilerek istifade edilen su kaşıntı hastalıklarına iyi gelmektedir (Çağlar, 1950, 556).

Payamlı Köyü İçmecesesi

Kovancılar ilçesi Payamlı köyü içmecesesi şehirden 70 km uzaklıktadır. Kovancılar ilçesinin yaklaşık 15 km kuzeyindedir. Kovancılar-Tunceli asfaltı üzerinde 2 km'lik stabilize bir yolla ulaşılmaktadır. Suyun debisi 1 lt/sn'dir. Yöre halkı tarafından kullanılan bu su böbrek hastalıklarına iyi gelmektedir. İçmece yakınında bulunan konaklama tesisi iptidai usullerle işletilmektedir. Son yıllarda terör olaylarından dolayı halk buradan günübirlik istifade etmektedir (Foto: 10-11).

Dedebağ (Bağın) Kaplıcaları

Karakoçan merkezine 26 km uzaklıkta bulunan bu kaplıca Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı olmakla birlikte günümüzde Karakoçan'la birlikte anılmaktadır. Fırat nehrinin bir kolu olan Peri Çayının vadi kenarında Karakoçan Mazgirt sınırında bulunmaktadır. Kolan kaplıcasının suları gibi, romatizmal rahatsızlıklar ve deri hastalıkları için faydalıdır. Ancak Kolan Kaplıcalarına nazaran suyu biraz soğuktur.

Kaplıcaya gelenlerin konaklayabilecekleri 17 odalı bir tesis vardır. Fakat her türlü konfor ve kaliteden, hijyen koşullarından yoksun, iptidai usullerde hizmet vermektedir.

Suların ufak bir tepenin yamacından akarken oluşturduğu kimyasal çökeltiler ve Sarkıtlar kaplıcanın bulunduğu alanın manzara seyrini güzelleştirmektedir. Ulaşım, Karakoçan ilçe merkezinden stabilize bir yolla sağlanmaktadır. Karakoçan ilçesinden yaz aylarında her yarım saatte bir kaplıcalara dolmuş kalkmaktadır.

Karakoçan'da bulunan, Yoğunağaç kaplıcaları ve Mazgirt'te bulunan, Dedebağ kaplıcaları şifalı ve bol suları ile yöre halkı tarafından çok rağbet edilen kaplıcalardandır. 1990 yılında Belediyelerce; Yoğunağaç kaplıcaları 104 milyona, Dedebağ kaplıcaları 98 Milyona 3 yıllığına kiralanmıştır. Fakat 1991 yılından bu yana konaklamak üzere kaplıcalardan faydalanmaya gelen turist yoktur. Kaplıcaya gelenler gününbirlik istifade edip geri dönmektedir. Terör nedeniyle gerektiği gibi işletilmediği belirtilmektedir. Turistlerin öncelikle aradığı can güvenliği ve huzur daha sonra alt yapı tesislerinin yeterli olmasıdır. Bir an önce bu aksaklıkların giderilmesi ve yeniden modern tesislerle turizme açılması gerekmektedir (Foto: 12-13).

Kumbarış Şoş Maden Suyu

Elazığ'ın 20-25 km güneybatısında bulunan Şoş köyünün bir kilometre kadar doğusunda çeşitli yerlerde soğuk gazlı sular kaynamaktadır. Sular çıktıkları yerlerde bıraktıkları çökeltilerle bir tepecik oluşturmuşlardır. Tepenin üzerinde çıkan maden suları bir az aşağıda büyük bir havuzda toplanmaktadır. Saniiyede 3 lt

miktarında çıkan suyun sıcaklığı ise 15.5 °C dir. Kanallarla maden suyu tarla sulamasında kullanılmaktadır. Bu su karbondioksitli, hidrokarbonatlı bir sudur. Şoş maden suyunun karşısında ve buradan 1 km mesafedeki diğer bir tepenin üzerinde Boztepe maden suyu kaynağına rastlanır. Serbest karbondioksit gazınca daha zengin olan bu su bir saniyede 1 lt kaynamaktadır.

Harput Dabakhane Suyu

Harput'ta bulunan bu kaplıca aynı zamanda tarihi bir yapı içinde akmaktaydı. 1988 yılında yeniden aslı bozularak inşa edilmiştir. Eski ahşap yapının kimler tarafından yapıldığı bilinmemektedir. İçerisinde üç kurna yer alır bu kurnalar birbirine bağlıdır. Halk bu kurnalara girerek ve suyunu içerek şifa bulur. Suyu renksiz ve kokusuzdur. Suyun içerisinde sodyum, potasyum, karbonat, sülfat, klorür, amonyak, nitrat bulunur. Sıcaklığı 5°C olan su; mide, bağırsak, karaciğer, romotizma ve ruh hastalıklarına iyi gelmektedir (Foto: 14-15).

Elazığ ve yöre halkı tarafından yakın olması ve şifalı suyu nedeniyle günübirlik ziyaretçiler tarafından kullanılmaktadır.

Bu kaplıca ve içmelerden başka Sivrice ilçesinin 10-15 km güneybatısında Karluk deresi Maden Suyu, Karakoçan ilçesinin 13 km güneyinde Bahçecik Maden suyu vardır. Ayrıca Arıcak ilçesinin 8 km kuzeybatısında Orman Pınarı Köyü'nde, Karakoçan İlçesi'nin 10 km kuzeybatısında Kızılca Köyü'nde kaplıca ve içmeler bulunmaktadır.

Bilindiği gibi termal kaynaklar volkanik veya tektonik kökenlidir (Taşlıgil, 1995, 303). Doğu Anadolu Bölgesi'nde III. zaman Orta Miyosende, sıkışmayla doğrultu atımlı fay sistemleri oluşmuştur. Bu sıkışmalar orta miyosende başlamış olup günümüze kadar devam etmektedir. Elazığ ilinde de oluşan bu genç faylar boyunca termal kaynaklar ortaya çıkmıştır. İlin termal kaynaklar ve maden suları bakımından zenginliği bu yapısından kaynaklanmaktadır. Kaplıca ve içmeler açısından çok zengin bir kaynağa sahip olan Elazığ ve çevresi ulaşım imkanlarının yeterli olmaması, yeterli tesisin bulunmaması, gerekli bakım ve korumanın yapılmaması nedeniyle istenilen

düzeyde işletilememektedir. Suları boşa akıp gün geçtikçe kurumaya yüz tutmaktadır. Günümüzde, Elazığ ve çevresindeki yukarıda belirttiğimiz kaplıca ve içmeler yöre halkı tarafından kısıtlı olarak günübirlik ziyaretler şeklinde kullanılmaktadır.

Mineral sular tıp alanında birçok hastalığın tedavisinde çok eskiden beri kullanılmış, zamanımızda da bu sular memleketimizde olduğu kadar bütün dünyada da değerli bir şifa kaynağı sayılmaktadır. Aynı zamanda maden sularının taşıdıkları ekonomik değeri de küçümsemek lâzımdır. Memleketimizde, maden sularının sayılarının çokluğuna rağmen büyük bir kısmında tesis bulunmayıp suları boşa akmaktadır. Maden sularımız ise sadece ülke içinde kullanılmaktadır. Halbuki bu sulardan yoksun ülkelere maden sularımızı ihraç etmemiz mümkündür. Örneğin, Fransa'nın Vichy ve Evian maden suları şişelenip ortadoğu ülkelerine sevkedilmektedir. Bu ülkelere komşu olan Türkiye'de ise maden sularımızın bir kısmı çeşme veya kaynak halinde boşa akmakta ve ekonomik bakımdan değerlendirilmemektedir. Pasinler'de olduğu gibi ihtiyaca cevap verebilecek nitelikteki tesislerin hemen hemen her yerde kurulması temennimizdir. Zira insanlar bir hayli zahmete katlanarak bu yerlerden ve şifalı sulardan umut beklemektedirler (Köksal, 1972, 132).

1.1.4. Bitki Örtüsü

Doğal bitki örtüsü, özellikle ormanlar turizmi destekleyen, ona zenginlik katan unsurlardır. herşeyden önce ormanlar, bulundukları çevreyi güzelliştirerek, temiz havası ile insan sağlığını olumlu yönde etkiler. Ayrıca orman içi alanlarda oluşturulan rekreasyonel faaliyetler de turizmin canlanmasına yol açar (Gümüştepe, 1995, 270).

Herhangi bir alanda bitki örtüsünün tutunması ve gelişmesi, mevcudiyetinin devam etmesi, o alanın iklim, toprak, topoğrafya biyotik (beşeri) faktörler gibi ortamı oluşturan ekolojik şartlara bağlıdır. Veya bu ekolojik şartlar bitki hayatı üzerinde etkili olmaktadır (Atalay, 1983, 9).

Elâzığ ve çevresi bitki topluluklarının gelişmesine elverişli iklim, toprak ve reliefe sahip bir konumda bulunmaktadır. Elazığ ili bitki örtüsünün gelişmesine müsait coğrafik şartlara sahip

olmasına rağmen asırlardan beri süregelen orman tahripleri neticesinde antropojen step sahası görünümündedir.

İl geneli orman bakımından pek zengin sayılmaz, yapay etkiler sonucu bitki örtüsü önemli ölçüde tahrip edilmiştir. İlimiz topraklarının %25'i koruluk ve bozuk baltalık ormanlarla kaplıdır. Özellikle Keban ve Karakaya Baraj Gölleri çevresinde yoğun ağaçlandırma çalışmaları yapılmaktadır.

Doğu Anadolu bölgesinin batı tarafında 1400-2400 metreler arasındaki sahalarda, orman formasyonunun tabii olarak yayılabileceği yerler isede genellikle bunlar insan eli ile yakacak temini çeşitli madenlerde kullanımı, hayvanların aşırı otlatılması nedeniyle tahrip yoluyla ortadan kaldırılmıştır (İnandık, 1965, 11).

Yukarı Fırat Havzasında step vejetasyonu görülür, bunların büyük bir kısmı otsu ve çalı formundadırlar. Yine havzada yaygın olarak İran-Turan step orman vejetasyonu göze çarpar. Fırat nehri vadisinin her iki tarafında galeri ormanlara rastlanmaktadır. Bu topluluklara *Alnus*, *Betula*, *Tamerix*, *Salix* ve *Populus* gibi ağaçların katıldığı görülmektedir (Babaç, Altan ve Gücin, 1986, 7).

Ormanlar dağların kuzey yamaçlarında önemli sahalarda işgal ederken bazı kesimlerde yer yer kalıntı ve koruluklar halindedir. Bu gibi ormanlar, *Quercus birantii*, *Q. libani*, *Q. infectoria*, subs. *boissieri* (meşe) ve türlerinden oluşmuşlardır. Ayrıca bunlara ek olarak *Distacia atlantica* türünde rastlanır (Babaç, Altan ve Gücin, 1986, 9).

Uluova ve benzer iklim sahalara sahip bazı sahalarda, meşe topluluklarının yer yer 1000m ve 1000 metrenin altına kadar indiği görülmektedir. Yörede halen mevcut meşe kalıntıları önceleri bir orman örtüsünün var olduğunu, sonraları yapılan tahriplerle ortadan kalktığını gösterir. Bugün sadece yamaç ve sırtlarda ancak meşe çalılıklarına rastlanır (Sergün, 1975, 37).

Elazığ yöresinin batı kesimindeki bitki örtüsünü kuru ormanlar, dikenli bitkilerin yaygın olduğu yüksek dağ-plato stepleri olarak belirtebiliriz. Kuru ormanlar ova tabanları ve alçak plato alanlarında tahrip edilmiş durumdadır. Tahrip edilmedikleri yerde 900-950 metredeki yükseltiden başlayan bu ormanlar, dağlık alanların yukarı kesimlerinde orman üst sınırı

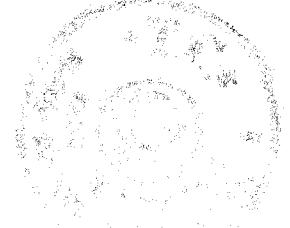
meydana getiren 1950-2000 m. lere kadar görülürler (Tonbul, 1987, 209).

Elazığ yöresinin batı kesimindeki kuru ormalarda meşe ve ardıç türlerinden başka fazla yaygın olmamakla birlikte bazı yabani meyve türleri, bunlar arasında özellikle yabani armut (*Pirus comunis*) yabani kiraz, yabani badem (*amygdalus webbi*), Sakız (*Pistacia terebinthus*), çitlenbik (*Celtis australis*), yabani gül (*Rosa canina*), karaağaç (*Ulnus montana*) ve cehri (*Rhammustinctoria*) gibi ağaçlarda rastlanmaktadır (Tonbul, 1987, 211).

Ovaların sulak yerlerinde söğüt ve kavak kümeleriyle, meyve bahçeleri, bozkır ortalarında bir yeşil örtü meydana getirir.

Önemli rekreasyonel zenginlikler arasında biyotik kaynaklarda sayılmalıdır. Koruluklar ve ormanlar hem kırsal manzarayı güzelleştirirler hemde kendi içlerinde rekreasyon olanakları sağlarlar. Orman faaliyetleri arasında avlanma yürüyüş, piknik yapma ve kamp kurma vardır. Daha küçük korularda çok sayıda insana rekreasyon alanı oluşturmaktadır (Özgüç, 1994, 54).

Elazığ ilindeki rekreasyon alanları; Keban baraj gölünün civarındaki ağaçlık alanlar, Hazar gölü, Cip barajı, 100. yıl Zafran mesire yeri, İçme mesire yeri, Harput mesire yeri, şehir içerisindeki parklar, Gazi caddesi üzerindeki Atatürk heykelinin karşısında bulunan Cemiloğlu aile parkı, Polis evi çay bahçesi, Bosna-hersek bulvarında yer alan park ve dinlenme yeri, Harput'ta bulunan Balakgazi Parkı ve Atapark sayılabilir. Rekreasyon alanları içerisindeki piknik ve dinlenme yerlerinden başka Elazığ ve çevresinde avlanmaya müsait yerlerde mevcuttur. Hazar Gölü, Baskil, Keban Baraj Gölü çevresi, Karakoçan ilçesinin yüksek bozkır ve ağaçlık kesimleri; keklik ve tavşan avlanmaya müsait olup, ovaların ekili kısımlarında bıldırcın ve üveyik avları açısından yöre avcıları tarafından kullanılmaktadır.

1.2. KÜLTÜREL POTANSİYEL

1.2.1. Arkeolojik ve Etnoğrafik Eserler

Elazığ Arkeoloji ve Etnoğrafya müzesinde, çevreden derlenmiş etnoğrafik ve arkeolojik eserler yer almaktadır. Elazığ'da ilk müze 1965 yılında Harput'ta bulunan Alacalı Cami'de Harput Müzesi olarak kurulmuştur. İleri ki yıllarda tarihi eserlerin sergilenebilmesi için cami yeterli olmadığından İstasyon Caddesi'nde Belediye'ye ait bir binada faaliyetini sürdürmüştü ancak Keban ve Karakaya Baraj Gölleri projeleri çerçevesinde yapılan kazılardan dolayı fazlalaşan eserlerin sergilenmesi için Elazığ Müzesi kurulmuştur. Müze Kültür Bakanlığı tarafından 1981 yılında hizmete açılmıştır (Foto:16). Elazığ Müzesi, eserlerinin, binlerce yıllık uygarlık tarihini yansıtmaları bakımından yerli ve yabancı bilim adamlarının ilgisini çekmektedir. İlmi çalışmalar açısından olduğu kadar turizm açısından da Elazığ'ın önemli kültür kurumlarından biridir. Elazığ Müzesi'nde Paleolitik, Neolitik, Tunç Çağı, Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu eserleri sergilenmektedir. Ayrıca çeşitli dönemlere ait (Helenistik, Roma, Bizans, İslami) sikkeler ile Etnoğrafik eserler, halılar ve kilimler sergilenmektedir. Müzedeki eserlerin büyük bir bölümü 1968-1975 yılları arasında Keban Barajı projesindeki kurtarma kazılarından bir bölümü de 1978-1986 yılları arasında Karakaya Barajı projesindeki kurtarma kazılarından gelmiş olup, Ören yerlerinin özellikleri sırasıyla çıkarılmıştır. 1968-1975 yılları arasında Keban Barajından kurtarma çalışmaları yapılan Höyükler arasında Norşun Tepe, Altınova höyükleri Uluova'da yer almaktadır. Han İbrahim Şah, Fatmalı-Kalecik, Ağın, Avşan, Taşkun, Pağnik Höyükleri Kuzuova'da, Şemsiye Tepe, İmik Uşağı Höyükleri ise Elazığ-Malatya sınırlarına yakın yerlerde olup Karakaya Baraj Gölünün suları altında kalmıştır. Ayrıca Tunceli iline bağlı Çemişgezek ilçesi sınırları içerisinde yer alan Yeniköy (Gavur) ve Pulur (Sakyol) Höyüğünden çıkarılan eserlerde Elazığ Müzesinde sergilenmektedir. Daha önceleri Harput müzesinde bulunan Bizans taş lahitleri, Koç Mezar taşları Elazığ müzesine nakledilmiştir. Müzede soldan sağa doğru vitrinlerde sergilenen eserler şunlardır;

Küllünün İni Mağarası: Keban Baraj projesi çerçevesinde araştırılmış olup M.Ö. 400.000-10.000'e tarihlenen Paleolitik döneme ait eserler vardır. Bunlar çakmaktaşı, obsidien aletlerdir.

Aktaş ve Yıkılğan: Keban Baraj projesi çalışmalarında paleolitik döneme ait çakmaktaşı ve obsidien aletler bulunmuştur.

Prof. Kılıç Kökten'in başkanlığındaki kazılarda Paleolitik çağ buluntuları arasında özellikle Karataş ve Küllünün İni'nde bulunan el baltaları ve çakmak taşı aletleri dikkat çekmiştir (ODTÜ Keban Projesi Aşağı ve Yukarı Fırat Havzaları Baraj Göl Alanları Araştırmaları, 1976, 8).

Tülin Tepe Örenyeri: Keban Barajı kazılarında Neolitik Kalkolitik ve Tunç çağına ait eserler bulunmuştur.

Tepecik Örenyeri: Keban Baraj projesi kazılarından olup Neolitik, Kalkolitik ve Tunç Çağına ait kaplar çeşitli mühürler, ağırşak vb. eserler vardır. Müzede bu eserler I. II. III. ve IV. vitrinlerde sergilenmektedir.

Değirmen Tepe Örenyeri: Keban Baraj projesi çalışmalarından elde edilen eserler içerisinde hayvan figürleri çakmak taşları delici aletler obsidien ok uçları kabçık, Demir çağına ait çekiçler, Tunç çağına ait kaplar vardır. Müzede VI. vitrinde sergilenmektedir.

Haraba Höyüğü: Keban Baraj projesi çerçevesinde yapılan çalışmalarda Helenistik, Roma, Bizans ve Selçuklu eserleri ortaya çıkarılmıştır. Müzede VII. vitrinde sergilenen bu eserler içerisinde kandiller ve testiler vardır.

Norsun Tepe: Keban Baraj projesi çalışmalarında Kalkolitik, Tunç, Demir Çağı, Hitit Proto-Hurri dönemi eserleri bulunmuştur. Müzede VIII. ve IX. vitrinlerde sergilenen bu eserler içerisinde, Obsidien ok uçları, vurgu taşları, obsidien kesici aletler, mühürler, idoller, hayvan figürleri vardır.

Korucu Tepe: Keban Projesi çalışmaları kapsamında olan bu kazılarda kalkolitik, Tunç Çağı, Demir Çağına ait buluntular elde edilmiştir.

Aşvan Kazıları: Keban Baraj projesi çalışmaları içerisindeki bu kazılarda Kalkolitik, İlk Tunç Çağı ve Orta Çağa ait

maddeni eserler ile Bizans ve Selçuklu dönemine ait seramikler bulunmaktadır.

1973'te Avşan Köyü'ndeki kazılardan elde edilen eserler Elazığ Akademisi'ndeki geçici depolara yerleştirilmiştir (ODTÜ Keban Projesi Çalışmaları, 1979, 1).

Sakyol (Pulur) Höyüğü: Keban Baraj projesi çalışmalarından olup Neolitik, Kalkolitik, Tunç Çağına ait buluntular elde edilmiştir. Müzede sergilenen eserler içerisinde, seyyar ocak, iğneler, ağırşak, boynuz, çakmak taşı, kesici alet, çekiçler, ok uçları vardır.

Ağın Kalaycık Höyüğü ve Nekropolü: Keban barajı kazı çalışmalarında Tunç Çağı, Hellenistik, Roma, Bizans ve İslami Döneme ait eserleri ile Roma Dönemi mezarları bulunmuştur.

Ağın Kalecik Höyüğü: Yapılan kazılarda Geç Helenistik, Roma, Bizans dönemi eserleri bulunmuştur. Bunların içerisinde riton adı verilen pişmiş kaplar, takılar, idol adı verilen kadın heykelcikleri, süs eşyaları bulunmaktadır.

Pağnik Örenyeri: Yapılan kazılarda Tunç Çağı, Demir Çağı, Bizans Dönemi eserleri bulunmuştur.

Han İbrahim Şah: Yapılan kazılarda İlk Tunç Çağı, Bizans Dönemi eserleri bulunmuştur.

Şemsiye Tepe: Yapılan kazılarda Tunç Çağı ve Demir Çağı eserleri bulunmuştur.

Yeniköy (Gavur Höyüğü) Ören Yeri: Yapılan kazılarda Tunç Çağı, Roma ve Bizans dönemi eserleri bulunmuştur. Bu eserler sırasıyla müzede sergilenmektedir.

Bu eserlerden başka müzede Urartulara ait; Bronz kemer, zincirler, bronz kaplar, seramikler, çeşitli hayvan figürleri, süs iğneleri, çengelli iğneler (fibula), bilezikler, mühürler, koşum süsleri, at göz koruyucusu vb. sergilenen eserler arasındadır. Müzede daha sonraki vitrinlerde ise Selçuklu devrine ait, matara, testi ve kaplar bulunmaktadır.

Keban Baraj Gölü altında kalan kültür ve tarih değerlerinin kurtarılması için yapılan çalışmalarda Elazığ Müzesine binlerce eski eser kazandırılmış, çeşitli kültürel değerler sular altında kalmaktan kurtarılmıştır. Bu kurtarma çalışmalarının yanı sıra Keban projesi ile dünyada ilk kez olarak bir bölge tüm kültür

öğeleri ile ele alınıp incelenmiştir (O DTÜ Keban Projesi Aşağı ve Yukarı Fırat Havzaları Baraj Göl Alanları Araştırmaları, 1976, 22).

Tarımın dünyada yapıldığı dönemlerin izlerini taşıması açısından Uluova'da yer alan Altınova Höyüğü'nden çıkan eserlerde önem taşımaktadır. Elazığ Müzesinde ayrıca geleneksel Harput bakırcılığının örnekleri olan Bakır koleksiyonu, dokuma koleksiyonu, para ve tütün keseleri koleksiyonu, gümüş ve süs eşyaları koleksiyonları oyalı yazma, tülbent, geleneksel giyim eşyaları, toprak eşya ve silah koleksiyonunda bulunmaktadır.

Bütün bir yıl boyunca halka açık olan Elazığ Müzesi Nisan ve Mayıs aylarında da ilk ve orta dereceli okullar tarafından ziyaret edilmektedir. 18-24 Mayıs tarihleri arasında kutlanan Müzeler haftasında da, Elazığ Müzesinde sergiler ve çeşitli etkinlikler yapılmaktadır.

Harput'ta bulunan Harput Müzesinde ki eserler, yöresel el sanatları ve etnoğrafik eserlerdir. Müze yetkililerinden alınan bilgiye göre 1995 yılında Elazığ'da bulunan müzeleri 4202 kişi ziyaret etmiştir.

1.2.2. Geleneksel El Sanatları

Elazığ'da yaygın olan el sanatları arasında bulunan, taş ve bakır işçiliği, ipekçilik, halıcılık, kilimcilik, iğne oyacılığı, yemenicilik, çömlekçilik, semercilik gibi el sanatlarının bir kısmı hızlı sanayileşme ve bunun getirdiği ekonomik ve toplumsal değişmeler sonucunda giderek unutulmaktadır. Geleneksel el sanatlarından bazıları unutulurken, bazıları da gelişerek devam etmektedir.

Halıcılık:

Geleneksel el sanatları içerisinde yer alan halıcılık günümüzde de önemini korumaktadır. Elazığ halı ve kilim leri (Şavak, Palu vb.) yörede önemli el sanatları arasında bulunmaktadır. İlde, 1962 yılında Özel İdare Halıcılık Okulu, 1975 yılında ise şahıslara ait halıcılık okulu açılmıştır. Fakat bu tezgahlarda üretilen halılar yöre halkının ihtiyacına yetebilecek düzeyde değildir.

Elazığ halıcılık okulunda Sivas tipi 50x50 ve 60x60 kalite halılar dokunmaktadır (Görgünay, T.B., 6).

Halıların 1 cm²'sinde 36 düğüm vardır. El tezgahlarında dokunan bu halılarda desen olarak genellikle Türk motifleri ve Selçuklu dönemine ait motifler tercih edilmektedir.

Şavak halılarının karakteri bölge kilim geleneğine uyar, halı dokumada ilme iplikleri, genellikle uzun kesilir. Renklendirmede kök boya ve naturel renkler kullanılır, sevilen renkler, laciveri, kırmızı, tuğla kırmızısı, mor (bölgedeki mor koyunlardan) kahve rengi, yaprak yeşili, acı yeşil, pembe, sarı ve turuncudur (Durul, 1969, 6).

El tezgâhlarında dokunan bu halılar el emeği ürünü olarak turistik açıdan da önem taşımaktadır. Turistik değerler arasında sayabileceğimiz Elazığ halılarının üretiminin fazlalaşması için yeni halıcılık okullarının açılması ve halıların sadece yöresel olarak değil ülke genelinde de pazarlanabilmesi için basın yayın organları ile tanıtımının yapılması gerekmektedir.

Kilimcilik:

Harput ve civarında özellikle dağ köylerinde yapılan kilim, cicim, çarpana, çul ve keçe çeşitleri ülke çapında ünlüdür (Elazığ İl Yıllığı, 1967, 50). Fakat gün geçtikçe önemini kaybetmektedir.

Keban Gölü civarındaki kilim dokumalarında, diğer Anadolu aşiretlerine paralel doğu illerimize özgü renk ve modeller görülür. Bunlar "Mazman" adı verilen tezgahlarda dokunur, enleri 0.60-1.20 m, boyları 2.10-3.50 m arasında değişir. Motifler geniş alanlı değildir. (Durul, 1969, 11).

Kilimler de; geometrik desenler, stilize edilmiş hayvan figürleri ve çiçekli motifleri hakimdir. Kilimlerde dokuma motif isimleri; Kurt Ağzı, İp Büken, Kartal, Öküz gözü, Tarak, Kuşlar, deve Boynu, Zülüflü Yanış vb. (Durul, 1987, 92).

Cicim:

Cicim de kilim gibi Mazman adı verilen tezgahlarda dokunur. El tezgahlarında dokunan sırt heybelerine "Türük" adı verilir.

Kilim, cicim vb. el tezgahlarında dokunun turistik değerler gün geçtikçe yok olmaktadır. Bu turistik değerlerin üretimini

arttırabilmek için Bakanlık tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Bu alanda teşvik kredilerinin verilmesi, ürünün pazarlanması ve tanıtılması düşünülebilir. Bu şekilde yöre ve ülke ekonomisine katkı sağlanmış olur.

İğne Oyacılığı:

İğne oyacılığı yörede çok yaygın ve eski el sanatlarından biridir. Evlerde bayanlar ve genç kızlar tarafından daha ziyade çeyiz olarak yapılmaktadır. İl genelinde yaygın olan iğne oyası isimlerinden bazıları; Hercai Menekşe, Aluç Yapağı, Çarkı Felek, İğde Çiçeği, Leylak Oya, Harput Gülü, Limon Çiçeği, Pamuk Çiçeği, Nikah Sepeti, Nergis Oya vb. çok çeşitleri vardır. İğne oyacılığının turistik değerler arasında yaygınlaştırılması, geliştirilmesi, ekonomik açıdan değerlendirilip pazarlanması gerekmektedir.

Bakırcılık:

İl genelinde bakırcılık çok eski bir geçmişe sahiptir. Eskiden Harput ve Elazığ atölyelerinde büyük bir başarıyla yapılan bakır mutfak kapları, çok geniş bölgede kullanım bulmuştur. Bu atölyelerde yapılan, kazan, güğüm, tas, sahan gibi kaplar bu atölyelerin kendine özgü üslubunu yansıtmaktadır (Belli, Kayaoğlu, 1993, 243).

İl de Bakırcılar çarşısı mevcuttur. Fakat elde yapılmış bakır eşyalar yerine, döküm olarak yapılmış diğer madeni eşyalar satılmaktadır. Esnaf bu yolla geçimini sağlayamadığı için mesleğini terk etmek zorunda kalmıştır. Bakırdan el emeği turistik eşyaların yapılması ve pazarlanması ekonomik açıdan bu mesleğe canlılık kazandırılabilir.

Çömlekçilik:

Yörede Çömlekçilik sanatı da oldukça eskidir. Günümüzde pek fazla yaygın olmıyan çömlekçilikte, su testileri, güvenç kapları, küpler, yapılan malzemeler arasındadır. İlin turistik değerleri arasında yer alan çömlekçiliğinde turizm açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

1.2.3. Diğer Kültürel Turistik Değerler

Halk Oyunları:

Elazığ'ın halk oyunları, sadece yörede değil ülke genelinde de bilinen oyunlar arasındadır. Özellikle Çayda Çıra ismiyle anılan halk oyunu çok meşhurdur. Elazığ'a has diğer halk oyunları şunlardır; Halay, Ağırlama, Üç Ayak, Avreş, Delilo, Tamzara, Nure, Güvercin, Lelebici, Temür Ağa vb. Bu oyunların gençlere Halk Eğitim Merkezlerinde öğretilmesi yaygınlaştırılmalı, turizm işletmelerinde animasyon hizmetleri olarak, turistlerin ilgi ve beğenisine sunulması gerekmektedir.

Gastronomi (Damak Zevki):

Gastronomi, iyi yiyeceği seçme, hazırlama, sunma ve bunlardan tat alma sanatına verilen isimdir.

Elazığ'ın çok geniş bir mutfak kültürü vardır. Yöreye has yemeklerin turistlere sunulduğu restaurantların açılması, reklam ve propagandalarının yapılması lazımdır. Yöreye has yemeklerin arasında; Ekşili köfte, Harput Köfte, Sırın, Taş Ekmeği, Saç Ekmeği, Peynirli Ekmek, Patila, Söğürtme, Işkın Yemeği, Kenger Yemeği, Pirpirim Yemeği, Heside, Gaygana, Küncülü Köfte, Kelleçoş gibi çok çeşitli yemek ve tatlılar vardır. Bu zengin mutfağı ile Elazığ, damak tadına önem veren turistlerin ilgisini çekebilir. İlde Gastronomi Turizminin düşünülmesi kaçınılmazdır.

İlde ki gastronomik değerler diğer çok çeşitli turistik değerlerle beraber organize edilerek turistlerin hizmetine sunulabilir. Yöreye has olan bu değerler turistik çekicilikler arasında düşünülebilecek alternatif imkanlardandır.

Avcılık:

İlde Avcılık Klubü tarafından av mevsiminde, av partileri düzenlenmektedir. Genellikle tilki, tavşan, bildircin gibi çeşitli türden hayvanlar avlanmaktadır.

Aynı zamanda il genelinde akarsu ve göllerin bulunması buralarda spor ve eğlence amacıyla olduğu kadar ekonomik açıdan da balık avcılığını geliştirmiş durumdadır. Göller de 20 den fazla balık çeşidi bulunmaktadır. En çok rağbet edilen balık türü Aynalı Sazandır.

İl genelindeki akarsu ve göllerde sportif amaçlı olta balıkçılığı düşünülebilir. Turistik değerler arasında sayabileceğimiz olta balıkçılığı turistlerin ilgisini çekebilir.

1.2.4. Gençlik ve Kongre Turizmi

Türkiye'de bilimsel toplantılar Üniversiteler, fakülteler kürsü ve enstitüler tarafından olduğu kadar çeşitli bilimsel kurum ve kuruluşlardaki düzenlenmektedir (Özen, 1986, 79). Sözkonusu toplantıların sayılarında meydana gelen artışların ulaştığı boyut, kongreciliğin bir meslek haline gelmesine ve kongre olgusunun da bir turizm hareketliliği olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Kongre turizminin diğer turizm dalları arasında gün geçtikçe önem kazandığı görülmektedir.

İlimizde, Fırat Üniversitesi'nin ve diğer kurum kuruluşların, dernek ve vakıflarının düzenledikleri panel, seminer konferanslara değişik şehirlerden gelen bilim adamları ve katılımcılar, kongre turizminin oluşturulmasını sağlamaktadırlar. Aynı zamanda Üniversitenin ve Elazığ Folklor Derneğinin düzenledikleri halk oyunları gösterileri, tiyatro ve sportif amaçla gelen sporcular ve yaz aylarında Hazar Gölü'ndeki izcilik kampına gelen öğrenciler, gençlik turizmi açısından ilimize canlılık kazandırmaktadırlar. İldeki sosyal ve kültürel faaliyetlerin daha kapsamlı ve daha sık düzenlenmesiyle gençlik ve kongre turizmi geliştirilebilir.

1.3. TARİHİ POTANSİYEL

1.3.1. Tarihi Eserler

Elazığ ilindeki tarihi eserleri üç bölümde inceleyebiliriz. doğal olarak Elazığ'ın ilk kuruluş yeri olan Harput, tarihi eserler açısından merkeze göre daha zengindir.

1. Elazığ merkezindeki tarihi eserler
2. Harput'ta bulunan tarihi eserler
3. İlçe'lerde bulunan tarihi eserler

1.3.1.1. Elazığ Merkezindeki Tarihi Eserler İzzet Paşa Cami

Trablus Valisi iken 1863 yılında (Hicri 25 safer 1280) Harput valiliğine tayin olunan vezir Hacı Ahmet Paşa eski hükümet konağı karşısında şimdiki İzzet Paşa Cami'nin oturduğu sahada 6000 metrekare büyüklükte bir arsa satın alarak 1866 yıllarında bu arsa içinde kerpiçten bir camii inşa ettirmiştir ki İzzet Paşa'nın adı ile anılan bu cami 400-500 kişi alacak büyüklükte idi. 1866 yılında İzzet Paşa tarafından inşa ettirilen kerpiç bina 101 yıl bu haliyle halka hizmet verirken camiinin giriş kapısı üzerinde, zamanın divan şairlerinden Rahmî-i Harputî (Hoğulu) tarafından yazılan eski camiden sökülen ve körpe taşı üzerine nakşedilmiş bu kitabe yeni camiinin doğu cephesine monte edilmiş ve aynı kitabe daha sonra mermer üzerine yeniden yazılarak modern İzzetpaşa Camiinin kuzey girişine konulmuştur. Son iki mısra, Camiinin yapılış tarihini açıklamaktadır. İhtiyaca cevap vermeyen ve tavanı çöken kerpiç bina 1967 yılı Mayıs ayında İzzetpaşa Camii Yaptırma ve Yaşatma Derneği tarafından sökülerek, 1967 yılının Ekim ayında yeni İzzetpaşa Camiinin inşaatı başlatılmıştır. Proje yüksek mimar Yurdaer Zırhıoğlu ile Yüksek Mimar Mühendis Bülent Yüngül'ün müştereken yaptığı ve İstanbul Teknik Üniversitesinde ortaya koyduğu tadilatlarla meydana gelmiştir. İzzetpaşa camii ile ekleri 1972 yılında tamamlanmıştır. Yaklaşık 3300 metre karelik bir alan üzerinde yer alan camii Osmanlı mimarı eserleri tarzında inşaa edilmiştir. Çift şerefeli iki minaresi vardır. Şereflere merdiven veya asansörle çıkılabilir. Bu özelliği ile İzzetpaşa camii Türkiye'nin ilk asansörlü camisi ünvanını kazanmıştır. Müezzin ve vaiz kürsüsü, mihrabı ve minberi dahil renkli Elazığ mermeri ile kaplıdır. Caminin üstü kubbelerle örtülüdür, dış duvarları ise körpe yontma taşı ile kaplıdır (İzzetpaşa Vakfı yayını, 1975) (Foto: 17).

Süryani Kilisesi

Dikdörtgen yapılı olan bu kilisenin yan duvarları tuğlayla örülmüş olup günümüze kadar ulaşmıştır. İzzetpaşa mahallesinde yer alan bu yapının çatı kısmı yıkık bir vaziyettedir (Foto: 18).

Sit alanı kapsamına alınmış olan bu tarihi kilise şu anda yıkık durumda ve etrafı bakımsızlıktan ötürü çöplük görünümündedir.

Elazığ ilindeki Süryani Kilisesinin yapı tarzı olarak benzeri olan Muğla İli'nin Bodrum İlçesindeki Kilise Kültür Bakanlığı tarafından restore edilmiş ve Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesine devredilmiştir.

Elazığ merkezde bulunan bu tarihi kilisenin yetkililer tarafından restore edilebilmesi için Kültür Bakanlığı ile girişimlerde bulunmaları gerekmektedir. Restore edilen tarihi kilisenin çevre düzenlemesi yapıldıktan sonra restaurant olarak işletilmesi düşünülebilir.

Bu şekilde tarihi kilise zaman içerisinde yok olup gitmez ayrıca Belediye'nin kiraya verip işletmesi durumunda da Belediye ye ek bir gelir sağlanabilir.

Bu eserlerden başka Elazığ ili merkezinde yer alan; Hacıseli köyünde Urartu Kaya Mezarı (Ardıçoğlu, 1964, 8), Harput Kürdemlik köyünde Urartu Kaya Mezarı, İçme bucağı Genefik köyü kalesi, Hankendi bucağında Haroğlu kalesi, Hüseyin köyünde II. Mahmut çeşmesi, Bağlarca köyünde Kutbece mevki tarihi yerleşim ve kaya mezarları bulunmaktadır.

1.3.1..2. Harput'ta Bulunan Tarihi Eserler

Elazığ İli'nin ilk yerleşim yeri olan tarihi Harput, üzerinde yaşamış olan uygarlıkların bırakmış olduğu bir çok tarihi eserlere sahiptir (Şekil 1.3).

1.3.1.2.1. Camiler

Alacalı Camii

Harput'taki gazinonun bulunduğu Kayabaşı'na gidilirken solda bulunan camiidir (Memişoğlu. 1977, 44).

Bu eser çoğu zaman Arap Baba Türbesi'nin yanında bulunan "Alaca Mescit" diye anılan eserle karıştırılmaktadır.

Alaca Mescit O. Aslanapa'nın 1984 ve 1990 tarihinde basılmış "Türk Sanatı", İ, Sunguroğlu'nun 1958 tarihinde basılmış "Harput Yollarında" isimli eserlerinde belirtildiği gibi Selçuklular zamanında Gıyasettin Keyhusrev döneminde yapılmıştır 678 (1279).

Alacalı camii, diktörge planlı olup, yapı küçük ölçülerde uygulanmış, değişik ve basit bir Artuklu eseri olarak görülür. Ahşap tavanın kalem işleri dikkat çeker. Değişik geometrik şekillerle bir kısmı kaset sisteminde, bir kısımda geometrik örgünün yıldızlar meydana getireceği şekilde işli olan tavan bölümlerinde, kırmızı, lacivert, siyah renkler kullanılmıştır (Altun, 1978, 76).

A. Altun 1978 tarihli kitabında, İ. Sunguroğlu'nun kitabındaki "Eski bir kayda nazaran Artuklular zamanına aittir (1203-1204, 600 H.)" dediği yapının tarihlenmesinde, yardımcı olan kesin belgeyi bulabilmiş değiliz, diye belirtilmektedir.

Camiinin içerisinde ahşap tavan ve kalem işleride dahil olmak üzere diğer kısımların geç bir devrede, belki de Osmanlı Çağında, yapının kalıntıları üzerinde yeniden ele alınarak meydana getirildiğini düşünmek yanlış olmayacaktır (Altun, 1978, 77).

Ayrıca Yeni Fırat Dergisinde (1965 yılında S. 25 syf. 3'te) "Camiide muhtelif devirlerin yapı izlerine rastlanılmaktadır" diye belirtilmiştir.

Camiinin minaresi şerefeye kadar bir sıra siyah bir sıra beyaz taşlarla, şerefeden sonra ise dama taşı şeklinde örülmüştür (Foto: 19).

Ağa Camii

Harput'un Ağa Mahallesi'nde yer alır. Bugün yıkık durumda olan caminin sadece beyaz kesme taşlardan yapılmış minaresi ayakta durmaktadır. 1559 yılında Pervane Ağa tarafından inşa edildiği, Harput Müzesi'ndeki kitabede yazılıdır. 80 cm genişliğindeki dört taş duvarla yükseltilmiş ve dört adet sütun üzerine kubbesi oturtulmuştur. Damı toprakla örtülü olduğundan söylentiye göre 1957 yılında çökmüştür. XVI yüzyıldaki Evkaf Tahrir Defterinde camiden "Pervane Camii" olarak bahsedilmektedir (Ünal, 1989, 211) (Foto: 20).

Ahmet Bey Camii

Harput'a girişte sağda yer alır. Şimdi tamamen harap durumda olan caminin yapımı 1500'li yıllara rastlamaktadır. Kesin olarak kimin tarafından inşa edildiği bilinmemektedir. Yapılan

araştırmalara göre camii dörtgen Şeklinde inşa edilmiş ufak bir camidir. Yan duvarlarında pencere bulunmayıp tavana yakın yerlerde ışık pencereleri vardır. Tavanı tonoz Şeklinde yapılmış ũst topraktır. Minaresi 30x40 cm ebadında sert ve aĉık renk taşlardan yapılmıştır. Caminin damında 3-4 cm kadar yüksek minaresi olduğu söylenmektedir.

Esadiye-Arslaniye Cami

Artukoğulları tarafından yapıldığı sanılan cami, Şehrin doğusunda, Esadiye mahallesinde yer almaktadır. Bugün yıkık bir durumda olan camiyi Evliya Āelebi Seyahatnamesinde "Arslanlı Cami" diye anar. Kıрма taştan yapılmış duvarları yıkık, kuzeye bakan kapısı ise yıkık durumdadır. Kapı niş'i iĉinde ĉok zarif iŐlenmiŐ sarkıtlar yıkıktır. Kapının ũzerindeki taŐlarda bulunan arslan kabartmasından adını aldığı sanılmaktadır (Yeni Fırat Dergisi, 1965, 25) (Foto: 22).

Kale Camii

Harput kalesi iĉinde kale kapısından girilince dar ve dik bir yol ile hisarın ũstne ĉıkmadan önce sağ kol ũzerinde bulunduğu belirtilen Kale Camiiden günümüzde hiĉ bir iz bulunmamaktadır. Osmanlı öncesine dayanan Kale caminin 1398 yılında yaptırıldığı, daha önceleri mevcut olan kitabesinde belirtilmektedir (ArdıĉoĐlu, 1964, 80).

Kurşunlu Cami

YetiŐirme yurdunun batısında yeralan caminin kapısının ũzerinde bulunan 2 kitabeden biri ĉok eskidir. Diğer kitabeden ise ne zaman yaptırıldığı anlaŐılmamıŐtır (Sunguroğlu, 1958, 280). Kare planlı olan caminin ũst iki kĉk kubbe ile büyük bir kubbeden oluşmaktadır. Kubbelerin ũst kurŐun ile kaplıdır. Minaresi ve Őerefenin bulunduğu yer diğer camilere nazaran daha yüksektir. Eskiden dört bir tarafı mektep ve medreselerle ĉevrili bir site halindeydi. Şu anda mektep ve medreseler yıkılmış durumdadır. Avludaki tarihi ĉınar ağacı, sanki o günlerdeki gizemli anıları yansıtır. Caminin arkada ve nde olmak ũzere iki kapısı vardır. Őerefenin alt kısmındaki oyma taşlarla Harput'un en

güzel minaresi sayılır. Cami içerisinde abanoz ağacından yapılmış işçiliği muazzam bir minber bulunur. Fakat bu minber Ulu Cami'ye aittir. Ulu Cami onarılrken buraya getirilmiştir (Memişoğlu, 1977, 15).

IV. Sultan Murat, Revan seferinden gelirken ganimet olarak getirdiği minber ve bir acem halısını Ulu Cami'ye hediye etmiştir (Sunguroğlu, 1958, 308) (Foto: 23-24).

Meydan Cami

Daha önceleri Mescid-i Atik-i der Meydan, ismi verilen camii Meydan Mahallesi'nde yer alır. Caminin ne zaman yapıldığı bilinmemekle kapısının üzerinde bulunan kitabeden 1703 tarihinde tamir gördüğü anlaşılmaktadır (Sunguroğlu, 1958, 282). Yapısı nedeniyle Ulu Cami gibi Artukoğulları veya Selçuklular zamanında yapıldığı zannedilmektedir. Günümüzde caminin sadece yan duvarları, yıkık ve harap bir şekilde bulunmaktadır (FOTO: 15).

Sarahatun Cami

Sarahatun Mahallesi'nde bulunan caminin Akkoyunlu hükümdarı Bahadır Han'ın annesi Sarahatun tarafından yaptırıldığı söylenirse de bununla ilgili bir belge mevcut değildir (Ardıçoğlu, 1964, 74).

1843 yılında ise Harput müftüsü Hacı Ahmet tarafından onarılmıştır (Memişoğlu, 1977, 18).

Kare planlı caminin, dört büyük kemerleri sütunlara dayanan kubbesi ile görünümü ihtişamlıdır. Minberi Harput taş işçiliğini yansıtır. Caminin iç kısımlarında sanat değeri olan yazılar bulunmaktadır.

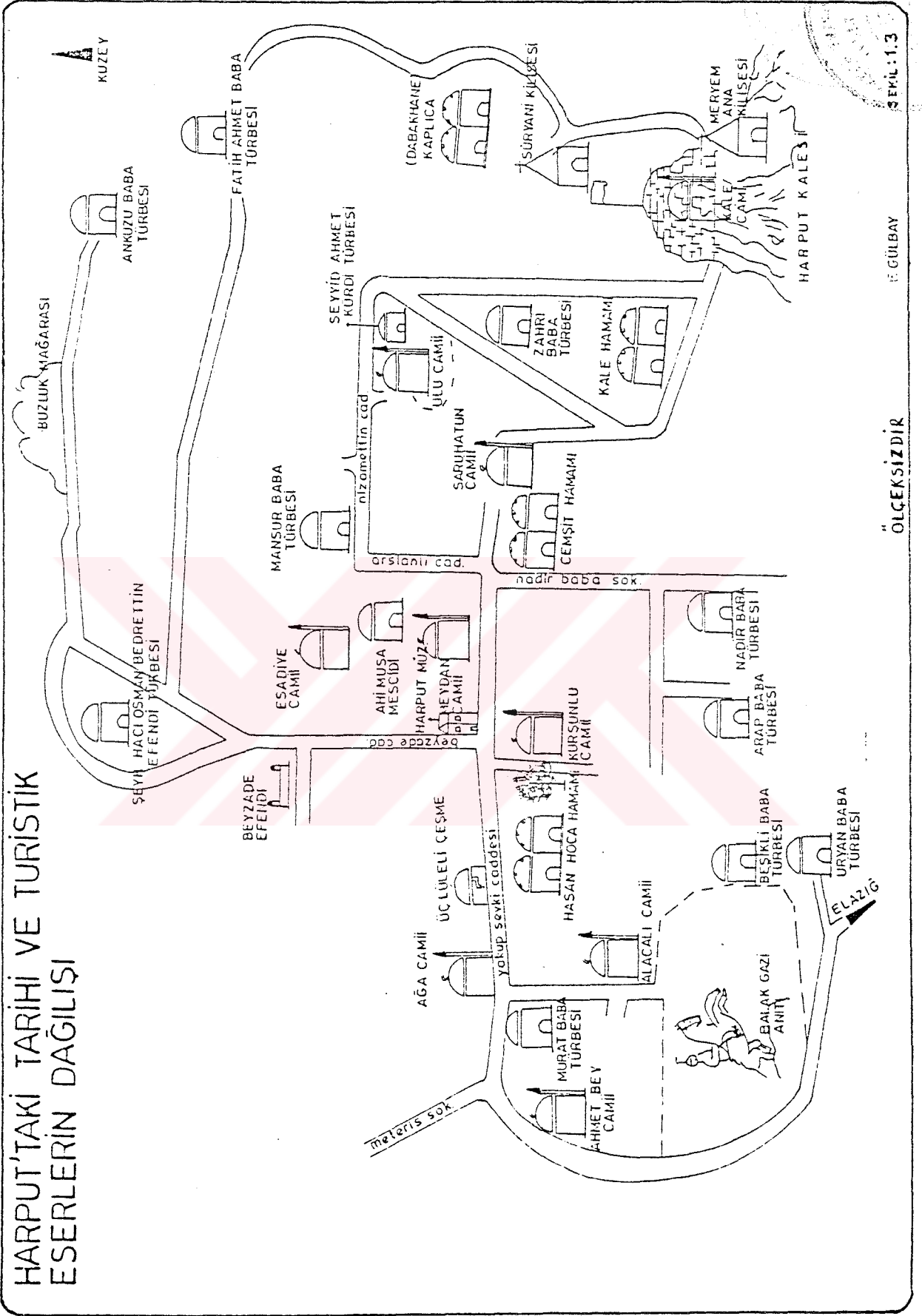
Kible duvarında dört büyük, dört küçük, sol tarafta ise beş büyük, dört küçük, sağ tarafta ise üç küçük, üst pencere vardır. Harput'un tek musalla taşı olan camisidir. Diğer camilerde cenaze namazı kılınması adet edinilmediğinden cenazeleri bu musalla taşına getirirler. İnce minaresi taştan yapılmıştır. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, Sarahatun caminin minaresinin olmadığından bahsetmekte ise de minare zamanla harap olmuş ve Körpe'den taşınan beyaz taşlarla, kazı bahçesinin civarında kurulan kireç ocağından getirilen kireçlerle dört beş ay içerisinde yapılmıştır (Sunguroğlu, 1958, 294).

Ulu Cami

Sarahatun caminin doğusunda, kaleye hakim bir yerde bulunmaktadır. Caminin avlusunda bir kemer üzerinde bulunan kitabesinden Artuklu hükümdarı Fahreddin Karaaslan tarafından 1156-1157 yılları arasında yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Ardıçoğlu, 1964, 45). Yani Türklerin Anadoluya geçişinden seksenbeş-seksenaltı yıl sonra inşa ettirilmiştir. Ulu Cami Anadolu'daki camilerin, en eskisi hatta ayakta kalan camilerin en eskisi diyebiliriz. Bundan ötürü Ulu Cami, Anadolu tarihi ve mimari bakımından çok büyük bir önem taşımaktadır. Cami, bugün çok bakımsız bir durumdadır. Doğuya bakan esas kapısı kapatılmış, avluyu çeviren kemerlerden bir kısmının arası ise kerpiç duvarlarla örülmüştür. Sonradan yapılan bu kısımların eski haline dönüştürülmesi ve bu nadide tarihi sanat eserinin iyi bir şekilde korunması lazımdır. Halk arasında Ulu cami'nin kiliseden çevrildiği söylenmekte ise de mimari tarz ve kuruluşu ile kitabede yazan bilgiler camii olarak ve Türkler tarafından yapıldığını göstermektedir. Caminin dikkate değer, bir özelliği ise mimarisinin Pizza kulesi gibi eğri oluşundan ileri gelir. Kısa minare çok kalın gövdelidir ve tuğladan yapılmıştır. Tuğlaların değişik biçimde dizilmesi ile süslenen kalın gövde ilk yapıdaki arkaik şeklini muhafaza etmektedir (Aslanapa, 1990, 137).

Şerefesi daha sonraları taştan yapılmıştır. Ortası açık üç tarafı avlulu ve tuğla kemerli bir yapısı vardır. Duvarlar kırma taştan, tavanı taş ve tuğla dolgudur. Restore görmüş ve ibadete açık camilerimizdendir (Foto: 28-29).

HARPUT'TAKİ TARİHİ VE TURİSTİK ESERLERİN DAĞILIŞI

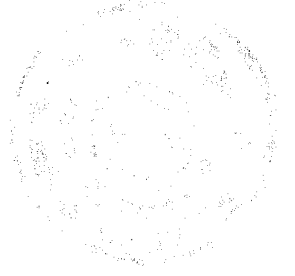

E. GÜLBAY

ÖLÇEKSİZDİR

SEKİL: 1.3

1.3.1.2.2. Hamamlar

Hoca Hamamı

Kurşunlu caminin güneyinde bulunan bu hamam klasik Osmanlı hamamları tipindedir. Soyunma, ılıklik ve sıcaklık kısımları mevcuttur. Soyunma kısmı dört eyvanlı tipte ve köşelerde birer halveti vardır. Binanın doğu ve batı kısımlarında birer giriş kapısı mevcuttur. Batı kapısı sade olmasına rağmen, doğu kapısının abidevi bir görünümü vardır (Memişoğlu, 1977, 25). Günümüzde yıkık bir halde bulunmaktadır (Foto: 30).

Çemşit (Cimşit) Hamamı

Osmanlı yapısı olan bu hamam Sarahatun camiinin yanında yer almaktadır. Harput'un çok eski ve büyük hamamlarından birisidir. Soyunma yeri kare planlı üzeri kubbe ile örtülü olan Çemşit Hamamının taş kemerli iki küçük kapısı vardır. Hamam, Yavuz Sultan Selim'in Sipahi beylerinden Çemşit Bey tarafından yaptırılmıştır (Memişoğlu, 1977, 25) (Foto: 31-32).

Günümüzde yeniden restore edilmiş kullanılabilir haldedir. Palu'daki Çemşit Bey hamamıyla yapı tarzı olarak birbirine çok benzemektedir. Kare planlı üzeri kubbeye örtülü yapının aydınlık feneri vardır.

Yeni Hamam (Arslaniye Hamamı)

Esadiye Mahallesinde ve Esadiye Camii'nin önünde ve dere içerisinde bulunan bu hamam klasik Osmanlı hamamı tipindedir. Bugün çok yıkık ve harap bir durumdadır.

Kale Hamamı

Kale meydanında, kaleye karşı ve meydana inilen geniş caddenin karşısında bulunan bu hamamın tarzı çok eski bir mimariyi yansıtmakla beraber kimler tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Günümüzde harap bir durumda bulunmaktadır (Foto: 33).

Dere Hamamı

Yeni hamamdan dere içine inilince görülen yıkıntı, Dere hamamıdır. Kubbe ve tonozları çökmüş ve kaybolmuştur. Harput kalesi ile birlikte yapıldığı rivayet edilsede Salname kayıtlarında hamam Melik Muzaffer'ûd- din tarafından yaptırılmıştır (Yeni Fırat dergisi 1965, S: 25 , s.8) (Foto: 34).

Bahsettiğimiz bu hamamların dışında Harput'ta, Paşa Hamamı, şehrin tam ortasında bulunan Hacı Yunus Hamamı, Eski Kale Altı Hamamı ve Şehroz hamamı bugün yıkıntılarına bile nadiren rastladığımız eski hamamlardandır (Sunguroğlu, 1958, 363 - 366).

1.3.1.2.3. Mescit ve Türbeler

Alaca Mescit ve Türbesi

Bu mescidin diğer bir adı da "Arap Baba Mescit ve türbesi" dir. Yetiştirme yurdunun güneydoğusunda bulunur. Kare planlı üzeri kubbe ile örtülü yapı Selçuklular zamanında yapılmıştır. Mihrabın iki tarafından küçük pencereleri bulunur. Mescidin tavanı, tonoz halinde tek kubbeli 4 m. yükseklikte kurşunla kaplıdır. Mescidin sol tarafından iki metre aşağıda sağ tarafta türbesi bulunur. Dörtgen ve dikdörtgen şeklindeki iri taşlarla örülmüştür. İçerisinde Arap Baba'ya ait olduğu söylenen ceset, tahta bir sandığın içerisinde bulunmaktadır. kafası sonradan başka bir cesetten ilave edilen cesedin beden kısmı çürümemiştir (Sunguroğlu, 1958, 314). Harput'un önemli ziyaret yerleri arasındadır (Foto: 35-36).

Harput'ta çini mihrabi ve çini süslemeleri ile göze çarpan Alaca Mescit 678 (1279) tarihinde yapılmıştır (Aslanapa, 1984, 130).

Ahi Musa Mescit ve Türbesi

SaraHatun Cami'nin karşısında kuzeye giden yol üzerindedir. Yapı, türbe ve mescitten ibaret olup daha önceleri varolan kitabesine göre 1185 tarihinde kırma taşlara yapılmıştır. Harput'taki tek ahi yapısı budur. Mescit, dikdörtgen planlı mihrabı sadece oyuk şeklinde olup, kible tarafındaki türbe, harap durumdadır. Yakın zamanda onarılmıştır (Foto: 37).

Bu zatın büyük bir ihtimalle XI-XIV yy. arasında Harput'ta yaşadığı sanılmaktadır (Aşan, 1992, 83).

Zahri Baba Mescidi ve Türbesi

Zahriye Mahallesi'nde bulunan bu türbenin eski kaynaklardan Zahriye Külliyesi içerisinde olduğu bilinmektedir. Dikdörtgen planlı bu yapının üzeri toprakla örtülü kubbe şeklindedir. İç ve dış yüzeyi sıvanmıştır (Sunguroğlu, 1958, 321) (Foto: 38).

Ankuzu Baba Türbesi

Ankuz veya Beykuzu adıyla anılan türbe, Harput'a 7-8 km mesafede ve Harput'un kuzey doğusunda, Buzluk kayalıkları, Gavur taşı ve Ankuzu taşı denilen üç muazzam yüksek kalkerlerin sonuncusu olan Ankuzu kayalıklarının tam tepesindedir.

Yapıldığı tarih kesin olarak bilinmiyor. 1880 (1295 H.) tarihli bir Mamüratül-Aziz salnamesinde yeri ve şekli hakkında bilgi verilmiştir. Evliya Çelebi'de "Enkuz Baba tekkesi hane-i fukaradır"der, bunlardan başka çeşitli zamanlara ait bazı kayıtlar vardır (Ardıçoğlu, 1964, 25).

Türbe duvarlarında moloz taş kullanılmıştır. Çift meyilli beton çatısı yakın zamanlarda yapılmıştır. 3.20 x 4.30 m. ebadında bir dikdörtgen plana sahiptir. Duvar kalınlığı 0.60 m'dir. Türbeye kuzeye bakan ahşap kapıdan girilir. İçeride 1.65 m. boyunda ve 0.55 m. eninde bir adet ahşap sanduka vardır. Batı duvarında mum ve kandil koymak için yapılmış çıkıntılı bir taş vardır. (Foto: 39)

Türbenin batısında ve güneyinde yıkılmış zaviyenin duvar kalıntıları görülür.

Bâzı kaynaklarda Fatih Ahmet Baba ve Ankuzu Baba'nın Anadolu'da İslamiyetin başlangıcında (hristiyanlara karşı) muharip olduklarından bahsedilir (Ardıçoğlu, 1964, 24). Yaz aylarında ziyaretçisi oldukça çoktur. Elazığ ve civarından gelen ziyaretçiler burada dua edip Kur'an okurlar.

Seyyid Ahmet Kürdi (Seyyid Ahmet El Çapakçuri)

Ziyaretgah olan bu mezar, Ulu Cami'ye girildiğinde sağ tarafta bulunmaktadır. (Foto: 40)

Seyyid Ahmet kürdi, 1830 yılında Bingöl'ün Kür Köyü'nde doğmuş, 1982 yılında Harput'a yerleşmiştir. Hayatını Kelâm-i Kadim yazarak kazanan Seyyid Efendi, aynı zamanda hattattı. 94 yaşında ölen Seyyid Efendi ölümünden önceki vasiyeti üzerine Ulu Cami'nin haziresine gömülmüş.

Mezarı 1963-1967 yıllarında restore edilmiştir.

Beşik Baba Türbesi

Harput'un Ağa Mahallesi'nde ve kayabaşı denilen Büyük Namaz meydanında, yalçın kayalar üzerindedir. Kitabesi yoktur, kendisi, hanımı ve çocuğu, Harput'un Araplar tarafından istilası (642-650) sırasında, türbenin bulunduğu yerde şehit düşmüşlerdir. Türbede bulunan beşiğin, çocuğuna ait olduğu ve bu münasebetle kendisine "Beşik Baba" denildiği halk arasında söylenmektedir.

Türbe, yalçın kayalar üzerinde blok taşlarla yapılmıştır. İçten döküörtgen, dıştan, her kenarı iki metre olan sekizgen bir plana sahiptir. Duvar kalınlığı 1.10 m'dir. 0.70 m genişliğinde, 1.30 m yüksekliğindeki kapısı güneye açılır. Güneydoğu kenarında, küçük bir ışık penceresi vardır. Türbenin zemini taş döşelidir.

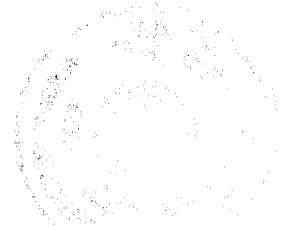
İçeride iki büyük, bir küçük ahşap sanduka bulunur. Büyükler, kendisine ve karısına, küçük ise oğluna aittir. Türbe, içerden tonozla, dışardan ise kubbe ile örtülüdür. Bugünkü kubbe, yakın zamanlarda yapılan tamirle betonla sıvanmıştır. İçerisi karanlık olup eserin mimari değeri yoktur (Foto: 41). Yaz aylarında ziyaretçisi çok olan türbelere dendir.

Fatih Ahmet Türbesi

Halk arasında Feth Ahmed olarak geçen bu ziyaretgah, Harput'un doğusunda, Harput'a 1.5 km mesafede, yüksek bir tepe üzerindedir. Türbe, çok büyük değildir. Kapısı taş kemerlidir. İçeride üzeri örtülü bir sanduka bulunmaktadır. Penceresi olmayıp iki adet hava menfezi vardır. Sağ tarafta mescidi bulunmaktadır. Türbe, çok tahrip olarak günümüze kadar gelmiş, onarımlarla değişikliğe uğramıştır (Foto: 42-43-44). En çok ziyaret edilen türbelere dendir biridir. Türbe sekizgen plânlı olup, kesme taştan yapılmıştır (Aşan, 1992, 82).

Mansur Baba Türbesi

SaraHatun Cami'nin kuzeybatısında, Cami-i Kebir Mahallesi'ndedir. Gerek mimari tipi, gerekse efsaneleri ile önemli Harput eserlerindedir. Türbe, sekizgen kaideli kalın kesme taşlardan yapılmıştır. Efsaneye göre bu civarda oturan bir kadın, gece rüyasında bir ihtiyar görmüş ve bu ihtiyarın isteğiyle kazılan mahalde çıkarılan cesetlerden birinin çürümemiş olduğu görülmüş ve buraya bir türbe yapılmıştır (Foto: 45).

Nadir Baba Türbesi

Arap Baba Türbesi'nin doğusunda, Alacalı Cami'nin karşısındaki yolun sağında yer alan bu yapı ile ilgili, elde tatmin edici kayıtlara rastlanmamaktadır. Türbenin özelliklerinden biri de Ermenilerin büyük bir inanışla türbeye bağlanmaları idi. Hasta olan çocuklar bu türbeye şifa bulmak amacıyla getirilirlerdi. Dörtgen planlı bir yapıdır. İçerisindeki ziyaretgah sandukası demir parmaklıkla çevrilidir (Foto: 46-47).

Şeyh Hacı Osman Bedrettin Efendi Türbesi

Halk arasında "İmam Efendi" olarak anılır. Şeyh Hacı Hafız Osman Bedrettin Efendi'nin türbesi, Meteris Mezarlığı'nda yer almaktadır. Kubbeli bir türbe olup dörtgen yapılıdır (Foto: 48).

Uryan Baba Türbesi

Harput'un güneyinde, Tilkilikler Kayalıklarının önündeki kalker arazi üzerinde, Uluova'ya hâkim bir mekân üzerindedir. Çeşitli büyüklük ve şekildeki taşlarla yapılmış bir türbedir. Türbede yatanların kim olduğu bilinmemektedir. Fakat Haçlı seferlerinde şehit düşen kumandalara ait olduğu söylenmektedir (Yeni Fırat Dergisi, 1965, S:25, s. 10).

Bu mezarın tarihi hakkında bilgi bulunmamakla beraber XI-XIV yy. arasında olabileceği tahmin edilmektedir (Aşan, 1992, 83).

Murat Baba Türbesi

Ağa Camisi yakınında bulunur. Evvelce burası geniş mezarlık iken XIX. yüzyıldan itibaren konak bahçesi içine alınmıştır. Türbe, tek katlı, altıgen şekilde ve moloz taştan yapılmıştır. Üstü kubbelidir. İçte köşeleri tromplu ve basıktır. Kubbe eteğindeki kirpi saçakları ayrı değer taşır. Osmanlı Devri XVIII. asrın ikinci yarısına ait olduğu sanılır. Bir penceresi varsada doldurulmuştur. İçi loştur.

Bir köşede kabri bulunur. Alt kısmında cesedin çürümemiş olduğuna bakarak türbenin aslının Osmanlılardan evvelki devire kadar indiği sanılır. Türbe, zamanında çok harap durumdaydı. 1963'ten sonra Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Etrafındaki mezarlıktan eser kalmamıştır (Foto: 49).

Büyük Beyzade Hacı Ali Rıza Efendi

Harput'un kuzeyinde Beyzade caddesi üzerindedir. 1810 H. (1225 M.) tarihinde Harput'ta doğan Beyzade Efendi Medresede müderrislik yapmıştır.

Beyzade, ilim yolunda ne kadar ilerlemiş ise o nisbette tasavvufun en yüksek katkı derecesine yükselmiştir. Beyzade Efendi'nin mezarını ziyarete gelenler çoktur (Foto: 50).

Yukarıda bahsettiğimiz türbe ve mescitlerden başka Harput'ta tarihi ve mimari özelliği olmayan fakat civar halkı tarafından ziyaret edilen türbe ve ziyaretgahlara rastlanmaktadır.

Bunlardan bazıları; Bekir Efendi (Foto: 51), Hulusi Efendi (Foto:52), Musa Kâzım Efendi (Foto: 53), Muhammed Mazhar Efendi (Foto: 54), Tayyar Baba (Foto: 55-56) ziyaretgahlarıdır.

1.3.1.2.4. Diğer Eserler

Üç Lüleli Çeşme

Harput şehrinin su ihtiyacını karşılayan 55 tarihi çeşmeden sadece bir kaç tanesi zamanımıza kadar yıkılmadan varlığını koruyabilmiştir. Üç lüleli çeşme adı altındaki bu yapıtlardan biri Ağa mahallesinde Ağa Camisinin önünde yer almaktadır. eyvanlı olan bu çeşme, eyvan Kemerli ortasında ay-yıldız, köşelerde ise palmet motiflerle bezeli kare taşlar vardır. Kitabesine göre, 1324 H. (1906 M.) yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Memişoğlu, 1977, 27) (Foto: 57).

Meydan Pınarı

Meydan Caminin karşısında bulunan bu çeşme tarihi bir çeşmedir. Kitabesinden öğrendiğimize göre bu çeşmeyi ve abdestlikleri (1879 M.-1296 H.) tarihinde Dabağzadelerden yüzbaşı Ahmet Ağa adlı bir zat yeniden yaptırmıştır (Sunguroğlu, 1958, 37) (Foto: 58).

Meryem Ana Kilisesi

Harput Kalesi'nin doğusunda kalker kayalara yaslanmış durumdadır. Arka duvarlarını kalenin kaya kütleleri oluşturmaktadır. İç yapı tarzı kemerleri, dua yeri simetrik bir

karakter taşır. Kitabelere göre Harput Kalesi'nden sonra en eski eser sayılır (Foto: 59-60).

Dikdörtgen plânlı M.S. IV yüzyılda Süryani uslubuyla yapılan kilise 1179-1262 yıllarında onarım görmüştür. Osmanlılar döneminde, Harput'ta yaşayan Ermenilerin büyük bir bölümü Amerika'ya göç etmiştir. Göç eden ermenilerin kökleri atalarının yaşadıkları toprakları ara sıra ziyarete gelmektedirler.

Kilisenin yapılış tarihi 1700 sene öncesine kadar götürülmektedir. Önceleri burası bir puthane olarak yapılmış, kalede oturan putperest kral dışarı çıkmadan kale ile kilise arasındaki gizli geçitten gelerek putlara taparmış (Yeni FıratDergisi S: 16, s. 22). Kaynaklarda diğer bir adı Kızıl Kilise olarak geçmektedir. Klise kayalara gömülü olması nedeniyle ilgi çekici bir yapıya sahiptir. Bu özelliğinden ötürü yıpranmadan günümüze kadar ulaşmıştır. Bakımsızlıktan ötürü iç kısmı harap bir durumdadır.

Süryani Kilisesi

Bu kilise Kale meydanından aşağı yolun sağında ve Süryani Mahallesinde taş yapılı büyük bir binaydı. Düz bir dam şeklinde üzeri topraklı örtülüydü. Üstündeki çan kulesi, tamamen zıd bir malzeme olan ahşaptan oldukça sanatkârane yapılmıştı. Çok eski zamanlara ait bir kilise olduğunu yapı tarzından anlıyabiliyoruz (Sunguroğlu, 1958, 348). Kilisenin taştan yapılmış yan duvarlarının bir kısmı yıkık da olsa günümüze kadar ulaşmıştır (Foto: 61).

Harput Kalesi (Süt Kalesi)

Tarihi Harput şehrinin Harput Kalesi, coğrafi durumu bakımından, tarih boyunca önemli bir kale olarak, kendinden bahsettirmiştir. İç kale ve dış surlar olmak üzere iki bölümden meydana gelmiştir. Kalenin ön ve yanlarında bulunan burçların bazıları yuvarlak bazılarıda köşelidir. Kalenin güney yönündeki burç üzerinde ve batı yönündeki bir burç üzerinde olmak üzere iki kitabesi vardır. Harput Kalesine konulmuştur (Aşan, 1992, 80). Dış surlar tamamen yıkılmış sadece Harput'a girişte bazı kalıntıları görülmektedir. Süt Kalesi diye adlandırılan

iç kale kalker kayalar üzerinde inşaa edilmiştir. Bugün yıkık durumda olan kalenin güney tarafında, kaya içine oyulmuş bir kaç basamaklı kurban kesme yerinin bulunuşu kalenin ilk inşaa tarihinin Urartular devrine indiğini gösterir. Artuklular zamanında 1205 yılında ve Osmanlılar zamanında da onarım gördüğü anlaşılmıştır (Memişoğlu, 1977, 30) (Foto: 62).

Balak Gazi Anıtı

Alacalı caminin güneyinde yer alan tepe, kaya başı mevkiidir. Geniş ufukları kucaklıyan bu nokta Harput'un en güzel manzaralı kalker tepesi olduğu için Artukoğullarından Harput hükümdarı ve müslüman orduları başkomutanları olan Balakgazinin heykeli buraya dikilmiştir. Bu heykel Kitapçığıl parkı içerisinde yer alır (Foto: 63). Oğuzların kayı boyundan ve Sultan Alparslan'ın kumandanlarından olan Artuk Bey'in torunu ve Behram Bey'in oğlu, Balak Gazi 1112 M yılında, Palu imaret merkezi olmak üzere, Harput bölgesini ve 1115 yılında da Harput kalesinin zaptederek, genç yaşta Harput Artukoğlu devletini kurmuştur. Bütün savaşlarında Haçlıları bozguna uğratan ve Haçlı ülkelerinde korkuyla anılan, adil bir hükümdar olarak tanınmıştır. Heykel 1964 yılında Harput Turizm Derneği tarafından heykeltıraş Nurettin Orhan'a yaptırılmıştır (Yeni Fırat Dergisi, 1965, S: 25, s. 4).

Ayrıca Harput'ta bulunan eski evlerin tarihi değerleri oldukça yüksektir (Foto: 64). Bu evlerden günümüze ancak sayıca az örnekler kalmıştır. Bunlara sahip çıkılması gerekmektedir.

Ayrıca gelenlerin kalabilecekleri otel ve bunun gibi tesislere de ihtiyaç vardır. Ancak bunların yapımında geleneksel yöre mimarisine uygunluk gözardı edilmemelidir. Buradaki yerleşim birimlerinde mevcut olan ancak günümüzde kullanılmayan yapılar bu amaçla yeniden düzenlenerek hizmete açılabilir (Doğu, Çiçek, Gürgen ve Tunçel, 1996, 49).

1.3.1.3. İlçelerdeki Tarihi Eserler

1.3.1.3.1. Ağın İlçesindeki Tarihi Eserler

Elazığ'ın 86 km kuzeybatısında bulunan Ağın ve çevresinde yapılan kazılarda yontma taş devrine ait buluntulara rastlanmıştır.

Keban Baraj Gölü nedeniyle ilk kurtarma kazıları sırasında Prof. Ümit Serdaroğlu başkanlığındaki kazı ekibi baraj gölü alanı içerisinde kalan Kaşpınar (Pağnik) Köyü ve yakınlarındaki Yenipayam (Hastek) Köyü civarında yapılan kazı ve araştırmalarda ilk çağlara ilişkin çakmaktaşı ocaklarına rastlanmıştır (Aydoğmuş, 1992,8).

Ağın ve çevresinde sırayla Hurri, Hitit, Urartu ve Asurlular, Medler, Persler (Helenistik Çağ) Roma ve Bizanslıların yaşadığı daha sonra bölgenin Artuklular ve sonra Osmanlıların eline geçtiği kaynaklardan ve kazılardan anlaşılmaktadır. Eski uygarlıklar yörede tarihi eserler bırakmışlardır. Bunlardan kaya mezarları, oyma mağaralar, tarihi Hastek Kalesi bulunmaktadır. Fakat tarihi eserlerin çoğu Keban Baraj Gölü'nün suları altında kalmıştır. bunlardan en önemlisi Karamağara Köprüsüdür.

Karamağara Köprüsü

Ağın'a 10 km. uzaklıkta Arapgir Çayı üzerinde bulunan ve V. yada VI. yüzyıldan kalma olduğu sanılan bu köprü Keban baraj gölü alanı içerisinde kaldığından sökülerek ilimiz Elazığ Müzesine nakledilmiştir (Elazığ İl Turizm Envanteri 1995, 58).

Ağın İlçesi'ndeki Diğer Turistik Değerler

İçindeki tarihi eserlerin sular altında kalmasına karşın ilçe Keban baraj gölünün kenarında bulunması, manzarası, temiz havası ve doğal yapının uygun olması açısından turistik çekim merkezi yaratılabilecek konumdadır (Foto: 65).

Ağın İlçesi'nin kuzey- batısında yer alan Bademli Köyü'ndeki kaya mezarları Urartular'dan günümüze kadar ulaşan önemli tarihi eserlerdendir.

Ayrıca Ağın'ın batısında Yeni Payam köyünde oyma sığınaklara rastlamaktayız.

Günümüze kadar ulaşan bir kaç Ağın evi, eski Türk mimarisinin güzel örneklerini bugüne taşıması açısından değerlendirilerek turizm amaçlı kullanılabilir (Foto: 66).

1.3.1.3.2. Keban İlçesi'ndeki Tarihi Eserler

Elazığ iline 45 km uzaklıktaki ilçe, ilin batısında yer almaktadır.

1968-1975 yılları arasında, baraj dolayısı ile bu bölgede yapılan kazılar, bölge tarihinin M. Ö. 5000'lere kadar indiğini göstermektedir. Ayrıca bölgede yapılan kazı çalışmalarında XI ve XIV. yüzyıllar arasında Selçuklu Türk İskan tabakaları ve bu kültür katlarında dönemle ilgili bulgular ele geçmiştir. XVI. yüzyılda Harput Sancağı sınırı Keban ve köylerinin bir kısmını da kapsamaktaydı (Aşan, 1992, 21).

İlçedeki en önemli tarihi eser Yusuf Ziya Paşa camii ve külliyesidir. Külliyyeden başka Keban ilçesinde Selçuklu yapısı çeşme, Yusuf Ziya Paşanın kızına atfen yaptırdığı Fırat mahallesindeki çeşme ve türbe, Selçuklu dönemine ait olduğu sanılan Han, Keban ilçesindeki tarihi eserlerdir.

Yusuf Ziya Paşa Camii ve Külliyesi

Cami, medrese, kütüphane, hazire ve şadırvandan meydana gelen bir külliye'dir. Medrese kısmı bugün mevcut değildir. Külliye yamaç üzerine inşaa edildiğinden ana yoldan aşağıdadır. Keban ilçesindeki çarşılar mahallesi yakınında H. Bektaşî Veli sokak üzerinde eğimli bir alana yapılmıştır.

I. Abdülhamit'in saltanatı sırasında Keban'da emirlik yapmış bulunan Yusuf Ziya Paşa tarafından yaptırılmıştır. Külliye kitabesine göre 1210 - 1212H. yılında inşaa edilmiştir (Foto: 67).

Camii: Kare planlı harimin orta kısmı dört sütunun taşıdığı kubbe ile, kenarları ise tonozla örtülüdür. Sade minberine karşılık mihrabı gayet güzel taş işçilik gösterir. Büyük tunç şamdanlar üzerindeki bezemeler de dikkat çekicidir (Foto: 68). Harim kapısının iç içe iki yuvarlak kemeri arasında kitabe bulunmaktadır. Dış kemer üzerinde bitki ve rozet motifleri görülür. Ayrıca bir giriş kapısı daha mevcuttur (Foto: 69).

Caminin batısında yer alan minare tamamen müstakil olarak inşaa edilmiştir. Kaidesi sekizgen, gövdesi ise çokgendir. Şerefe kısmı taş kafesli olup, alt kısmında yumurta stalaktikler vardır. Minare kitabesine göre 1212 H. yılında inşaa edilmiştir (Memişoğlu, 1977, 37) (Foto: 71).

Şadırvan: Sekizgen plânlı şadırvanın üzerini örten kubbe bugün mevcut değildir (Foto: 70).

Kütüphane: Yapı, camiinin batısında bulunup, iki katlıdır. Her iki katta birbirine benzer. Üst kata çıkan merdiven yıkılmış ve yeniden ahşap olarak yapılmıştır. Cephede yuvarlak kemerli iki pencere arasında, yuvarlak kemerli kapısı bulunur. Yapısı mevcut ve zamanımıza kadar gelebilen tek Elazığ ve çevresine ait kütüphanedir. Fakat buradaki kitapların hepsi yağmalanmıştır (Yeni Fırat Dergisi, 1966, S: 34, s.11) (Foto: 72).

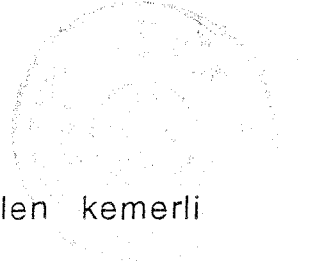
Yusuf Ziya Paşa'nın Kızına Ait Türbe Ve Çeşme

Kubbe ile örtülü olan kare plânlı yapının kubbe kısmı yıkıktır. Kapı ve pencerenin üzeri motiflerle süslüdür. Çeşme hemen türbenin yanında yer alır. Sivri kemerli eyvanlı tipte bir çeşmedir. Kemer payaları silme ve saçaklık kısımları bezemelidir (Foto: 73-74). Türbe ve çeşme süsleme anlayışı ve malzeme bakımından aynı dönem ve ustanın eseri olduğunu ortaya koymaktadır .

Kilise: Ermeni kilisesi olup yapıda türk tesiri vardır. Dikdörtgen plânlı, apsisi dik, üç sahandan meydana gelmiştir. Duvarlarında fresk kalıntıları olan yapı, sağlam bir şekilde günümüze kadar ulaşmıştır (Elazığ İl Yıllığı, 1967, 96) (Foto: 75).

Vakıf Hanı (Denizli Kervan Sarayı)

Keban ilçesine bağlı Denizli (Abidun) köyünde bulunan bu kervansaray doğudan batıya giden antik yol üzerindedir. Yol, halk arasında Bağdat- Erzurum yolu olarak anılmaktadır. Bu antik yolun kalıntıları halen mevcuttur. Dikdörtgen plânlı yapının üzeri tonozla örtülüdür. Esas kapı üzerinde belirsiz şekilde üç kadın figürü bulunmaktadır. Ayrıca kapı biri tezyinatsız, diğeri geometrik motiflerle süslenmiş iki bordürle çepeçevre çevrilmiştir. Kapı çift kemerlidir. Alt kemer kavisli, üst kemer ise sivridir. İki kemer etrafında yer alan kitabe tamamen silinmiştir. Zamanımıza kadar iyi bir şekilde gelen bu yapıda Selçuklu Mimarı tesirleri görülmektedir (Elazığ İl Yıllığı, 1967, 97). Günümüzde Keban barajının suları altında kalmıştır.

Tarihi Han

Keban ilçesinde Selçuklulardan kaldığı zannedilen kemerli kapısıyla tarihi bir han bulunmaktadır (Foto: 76).

1.3.1.3.3. Palu İlçesindeki Tarihi Eserler

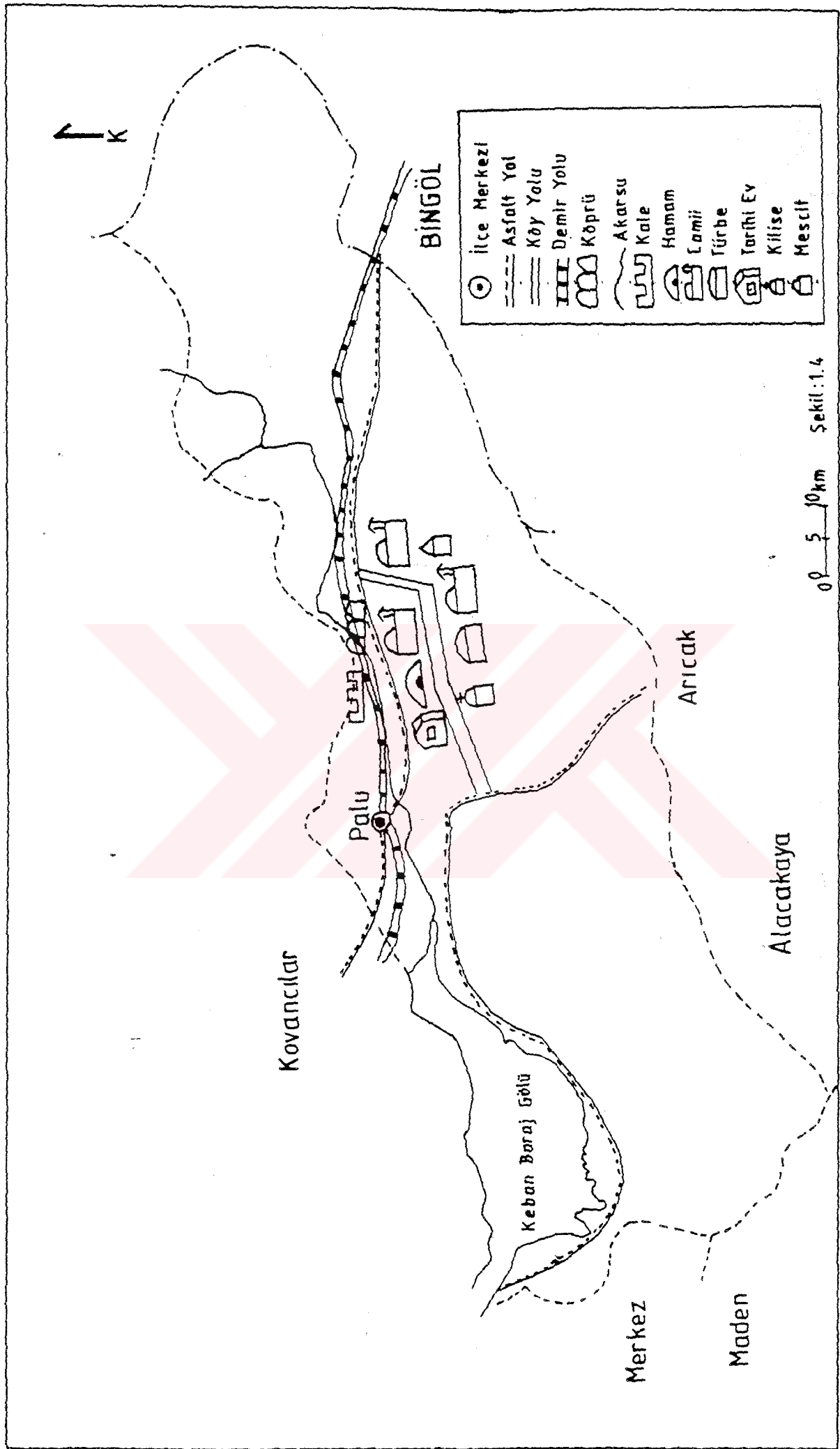
Elazığ'ın 75 km. doğusunda bulunan, Palu ilçesinin tarihi milattan önceki yıllara kadar uzanır. Bu sebeple bölgede çok sayıda kavim yaşamış, bu kavimler çeşitli devlet ve uygarlıklar kurarak hüküm sürmüşler ve izlerini de bırakmışlardır. Bölgenin bilinen en eski kavimleri Hurriler, Hititler ve Urartulardır. Palu kalesinde Urartu kralı Menaus'a ait taş bir kitabe vardır. Urartulardan sonra bölgede hakim olan Sophone krallığına ait ARSAMOSATA şehrinin kalıntıları, ilçenin, ÖRANCIK (Harabat Köyü) yakınlarında bulunmuştur.

Arap coğrafyacısı İbn Serapiyon, Şimşat'ın Arsanas (Murat suyu) üzerinde mühim bir merkez olduğunu belirtmektedir (Ardıçoğlu, 1964, 25).

Palu daha sonra sırasıyla Roma, Bizans, Arap ve tekrar Bizans egemenlikleri altında kalmıştır. Osmanlı padişahlarından Yavuz Sultan Selim Çaldıran seferi dönüşünde Palu bölgesini komutanlarından Kara Cemşit Bey emrine vermiştir. Cemşit Bey'in yaptırdığı külliye'nin bazı bölümleri günümüze kadar gelmiştir (Fırat Dergisi, 1967, S: 35, s.31).

Palu'daki tarihi eserlerin çoğu eski Palu'da yer almaktadır. Haraba köyünde yapılan arkeolojik kazılarda Helenistik, Roma ve daha sonraki devirlere ait yapı kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Tarihi açıdan zengin bir mirasa sahip olan Palu ayrıca Murat Nehri kıyısında kurulu olmasından ötürü, manzarası görülmeye değer ilçelerimizden, doğal ve kültürel potansiyel alanlarımızdandır (Foto: 77).

Palu Kalesi

Eski Palu'da bulunan bu kale Urartular devrinde yapılmış, daha sonraları onarım görmüştür (Foto: 78). Kale içerisinde görülmeye değer tarihi eserler bulunmaktadır. Kaleye su ve erzak taşımak için açılmış iki gizli geçit vardır (Foto: 79-80). Gizli geçitler kaleden Murat Nehrine kadar ulaşmaktadır. Murat Nehrine bakan kale yamacındaki kilise yıkıntısı da tarihi yapılarıdır (Foto: 81-82).

Yine kalenin içerisinde bulunan hamam yıkıntısı (Foto: 83), Urartu Kralı Menaus'a ait çivi yazılı taş kitabe (Foto: 84) kalenin içerisinde bulunan tarihi eserlerdendir.

Küçük Cami

Eski Palu'ya girişte yer alan bu caminin sadece yan duvarları ve minarenin bir kısmı ayakta. Şerefesi yıkık durumda olan minarenin, alt kısımlarında iki sıra halinde yeşil sır kalıntıları bulunmaktadır. Bu nedenden ötürü camiye "Yeşil Minareli Camii" adı da verilmektedir (Foto: 85).

Ulu Cami

Eski Palu'da yer alan bu cami dikdörtgen plânlı ve üzeri düz damla örtülüdür. Üst kısmı yer yer yıkık durumdadır (Foto: 86). Siyah -beyaz taştan örülmüş kemerleri vardır (Foto: 87). Taştan yapılmış mihrabın bir kısmı yıkık olup yan kısımlarında rozet motifleri vardır (Foto: 88).

Minare kaidesi kare olup üst kısım yuvarlaktır. Şerefeden sonrası bugün yıkık durumdadır. Caminin güney ve doğu kısmında iki giriş kapısı vardır. Camii içerisinde kitabesi bulunmaktadır (Foto: 88).

IV. Murat Köprüsü

Palu İlçesi'nin doğusunda, Murat Nehri üzerinde yer alan köprü 156 m uzunluğunda 3.5 m genişliğindedir. Orjinal yapıdan arta kalan iki kemer ve orta ayak burunları yapı uslûbu açısından diğer Selçuklu köprülerine benzemektedir.

Zamanın yıkıcılığı, ilgililerin yanlış tutumlarıyla birleşince bizi Selçuklu mimarisinin güzel bir örneğinden mahrum

bırakmıştır, denilebilir (İlter, 1978, 125). Yakın zamanda onarım görmüştür (Foto: 90).

Merkez Cami

Halk arasında "Dükkanönü Camisi" de denir. Eski Palu'da yer alan bu yapı dikdörtgen plânlıdır. Üstü yıkık durumda olan caminin sadece minaresinin kare kaide kısmı ve yan duvarları ayakta. Hiçbir koruma altına alınmadığı için kalan bu kısımlarını da kısa bir süre sonra görmek mümkün olmayacaktır. Caminin kitabesinden 1291 H. (1874 M.) tarihinde yapıldığı anlaşılmaktadır (Foto: 91-92).

Palu'da Eski Bir Konak

Eski Palu'ya girişte sol tarafta yamaç üzerindedir. İki katlı yapının üzeri düz damla örtülüdür. Bölgenin eski ev tipini göstermesi bakımından önemlidir (Memişoğlu, 1974, 41) (Foto: 93).

Elazığ ilinin bazı ilçelerinde yer alan bu tarihi binaların restorasyonu ile turizme kazandırılması ve ayakta durması sağlanabilir. Bu çok odalı ev turistik konaklama tesisi olarak restore edilip işletilebilir.

Kara Cemşit Bey Türbesi

Bu türbe Palu'nun en dikkate değer türbesidir. Hem tarihi, hem de mimari bakımından önemi büyüktür. Cemşit Bey'in Harput'ta kendi adıyla anılan hamamı da Osmanlı Devri Harput'unun en ünlü eserlerinden sayılır.

Kale plânlı türbe tek katlı olup üzeri kubbe ile örtülüdür (Foto: 94).

Türbe içerisinde 8 mezar bulunmaktadır. Mezar başları taştan olup üzerleri süsleme ve yazılarla donatılmıştır (Foto: 95) Dıştan kesme, içten moloz taşlarla yapılmış olan türbe onarım görmüştür (Memişoğlu, 1977, 40). Mezarların Cemşit Bey'in akrabalarına ait olduğu üzerindeki kitabelerde yazmaktadır.

Hamam

Klasik Osmanlı hamamları tipindedir. Üzeri tonozla örtülü bir dehlizle soyunma yerine gidilir. Ilıklık kısmı kare plânlı ve

üzeri kubbeyle örtülüdür. Kubbe üzerinde aydınlık feneri mevcuttur. Giriş portalı, yuvarlak kemerli, demir olmayan bir niş halindedir. Kapı üzerindeki kitabesinden 1070 yılında inşaa edildiği anlaşılmaktadır (Memişoğlu, 1977, 43) (Foto: 96). Harput'taki Cemşit Bey hamamıyla yapı tarzı olarak benzediğinden muhtemelen Kara Cemşit Bey tarafından yapılmıştır, diyebiliriz.

Kilise

Palu İlçesi'nde yer alan bütün tarihi eserler gibi kilisede eski Palu'da bulunmaktadır. Kare plânlı olan kilise bugün hayli yıkık durumdadır. Kilisenin sadece naos kısmı ayakta. Kare plânlı olan naos kısmının üzeri kubbe ile örtülüdür. Kubbeyi taşıyan dört kemer payeye oturtulmuştur. Kubbe tamamen yıkılmış sadece kubbe konağı kalmıştır (Memişoğlu, 1977, 45) (Foto: 97). İçerisinde Meryem Ana ve İsa'ya ait olduğu sanılan figürler bulunmaktadır.

Alacalı Mescid

Duvarlar siyah beyaz kesme taşlarla örülmüştür. Bu nedenle "Alacalı" ismini almıştır. Kare plânlı mescidin üzeri pramidal bir çatı ile örtülmüş olup, çatının altında kubbe bulunmaktadır. Mescide iki eyvanlı bir girişle girilir (Memişoğlu, 1977, 40). Yöre halkı tarafından "Kanlı Camii" olarak adlandırılmıştır. Rivayete göre cami inşaatında çalışan bir işçi düşüp ölmüş, bu nedenden ötürü uğursuz sayılmış ve namaz kılınmamıştır. Yanındaki merkez cami yapılmıştır (Foto: 98).

1.3.1.3.4. Baskil İlçesi'ndeki Tarihi Eserler

Elazığ İli'nin 38 km batısında bulunan Baskil İlçesi'ndeki tarihi eserlerin çoğu Karakaya Baraj Gölü suları altında kaldığından inceleme yapmak mümkün olmamakla beraber kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre Baskil İlçesi'ndeki tarihi eserler şunlardır:

IV. Murat Hanı

Elazığ-Malatya karayolu üzerinde Kömürhan'da bulunan han yıkık bir durumdaydı (Karaboran, 1992, 60). Karakaya Baraj Gölü'nün açılmasıyla bugün sular altında kalmıştır. Kapalı, kışlık

ve yazlık han tipinde olan bu yapının giriş kapısının sağ ve solunda bekçi odaları ile yine sağ tarafta mescid yer almaktaydı. Kare plânlı mescidin üzeri kubbeye örtülüydü. Giriş kapısının karşısında kışlık salon bulunmaktaydı (Memişoğlu, 1977, 35).

Urartu Kaya Kitabesi

Yazılı kaya Habibuşağı eski köyünde bulunmaktaydı. Kalker oluşumlu bir kaya kütlelerinin üzerinde çivi yazılı bir yazı mevcuttu. "Yazılı kaya" olarak bilinen bu yazıt Karakaya Barajı Göl Sahası içerisinde kalmıştır. Çivi yazılı kayalara yazılmış bu taş kitae Urartu krallarından II. Sardur'a aitti. Eski Elazığ milletvekillerinden merhum Nurettin Ardıçoğlu tarafından bu kitabenin sökülüp Elazığ müzesine taşınması gündeme getirilmişse de, ilgililer bu durumu dikkate almamışlar, eser sular altında kalmıştır.

Şeyh Hasan Türbesi ve Mescidi

Baskil'in 3 km kuzeyinde, Doğancık köyünde bulunan Hasan Baba Türbesi ve Mescidi'nin tarihi ve sanatsal bir değeri yoktur. Bunun sebebi bilinçsizce restore edilmesidir. Türbenin giriş kapısı oldukça küçüktür, mescid özelliklerini de taşımaktadır. Horasan'dan geldiği rivayet edilen Hasan Baba Anadolu'da İslamiyetin yayıldığı sırada şehit olmuştur.

Baskil'de Osmanlılar'dan kalan tarihi cami 1942 yılında onarılarak yeni "Merkez Cami" yapılmıştır. Baskil'in içinde yer alan bu cami tarihi bir özelliğe sahip değildir (Foto: 99).

Diğer Turistik Değerler

Baskil ilçesinde bulunan birkaç tarihi ev restore edilip turistik amaçlı kullanılabilir (Foto: 101-102).

İlçede göze çarpan iki tip mesken vardır; betonarme ve toprak binalar. Toprak binalar yakın coğrafi çevreden temin edilen malzemeyle yöre halkının geçmiş kültürünü bize yansıtması bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Turizm açısından önem taşıyan çam ormanlarıyla kaplı mesire yerleri vardır. Değirmendere Mesire Yeri, Baskil İlçesinin 5 km doğusunda Baskil-Elazığ karayolu üzerindedir (Foto: 100).

Yöre sakinleri tarafından ve yakın çevreden gelenlerle gününbirlik rekreasyon alanı olarak değerlendirilebilir.

1.3.1.3.5. Maden İlçesindeki Tarihi Eserler

İlçe Elazığ'a 78 km uzaklıkta, Elazığ-Diyarbakır karayolu üzerindedir. Maden'deki tarihi eserlerin içerisinde 1895 yılında II. Abdülhamit'in padişahlığı sırasında yapılmış olan tarihi hükümet konağı bulunmaktadır. Hükümet konağı restore edilmiş, günümüzde İmam Hatip Lisesi olarak kullanılmaktadır (Foto: 103). Hükümet konağının yanında yer alan ve ilçeye tarihi bir görünüm katan Osmanlı yapısı saat kulesi vardır. Saat kulesinin mimari tarzı çok değişiktir. Anadolu'nun hiçbir yerinde bu tarzda bir yapıya rastlanmamıştır (Ergene, 1995, 46) (Foto: 104).

Camii-Kebir

Osmanlılar döneminde 1872 yılında Sultan Hamit tarafından yapılmıştır. Taştan yapılmış minaresi çok zarif bir işçilik sergilemektedir. Camii minaresinin H. 1317 yılında yapıldığı minarenin kapısındaki kitabede yazmaktadır (Maden İlçe Yıllığı, 1986, 76).

1962 yılında ve daha önceleri de tamir gören cami binasında, minarenin dışında hiçbir tarihi ve sanatsal değer bulunmamaktadır (Foto: 105). Yapı, Cami-i Kebir mahallesinde yer almaktadır.

1.3.1.3.6. Karakoçan İlçesindeki Tarihi Eserler

Elazığ il merkezinin 100 km kuzeydoğusunda yer alan Karakoçan ilçesinde Tepe Köyü civarında yapılan temel kazılarında sıkça yanlarında çanak, çömlek çeşitli eşyalar bulunan mezarlara rastlanmaktadır. Halkın, inşaatlarının durdurulacağı korkusuyla haber vermedikleri bu tarihi buluntulara Tepe merkezinin 3 km doğusundaki Kalecik köyünde de rastlamak mümkündür.

Kalecik barajı yapılırken arkeolojik kazıların yapılmamasından ötürü baraj gölünün civarındaki tarihi kalıntılarda sular altında kalmıştır. Karakoçan ve Tunceli yörelerindeki eski mezarların üzerinde taştan yapılmış koç ve diğer hayvan figürleri bulunmaktadır.

Bağın Kalesi

Urartuların Karakoçan yöresine hakim olduklarının bir nişanesi olarak Bağın kalesini görmekteyiz. Bağın kalesi Tunceli'nin Mazgirt ilçesinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Peri Çayı'na hakim bir tepenin üzerinde bulunmaktadır. Karakoçan'a 26 km uzaklıkta Dedebağ köyünün yakınında bir tepe üzerindedir.

Urartuların yapı özelliğine uygun olarak kayaların oyulmasıyla yapılmıştır. Palu'da Urartulardan kalan tarihi kaledeki yapımların özelliklerine bu kalede de rastlıyoruz. Su kuyuları, ırmaktan su almak için yapılmış kaya merdivenleri ve en önemlisi çivi yazısıyla yazılmış Urartu kitabesidir. Urartu kralı Menuas'a ait bu kitabenin büyük bir kısmı Harput müzesinde, bir bölümü de hâla yerinde durmaktadır (Foto: 106) (Yeni Fırat Dergisi, 1966, S:29, s. 6).

Pamuklu Koç Mezarları

Koyun ve koç mezar taşları bilhassa Doğu Anadolu'da çok sayıda bulunmaktadır. Bu koç ve koyun mezar taşlarının XII.yüzyıldan itibaren Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenlerine ait bir gelenek olduğu zannedilmektedir. Pamuklu köyünde rastlanan koç, koyun mezarları Elazığ Arkeoloji ve Etnoğrafya müzesinin girişinde sergilenmektedir (Foto: 107).

Asur Çivi Yazısı ile Yazılmış Urartu Kaya Kitabesi

Karakoçan'a 7 km uzaklıkta bulunan, Bahçecik köyünde boşaltılmış bir evin duvarına monte edilmiş üzeri yazılı bir taş bulunmuştur. Yine Palu ve Bağın kalelerindeki Urartu kaya kitabelerine benzeyen bu taşın ön yüzü düz, arka kısmı bir kaya bloktan koparılmış vaziyettedir.

Taş üzerindeki yazıların okunabilmesi için İstanbul Üniversitesi ve müzelerle ilgili uzmanlara haber verilmiştir. Taşın 400-500 kg ağırlığında olması Elazığ Arkeoloji ve Etnoğrafya müzesine taşınmasında problem yaratmaktadır. En kısa zamanda müzedeki yerini alacaktır (Foto: 108).

Karakoçan ilçesindeki tarihi eserlerden başka gezip görülecek turistik yerlerin içerisinde, Devlet Su İşlerine ait Kalecik Mesire

Yeri vardır. Karakoçan'a 6 km uzaklıkta Kalecik Köyü yakınındadır. Kalecik Baraj Gölünün kıyısında , çam ağaçları arasında bulunan mesire yeri, civar halkı tarafından özellikle yaz aylarında kullanılmaktadır. Piknik yapmak, dinlenmek, serinlemek, balık avlamak için ideal bir yerdir. Ayrıca yüzme havuzu da bulunmaktadır (Foto: 109).

İlçenin içerisinde toplam 5 adet park bulunmaktadır. Bunların içerisinde Atatürk ve Belediye parkı en büyük olanlarıdır (Foto:110-111). Özellikle havaların ısınmasıyla birlikte kapalı yerlerden bunalan insanlar parkları tercih etmektedirler.

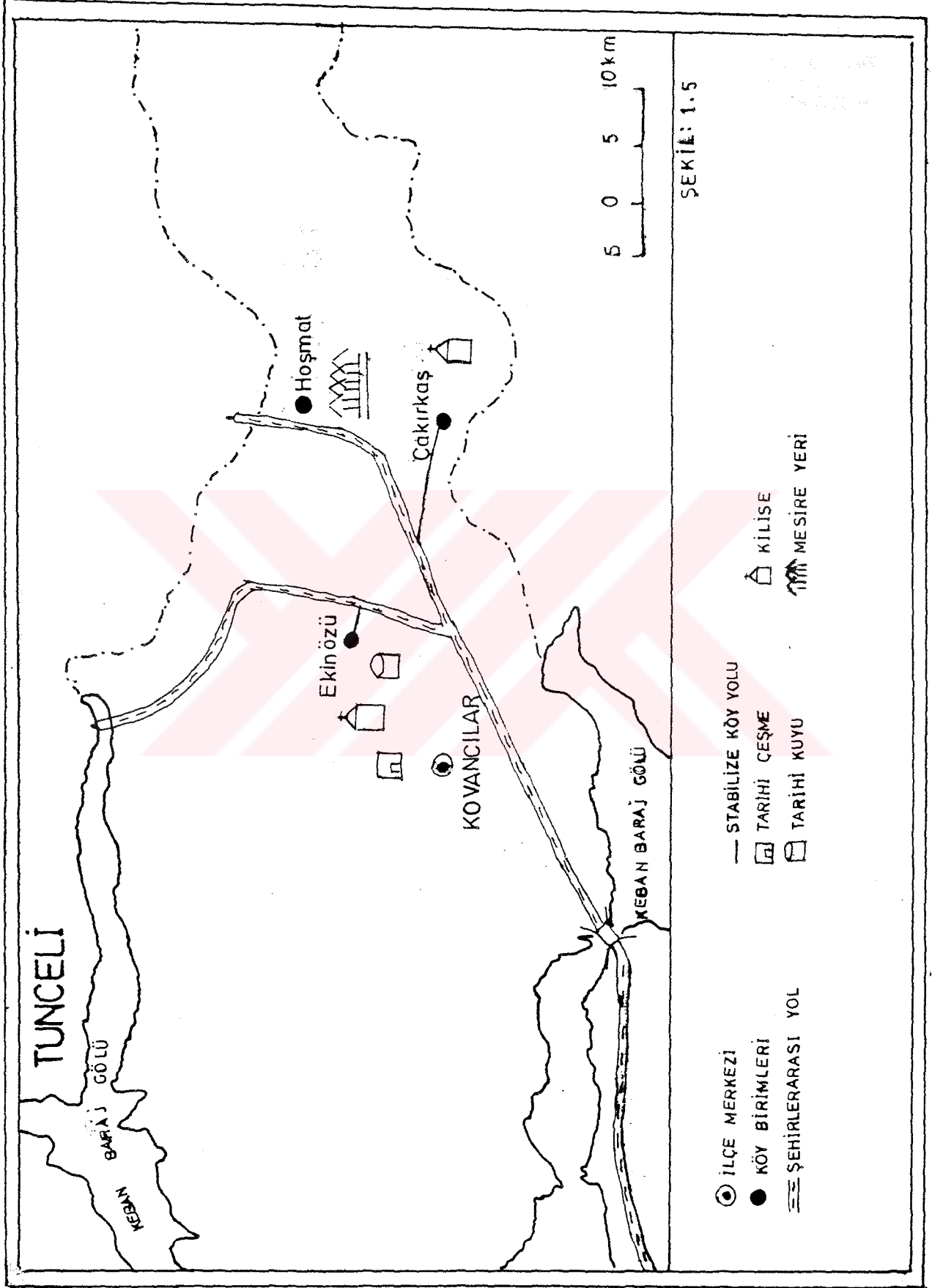
Manzara açısından görülmeye değer Karakoçan ilçesinin Peri Çayı, balık avcılığı yapılmasına da müsait kıyılara sahiptir (Foto:112).

1.3.1.3.7. Kovancılar İlçesindeki Tarihi Eserler

Elazığ İli'nin kuzeydoğusunda bulunan Kovancılar İlçe'sinin Merkeze uzaklığı 80 km 'dir. 1987 yılında Elazığ İli'nin sekizinci ilçesi olan Kovancılar 1934 yılına kadar Palu İlçe'sinin bir köyü idi. 1934 yılında Romanya'dan göç eden 300 hanelik bir muhacir kitlenin bu köye yerleştirilmesiyle çehresi değişti, içe dönük yaşam tarzını benimseyen bu kitle köye düzenli bir yapılaşmayı da beraberinde getirdi. Muhacirler Romanya'daki köylerinin adı olan "Kovancılar" adını bu köye verdiler.

Kovancılar ilçesinde pek fazla tarihi eser bulunmamaktadır. İlçeye 10 km uzaklıktaki Tunceli yolu üzerinde bulunan Ekinözü köyündeki kilise yıkıntıları, taş çeşme ve kuyunun Ermenilerden kalma olduğu söylenmektedir (Foto:113-114-115-116). Ayrıca Kovancılara 13 km uzaklıktaki Çakırkaş köyünde Ermenilerden kalan kilise yıkıntıları vardır (Foto: 117).

Karayollarına ait Hoşmat Dinlenme Parkı Karakoçan'a 25 km uzaklıkta Kovancılar yolu üzerinde bulunmaktadır. Çam ağaçları ile kaplı olan bu parkın içinde küçük bir yüzme havuzu, oturmak için banklar, masalar, mangallar bulunmaktadır. Bahar ve yaz aylarında insanlara gününbirlik rekreasyon alanı oluşturması açısından uygun bir yerdir. Ayrıca ulaşımın rahat olması, bu parka gelen insan sayısının da artmasına neden olmaktadır (Foto: 118) (Şekil: 2.4).

KOVANCILAR İLÇESİNDE TURİSTİK DEĞERLERİN DAĞILIŞI

1.3.1.3.8. Arıcak İlçesi'ndeki Tarihi Eserler

Elazığ'ın güneydoğusunda bulunan Arıcak İlçesi'nin Elazığ merkeze olan uzaklığı 131 km'dir. Arıcak tarihi hakkında pek fazla mevcut kaynak bulunmamaktadır. Ayrıca güvenliğin sağlanamaması nedeniyle ilçeye inceleme gezileri yapamadım. Kaynaklardan edindiğim bilgilere göre ilçenin kuzey batısında bulunan Ormanpınarı Köyü'nde kaplıca ve içmeler bulunmaktadır. Ayrıca Turizm İl Müdürlüğünden edindiğim bilgilere göre Arıcak İlçesi'nin Erimli Beldesi'nde bir şelaleden söz edilmektedir.

II. BÖLÜM

TURİZM SOSYO-EKONOMİK İLİŞKİLER

2.1. EKONOMİK KAYNAKLAR

Yukarı Fırat bölümü, ekonomi bakımından Doğu Anadolu'nun en canlı en gelişmiş bölümüdür. Bu sahada tarla ziraati çok daha önemli olduğu gibi, bazı mühim maden yataklarına ve memleketimiz ölçüsünde önem ifade eden bazı endüstri kollarına sahiptir (Erinç, 1953, 121).

Yukarı Fırat bölümünde yer alan Elazığ İli'nin ekonomik yapısı 1950 yılına kadar çoğunlukla tarıma dayalı idi. 1950 yılından sonra devlet eli ile sanayi yatırımlarına girişilmesi ekonomik yapıya canlılık getirdi. Kara ve demiryolu şebekelerinin Elazığ'ı çevre illere bağlaması, 1968 de kalkınmada öncelikli yöreler arasına alınması, 1975'te Keban Barajının açılması, küçük sanayi sitesi ve organize sanayi bölgesinin ilimizde kurulması ekonomik yapıyı büyük ölçüde değiştirmiştir.

Son yıllarda hızla gelişen sanayileşmeye rağmen Elazığ'ın önemli gelir kaynaklarından biriside tarımdır. Büyük ölçüde doğal koşullara bağlı olarak yapılan tarımda en çok tahıl ve şekerpancarı ekilir. Üretimde tahıl ürünlerinden buğday başta gelmektedir. Step sahalarda iklim şartları, buğdayın yetişmesi için elverişlidir (Erinç, 1953, 121). Diğer tarla ürünleri patates, soğan, susam, mısır ve baklagillerdir. Sebze üretimi, Keban baraj gölünün yapılması ve Uluova'nın bir bölümünün baraj gölü altında kalmasıyla önemli ölçüde azalmıştır.

Karakaya Baraj Gölü ve Keban Baraj Gölü kıyılarında son zamanlarda bağcılık ve meyvacılık alanlarında gelişmeler görülmektedir.

Elazığ'da yetişen öküzgözü üzümü ve bu üzümünden yapılan Orcik ve Buzbağı şarabı ekonomik yönden önemli yer tutmaktadır.

Dağlık ve engebeli kesimlerde hayvancılık başlıca geçim kaynağı durumundadır. İl genelinde en çok koyun, keçi ve sığır yetiştirilir. Tavukçuluk, arıcılık ve balıkçılık gelişme göstermesine rağmen yerel tüketime yöneliktir.

İmalat sanayisi, gıda, çimento, yem, yapay gübre ve madencilik dallarında yoğunlaşmıştır.

Türkiye'nin önemli maden çıkarma ve işleme bölgelerinden biri olan ilde Etibank'a ait Ergani bakır işletmesi (Maden), Şark kromları Ferrokrom işletmesi (Elazığ) ve Alacakaya krom işletmesi (Alacakaya/Guleman) bulunmaktadır.

Ülkemizde ekonomiye sağladığı katkılar bakımından turizmin önemi gittikçe artmaktadır. Elazığ ili, doğal güzellikleri, tarihi eserleri, kaplıca ve içmeleriyle, bacasız sanayi olarak adlandırılan turizm endüstrisinin gerçekleştirilmesini sağlayacak potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin geleceği; etkili tanıtımın yapılması alt yapı eksikliklerinin tamamlanması ve mevcut tabii turizm kaynaklarının bozulmadan korunmasıyla iyiye doğru gidebilir.

İlimizi ziyaret eden yerli turist sayısı 1990 yılından itibaren, yabancı turist sayısı ise 1987 yılından itibaren sürekli azalma göstermiştir (IV. Bölüm de istatistiki bilgiler ayrıntılı olarak verilmiştir). İlimizi ziyaret eden turist sayısının azlığı, turistik potansiyelin azlığından kaynaklanmamaktadır. Gelen turist sayısının azlığı öncelikle son yıllardaki terör olayları sebebiyle, güvenliğin yeterince sağlanamaması, alt yapı eksikleri ile dış tanıtıma yeterince önem verilmemesinden kaynaklanmaktadır.

İlimizdeki tarihi ve kültürel değerler, tabii turizm değerleriyle birlikte ele alınmalı il ve ülke ekonomisine katkı sağlanması bakımından turizme gereken önem verilip daha fazla desteklenmelidir.

2.2. NÜFUS

Elazığ il'i merkez ilçe ile birlikte 11 ilçe, 1990 nüfus sayımı sonuçlarına göre 204.603'u şehir merkezinde olmak üzere toplam 498.225 tir.

1940-1980 yılları arasındaki 40 yıllık dönemde genel ülke nüfusu %151 oranında artarken, Elazığ nüfusundaki artış %132 dir. Bununla birlikte, 1950 sonrasında ülke genelinde yaşanan nüfus patlaması, 1950-1970 döneminde Elazığ'da da yaşanmıştır. 1950-1970 döneminde Elazığ nüfusundaki büyüme (%76), ülke ortalamasının (%69) üzerindedir. Bu hızlı büyümenin çeşitli nedenleri vardır. 1950 sonrasında bölgesel kamu kuruluşlarından

bir çoğunun Elazığ'da toplanması, kara ve demiryollarının ağının Elazığ'ı çevreye bağlaması, çeşitli sanayi tesislerinin kurulması ildeki istihdam olanaklarını arttırmış, ticaret kesiminde bir canlılık yaratmıştır. Bu nedenle merkez nüfusu da hızlı bir şekilde artmıştır. 1965 sonrasında Keban baraj yapımı nedeniyle işçi akımında artmış il nüfusundaki büyüme daha da hızlanmıştır. Nüfus artışının bir başka nedenide ildeki doğurganlık düzeyinin çok yüksek olmasıdır. 1965-70 dönemine ilişkin veriler, Elazığ'daki kaba doğum oranının (Binde 52.1), ülke ortalamasının (Binde 42.3) çok üzerinde olduğunu göstermektedir. Bunun sonucu olarak doğal artış hızı Türkiye genelinde ancak binde 28 iken, Elazığ'da binde 37'ye ulaşmaktadır (Yurt Ansk. C: 4. s.2483-2484). Elazığ kentinin nüfusu 1927 yılında 19.983 iken, 1985 yılında 9 misli artarak 181.523 kişiye ulaşmıştır (Emiroğlu, 1986, 75). 1990 yılında ise 2.5 kat artarak 498.225 olmuştur.

Artan nüfus, iç turizmin gelişmesini çok etkili bir şekilde teşvik etmektedir. Çünkü Türk ailelerinde ve nüfusunda, tatil yapma bilinci yerleşmiştir ve ülkeyi tanıma, tatil yapma, sportif faaliyetler, bilimsel amaçlı, inceleme gezileri gibi turistik eğilimler giderek önem kazanmaktadır (Doğanay, 1990, 58-59). Türkiye'de artık bugün bir devre mülk ve ikinci evler yerleşme bölgeleri olmuştur. Kampingler, moteller ve çoğu turistik belgeli olmıyan oteller, turizm sezonunda daha çok, yerli müşterilerini ağırlar. Günübirlük rekreasyon bölgeleri, termal turistik merkezler ve turistik olmıyan termal merkezler, aslında iç turizme hizmet etmektedir (Doğanay, 1990, 58-59).

İlimizde artan nüfusun iç turizme (il genelinde) canlılık getirdiği görülmektedir. İnsanlar ekonomik durumlarına göre yakın yerlerdeki günübirlük rekreasyon alanlarına, ikinci evler olarak adlandırılan yazlık evlere rağbet etmektedirler. Günübirlük rekreasyon alanlarından parkların, mesire yerlerinin kampların, artan talebe cevap verebilmek üzere sayıları fazlalaşmaktadır. Hazar Gölü kıyısında ve Cip Barajı civarında da ikinci evlerin sayıları gün geçtikçe artmaktadır.

Nüfusun fazla olmasının turizm sektörüne bir diğer katkıсында iş gücü sağlama alanında olmaktadır. Türk turizminin bugün nitelikli iş gücü problemi vardır. Buda sayıları çoğalan

"Turizm Meslek Yüksek Okulları" ve sistemli kurslarla veya "yaygın eğitim"le çözümlenmeye çalışılmaktadır. (Doğanay, 1950-59) İlimizde turizm sektörüne kalifiye eleman yetiştirecek, Fırat Üniversitesi bünyesinde "Turizm Meslek Yüksek Okulu" bulunmaktadır.

2.3. TURİZM-ULAŞIM ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ulaşım imkanları gerçekleşmeden turistik seyahatlerin yapılması mümkün değildir. Bu nedenle ulaşım ve turizm arasında sıkı bir işbirliği olmalıdır. Gelişen ulaşım olanakları her zaman turizmi teşvik etmiştir.

Ulaşımın en önemli fonksiyonu erişebilirliği sağlamasıdır. Erişebilirlik, bir çok sayfiye yerinin ortaya çıkması ve turizm alanlarının gelişmesinde, önem kazanmasında etkili olmuş çok önemli bir faktördür (Özgüç, 1994,30).

Ülkenin turizm değerleri ne kadar zengin olursa, konaklama tesisleri ne kadar mükemmel olursa olsun, ulaşım olanaklarından yoksun ise, turizmden beklenen verimli sonuçlar elde edilemez. Bundan ötürü ülkeler turizmden yararlanabilmek için ulaşım hizmetlerine önem vermeleri gerekir (Köksal, 1994,6).

Yukarı Fırat Bölümü ortasında yer alan Elazığ ili, aynı zamanda günümüzde de yararlanılan tarihi doğal yollar (kervan) üzerinde bulunmaktadır (Emiroğlu, 1986,63).

Elazığ, Doğu Anadolu'yu batıya bağlayan yolların kavşak noktası konumundadır. Türkiye'nin dört bir yanına ana karayollarıyla bağlı olup ayrıca demiryolu ve hava yolu ulaşımına da sahiptir. Keban baraj gölü nedeniyle Elazığ'ın bazı ilçelerine ve komşu illere ulaşımında su üstü ulaşım, feribotlarla sağlanmaktadır.

2.3.1. Demiryolu

Elazığ İl merkezi Malatya'dan gelerek Maden ve Ergani üzerinden Diyarbakır'a giden demiryoluna, 1934 yılında açılan 24 km.'lik Yolçatı-Elazığ hattı ile bağlanmıştır. Bu hat Elazığ'dan geçerek Tatvan'a ulaşır. İl sınırları içerisinde kalan demiryolu uzunluğu 272 km'dir. Hergün Elazığ Adana bağlantılı Fırat Ekspresi çalışmaktadır. Ayrıca Elazığ-Tatvan arasında posta treni ile çevre ile ilçelere yolcu ve yük taşımaları haftanın 3 günü

Vangölü Ekspresi, Ankara-Tatvan bağlantılı yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. Ayrıca hergün Yolçatı'dan Adana, Konya İzmir bağlantılı posta treni ve haftanın 4 günü Diyarbakır-Ankara bağlantılı ekspres treni vardır (Elazığ Ticaret ve Sanayi Odası Rehberi, 1993).

2.3.2. Karayolu

Elazığ ilinin önemli karayolu bağlantısı Ankara, Kayseri, Malatya üzerinden gelerek Tunceli ve Erzurum'a giden devlet yoludur. Bu karayolunun 156 km'si Elazığ il sınırları içindedir. Doğu Anadolu'nun İskenderun limanının hinterlandına giren ve Erzurum'a dek uzanan geniş bir kesimini, bu limana, dolayısıyla da Akdeniz kıyılarına bağlıyor olması, bu yola ayrıca önem kazandırmaktadır. Söz konusu devlet yoluna güneydeki Baskil ilçe merkezi 28 km lik, kuzeydeki Palu ise, 8 km lik il yoluyla bağlanır.

Yolun Elazığ-Palu kesiminin 87. km'sindeki Kovancılar yöresinde kuzeydoğuya ayrılan bir kol, Bingöl ve Muş üzerinden Van Gölü kıyısındaki Tatvan'a ulaşır.

Karakoçan ilçe Merkezi de Elazığ-Bingöl yolunun 112 km'sinden ayrılan 4 km lik bir yolla öbür merkezlere bağlanır.

İlin ikinci önemli devlet yolu, Elazığ-Diyarbakır karayolundan kuzeybatıda Arapkir ve Keban'dan geçerek Elazığ'a ulaşan yol, Diyarbakır ve Mardin üzerinden Suriye sınırında Nusaybin ve Cizre, Irak sınırında da Habur sınır kapılarına ulaşır. Bu yol, bölgenin Ortadoğu ülkelerine gönderilen başlıca ürünlerinden olan canlı hayvan ve hayvan ürünleri dış satımında büyük önem taşımaktadır. Söz konusu, yol Diyarbakır'a Hazar Gölü çevresinden geçerek ulaşır. Hazar Gölü'nün güney kıyısında bulunan Sivrice ilçe merkezi de 4 km'lik il yoluyla yola bağlanır.

Elazığ bugün birçok ilin kavşak noktasında yer aldığı için, karayolu ve demiryolu taşımacılığı bakımından önem taşımaktadır. İnsan ulaşımında son yıllarda karayolu daha önem taşıdığından trafik artışı gözlenmiştir. Bu yükü kaldırabilmek için Elazığ Belediye'since modern bir şehirler arası Otobüs terminali inşa edilerek hizmete açılmıştır (Elazığ İl Yıllığı, 1992, 147).

2.3.3. Havayolu

Elazığ havaalanı 1940'da açılmıştır. İl merkezinin 9 km Güneydoğusunda Akçakiraz köyü yakınlarındadır. Türk Hava Yolları'nın uçaklarıyla yapılan tarifeli uçak seferleri, haftanın 7 günü yapılmaktadır.

İl hava ulaşımında da kargo taşımacılığı yapılmamaktadır. Sadece yolcu, bagaj ve zarf şeklindeki kargolar taşınmaktadır.

İl hava ulaşımında; gerek yurt içinde gerekse yurt dışından sportif amaçla veya özel kişi ve kurumlarca kiralanmak suretiyle tarifersiz olarak küçük tip uçak veya helikopterlerle seferlerde yapılmaktadır.

2.3.4. Su Üstü Ulaşımı

Türkiye çapında büyük bir tesis olan Keban Barajı'nın yapılmasından sonra Baraj Gölü arkasında kalan Ağın, Çemişgezek, Pertek ilçeleri ve köylerinin karayolu bağlantıları kesilmiştir. Ortaya çıkan su üstü ulaşımı ihtiyacına, önceleri özel sektör derme çatma balıkçı tekneleriyle cevap vermeye çalışmış, fakat can ve mal kaybı olmuştur.

Ağın, Çemişgezek, Pertek ilçeleri ve köylerinin Elazığ'a bağlantılarının daha kısa yoldan sağlanması için devlet kuruluşları tarafından yapılan çalışmalar sonucu, 1979'da Keban Gölü Belediyeleri Ulaşım Birliği adlı bir kamu kuruluşu oluşturulmuştur. Böylelikle baraj gölünde su toplanmaya başlandığı 1972 yılından sonra ilk defa köklü çözüm yolları aranmıştır.

Birlik, Maliye Bakanlığı'ndan aldığı hibelerle Taş Kızak Tersanesine 3 adet LCM 8 tipi Feribot siparişi vermiş ve feribotları 1981 yılında hizmete açmıştır. Bu feribotlarla 1984 ve 1990 yıllarında Keban Baraj Gölü üzerinde işletilen feribot sayısı beşe çıkarılmıştır.

Bir kısmı ilimiz sınırlarına dahil olan Karakaya Baraj Gölü'nün üzerinde de feribot taşımacılığı yapılmaktadır. Baskil kaymakamlığının öncülüğü ile kurulan Baraj Köyleri Kalkındırma Birliği oluşturulmuştur. Kurulan birlik tarafından Baskil-Malatya arasında yolcu ve yük taşımacılığı yapılmaktadır. Karakaya Baraj Gölü üzerinde, biri, özel kişiye ait olmak üzere 2 adet feribot, Baskil-Malatya arasında çalışmaktadır.

Böylece gerek yük taşımacılığı, gerek insan ulaşımında, akaryakıttan, işgücünden sağlanan tasarruflarla il ve ilçe ekonomisine faydalar sağlanmıştır. Üç ilçenin (Çemişgezek,

Pertek, Ağın) hayli uzun olan Elazığ bağlantıları Keban Baraj Gölü üzerinden oldukça kısalmıştır. Bu ilçelerin Elazığ'la bağlantıları uzun olmasından doğan göçler daha sonra durmuş ve göç edenlerden geri dönüşler olmuştur.

Feribot seferleri yaz aylarında artarken kış aylarında azalmaktadır. Elazığ-Ağın, Elazığ-Çemişgezek, Elazığ-Pertek feribot seferleri içerisinde en uzun olan Çemişgezek hattıdır. Feribot seferlerinin en işlek olduğu hat Pertek ve Ağın'dır (Foto:119).

Elazığ'ın coğrafi konum bakımından doğal yollar üzerinde bulunması, karayolları, demiryolları, havayolları ve nisbeten su yolları bakımından da ile bir avantaj sağlamakta, gerek kültürel alanlarına, gerekse rekreasyon alanlarına ulaşılabilirliği oldukça kolaylaştırmaktadır.

III. BÖLÜM

BUGÜNKÜ TURİSTİK KULLANIM ŞEKİLLERİ

Elazığ İli tarihi eserleri, doğal güzellikleri, sağlık turizmine hizmet veren kaplıca ve içmeleriyle, dini turizme hizmet veren türbeleriyle turizm potansiyeli olan bir ildir.

Elazığ İli'nde, halkın günübirlik rekreasyon alanı olarak kullandığı mesire yerleri de mevcuttur. Bunlar; Cip Barajı, Harput, 100. Yıl (Zafran), İçme Mesire yeridir. Keban Baraj Gölü ve Hazar Gölü kıyıları da halkın günübirlik ve sayfiye yeri olarak kullandıkları yerlerdir. İl genelinde halkın rekreasyon alanı olarak kullanabileceği parklar da bulunmaktadır.

3.1. ELAZIĞ İLİ'NDEKİ PARKLAR

İl genelinde halkın rekreasyon alanı olarak kullanabilecekleri parkların sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Bu parklardan bazıları; İstasyon Caddesi (Bosna-Hersek Bulvarı) Parkı (Foto: 120), Doğukent Parkı (Foto: 121), Şehit İlhanlar Parkı (Foto: 122), Yıldızbağları Parkı (Foto: 125), Rüstempaşa Parkı (Foto: 126), Abdullahpaşa Parkı (Foto:127), Aksaray Parkı (Foto: 128), Keydanlı Parkı (Foto: 129), Cemiloğlu Parkı, Ata Park dır. Bu parklardan bazılarında, çocukların oyun oynayabilecekleri alanlar, oturma yerleri ve yeşil alanlar mevcuttur, bazıları henüz yeni yapılmakta olup oturma alanları ve yeşil sahaları yoktur.

Gün geçtikçe sayıları artan bu parkların halkın günü birlik rekreasyon alanı olarak kullanabilmeleri için çevre düzenlemelerinin yapılması, yeşil alanın sürekli korunabilmesi için düzenli olarak görevliler tarafından sulanması ve bakımının yapılması gerekmektedir. Parkların sayılarının artması Elazığ için faydalı olurken gerekli koruma ve bakımın yapılmaması sonucu, kullanılamaz hale gelmesine belediye izin vermemelidir.

3.2. HARPUR MESİRE YERİ

Elazığ ilinin 5 km kuzeydoğusunda deniz seviyesinden yaklaşık 1280 m yükseklikte Harput platosunun üzerindeki harput mesire yeri, Harput'a girişte sağda Kitapçıgil parkının yanında yer alır.

Harput, Elazığ şehrinin ilk yerleşim yeri olması nedeniyle üzerinde yaşamış olan uygarlıkların bıraktığı tarihi eserlerle doludur. Ayrıca Dini Turizme hizmet veren türbeleriyle de istihdam yaratmaktadır. Sağlık turizmine hizmet veren tarihi Dabakhane Şifalı Suyuda Harput'tadır. Etrafı bağlık bahçelik olan Harput, günöbirlik turizme hizmet edebilecek çeşitlilik arzeden bir potansiyele sahiptir.

Mesire yerine gelen halkın yiyecek içecek ihtiyaçlarını karşılayacak lokanta ve alış veriş yerleri bulunmaktadır. Ancak turistlerin gecelemleri için konaklama tesisleri yoktur.

Harput Mesire yeri yüksek bir plato üzerinde bulunması şehre yakınlığı ve ulaşım kolaylığı nedeniyle, özellikle yaz aylarında şehrin gürültülü ortamından ve sıcak havasından bunalan halk için önemli bir rekreasyon alanıdır.

Harput'ta eskiden kalmış olan bir kaç evin (Foto: 130), restore edilerek, müze, konaklama tesisi ve restaurant amaçlı turistik kullanımı, hem ekonomik açıdan hemde tarihi yaşatma açısından, yetkililerce ele alınmalıdır.

Harput'ta şahsa ait olan eski bir ev ETHOD (Elazığ Turizm ve Halk Oyunları Derneği) tarafından kiralanmıştır. Evin iç kısmı boyanarak geleneksel Elazığ evi şeklinde tanzim edilmiştir, arasına yeme-içme hizmeti sunulmaktadır. Ekonomik yetersizliklerden ötürü restore edilememiş ve rantabl bir şekilde işletilememektedir. Çeşitli uygarlıklara beşiklik etmiş bu kale kent, üzerinde son yıllarda yapılan yapılarda eski dokusunu kaybetmiştir. Bu kentin yetkililer tarafından bir açık müze şehri olarak tarihi dokusu bozulmadan değerlendirilmesi gereklidir.

3.3. BUZLUK MAĞARASI

Mağaralar çok eskiden beri insanların dikkatini çekmektedir. İnsanların ilk barınak yerleri olan mağaralar turistik açıdan önem taşımaktadır.

Mağaralar bir çok ülkede, turistik çekim merkezi konumuna getirilmişlerdir. Bu da mağaralarda yapılan bazı imar faaliyetleri sonunda mümkün olmuştur. Örneğin mağara içi yolları, sarkıt ve dikitlerin ışıklandırılması gibi tedbirler başlıcalarıdır. Türkiye'de mağaraların turistik açıdan değer kazanması faaliyetleri yeni yeni başlamıştır.

Elazığ'da tarihi Harput şehrinde bulunan Harput Buzluk Mağarası görülmeye değer ilginç mağaralardandır.

Elazığ'a 12km uzaklıktaki Buzluk Mağarası Harput'un kuzeydoğusunda bulunmaktadır (Foto: 131-132).

Karstik şekillerin en tipiklerinden biri de mağara denilen yeraltı boşluklarıdır. Bunlar "büyük yeraltı oyukları" diye tanımlanırlar .

Buzluk mağarasının tarihi Harput şehrinde yer alması, yüksek kalker platonun kuzeyinde Keban Baraj Gölü ve Pertek ilçe'sinin bulunması mağara alanına dinlenme ve manzara yönünden seyrine doyulmaz bir değer kazandırmaktadır (Çitçi, 1990, 46).

Mağara kalkerli kütleler arasında, ortada nispeten büyük sayılabilecek bir salon ile iki küçük salondan oluşur. Bu salonlar birbirine dar koridor galerilerle bağlanmış durumdadır. Mağara tavanından sarkan, tabanından yukarı doğru yükselen buz sarkıt ve dikitleri, seyrine doyulmaz bir manzara oluştururlar (Çitci, 1990, 33-39).

Mağarada kış aylarında buz oluşmazken yaz aylarında buz oluşmaktadır. Bu mağaranın jeomorfolojik yapısı ve içerisindeki hava akımı ile ilgilidir.

Türkiyede tek olan bu doğal hazinemizin 1964 yılında kurulan "Türkiye Mağara Araştırma ve Turizm Derneği ve Speleologlar tarafından etraflıca incelemeye alınıp bir an önce turistik değerlerimize katılması gerekmektedir.

Mağaranın doğal şeklini bozmadan, giriş çıkışların kolay olması açısından demir merdiven yapılıp yeterli ışıklandırmanın sağlanması içerideki salon ve galerilerin kaya döküntülerinden temizlenip müsait genişliğe sahip yerlerde kenar kısımlara bank şeklinde oturma birimlerinin yerleştirilmesi gerekmektedir.

Mağaranın yer aldığı etrafı yüksek kalker duvarlarla çevrili karstik çukur alanın (dolinin) ağaçlandırılıp Milli Park haline getirilmesi mümkündür.

3.4. 100. YIL (ZAFRAN) MESİRE YERİ

Elazığ'ın 2 km batısında bulunan mesire yeri Orman Bölge Müdürlüğü tarafından yapılan çevre düzenlemesiyle 1981 yılında hizmete açılmıştır. Fırat Üniversitesi Rektörlüğü ve Mühendislik Fakülteleri arasında bulunan mesire yeri 16 hektar alana sahip olup çam ağaçlarıyla kaplıdır. Piknik yerleri, çay bahçeleri ve yemek yemek için restaurantı bulunmaktadır. İçerisinde havuzlar ve ufak bir çay bahçesi vardır. Yöre halkının dinlenmesi ve günübirlik ziyaretleri için elverişli bir yerdir. En çok rağbet edildiği mevsim bahar ve yaz aylarıdır. Üniversite öğrencileri tarafından da yakınlığı nedeniyle kullanılmaktadır (Foto: 133).

Orman Bakanlığına bağlı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğünün 1993'te yayınlamış olduğu kitapta sayfa 63'te Elazığ merkezde iki adet mesire yerinden söz edilmiştir. Bunlardan birincisi Zafran Mesire yeri, ikincisi ise Pınarbaşı mesire yeridir. Zafran Mesire yeri Elazığ merkezde yer almaktadır. Pınarbaşı Mesire yeri ise Elazığ'da bulunmamaktadır. Elazığ-Malatya yolu üzerinde Malatya'ya 12 km uzaklıkta bulunmaktadır. Pınarbaşı Mesire alanı 1978 yılından önce Malatya Özel İdaresi'ne bağlı iken 1978 yılında düzenlenen bir protokolle Orman Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Orman Genel Müdürlüğü Pınarbaşı Mesire yerini Elazığ'da Orman Bölge Müdürlüğü olduğu için buraya devretmiştir.

1981 yılında Orman Genel Müdürlüğü bünyesindeki idari değişikliklerle Pınarbaşı Mesire yeri Malatya Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Şube Müdürlüğüne devredilmiştir. 1978 yılından 1981 yılına kadar Elazığ Orman Bölge Müdürlüğü içerisinde kalan Pınarbaşı Mesire yeri günümüzde Malatya Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Şube Müdürlüğüne bağlı bulunmaktadır. 1993'te Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğünün yayınlamış olduğu kitabın 63. sayfasında yer alan bilgi yanlış olduğu gibi sayfa 67 de Malatya'daki Pınarbaşı Mesire yeri hektar olarak yanlış ifade edilmiştir. Pınarbaşı Mesire yeri 10 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Bu sayfada gösterilen 121 hektarlık alan mesire

yeri civarındaki Hazine'ye ait orman alanı ile birlikte ifade edilmektedir. Bu yanlışlıkların Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü tarafından düzeltilmesi gerekmektedir.

Elazığ'da bulunan mesire alanları yetersiz bulunmaktadır. Belediye'nin Orman Bölge Müdürlüğü ile birlikte koordineli çalışıp halkın gününbirlik mesire yeri olarak kullanabilecekleri yeni mesire yerlerinin oluşturulup, ağaçlandırma ve düzenleme faaliyetlerini bir an önce başlamaları gerekmektedir.

3.5. CİP BARAJI MESİRE YERİ

Elazığ'ın 15 km batısında Cip çayı üzerinde yapılmış olan Cip Baraj Gölü Mesire yeri ormanlık bir alanın içerisinde yer alır. Cip Baraj Gölü 1300 dönümlük bir alana sahiptir. Manzara güzelliği ve temiz havasından ötürü bahar ve yaz aylarında, yöre halkı tarafından rağbet edilmektedir. Piknik yapmaya elverişli yerler bulunmaktadır.

3.6. KEBAN BARAJ GÖLÜ

Ülkemizin önemli göllerinden Keban Baraj Gölü 64.100 hektar büyüklüğündedir. Gölün çevresinin manzara güzelliği, mesire yerleri, balık ve kuş avcılığı ve su sporları için elverişli koşullara sahiptir (Foto: 134).

Elazığ - Bingöl karayolu üzerindeki sahilde balık lokantaları vardır. Bu kesim Elazığ il'ine 30 km uzaklıktadır. Gerek şehir merkezine yakınlığı, gerekse göl kıyısının Bingöl - Elazığ karayolu üzerinde ki yerleşmeye, park ve bahçe yapılmasına elverişli konumu, kıyı şeridinin plaj özelliği taşıması güneyinde heybetli Master Dağının varlığı, baraj gölünün seyrine doyum olmaz güzelliği, bu alanın yetkililerce önemli bir rekreasyon alanı olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Keban baraj bendinin arka tarafında D.S.İ. 100. yıl parkı mesire yeri bulunmaktadır. Keban ilçesindeki Atapark da mesire yeri olarak manzara güzelliği açısından elverişli bir konumda yer alır.

Turistik çekim merkezlerinin sayılarını arttırmak için baraj gölü kıyılarının ağaçlandırılmasına önem verilmelidir.

3.7. İÇME MESİRE YERİ:

Elazığ'ın 30 km doğusunda Elazığ-Tunceli karayolu üzerindedir. İçme nahiye merkezinde bulunan mesire yeri Keban baraj gölü kıyısında yer almasıyla manzara güzelliği, soğuk suları ve ağaçlık olması nedeniyle halkın rağbet ettiği mesire yerlerindedir.

3.8. HAZAR GÖLÜ

Elazığ'ın 22 km güneydoğusunda yer alan Hazar Gölü ilin en önemli rekreasyon alanlarından biridir. (Foto: 135)

Gölün güney sahilinden Malatya-Diyarbakır demiryolu, kuzey sahilinde Elazığ-Diyarbakır karayolu geçmektedir. Göl Elazığ havaalanına 20 km uzaklıkta, Diyarbakır havaalanına ise 100 km uzaklıktadır. Elazığ Sivrice arasında saatte bir belediye otobüs seferleri, Maden İlçesi'nden de dolmuş seferleri vardır. Diyarbakır'a giden şehirlerarası otobüsler yaz aylarında göle yolcu taşırlar. Hazar gölüne çevre illerden ulaşım sorun olmamaktadır. Ulaşımın zor olduğu yer gölün güney sahilleridir (Sahilin yolu stabilize edilmiştir).

Sivrice Belediyesi, gölün güney sahilinin (Sivrice-Gezin Arası) ulaşım sorununu çözmek üzere, köy hizmetleri ve Turizm İl Müdürlüğü ile müştereken hazırladığı "Yakın Sanat Yapıları Asfaltı ve Aydınlanması" Projesini Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğüne göndermiştir. Yolun tamamlanmasıyla turistik tesislere canlılık kazandırılarak gününbirlik ziyaretçilerin sayıları arttırılabilir.

Ayrıca belediye kendi imkanlarıyla güney sahillerinde bulunan Tügsaş Dinlenme Tesisleri ile Türkiye Petrolleri (T.P) Dinlenme Tesisleri arasındaki 2468 m lik sahil şeridinin, kanalizasyon, içme suyu ve aydınlatılması çalışmalarını tamamlamış olup 1997 yılı içerisinde parke çalışmaları ve yeşil alan düzenlemelerini gerçekleştirecektir. Bu faaliyetlerin artmasıyla gölün turizm açısından canlılığı da artabilir.

Sivrice ilçesinin bulunduğu yer tarihi devirlerde de önemli bir yol güzergahı idi. Eski çağların önemli yollarından olan " Kral Yolu " Sivas, Hekimhan üzerinden gelerek Kömürhan mevkiinde Fırat'ı geçmekte ve Hankendi, Gözeli üzerinde Kürk çayı vadisini takiben göl kıyılarına ulaşmakta idi (Yiğit-Karakaş, 1995,167).

Göl Sivrice ilçesi önlerinden başlayarak doğuya doğru takriben 20 km. uzaklıktan sonra Gezin Köyü civarında sona erer. Kuzey-Güney istikametindeki genişliği takriben 4 km. dir. Denizden yüksekliği 1248 m. ve 84 km² lik bir alanı kapsamaktadır. En derin yeri 216 m. olarak ölçülmüştür (Tıktık, 1995,105).

Göl suları sodalı ve tuzludur. Göl kıyıları, plaj özelliği gösterir şekilde, güneşlenme ve göle girmeye müsaittir.

Kumsallar, dar bir şerit halindedir. Plajları teşkil eden unsurlar kaba ve denizel kumsallardaki malzemeye göre köşelidir (Özdemir, 1995,130).

Sahil şeridinin genellikle yüksek olmaması, kaba da olsa kıyı şeridinde kumsalın varlığı, turizm açısından gölü avantajlı konuma getirmektedir.

Göl suyunun yüzey sıcaklığı yazın ortalama 24 °C kışın ise 4 °C dir. Gölün beslenmesinde kaynak sularının büyük payı vardır. Hazar Gölünün güney- batısında yer alan karaçalı kaynağının suları Elazığ belediyesince "Karaçalı Kaynak Suyu" adı altında şişelenmektedir. Hazar gölü civarında bulunan bu kaynak sularından gereğince yararlanılmamaktadır. Kaynak sularının iyi bir organizasyonla göl çevresindeki tüm tesislere dağıtılması halinde gölün turizm değeri daha da artacaktır (Yiğit, 1994,293).

Turizm hareketlerinin gerçekleşmesi açısından önem taşıyan iklim özelliklerine bakacak olursak;

Sivrice meteoroloji istasyonunun verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık 11.7°C dir. En sıcak olan ay Temmuz 25.5°C en soğuk olan ay Ocak -1.6°C dir. Turizm hareketlerinin görüldüğü yaz aylarında ortalama sıcaklık değerleri 20°C nin altına düşmez. Hazar Gölü ve civarına düşen yağışın %75'i kış ve bahar aylarındadır. Yaz aylarında yıllık yağışın %3'ü düşer. %3'lük payın büyük bir kısmı Haziran başlarına aittir. Bu iklimin özelliklerine göre serin, yağışsız ve az rüzgarlı bir iklim yaşanır. Bu mevsimde Türkiye'nin en sıcak yerlerinden birine karşılık gelen bölgemizde, Hazar Gölü iklimi dinlendirici bir özellik taşır (Yiğit, 1994, 294).

Göl civarında Turizm açısından önem taşıyan ormanlar ve ağaçlık alanlar fazla bulunmamaktadır. Orman örtüsü yıllardır. süregelen insan tahribatlarıyla büyük ölçüde yok olmuştur.

Orman işletme Müdürlüğü tarafından ağaçlandırma çalışmaları; Hatunköy, Kuşakçı dağları, Karaçalı ve Tekevler civarlarında devam etmektedir.

Turizm açısından önem taşıyan diğer bir unsur da haberleşmedir. Haberleşme hizmetleri, son yıllarda yapılan bir kaç otomatik santralle göl çevresindeki tüm tesislere ulaştırılmış durumdadır. Sivrice Belediyesi ve Turkcell İletişim A.Ş. Genel Müdürlüğü ile yapılan anlaşma sonucu telsiz telefon yansıtıcısı kurulmaktadır. Haberleşme imkanları çevreye turistik açıdan cazibe kazandıracak özelliklerdendir (Foto:136).

Hazar Gölü civarı tarihi eser açısından zengin bir potansiyele sahip değildir. Gölün güney sahilinde Sürek Köyü yakınındaki ada üzerinde bulunan kilise yıkıntıları ve bu adanın sulara gömülü olan kısmında tarihi Gölcük köyü bulunmaktadır.

Hazar gölünün 19 yüzyıl başlarında bugünkü seviyesinden en az 20- 30m daha düşük olduğu ve 1830-1880 yılları arasında mütemadiyen yükselerek bugünkü seviyesine ulaştığı anlaşılmaktadır. Bu yükseliş sırasında göl içinde bulunan adada sular altında kalmıştır. Sular altında kalan yerleşme "Surp nişan" yada "Göl Manastırı" adını taşıyan bir kilisenin etrafında kurulmuş olan 50-60 haneli Gölcük Köyüdür (Yiğit, 1994, 297-298). Sular altında kalan köyün sakinleri ada karşısındaki kıyıya yerleşmişler ve 1900'lü yıllara kadar varlıklarını burada sürdürmüşlerdir.

Gölcüğün ortasındaki doğunun en kutsal sayılan Manastır Adası'nda bulunan manastırın, bugün yıkık ve harap bir durumda sadece temel taşları bulunmaktadır (Y. Fırat Derg. 1963, S:32 s.8).

Batık Gölcük köyünden, başka bazı köylerde Selçuklu döneminden kalan tarihi camiler bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Sivrice ilçesinin 10km kuzeybatısında bulunan Dedeyolu köyünde, bir diğeride Dedeyolu köyünün 4 km kuzey-batısındaki Kavalı köyünde bulunmaktadır. Camiler asıllarına uygun olmayan şekilde restore edilmiş ve turizm açısından önem taşımamaktadırlar.

Sadece dikdörtgen taşlarla yapılmış minareleri aslına uygun bir şekilde muhafaza edilmiştir.

Tarihi açıdan zengin eserlere sahip olmamakla beraber Hazar gölü doğal ve kültürel turizm değerlerine sahiptir.

Hazar gölüne turizm açısından ayrı bir değer katan gölün güneyinde Hazar dağı bulunmaktadır. Hazar dağının zirvelerine çıkıldıkça manzara görülmeye değer bir hal alır. Dağın zirvesinde bir yandan Hazar gölü diğer yandan Keban baraj gölü seyredilir. Dağın üzerindeki Kurudolu gölü Hazar gölü gibi elips şeklindedir.

3.8.1. Hazar Gölü'nün Turizm Amaçlı Kullanımı

3.8.1.1 Günü Birlik Ziyaretler Şeklinde Kullanım

Hafta sonu şehrin gürültülü, bunaltıcı havasından uzaklaşmak isteyen günübirlik ziyaretçiler için göl kıyıları önemli bir potansiyel yaratmaktadır. Şehire yakın olması ve ulaşım kolaylığı açısından göl kıyılarında; Belediyeye ait mesire yerleri, Kamu kuruluşlarının kamp yerleri, özel kuruluşların piknik yerleri tercih edilmektedir. Gölün güney kesimindeki Sürek köyü civarı ağaçlık olduğu için piknik yapmaya müsaittir. Kamu kurumlarında çalışan personel kendi kurumlarına ait kampları hafta sonu tatilleri içinde kullanmaktadır (Şekil 1.6).

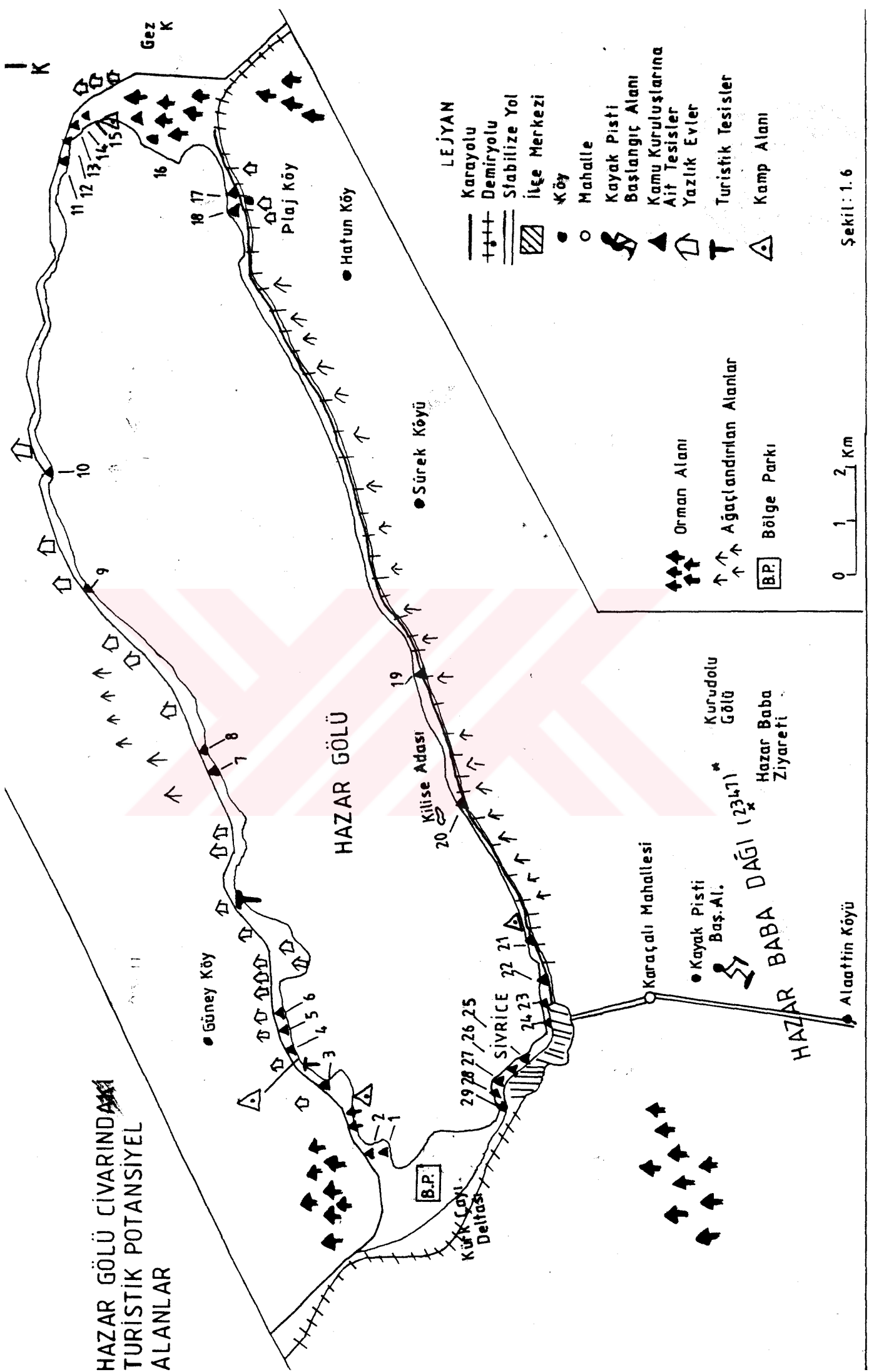
Günübirlik ziyaretçilerin en yoğun olduğu ay Temmuz, Ağustos aylarıdır. Haftasonları sayıları, 5-6 bine kadar varan rakamlara ulaşabilmektedir (Yiğit, 1994, 303).

3.8.1.2. Çadırılı Kamp Kurma Şeklinde Kullanım

Gölün civarındaki, turistik tesislerin inşasından önceleride tercih edilen çadırılı kamp kurma şekli günümüzde ekonomik seviyesi yüksek olmıyan halk tarafından tercih edilmektedir. Sivrice ile Sürek Köyü arasındaki alan çadırların kurulması için uygun mekamlardandır. Temmuz-Ağustos ayları çadırların kurulmasının yoğun olduğu aylardır. Belediyenin verdiği rakama göre bir sezonda göl civarında kurulan çadırların sayıları 300 ile 500 arasında değişmektedir.

Sivrice ilçesi Güney Köyü Hacıbey mevkiinde, Tur-Pol turistik tesisleri bünyesinde 300 araç 200 çadır, 50 karavan kapasiteli, Maden Belediyesi Plaj köy tesisleri bünyesinde, 20 araç kapasiteli kamp yeri, Elazığ Belediyesine ait 200 araç, 100 çadır kapasiteli kamp yerleri mevcuttur.

HAZAR GÖLÜ CİVARINDAKİ TURİSTİK POTANSİYEL ALANLAR

3.8.1.3. Konaklama Tesisleri

3.8.1.3.1 Özel Teşebüslere Ait Konaklama Tesisleri

Hazar gölü civarındaki konaklama tesislerinin büyük bir çoğunluğu gölün kuzey sahillerinde bulunmaktadır. Daha ziyade balık evi olarak adlandırılan bu lokantaların sayıları 5 ile 10 arasında değişmektedir ve bütün bir yıl faaliyetlerini sürdürmektedirler. Kalite ve kapasite açısından yetersiz olan bu tesisler yük taşıyan kamyon şoförleri, azda olsa günübirlikçiler tarafından kullanılmaktadır. Bunların dışında sakin bir ortamda dinlenmek, eğlenmek ve geceleme isteyen turistlerin yeme- içme ve konaklama ihtiyacını karşılayabilecek, özel şahıslara ait 2 adet konaklama tesisi mevcuttur. Bunlar Turizm Bakanlığından yatırım belgesi, Tur- Pol turistik tesisleri (Foto: 137- 138) ve Şen-dur Turistik tesisleridir (Foto: 139-140). Şen-dur Turistik tesislerinin otel kısmı henüz faaliyette değildir.

3.8.1.3.2. Kamu Kuruluşlarına Ait Konaklama Tesisleri

Göl kıyılarında 30'a yakın kamu kurumlarına ait tesis bulunmaktadır. Bu tesislerden 21 tanesi faal durumdadır, 4 adet kampın yeri alınmış fakat tesislerin inşaatına başlanmamıştır. (Tablo: 3.1)

Çimento kampı "Oyak" tarafından, Sümerbank kampı "Fırat Üniversitesi" tarafından alınmıştır. Henüz faaliyette değildir.

Kamu kuruluşlarına ait olan bu tesisler 15 Haziran 15 Eylül arasında faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Kampların devreleri 10-13-15 gün arasında değişmektedir. Kamu kuruluşlarının çalışanları bu Kamplardan faydalanmaktadır. Kamplardan faydalananların çoğu Malatya, Diyarbakır ve Elazığ'dan gelmektedir. Diğer bölgelerden gelenler azdır, yabancı turist ise hiç yoktur. Önceki yıllarda Sümerbankla ortaklığı bulunan yabancı bir şirketin Alman ve Hollandalı personeli Sümerbankın kampında kalmıştır.

Tablo 3.1. Hazar Gölü Kıyısındaki Kamu Kuruluşlarına Ait Tesislerin Kuruluş Tarihleri ve Kapasiteleri

Not: Tablonun sıralanışı şekil 1.6'daki Tesis numaralarına göre yapılmıştır.

Tesisin Bağlı Olduğu Kuruluş	Kuruluş Tarihi	Ünite Sayısı	Yatak Sayısı	Mevcut Tesisler
Orman	1967	21	105	Gazino, Lokanta, 21 daire
Elazığ Belediyesi (Foto:159)	1988	66	114	33 Lojman,plaj
Sağlık Müdürlüğü	1990	46	192	Gazino, 24 daireli lojman, lokanta
Köy Hizmetleri (Foto:151-152)	1991	20	40	Gazino,oyun parkı, Plaj (günübirlik)
Bayındırlık	1991	-	-	İnşa halinde
Emniyet	1994	-	-	İnşa halinde
Maliye (Foto:149-150)	1984	36	64	Gazino, oyun parkı
D.S.İ (Foto 153- 154)	1959	69	276	Kafeterya, gazino 1 lokanta
Adelet Bakanlığı	1991	-	-	Sadece yeri belli
Fırat Üniversitesi (Foto:145- 146)	1982	18	78	18 daireli motel, gazino, kantin, Lokanta
Karayolları (Foto:157-158)	1962	52	208	30 oda, 6 daire, gazino, lokanta
İller Bankası (Foto:143-144)	1995	40	120	Gazino, Lokanta, 40 daireli motel
Maden Belediyesi	1964	33	132	33 Lojman, 6 odalı otel, gazino
Tek-Gıda-İş-Send	1984	52	208	52 daire, Lojman
Dicle Üniversitesi	-	-	-	Sadece yeri belirlenmiş
2.Tak.Hv.Kv.K	1945	70	240	Gazino,20 odalı motel, 50 çadır
Şark Kromları	1945	14	84	Gazino, Lokanta, 14 daire

Tablo 3.1.'nin devamı

Etibank	1945	46	184	Lokanta, 35 daire, 11 oba tipli ünite
D.D.Y. (Foto:147-148)	1953	43	215	3 daire, restaurant, kafeterya, büfe
P.T.T. (Foto :141-142)	1989	20	40	Konteynr şeklinde 13 ünite karavan, 7 adet Plaj, oyun parkı
Sümerbank (Foto:161)	1984	20	100	Gazino, oyun parkı, 20 odalı motel
Türkiye Petrolleri (T.P) (Foto :155-156)	1960	45	180	Kantin, lokanta, 5 odalı motel
Tapu Kadastro	1989	-	-	Sadece yeri belirlenmiş
Harb-İş Send. (Foto:160)	1989	-	-	Sadece yeri belirlenmiş
İzcilik	1968	60	250	60 çadır, 1 lojman, kafeterya
Şeker	1972	20	80	Kafeterya, 20 odalı motel
Çimento	1970	20	80	Kafeterya, 20 odalı motel
Tugsaş	1968	12	24	34 lojman, gazino, lokanta
8. Kolordu	1980	40	200	Spor tesisleri, gazino, 40 odalı motel, lokanta
Toplam	29	865	3214	

3.8.1.4. Sayfiye Evleri

Şehirlerin yakınlarında şehrin fiziki şartlarının elverişliliğine uygun olarak gelişen, sayfiye tipi yerleşmelere, tatil evleri veya ikinci evler denilmektedir.

"İkinci ikametgah" kategorisine şehrin dev amlı iskân sahasının ötesinde yer alan ve düzenli olarak hafta sonları kısa

tatiller ve yıllık izinler yada bütün yaz ayları boyunca kullanılan ikametgahlar girmektedir (Özgüç, 1977, 149).

İkinci evler ekonomik durumu iyi olan aileler tarafından tercih edilmektedir.

Elazığ'daki varlıklı aileler Kuzovanın şehre yakın olan yerlerinde geniş bahçe alanı içerisinde ev yaptırmaktadırlar. Bu şekilde yapılan ikinci evler yaz aylarında kullanılır. Son yıllarda, Hazar gölü kıyıları ikinci evlerin yapılmasında en çok revaçta olan yerlerden birisidir.

Göl kıyısında inşaa edilen evler, Kuzova'daki gibi birbirine uzak ve geniş bahçe alanları içerisinde bulunmamaktadır. Genellikle, Yapı Kooperatifleri tarafından yapılan 20 veya 30 evden oluşmaktadır. Gölün kuzey, doğu ve güneydoğu sahillerinde bulunan ikinci evler Elazığ ve Diyarbakır'ın varlıklı ailelerine aittir. Elazığ'lı ailelere ait olan evlerin çoğu Elazığ şehrine yakın olan, gölün kuzey sahillerinde, Diyarbakır'lılara ait olan evler ise gölün doğu ve güneydoğu sahillerinde bulunmaktadır. Göl kıyılarındaki ikinci evler, okulların kapalı olduğu yaz aylarında aileler tarafından kullanılmaktadır. Şehre olan uzaklığı az olduğu için bütün aile şehirle ilişkilerini kesmeden yaz aylarını bu evlerde geçirmektedirler.

Gölün kuzey sahillerinde 18 ila 30 dublex evden oluşan yaklaşık 10 Adet site faaliyette, 3 adet sitede yapım halindedir. Ayrıca 10'a yakın bahçe içerisinde tek olarak yapılmış evler bulunmaktadır.

- Bu siteler;
- Gölkent Sitesi (Foto: 162)
  - Beyaz Evler Tatil Sitesi (Foto: 163)
  - Mavi Göl tatil Sitesi (Foto: 164)
  - Duygu Tatil Sitesi (Foto: 165)
  - Servet tatil Sitesi (Foto: 166)
  - Akkent Tatil Sitesi (Foto: 167)
  - Şirin Evler Tatil Sitesi
  - Yüce Tatil Sitesi
  - Şehir Kent Tatil Sitesi
  - Başak Tatil Sitesi

Özel şahıslara ait, 18 ila 30 evden oluşan, dublex tarzında inşaa edilmiş sayfiye evlerinin ortalama 20 evden oluştuğunu

farzedecek olursak, her evde 4-5 kişilik bir ailenin yaşadığını düşünerek toplam 200 evde, yaz aylarında 800 ile 1000 kişinin ikamet ettiğini görürüz.

Genellikle hafta sonları gölde evleri olanlara akraba ve ahbablarıda günübirlik ziyarete gelmektedir.

Hafta sonları gelen günübirlik ziyaretçilerle sayfiye evlerinde bulunanların sayısı daha da artmaktadır.

Görüldüğü gibi Turizm açısından Hazar Gölü kıyıları, Elazığ ve hatta Diyarbakır halkı için eşsiz bir potansiyel konumundadır.

IV. BÖLÜM

4.1. TURİZM ENDÜSTRİSİ

Turizm çoğunlukla kalkınma için büyük gereksinim duyulan döviz sağlayan, milli geliri ve istihdamı arttıran ve modern yaşam tarzına geçişi kolaylaştıran bir endüstri dalı olarak kabul edilir.

Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi (W.T.T.C.); "Turizm dünyanın en büyük endüstri ve yine dünyanın refah yaratan, istihdam yaratan en büyük işverenidir" demektedir.

Özellikle II. Dünya Savaşından sonra, dünya ekonomisinin önemli gelişme gösteren sektörleri arasında yer alan turizm konusunda ileri düzeyde olan ülkeler, turizm mevsimini uzatmak ve bu etkinliği yıl boyu sürdürmek için çeşitliliği artırmak yollarını bularak uygulamaya koymuşlardır (Somuncu, 1994, 256).

Turizm endüstrisinin odak noktasını oluşturan "Turizm İşletmeleri" geçici bir süre için yer değiştirme olayının doğurduğu seyahat ve konaklama gereksinimlerinin ve buna bağlı diğer gereksinimlerinin karşılanmasına yarayan mal ve hizmetlerin üretilmesini ve pazarlamasını sağlayan ekonomik birimlerdir (Barutçugil, 1986, 20).

Ülkemize gelen turist sayısı arttıkça turizm işletme belgeli, konaklama tesislerinin sayıları ve kapasiteleride buna bağlı olarak artış göstermektedir.

Kamu arazilerinin turizm yatırımlarına tahsis edilmesi, kredi kolaylıkları, teşviklerin arttırılması, turizm alanlarında alt yapı hizmetlerine öncelik tanınması, yabancı sermayeyi özendirici teşvikler, turizm tesislerinin sayılarının ve niteliklerinin artmasını sağlamıştır.

Ülkemizdeki konaklama tesislerinin kapasiteleri artmasına rağmen bunların sadece belirli turistik merkezlerde yoğunlaştığı görülmektedir.

Turistik potansiyele sahip olan il genelinde turizm endüstrisini oluşturan turistik tesislere baktığımızda sayılarının ve kapasitelerinin yetersiz olduğunu görürüz.

Elazığ ilinde turizm işletme belgeli konaklama tesisi olarak 2 yıldızlı 1 otel, yatırım belgeli konaklama tesisi olarak 2 Adet

Motel, Turizm İşletme Belgeli Yeme - İçme Tesisleri ise 5 adettir. Bunlardan başka belediye denetimindeki konaklama tesisleri, Belediye belgeli lokantalar ve pastahaneler bulunmaktadır. Ayrıca 2 Adet Seyahat Acentası ve Elazığ'a ulaşımı sağlayan ulaşım araçları bulunmaktadır. (Tatil Danışma Rehberi, 1996) (Tablo: 4.1. - Tablo: 4.2. - Tablo: 4.3. - Tablo: 4.4. - Tablo: 4.5. - Tablo: 4.6. - Tablo: 4.7. - Tablo: 4.8.- Tablo: 4.9.- Tablo: 4.10.-Tablo: 4.11).

4.1.1. Elazığ İli'ndeki Konaklama Tesisleri

Tablo 4.1: Elazığ İlindeki Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesisleri

Tesisin Adı	Sınıf	Oda-Yatak Sayısı	Yeri
Beritan Oteli	2 yıldızlı	65 - 124	Elazığ

Tablo: 4.2: Elazığ İlindeki Turizm Yatırım Belgeli Konaklama Tesisleri

Tesisin Adı	Sınıf	Oda-Yatak Sayısı	Yeri
Tur-Pol Turistik Tesisleri	Motel	42 - 90	Sivrice
Şen-Dur Turistik Tesisleri	Motel	10 - 20	Sivrice

Tablo: 4.3: Elazığ İlindeki Belediye Denetimindeki Konaklama Tesisleri.

Otelin Adı	Sınıfı	Oda - yatak Sayısı
Varan Oteli	Lüks	36 - 76
Akar Oteli	Lüks	45 - 70
Erdem Oteli	1 - A	68 - 100
Turistik Otel	1 - A	50 - 89
Divan Otel	1 - A	37 - 73
Çınar Otel	1 - A	43 - 67
Emek Otel	1 - A	35 - 50
Dört Yol Otel	1 - A	30 - 59
Bulut Otel	1 - A	55 - 70
İpek Otel	1 - A	30 - 70

4.1.2. Elazığ İli'ndeki Yeme - İçme Tesisleri

Tablo: 4.4: Elazığ İlindeki Turizm İşletme Belgeli Lokantalar

Tesis Adı	Sınıf ve Türü	Kapasitesi
Altınışık Lokantası	2. Sınıf	160
Beritan Lokantası	2. Sınıf	125
Çardak Lokantası	2. Sınıf	50
Tur - Pol Lokantası	2. Sınıf	150 - 200
Şen - dur Lokantası	2. Sınıf	150 - 200

Tablo: 4.5: Elazığ İlindeki Belediye Belgeli Lokantalar

Lokantanın Adı
Örnek Lokantası
Huzur Lokantası
Kilis Kebap Salonu
Güler Lokantası
Otogar Lokantası
Merkez Lokantası
Köz Kebap Salonu
Öz Ömür Lokantası
Zafer Lokantası
Yalçın Lokantası
Öz Elazığ Lokantası

Tablo: 4.6: Elazığ Merkez İlçede Bulunan Pastahaneler

Pastahanenin Adı
Hayat Pastahanesi
Keban Pastahanesi (1)
Keban Pastahanesi (2)
Petek Pastahanesi
Albatros Pastahanesi
Nil Pastahanesi
Ömür Pasta Salonu
Venedik Pasta Salonu
Nar Pastahanesi

4.1.3. Elazığ İli'ndeki Seyahat Acentaları

Tablo: 4.7: Elazığ Merkez İlçede Bulunan Seyahat Acentaları

Grubu	Adı
AG	Duman Turizm Seyahat Acentesi
B	Elazığ Seyahat Acentası

4.1.4. Elazığ İli'nin Diğer İllere Ulaşımı

Tablo: 4.8: Elazığ İli'nden Diğer İllere Yapılan Tren Seferleri

Gideceği Yer	Günler
Elazığ-Ankara	Salı-Perş.-Cumartesi
Elazığ-İstanbul	Salı-Perş.-Cumartesi
Elazığ-İzmit	Salı-Perş.-Cumartesi
Elazığ-Kayseri	Salı-Perş.-Cumartesi
Elazığ-Sivas	Salı-Perş.-Cumartesi
Elazığ-Adana	Her gün

Tablo:4.9: Elazığ İli'nden Diğer İllere Yapılan Uçak Seferleri

Gideceği Yer	Günler
Elazığ-Ankara	Her gün
Elazığ-İstanbul	Her gün
Elazığ-İzmir	Her gün
Elazığ-Antalya	Her gün

Tablo:4.10: Elazığ İli'nden Diğer İllere Yapılan Otobüs Seferleri

Firmanın Adı	Gittiği Yer	Sefer Sayısı
Harput	Ankara	1
	İstanbul	2
	Adana	2
	Mersin	2
Hazar	Ankara	2
	İstanbul	2
	Balıkesir	1
	İzmir	1
	Adana	2
	Mersin	2
	Trabzon	2
	Sivas	2
	Samsun	2
	Giresun	2
Murat	Ankara	2
	İstanbul	3
	İzmit	3
	Bursa	1
	Antalya	1
	Adana	1
	Mersin	1
	Afyon	1
	Konya	2
	Eskişehir	1
	Nevşehir	1
	Burdur	1
Can Tunceliler	İzmir	1
	Ankara	1
	İstanbul	2
	Antalya	1
	Adana	1
	Mersin	1
	Konya	2
	Nevşehir	1
	Burdur	1
	Gaziantep	1
	İskenderun	1
	Hatay	1

Tablo: 4.11: Elazığ Merkez İlçeden Çevre İlçelere Ulaşım İmkanları

Kaynak: Turizm İl Müdürlüğü Tatil Danışma Rehberi

İlçeler	Belediye Otobüs Sefer Sayıları	Minibüs Sefer Sayıları
Ağın	2	-
Baskil	Her saat başı	-
Karakoçan	Her saat başı	-
Keban	2 saatte bir	Her saat başı
Kovancılar	Her saat başı	Yarım saatte bir
Palu	Her saat başı	Yarım saatte bir
Sivrice	Her saat başı	Her saat başı
Maden	Her saat başı	Her saat başı
Alacakaya	1 sefer	Her saat başı
Arıcak	Her saat başı	-

Ayrıca Baskil İlçesi'nden hergün saat 08:40 ve 16:10 arasında Baskil-Malatya, gün aşırı saat 19:05'te bir sefer olmak üzere Elazığ-Baskil tren seferleri vardır (Turizm İl Müd. Tatil Danışma Reh.).

Elazığ İli'ndeki Turizm İşletme belgeli lokantalar, belediye belgeli lokantalar, pastahaneler, il genelindeki oteller gibi gerek konfor ve kalite açısından gerekse sayı açısından yetersizdir (Tablo: 4.4. - Tablo:4-5, Tablo:4.6). Elazığ'ın konfor ve kaliteye sahip iyi hizmet ve servis verebilecek yeni lokantalara ve pastahanelere ve kalifiye personele ihtiyacı vardır. Varolan lokantaların ve pastahanelerin bu yönde iyileştirilmesi ivedilikle gerçekleştirilmelidir.

Turizm hareketlerinin yoğunlaştırılması için bu faktörlerin yerine getirilmesi gerekmektedir.

Elazığ İli'nde bulunan seyahat acentaları faal durumda çalışmamaktadırlar (Tablo: 4.7.). Özellikle bayram ve tatil günlerinde ve okulların kapalı olduğu yaz aylarında yöreyi kapsayan turların düzenlenmesi gerekmektedir. İldeki seyahat

acentaları sadece Hac gezileri ile ilgili seferler düzenlemektedir. Halbuki ildeki seyahat organizasyonlarında düzenlemeleri gerekmektedir.

Turizm endüstrisinin ayrılmaz bir parçası olan ulaştırma işletmelerinin, sayıları ve nitelikleri, turizm olayının boyutlarını doğrudan etkiler. Esasen ulaştırma yer değiştirme hareketinin gerçekleşmesine olanak sağlayarak, turizm endüstrisinin doğmasına ve gelişmesine yol açan temel unsurur (Barutçugil, 1986, 22).

Elazığ İli'nin çevre il ve ilçelerle ulaşım imkanlarına bakacak olursak, Elazığ'dan, Ankara, İstanbul, İzmit, Kayseri, Sivas, Adana illerine haftadan 3 gün tren seferleri düzenlenmektedir (Tablo: 4.8). Ayrıca her gün Elazığ-Ankara, Ankara bağlantılı İzmir-İstanbul, Antalya uçak seferleri yapılmaktadır (Tablo 4.9). Elazığ ilinin diğer illere otobüs seferleri Harput, Hazar, Murat ve Can Tunceliler Otobüs şirketleri tarafından sağlanmaktadır (Tablo 4.110).

Ayrıca Elazığ merkez ilçeyi çevre ilçelere bağlayan belediye otobüsleri ve minibüsler bulunmaktadır (Tablo: 4.11).

Elazığ İline düzenlenen uçak seferlerinde uçağın kapasitesi yetersizdir. Havayolu ulaşım yolu ile gelebilecek, turisti taşıyabilecek uçak seferlerin düzenlenmesinde fayda vardır. Bunun için havaalanının büyütülmesi gerekmektedir.

Elazığ İli'nden diğer illere yolcu taşıyan otobüs işletmelerinin, seyahat acentaları ve tur operatörleriyle birlikte organizasyonlar yaparak şehrimize turist getirmeleri düşünülebilir. Düzenlenecek olan bu tip organizasyonlarda tarihi ve turistik açıdan önem taşıyan diğer illerle birlikte, Elazığ İli'nin turistlere aynı organizasyonda gezdirilmesi sayesinde ilimize turist çekmiş oluruz. Bu sayede otobüs şirketlerinin iş imkanları da genişletilmiş olur. Örneğin düzenlenmiş olan bir haftalık veya 10 günlük bir gezi programında Kapadokya yöresinin tarihi ve turistik açıdan ziyaretinden sonra Kayseri yöresindeki tarihleri eserlerin gezdirilmesi (Kültepe-Kaniş Höyüğü) daha sonra Adıyaman-Nemrut gezisi ve en son Elazığ'ın tarihi ve doğal güzellikteki yerlerinin ziyareti şeklinde birbirine bağlantılı gezi programları düzenlenebilir. Tabiki bu organizasyonların gerçekleştirilmesinde

önemli bir payı olan yeterli reklam, tanıtım ve pazarlamanın yapılması gerekmektedir.

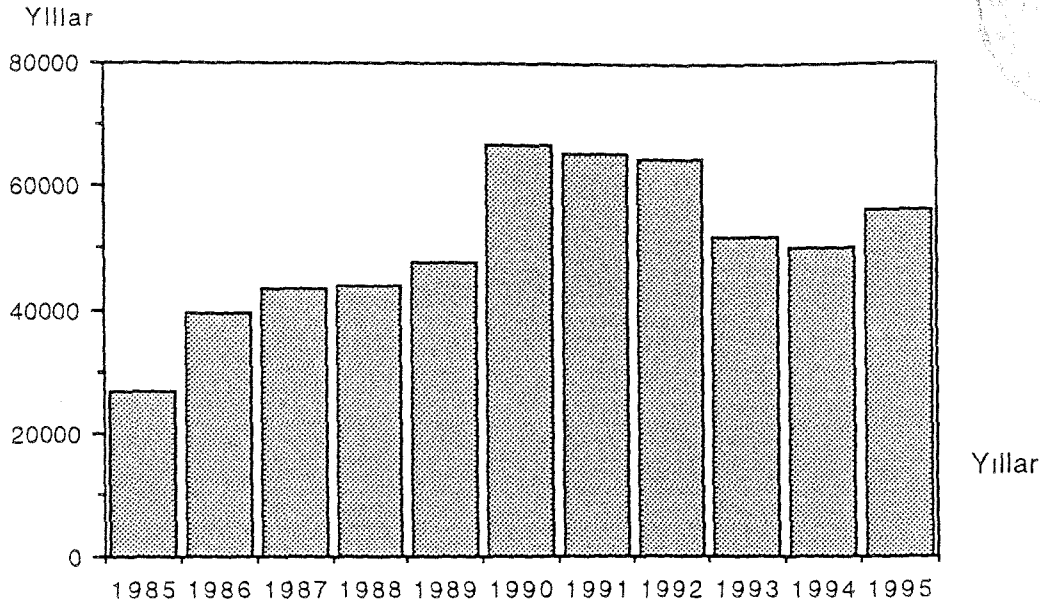
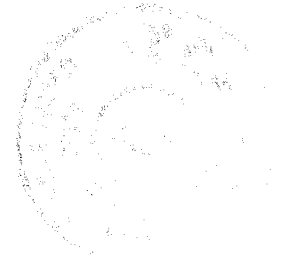
Elazığ'ın çevre ilçelerle ulaşımı sağlayan belediye otobüsleri ve dolmuşların, ilçelerin görülmeye değer tarihi ve doğal güzellikteki yerlerine özellikle yaz aylarında turistik gezi programları düzenliyerek, turistik aktivasyonu hareketlendirmeleri mümkündür. Belediye bu konuda ilan panolarına ilan asarak, yerel televizyonlardan duyurular şeklinde, çevreye yapılacak gezi organizasyonlarını halka duyurabilir. Bu şekilde tarihi ve doğal güzellikteki yerlere, önce çevreden gelen turistlerle canlılık getirildikten sonra ülke geneline açılmak daha doğru olur.

4.2. ELAZIĞ İLİNİ ZİYARET EDEN YERLİ VE YABANCI TURİSTLER

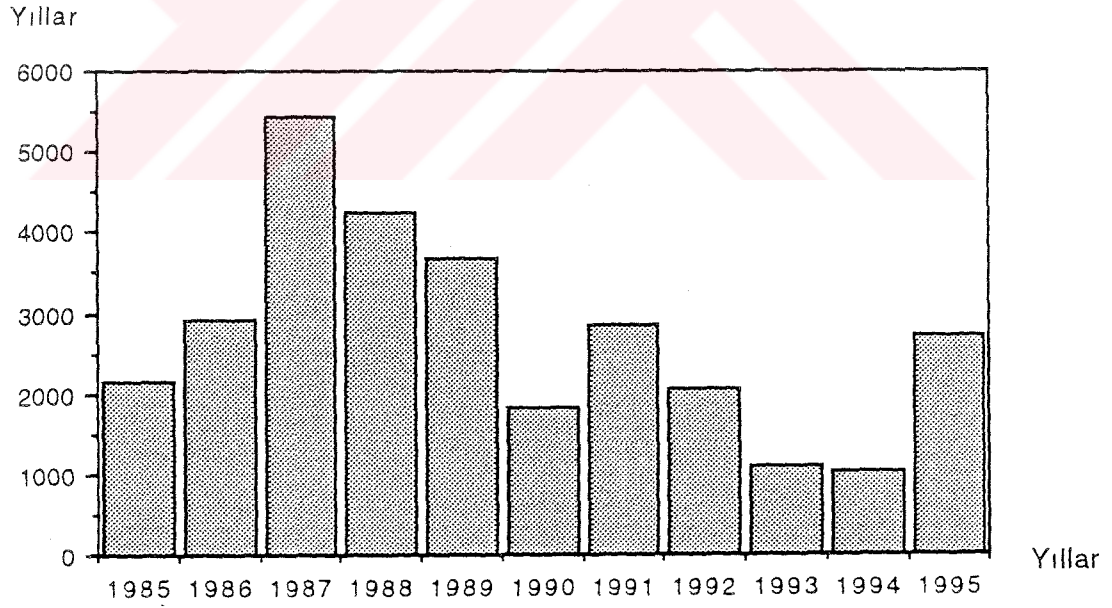
İlimiz turistik potansiyel açısından çok yönlü seçenekleri bünyesinde bulundurmasına rağmen, ili ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin sayılarına baktığımızda memnuniyet verici sonuçlarla karşılaşmamaktayız. Yıllara göre iki ziyaret eden turist sayısı çok düşük rakamlardadır (Tablo: 4.12) (Şekil: 4.1 ve Şekil:4.2).

Tablo 4.12. 1985-1995 Yılları Arasında Elazığ İl'ini Ziyaret Eden Yerli ve Yabancı Turist Sayısı (Turizm İl Müdürlüğü, 1996)

YILLAR	YERLİ	YABANCI	TOPLAM
1985	26.755	2.145	28.900
1986	39.264	2.931	42.195
1987	43.456	5.445	48.901
1988	43.707	4.240	47.947
1989	47.662	3.688	51.350
1990	66.393	1812	68.205
1991	65.193	2.854	68.048
1992	64.421	2.049	66.048
1993	51.837	1087	52.924
1994	50.290	1043	51.333
1995	56.173	2.703	58.876
TOPLAM	555.151	29.367	584.518

Şekil 4.1. Elazığ İli'ne Ait Yıllara Göre Gelen Yerli Turist Sayısı
Kaynak: Elazığ İl Turizm Müdürlüğü, 1996

Şekil 4.2. Elazığ İli'ne Ait Yıllara Göre Gelen Yabancı Turist Sayısı
Kaynak: Elazığ İl Turizm Müdürlüğü, 1996

Tablo 4.12 ve Şekil 4.1. de görüldüğü gibi 1985-1995 yılları arasındaki 10 yıllık bir periyotta ili ziyaret eden yerli turistlerin sayılarında 1989 yılına kadar hafif bir artış eğilimi görülmektedir. Bu artışın en üst seviyesine 1990 yılında çıktığı, bu yıldan sonrada düşme eğiliminin 1994 yılına kadar sürdüğü, 1994-1995 yılları arasında da az bir artışın olduğu gözlenmektedir.

Şekil 4.2 ye baktığımızda ise il'e 1985- 1995 yılları arasında gelen yabancı turistlerin sayılarının 1985 yılından 1987 yılına kadar arttığını ve 1987 yılında il'e gelen turist sayısının 5445 le 10yıllık süre içinde en fazla yıl olduğunu görmekteyiz. 1987 yılından sonra 1990 yılına kadar azalan turist sayısı 1991 yılında 2854 kişiye yükselerek 1992, 1993 ve 1994 yıllarında yeniden azalmıştır 1995 te gelen yerli turist sayısında çok fazla olmayan bir artış görmekteyiz.

1985- 1995 yılları arasında yerli turistin en fazla olduğu yıl 1990 (66.393) dır. İli ziyaret eden yabancı turist sayısı ise 1987 yılında 5445 iken 1995 yılında 2.703 e düşmüştür.

İli ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayısının yıllara göre artması gerekirken, aksine azalmasının en büyük nedeni 1990 yılından sonra artan terör olaylarıdır.

Turistlerin seyahatleri sırasında aradıkları en önemli özellik, huzurlu ve güvenli bir ortamdır. Ayrıca turistik tesislerin sayı ve kapasitelerinin yetersiz olmasıyla beraber konfor ve kaliteden yoksun oluşuda bu durumu etkilemektedir. İli ziyaret eden turist sayısının artması için ayrıca tüm yayın organları ile yerel-bölgesel hatta ülke genelinde tanıtımının yapılmasında gerekmektedir.

İlde yer alan seyahat acentalarının turist sayısını artırabilmeleri için Elazığ'a turlar düzenlemeleri gerekmektedir. Düzenlenecek olan bu turlar sadece Elazığ'da olabileceği gibi, turist sayısını artırabilmek amacıyla çevre il ve ilçelerle birlikte de düşünülebilir.

V. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. SONUÇ

Elazığ ili doğal şartlarının elverişli olması sebebiyle, yontma taş devrinden beri çeşitli uygarlıkların yaşadığı bir yer olmuştur.

Tarihten önceki devirlere ait olması gereken bir küp mezar 1940 senesinde Cip Köyü'nde bulunmuştur. Orta Anadolu'da da bulunan küp mezarlar milattan önce yirminci asırdan evvele aittir. Anadolu'da Hititlerden evvelki bazı kavimler ölülerini küp içine koyarak gömmüşlerdir. Böyle mezarlar Alişar'da bulunmuştur ve Bakır devrine aittir. Orta Anadolu küp mezarları ile Cip mevkiinde bulunan küp mezarları aynı devre koymak mümkündür.

Keban ve Karakaya Baraj Gölleri altında kalan; Boytepe, Ağın, Kalaycık, Aşvan, Fatmalı Kalecik, Pağnik Öreni (Kaşpınar), Haraba, Tülin Tepe vb. yerlerde yapılan kazılarda yerleşme yerlerine ait kalıntılar bulunmuştur.

Yazılı kaynaklarda belirtildiği gibi Elazığ'da sırasıyla Hurri-Hitit, Urartu, Roma, Arap, Bizans, Çubuk oğulları, Artukoğulları, Selçuklu, Dulkadiroğulları, Akkoyunlu ve Osmanlılar hüküm sürmüşlerdir.

Elazığ İli'nin ilk yerleşim yeri olan Harput zengin tarihi eserleri ile eşsiz manzarası ile doğa harikası buzluk mağarası ile turistik potansiyeli yoğun olan bir yerdir.

Elazığ Sivrice İlçesi'nde yer alan Hazar Gölü tektonik oluşumlu bir göl olup, il genelinde çevre il ve ilçelerden gelebilecek turistlere özellikle yaz aylarında eşsiz bir rekreasyon alanı yaratmaktadır. Ve çevre için bulunmaz bir nimettir.

İlin güneydoğusunda bulunan Keban Baraj Gölü ve kıyıları aynı özellikleri taşımasından ötürü turizm açısından mekan yaratabilecek yerlerdendir. Hazar Gölü civarındaki aşırı yapılanmanın çevre üzerinde olumsuz etki yaratması ve yapılaşmanın durdurulması halinde, Keban Baraj Gölü kıyıları deniz etkisine kapalı olan bölgede ikinci bir alternatif imkanı yaratmaktadır.

Hazar Gölü'nün güneyinde bulunan Hazar dağı 2347 m. yükseltisi ve rahatlıkla tırmanılabilir olması, temiz havası, manzara seyri ve yağın karın kayak yapılmasına uygun olmasından ötürü hem yaz hem de kış aylarında rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleşmesine imkan sağlayabilecek yerlerdir.

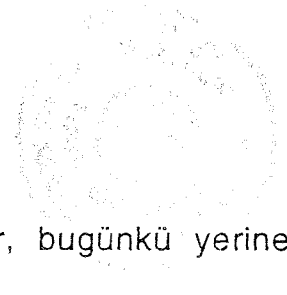
Elazığ genelinde bir çok uygarlıklar yaşamış ve bu uygarlıklar geride yaşam izleri bırakmıştır. Bundan dolayı Palu, Keban, Ağın, Kovancılar ve Karakoçan ilçelerinde geçmişteki uygarlıkların medeniyetlerine ışık tutabilecek birçok tarihi eser bulunmaktadır. Özellikle Keban ve Palu ilçelerinde bu tarihi eserler yoğun bir şekilde bulunmaktadır. Eski Palu'da yer alan tarihi Urartu Kalesi ve içerisindeki tarihi eserler görülmeye değer, korunmaya muhtaç bir durumdadır, Yine Palu'da bulunan Çemşit Bey Türbesi, Hamamı, Küçük Cami, Merkez Camii, Ulu Camii, Murat Nehri üzerindeki IV. Murat Köprüsü tarihi yaşatması açısından önemli eserlerdir.

Keban İlçesi'ndeki Yusuf Ziya Paşa Camii ve Külliyesi de yine önemli eserler arasındadır.

Ağın İlçesi'nde yer alan tarihi eserlerin büyük birçoğunluğu Keban Baraj Gölü'nün suları altında kalmasına karşı Urartularından günümüze kadar ulaşan Bademli Köyü'ndeki Kaya mezarları, Yeni Payam Köyü'ndeki oyma sığınaklar ve İlçe'nin Keban Baraj Gölü kıyısında yer almasından ötürü manzarası görülmeye değer ilçelerdendir.

Maden İlçe'sinde pek fazla tarihi eser bulunmamaktadır. 1895 yılında yapılmış Hükümet Konağı ve bahçesindeki Saat Kulesi ile Cami-i Kebir Mahallesi'ndeki Camii sayabileceğimiz tarihi eserler arasındadır.

Karakoçan İlçesi'ndeki tarihi eserler arasında ise koç ve hayvan figürlerini taşıyan Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenlerine ait mezar taşlarına rastlamaktayız. Karakoçan İlçesi'nin Bahçecik Köyü'nde boşaltılmış bir evin duvarında yetkililerin Urartu Kaya kitabesi olduğunu söyledikleri bir taş kitabe bulunmaktadır. Yine Karakoçan İlçesi'nin Kalecik Köyü yakınlarındaki Kalecik Baraj Gölü kıyısındaki cam ormanlarıyla kaplı mesire yerini, manzarası görülmeye değer yerler arasında sayabiliriz.

5.2. ÖNERİLER

Elazığ ilinin ilk yerleşim yeri Harput'tur. Şehir, bugünkü yerine 1834 yılında taşınmıştır.

Harput deniz seviyesinden 1280 metre yükseklikte bulunduğundan, eşsiz bir manzaraya, tarih öncesi devirlerden Osmanlı devrine kadar önemli tarihi gelişmelere sahne olmasıyla tarihi ve kültürel değerlere buzluk mağarasıyla mağara turizmüne türbeleriyle de dini turizme hizmet edebilecek potansiyele sahiptir. Kültür merkezi konumunda olan Harput Kültür Bakanlığı tarafından Tarihi Kentsel Sit alanı kapsamına alınmıştır.

Urartulardan günümüze kadar ulaşmış olan tarihi Harput kalesinin içerisinde yer alan, kale, camii ve diğer yerleşmelerle, iç kale surlarından hiçbir iz bulunmamaktadır. İç kısmı sadece yıkıntılardan oluşmuş bir taş yığını görünümündedir. Bu taşların uzman kişiler tarafından toplanıp eskiyi canlandırabilecek şekilde restorasyonu mümkündür.

Restore edildiği için günümüze kadar ulaşan yapılardan biri de Cemşit Bey hamamıdır. Kaynaklarda Harput'ta bulunan tarihi hamamlardan bahsedilmektedir. Yıkık olan birkaç hamam restore edilerek günümüze kazandırılabilir.

Harput'taki camilerin çoğu bugün kullanılabilir durumdadır. Bu da bize camilerin geçmişten günümüze kadar bakım ve koruma altına alındığını göstermektedir. Yerel imkanlarla bu bakım ve korumanın yapılabilmesi mümkündür. Fakat tüm tarihi eserlerin koruma ve bakımı için yerel imkanlar yetersiz kalabilir. Bunun için devletin yardım ve çabaları gerekmektedir. Günümüzde ziyaretçilere mekân yaratan türbelerin, aslına uygun olmayan şekillerdeki restorasyonu tarih ve turizm açısından katliamdır. Türbelerin tarihi değerlerini yok etmemek için, asıllarına uygun olarak restore edilmeleri gerekirdi. Diğer tarihi yapılarda bu şekildeki restorasyonu kesinlikle gözardı etmemek gerekir. Türbelerin etrafları ağaçlandırılarak oturma yerlerinin yapılması günümüzde gelen ziyaretçi sayısının artmasını sağlayacaktır.

Tarihi Dabakhane şifalı suyunun binası ve içerisindeki kurnalar aslına uygun olmayan şekilde yapılanmıştır. Bu şekilde yapılan restorasyonların tarihe ve turizme hiçbir katkısı yoktur. Yapılacak her yeni restorasyonda uzman kişilerin bulunması gerekmektedir.

Eski eserlerin yeniden onarılmasında Belediye ve Valiliğin bu yönde kararlar almasında fayda vardır.

Harput'ta bulunan Buzluk Mağarası eşine ender rastlanan mağaralardan birisidir. Kışın ılık olan mağara içerisinde, yaz aylarında buz oluşmaktadır. Ülkemizde benzeri olmayan buzluk mağarasının, mağara bilimcileri (Speleolog) tarafından incelenmeye alınıp mağaranın doğal yapısını bozmayacak ve turizme kazandırabilecek şekilde yapılanması gerekmektedir.

Çevre Koruma Vakfı tarafından mağaranın aydınlatılması yapılmış fakat bilinçsiz insanlar tarafından ampuller ve elektrik düzeni tahrip edilmiştir. Mağaranın bulunduğu yerin çevresi ağaçlandırılıp, dinlenme alanları yapılarak, Milli Park alanı haline getirilebilir. Buzluk Mağarası'nın tahrip edilmeden korunabilmesi için mağara da görevli bir bekçinin bulundurulmasında yarar vardır.

Harput'a günübirlik gelen turistlerin yeme-içme, eğlenme, dinlenme ihtiyaçlarını karşılayabilecek turistik tesisler bulunmamaktadır. Sadece iki park alanı, konfor ve kaliteden yoksun birkaç lokanta vardır. Mevcut imkânlar çok yetersizdir. Daha çok yaz aylarında gelen günübirlikçilerin kış aylarında buraya gelmelerini teşvik edecek yeme-içme ve dinlenme tesisleri yapılmalıdır.

Yeni yapılan evlerin, eski evlerin mimari tarzına uygun olarak yapılması, Harput'un görünümünün güzelleşmesine yardımcı olacaktır. Aynı zamanda eski evlerin onarılarak turizm amaçlı kullanımı, halkın ekonomik düzeyini yükselterek, ek bir kazanç elde edilebilmesini sağlayacaktır. Tarihi evlerin onarıldıktan sonra restaurant ve kafeterya olarak kullanılması düşünülebilir. Haftanın belirli günlerinde yerel yemeklerin sunulması ve çeşitli animasyon hizmetleriyle turistlerin buraya çekilmesi sağlanabilir.

Sivrice ilçesinde yer alan Hazar gölü ve kıyıları deniz etkisine kapalı olan bölgede turizm açısından önemli bir kaynak durumundadır.

Var olan bu değerli kaynağın yok olup gitmemesi için, çarpık yapılaşmaya, kanalizasyon atıklarına, çöplerin çevreye atılarak gölün ve civarının kirlenmesine, belediye yetkilileri tarafından

denetimlerle izin verilmemelidir. Gölün etrafında kamu kuruluşlarına ait 30 adet dinlenme tesisinin yanında 400-500 tane yazlık ev, modern anlamda 2 tane turistik tesis, çadırli kamp kurma ve günübirlik 4000- 5000 turist bölgede yaz aylarında yoğun bir potansiyel oluşturmaktadır. Turistik potansiyele cevap verebilecek modern anlamda bir kaç tesis daha kurulabilir. Gölün sakin ve dalgasız suları her türlü yelken, kürek, su kayağı, yüzme gibi sporlara elverişlidir. Sivrice Belediyesi tarafından her yıl Hazar Gölü şenlikleri düzenlenerek, su üstü ve kara sporları yarışmalarıyla çevreye canlılık kazandırılabilir. Yarışmaların sadece il genelinde değil ülke genelinde duyurulmasını sağlamak için Bakanlıkla ortak çalışılmalı, yeterli tanıtım ve propaganda yapılmalıdır.

"Elazığ Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü" ile "Türkiye Su Altı Sporları Can Kurtarma Su Kayağı ve Paletli Yüzme Federasyonu" tarafından ortaklaşa düzenlenebilecek müsabakalarla profesyonel sporcuların katılımı yarışmaya canlılık ve hareketlilik getirebilir.

Devamlı düzenlenecek olan bu yarışmalarla turizm açısından çevreye canlılık kazandırılacağı gibi gölün tanıtımı ülke genelinde yapılmış olur.

Sivrice Belediyesi 27 Temmuz 1995 tarihinde Turizm Bakanlığı tarafından "Turistik Belediyeler" kapsamına alınmıştır. Bu, Sivrice ilçesinin gelişebilmesi açısından olumlu bir sonuçtur.

Ayrıca Belediye, gölün, mavi bayrak alması için "Avrupa Çevre Eğitim Vakfı"na başvurmuştur. 31 Aralık 1994 günü Avrupa çevre Eğitim Vakfın'dan, Sağlık ve Turizm Bakanlığında yetkililer gelerek, gerekli incelemeleri yapmışlardır. İki yıl boyunca yapılan tetkikler olumlu sonuç verdiği takdirde Hazar Gölü mavi bayrak projesine kavuşabilecektir. Türkiye'de Ege ve Akdeniz sahilleri hariç hiç bir göl mavi bayrak almamıştır. Hazar gölüne mavi bayrak verilirse beynelminel turizm kaynaklarında yer alacaktır. 31 Aralık 1996 tarihine kadar, her ayın 1 ve 15'inde gölün, 9 ayrı bölgesinden tahliller alınmıştır. 1997 yılı içerisinde, Avrupa Çevre Eğitim Vakfı karar bildirecektir. Göle mavi bayrak verildiği takdirde gölün tanıtımı ülke sınırlarını aşacaktır.

Göl civarında ağaçlandırma çalışmaları yapılmaktadır, bu çalışmalara hız verilmesi hem gölün doğal güzelliğini arttıracak

hem de gelen günübirlik ziyaretçi sayısının artmasını sağlayacaktır.

Gölün ulaşım imkanları elverişli olmasına rağmen güney sahil yolu stabilize ve aydınlatma imkanları yetersizdir.

Sivrice Belediyesi, Köy Hizmetleri ve Turizm İl Müdürlüğü ile müştereken hazırladığı, "Yakın Sanat Yapıları Asfaltı ve Aydınlanması" projesi tamamlanmış ve keşif bedeli Turizm Bakanlığına yatırılmıştır. 1997 yılında inşaatına başlanacak bu projenin 1998 yılında bitirilmesi düşünülmektedir. Ulaşım ve yolun aydınlatılması sağlandığı takdirde gölün güney sahilleri turizm açısından hareketlilik kazanabilir.

Hazar gölünde Gençlik Turizmine hizmet veren izcilik kamplarının sayıları ve kapasiteleri arttırılarak, animasyon hizmetlerinin yoğun olduğu yeni tesisler yapılmalıdır. Bu tesislere sadece Türkiye genelinden değil, diğer ülkelerden öğrenciler davet edilerek dünya gençliğinin ilimize gelmesini sağlayabiliriz. Bu uygulama ile ilimize gelen yabancı gençlerin 5-10 yıl kadar sonra aileleri ile birlikte çok daha fazla harcama yapabilecek şekilde tekrar ilimize gelmelerinin sağlanacağını unutmamak gerekir.

Gölün evresinin önemli sorunlarından biri, Yiğit'in (1994) belirttiği gibi gölün batısındaki Krk deltasından, tuğla-kiremit yapımı için toprak alınmasıdır. Bölge park yapımının düşündüğü bu alanın ekolojik dengeyi daha fazla bozmadan Sivrice Belediyesince kontrol altına alınması ve bölge park yapımına başlanması gerekmektedir. şu anda manzara açısından da güzel bir görünüm sergilememektedir.

Yaz mevsiminde nüfusu yaklaşık 30.000'ini geçen bir yerleşme yeri olan Hazar gölü çevresi, üç ayrı ilçenin belediye sınırları içerisinde kalmaktadır. Tüm gl çevresinde tek bir belediye denetiminin söz konusu olmaması, belediyeler arası iletişimsizlikten ötürü yöreye faydadan çok zarar verebilir. Bu nedenle tüm Hazar gölü çevresinde tek bir yerel yönetimin hizmet vermesi özellikle turizmin daha sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için uygun olacaktır.

Hazar gölü ve civarının turizm açısından desteklenebilmesi için dşnlen faaliyetlerin bütünü, sakin ve dalgasız sulara, manzara seyrine müsait Keban baraj gölü ve kıyıları için

düşünülebilir. Keban baraj gölü kıyılarının manzara güzelliği ve rekreasyonel faaliyetlerin çeşitlendirilmesi açısından, başlatılmış ağaçlandırma faaliyetlerine hız verilmesi gerekmektedir. Özellikle ilçe merkezinin güneydoğusunda Elazığ-Bingöl yolu üzerinde bulunan Keban baraj gölü ve kıyıları yoğun bir şekilde ağaçlandırılmak suretiyle açık hava rekreasyon faaliyetlerine ve sayfiye evlerinin yapımına imkan tanıyabilecek bir kıyı şeridinde sahiptir. Merkez ilçeye uzaklığının 20-30 km gibi kısa bir mesafede bulunması da bu imkanlara kolaylık sağlayacaktır. Ulaşımın demiryolu ve karayolu ile yapılabilir olması bu kolaylıklar arasında sayılabilir. Baraj gölü burada, su sporlarına olanak tanıyan Hazar gölünden daha fazla bir alana sahiptir. Bahsi geçen güzergah üzerinde Keban baraj gölü kıyılarına bu amaçla ufak iskeleler yapılabilir.

Hazar gölü civarındaki aşırı yapılanmanın doğal ekolojik dengenin kısa sürede bozulmasına sebebiyet vereceğini farzedecek olursak, Keban baraj gölü kıyıları da deniz etkisine kapalı olan bölgede eşsiz bir turizm potansiyeli yaratmaktadır. Gölü güneyden çevreleyen Hazar dağı, manzarası, kayak ve dağ sporları, ayrıca Hazar baba tepesinde yer alan ve kutsal sayılan Hazar Baba ziyareti ile zengin turizm potansiyeline sahiptir.

Hazar dağında kayak sporlarının yapılabilmesi için, kayak sporuna, imkan sağlayan tesislerin bir an önce yapılması gerekmektedir. Böylece yaz aylarında çevreden göl kıyısına gelen turistler kış aylarında da Hazar dağına gelebilirler. Göl kıyısında var olan yaz turizmi kış aylarına da dağılmış olur.

Hazar dağına kurulması düşünülen kayak tesisleri projesi, Belediye, Kaymakamlık ve Gençlik Spor Bakanlığıyla ortak yürütülmektedir. Bu proje için Gençlik Spor Bakanlığında gelen yetkililer, yer tesbiti yapmış, yağın karın kayak sporuna uygunluğu ve iklimin müsait olduğu saptanmıştır. Gerekli tesisler ve kayak spor malzemeleri Gençlik Spor Bakanlığı tarafından Sivrice ilçesine ulaştırılmıştır. Kurulması için yol ve elektrik problemleri vardır. Enerjinin taşınması ve yol yapımı için iki ayrı proje hazırlanmıştır. Bu projelerden, yol projesi; Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne, enerjinin taşınması; TEDAŞ Genel Müdürlüğüne verilmiştir. 1997 yılı içerisinde yapılması planlanmaktadır.

Kayak merkezi ve pist olarak düşünölen alan kuzey yamaçlı olup, İlçe merkezine uzaklığı 3.5 Km'dir. Kayak merkezi başlangıç alanına, Sivrice İlçe merkezine 3 Km. uzaklıkta bulunan Karaçalı mahallesinden sonra Alattin Köyüne giden yoldan ayrılan stabilize bir yolla ulaşılmaktadır. Kaymakamlık ve Sivrice Belediyesi yetkililerinden aldığım bilgilere göre kayak merkezinin deniz seviyesinden yüksekliği 1923 m. olup buna bağılı olarak kurulacak üst istasyonun yüksekliği 2172 m. dir. Kayak merkezine ulaşımın sağlanacağı stabilize yolun yapılması gerekmektedir.

Yetkililerin bir an önce projeyi gerçekleştirmeleri, Sivrice ilçesinde kış turizminin oluşması ve gelişmesi için gereklidir.

Hazar dağı gibi yükseltisi 2000 metrenin üzerinde bulunan, ilin güneydoğusundaki Mastar dağı (Foto: 168-169), ilin güneybatısındaki Hasan dağı, dağ turizmine imkan sağlıyan yükselti ve temiz havaya sahip turistik potansiyel alanlarıdır. Bu dağların ağaçlandırılması ve alt yapılarının tamamlanmasıyla turistik çekim merkezi oluşturulabilir. Hazar dağı için düşünölen turizm amaçlı projeleri bu dağlarda da gerçekleştirmek mümkündür. Yetkililer tarafından incelemelerin yapılmasında fayda vardır. Çünkü il için turistik potansiyel oluşturabilecek mekânlardır.

Daha önce de belirtildiği gibi Elazığ ve ilçelerinde bir çok uygarlıklar yaşamış ve yaşam izleri bırakmıştır. Bunlardan bazıları Keban ve Karakaya baraj gölü sahaları içerisinde kalmıştır. Tarihi eserlerin yoğun olduğu ilçeler Palu ve Keban ilçeleridir.

Palu ilçesinde; Urartulardan kalan; kale ve içerisindeki diğer tarihi eserler, Çemşit bey Türbesi ve hamamı, IV Murat köprüsü, Ulu Camii, Merkez camii gibi tarihi eserler bulunmaktadır.

Keban ilçesindeki en önemli eser Yusuf Ziya Paşa külliyesidir. İlçelerde bulunan bu tarihi eserler geçmişi günümüze taşıması açısından önem taşımaktadırlar. Tarihi eserleri bakım ve korumaya alınmadığı sürece doğa ve insan eliyle yok olmaya mahkûmdurlar. Belediyelerin ve Valiliğin bu tarihi eserlere sahip çıkmaları, Turizm Bakanlığıyla işbirliği yaparak, eserlerin bir an önce koruma altına alınması, gerçeklerine uygun olarak restorasyonu gerçekleştirilmelidir. Var olan bu turizm potansiyelinin daimi korunabilmesi ve ayakta kalabilmesi için

basın yayın organları aracılığı ile etkin propogandasının yapılması gerekmektedir.

Tarihi açıdan önemli olan kaya mezarlarına, Ağın ve Baskil ilçelerinde rastlanmaktadır. Urartulara ait olduğu sanılan kaya mezarlarının diğer tarihi eserler de düşünüldüğü gibi koruma altına alınması ve tanıtılması gerekmektedir.

Ağın ilçesinde, 21-24 Temmuz tarihleri arasında Kültür ve Turizm Derneği tarafından her yıl geleneksel Ağın Şenlikleri düzenlenmektedir. Şenliklere yöresel, bölgesel ve T.R.T. ses sanatkarları davet edilip, halk oyunları yarışmaları düzenlenmekte ve meşhur Ağın leblebisi yapılmaktadır. Şenliklere az da olsa çevre il ve ilçelerden ziyaretçi gelmektedir.

Elazığ'ın diğer ilçelerinde de geleneksel turizm faaliyetlerinin düzenlenmesinde fayda vardır. Ağın şenlikleriyle kısıtlı da olsa ilçenin tanıtımı yapılmaktadır. Yetkililerin desteği, halkın gayret ve çabasıyla, baraj kıyısındaki bu şirin ilçemize turistik tesislerin inşaaası ve yeterli tanıtımın yapılmasıyla canlılık kazandırılabilir.

İl geneli zengin şifalı su kaynaklarına sahiptir. Toplam 19 adet maden suyu kaynağı mevcuttur. Karakoçan İlçesinde bulunan Yoğunağaç kaplıcaları önemli kaplıcalardandır. İl'de bulunan şifalı su kaynaklarının civarında yeterli turistik tesis yoktur ve ulaşım imkanları yetersizdir. Özellikle köylerde yer alan kaplıcalara, ulaşım stabilize yollarla yapılmaktadır. Var olan tesisler ise, ihtiyaca cevap veremeyecek ilkel tesislerdir. Yetersiz ulaşım imkanları ise, turizmi her zaman için olumsuz yönde etkilemektedir.

Çoğu basit adalarda konaklama hizmetleri sunan, sağlık koşullarına uygun olmayan niteliksiz işletmelerdir. Bilinçli tedavi kürlerinin uygulandığı, uzman personel ve doktorun bulunduğu hiçbir işletme yoktur.

İl genelinde, çok sayıda ve değerli kaynakların bir an önce devlet veya özel şirketler tarafından ele alınıp alt yapı problemlerinin halledilmesi ve tesislerin kurulup bir an önce halkın hizmetine açılması uygundur. Bu amaçla her düzeyde insana yararlanma olanağı sağlayan, iç ve dış turizme verebilecek yeni tesislerin yapılması gerekmektedir. İlin termal kaynakları ile ilgili

kurulacak tesislerini iki grupta düşünmek gerekir. Birincisi konaklama, ikincisi ise, maden suyu şişeleme tesisleridir.

Bugün Doğu Anadolu'nun kalkınması için endüstriye öncelik tanınıyor, termalizm yönünden zengin turistik tesislerin inşası ile kalkınmada ikinci derecede bir rol oynayacağına şüphe yoktur. Kurulacak tesislerin ihtiyaca cevap verecek şekilde, büyük tesislerin yerine küçük, temiz, bakımlı olması maksada uygundur. İşletmesi devlete ait olabileceği gibi şirketler tarafından da işletilebilir. Fakat bu gibi yerlerin ister resmi, ister özel teşebbüs olsun sık sık kontrolü elzendir. Çünkü bir tesis önce mükemmel kurulur, sonra kendi haline terkedilir. Bunun için bakım şarttır. Ancak bu şekilde turizm açısından canlı kalabilir.

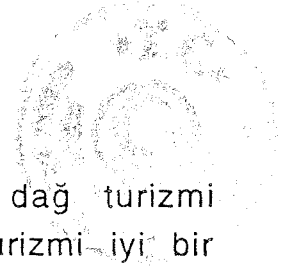
Belediyelerin sınırlı imkanlarıyla tesis yapmaları ve en iyi vasıfta işletmeleri mümkün değildir. Bir takım özendirici teşviklerle ve kamu ortaklıklarıyla özel sektörün bu alana çekilmesi gerekmektedir. Günün ihtiyacına cevap verecek tesislerin kurulmasından sonra sıra tanıtılmasına gelir. Bunun için renkli resimleri ihtiva eden broşürlerle, afişlerle, gazetelerle, radyo ve televizyon yayınları ile propagandasını yapmak lazımdır.

İl genelinde boşa akan, değerlendirilmeyen bu şifalı sular sağlık turizmi açısından olduğu gibi ekonomik açıdan da kayıp sayılmaktadır. Yeni kaynakların bulunması, eskilerin iyileştirilmesi için, ilin bir an önce Turizm Bakanlığı tarafından Termal Turizm Bölgesi ilan edilmesi gereklidir.

Arıcak ilçesinin Erimli beldesinde bulunan şelale, turizm açısından ayrıca önem taşımaktadır. 17 m yükseklikten dökülen bu şelalenin etrafı ağaçlandırılıp gününbirlik piknik alanları oluşturulabilir.

Görüldüğü gibi il geneli tarihi, kültürel turizm değerleri yanında, dağ ve kış sporları turizmi, termal turizm değerleri bakımından önemli potansiyele sahiptir. İlin değişik yerlerine gidildiğinde pek çok tarihi eser ve kalıntılara rastlamak, değişik kültürlerin yaşayışları hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Bunun sebebi asırlarca il toprakları üzerinde değişik kültürlerin yaşamış olmasıdır.

Elazığ ve civarında turizm sezonu yaklaşık 3.5 ay sürmektedir. Turistik potansiyelin elverişli olmasından dolayı, bu sezonu tüm

yıla yaygınlaştırabilmek mümkündür. Av Turizmi, dağ turizmi göllerde su sporları imkanları, kaplıca-sağlık-tarih turizmi iyi bir koordine ile birbirini tamamlar duruma getirilebilir.

İle gelen turist sayısının azlığı ilin turistik potansiyelinin azlığından kaynaklanmamaktadır. İl sınırları dahilinde rekreasyonel faaliyetlere uygun, coğrafi (doğal) değerlerimizin büyük bir kısmı atıl vaziyette durmaktadır.

İle gelen turist sayısının azlığı, öncelikle son yıllardaki terör olayları sebebiyle güvenliğin yeterince sağlanamaması, alt yapı eksiklikleri ile tanıtıma yeterince önem verilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Turizm talepleri öncelikle güvenli, rahat bir ulaşım ve ihtiyaçlara yeterince cevap verebilecek konaklama tesisleri olan alanlara yönelmektedir.

İl genelinde turistik tesis sayısı az olduğu gibi, kalite bakımından da istenilen seviyede değildir. Turistik tesislerin sayıları arttırılmalıdır. Tesis sayısı ile birlikte kapasite ve kalitelerinde arttırılmasına özen gösterilmelidir.

Yöreye has geleneksel el sanatlarından, halı, kilim, cicim dokumacılığı, iğne oyacılığı, bakırcılık, çömlekçilik turistlerin ilgi ve beğenisine sunulabilecek el emeği ürünlerdir. Turistik değerler arasında halk oyunları, gastronomik değerler ve avcılık, turistlerin ilgisini çeken diğer turistik aktiviteler arasındadır.

Yörede yaygın olan bakırcılıkla ilgili hediyelik eşyaların satılması düşünülebilir, yine yöre has kilimcilik ve halı dokumacılığı ile ilgili eşyalar satılabilir. Dokumacılık gelişmiş olduğundan halı dokuma tezgahlarında, turistlerin ilgisini çeken ipek halıların dokutulması da düşünülebilir.

Bu şekilde il de üretilen turistik eşyaların satılacağı turistik eşya satış mağazalarının açılması gerekmektedir.

Turistik ürünler içerisinde Elazığ yöresine has orcik şekeri, orcik, dut kurusu, dut unu, ağın leblesi hediyelik eşya olabilecek şekilde tanzim olunup satılabilir.

Elazığ'a 100 km uzaklıkta ki Malatya İli'nde üretilen Kayısı dış ülkelerde ki pazarlarda adını duyurabildiği için Kayısı ile ilgili her mamül hediyelik malzeme olarak paketlenerek satılmaktadır (Kayısı çekirdeği, pestil, kayısı kurusu, kayısı

lokumu, vb.). Malatya halkı kayısı ürünün ihracından ötürü ekonomik kazanç sağlamaktadır. Elazığ'da turistin ilgi ve beğenisine sunulabilecek bu kadar çok çeşitli malzeme varken bunların tanıtım ve propaganda yoluyla tanıtılmaması ve pazarlanamaması Elazığ için ekonomik yönden büyük kayıptır. Yetkililerin bu yönde akılcı girişimlerde bulunmaları gerekmektedir.

Elazığ civarında bağcılık yaygındır. Öküzgözü adı verilen üzümden yapılan buzbağı şarabı ünlüdür. Yapılması öngörülen otellerin, restaurantların da veya diğer restaurantlarda somelier denilen servis personelinin bu şarapları turistlere takdimi onların ilgisini çekebilir.

Elazığ İli'nde turizmin çeşitlendirilmesi açısından gastronomi turizmi turistlerin hizmetine sunulabilecek alternatif imkanlar arasında sayılabilir. Elazığ'ın zengin mutfağı damak zevkine düşkün turistler için cazibe yaratabilir. Açılması öngörülen restaurantlarda bu yemeklerin sunulması gastronomi turizminin oluşturulması için gereklidir.

İlimizdeki tarihi ve kültürel değerler, tabii turizm değerleriyle birlikte ele alınmalı, il ve ülke ekonomisine katkı sağlanması bakımından turizm etkinlikleri, yetkililerce daha fazla desteklenmelidir.

BİBLİYOGRAFYA

- AKKAN, E. ve DOĞU, A.F. ve ÇİÇEK, İ. ve GÜRGEN, G. ve YİĞİTBAŞIOĞLU, H. ve SOMUNCU, M., 1993, Uzungöl. A.Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Derg. S:2, s. 251-262, Ankara.
- AKKAN, E., 1972 "Fırat Havzası Barajları ve Çevreye Etkileri." F.Ü. Coğr. Semp. S.1 ELAZIĞ
- AKKAN, E., 1972. "Elazığ ve Keban Barajı Çevresinde Coğrafya Araştırmaları." A.Ü DTCF Coğr, Araşt. Derg., S: 5-6 s. 175-124 ANKARA
- ALTUN, A., 1973 Harput Ulu Caminin Durumu. Sanat Tarihi Yıllığı. İSTANBUL
- ALTUN, A., 1978, Anadolu'da Artuklu Devri Türk Mimarisi'nin Gelişmesi. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- ANDİÇ, H., 1995, Elazığ'ın Turizm Potansiyeli. Lisans Tezi Elazığ. (Yayınlanmamış)
- ARDIÇOĞLU, N., 1964 Harput Tarihi. İSTANBUL
- ASLANAPA, O., 1984, Türk Sanatı. Remzi Kitabevi, İstanbul
- ASLANAPA, O., 1990 Türk Sanatı; Başlangıcından Beylikler Devrinin Sonuna Kadar. Kültür. bak. yay. No: 19 İZMİR
- AŞAN, M.B., 1992, Elazığ, Tunceli ve Bingöl İllerinde Türk İskan İzleri (XI-XIII), Ankara.
- ATALAY, İ., 1983. Türkiye Vegetasyon Coğrafyasına Giriş. Ege Üniv. Ed. Fak. Yay. No: 19 İZMİR
- AYDOĞMUŞ, G., 1992 Ak Topraklar Üzerinde Bir İlçe "AĞIN." ANKARA
- BABAÇ, M.T. ve ALTAN, Y ve GÜCİN, F., 1990 Fırat Havzasının Fitocoğrafik Yeri, Yaygın Bitki Taksonları ve Vegetasyon Tipleri. F.Ü. Coğr. semp. S.5-13 ELAZIĞ
- BARUTÇUGİL, İ, S., 1986 Turizm Ekonomisi ve Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri. İSTANBUL
- BELLİ, O. ve KAYAOĞLU, İ.G., 1993, Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi. Sandoz Kültür Yayınları, S:14, İstanbul.
- ÇAĞLAR, K.Ö., 1950 Türkiye Maden Suları ve Kaplıcaları. M.T.A. Fasikül: 3 ANKARA

- ÇAĞLAYAN, H., 1994 Mastar Dağı Kuzey Etekleri Mevzii Coğrafyası. (Yüksek Lisans Tezi) ELAZIĞ
- ÇİTÇİ, D., 1990., "Harput Buzluk Mağarasının Jeomorfolojik Özellikleri ve Mağarada Buz Oluşumu. F.Ü. Coğr. Semp. S. 29-48 ELAZIĞ
- DARKOT, B., 1943. "Türkiyenin bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi." III. Üniv. Haftası Elazığ. İ.Ü. yay. No: 196 S. 255 - 268 İSTANBUL
- DARKOT, B., 1974. "Doğu Anadolunun Coğrafi Özellikleri." Atatürk Üniv. Edb. Fak. Araşt. Derg. S: 5, s. 111-118 ERZURUM
- DAVİD, French ve Başkaları, Aşvan Kazıları. Keban Projesi 1973 Çalışmaları. ODTÜ Keban Projesi Yayınları, Ankara.
- DOĞANAY, H., 1990. "Turistik Potansiyeli Yönünden Gürlevik Çağlayanı." Ata. Üniv. Fen. Ed. Fak. Yay. No: 21 ERZURUM
- DOĞANAY, H., 1994 Türkiye Beşeri Coğrafyası. ANKARA
- DOĞANER, S., 1991. "Dağ Turizmine Coğrafi Bir Yaklaşım: Uludağ'da Turizm." AKDITYK Coğr. Araşt. S: 3 s. 137 - 158 İSTANBUL
- DOĞU, A.F. ve ÇİÇEK, İ. ve GÜRGEN, G. ve TUNÇEL, H., 1996, Üç Doruk (Verçenik) Dağında Buzul Şekilleri, Yaylalar ve Turizm. A.Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Derg. S: 5 , s. 29-51, Ankara
- DOĞU, A.F. ve SOMUNCU, M. ve ÇİÇEK, İ. ve TUNÇEL, H. ve GÜRGEN, G., 1993. Kaçkar Dağında Buzul Şekilleri, Yaylalar ve Turizm. A.Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Derg. S:2, s. 157-186, Ankara.
- DURUL, Y., 1969, Baraj Gölü Çevresi Dokuma Sanatları. ODTÜ Keban Projesi Yayınları, Ankara.
- DURUL, Y., 1987, Türk Kilim Motifleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, S:62, Ankara.
- EMİROĞLU, M., 1990. "Elazığ İlinin Nüfus Özellikleri." F.Ü. Coğr. Semp. S. 63-80 ELAZIĞ
- ERGENE, L., 1995 Geçmişten Günümüze Bakır Maden. MADEN
- ERİNÇ, S., 1953. Doğu Anadolu Coğrafyası. İ.Ü. Yay. No: 572 Coğr. Ent. Yay. No: 1 İSTANBUL
- ERİNÇ, S., 1985. Klimatoloji ve Metodları. İ.Ü. Coğr. Enst. yay. No: 5 İSTANBUL
- GÖRGÜNAY, N., T.B. Doğu Yöresi Halıları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

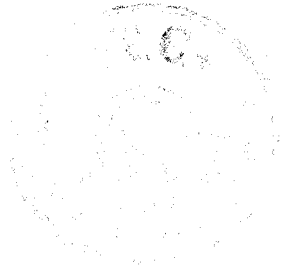
- GÜMÜŞTEPE, F., 1995. "Erdemit'te Turizm." Türk Coğr. Derg. S: 30 s.
267-297 İSTANBUL
- GÜNEK, H ve YİĞİT, A., 1995. "Hazar Gölü Havzasının Hidroğrafik Özellikleri." 1. Hazar Gölü ve Çevresi Semp. Bild. s. 91-103 ELAZIĞ
- GÜNEY, E., 1990. "Bingöl Yaylalarının Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesi. F. Ü. Coğr. Semp. s. 87-94 ELAZIĞ
- GÜRBÜZ, O., 1995 "Turizm Coğrafyası Açısından Nemrut Kalderası. Türk Coğr. Derg. S: 30 s. 255 - 265 İSTANBUL
- İLTER, F., 1978 Osmanlıya Kadar Türk Anadolu Köprüleri. S: 125 ANKARA
- İNANDIK, H., 1965 Türkiye Bitki Coğrafyasına Giriş. İ.Ü. Coğr. Ens. yay. 42. İSTANBUL
- KARABORAN, H., 1992. Fırat Havzasında Sanat Tarihi İle ilgili Eserlerin Coğrafi Dağılışı. Fırat Havz. Sanat Tarihi Semp. ELAZIĞ
- KISAPARMAK, N.G., 1975. Bütün Yönleriyle Bakır Maden İlçesi. ANKARA
- KÖKSAL, A., 1972. a "Doğu Anadolunun Turizm Coğrafyasına Dair" A.Ü. DTCF Coğr. Araş. Derg. S: 5-6 s. 127-138 ANKARA
- KÖKSAL, A., 1972. b "Turizm Coğrafyası Bakımından Sinop." A.Ü. DTCF. Coğr. Araşt. derg. S: 5-6 s. 223-228 ANKARA
- KÖKSAL, A., 1988. "Ege Bölgesinin Turizm Coğrafyası." A.Ü. DTCF Derg. S: 1-2 s. 57-62 ANKARA
- KÖKSAL, A., 1994. Türkiye Turizm Coğrafyası. ANKARA
- MEMİŞOĞLU, F., 1977. Elazığ Klavuzu. ELAZIĞ
- ODTÜ Keban Projesi Aşağı ve Yukarı Fırat Havzaları Baraj Göl Alanları Araştırmaları, 1976, T.T.K. Basımevi, Ankara.
- ONUR, A, 1964. Türkiye'de Kar Yağışları ve Yerde Kalma Müddeti Üzerine Bir Etüd. A.Ü. Yay. ANKARA
- ÖZDEMİR, A. M., 1995. "Hazar Gölü (Elazığ) Havzasının Jeomorfolojisi ve Gölün Oluşumu." F.Ü. 1. Hazar Gölü Çevresi Semp. Bild. s. 121-148 ELAZIĞ
- ÖZDEMİR, N., 1990 "Keban Barajı oluştuktan sonra Ekosistemde Meydana Gelen Değişimler ve Bunun Balıkçılık Bakımından Önemi." F.Ü. Coğr. Semp. s. 207-211 ELAZIĞ

- ÖZEN, Y., 1986. Kongre Turizmi ve Kongre Organizasyon Tekniği. Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Yay. ANKARA
- ÖZGÜÇ, N., 1977. "Sayfiye Yerleşmeleri." İ.Ü. Coğr. Enst. derg. S: 22 s. 143-146 İSTANBUL
- ÖZGÜÇ, N., 1994 a. "Beşeri Coğrafya'da veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri." İ.Ü. Yay. No. 3849, Fak. yay. No: 2511 İSTANBUL
- ÖZGÜÇ, N., 1994. b. Turizm Coğrafyası. İ.Ü. Ed. Fak. yay. No: 3203 İSTANBUL
- SERGÜN, Ü., 1975. Beşeri Coğrafya Açısından Bir Araştırma: Uluova. İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No: 82 İSTANBUL
- SOMUNCU, M., 1994, Rize-Ayder Yaylasında Turizm. A. Ü. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Derg. S:3, s. 256-273, Ankara.
- SUNGUR, K.A., 1984. "Türkiye'nin Psikometrik İklim Rejimleri ve Fizyoklimatik Bölgeleri." İ.Ü. Dnz. Bil ve Coğr. Enst. Bülten C.1 S:1 s. 41-57 İSTANBUL
- SUNGUROĞLU, İ., 1958. Harput Yollarında. İSTANBUL
- TAŞLIGİL, N., 1995 "Manisa'nın Termal Turizm Potansiyeli." Türk Coğr. derg. S: 30 s. 299-317 İSTANBUL
- TIKTIK, Ö., 1995. "Hazar Gölü ve Çevresi." F.Ü. 1. Hazar Gölü ve Çevr. semp. Bildr. S. 105-110 ELAZIĞ
- TONBUL, S., 1985. Kuzova - Hasandağı Çevresinin (Elazığ Batısı) Fiziki Coğrafyası. F.Ü. Sos. bil. Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) ELAZIĞ
- TONBUL, S., 1987. a. "Elazığ Batısının Genel Jeomorfolojik Özellikleri ve Gelişimi." Jeomorfoloji Derg. S: 15 s. 35-52 ANKARA
- TONBUL, S., 1987. b. "Elazığ Batısının Bitki Örtüsü Özellikleri ve Gelişimi." F.Ü. Sos. Bil. derg. S: 1 s. 209-224 ELAZIĞ
- TONBUL, S., 1990. "Elazığ ve çevresinin İklim Özellikleri ve Keban Barajının Yöre İklimi Üzerine Olan Etkileri ." F.Ü. Sos. bil. Derg. S: 275-293 ELAZIĞ
- TUNCEL, M ve DOĞANER, S, 1989. "Amasya'da Turizm: Coğrafi İmkanlar, Sorunlar ve Öneriler." AKDITYK Coğr. Araşt. C: 1 S:1 s. 49-68 ANKARA

- TUNCEL, M., 1977.. "Türkiye'de Yer Değiştiren Şehirler Hakkında İlk Not." İ.Ü. Coğr. Enst. Derg. S: 20-21 s. 129-134 İSTANBUL
- ÜLKER, İ, 1988, Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması. Turizm Bak. Yay. No: 1006 ANKARA
- ÜNAL, M. A., 1989. XVI Yüzyılda Harput Sancağı. AKDTYK, TTK Yay. S:7 ANKARA
- YİĞİT, A, 1994. "Hazar Gölünün Turizm Potansiyeli ve Bugünkü Kullanım Durumu." F.Ü. Sos. bil. Derg. C:6 S. 290-303 ELAZIĞ
- YİĞİT, A, 1995. "Hazar Gölü Suları Altında Kalan Gölcük Köyü Halkında Bir Tarihi Coğrafya Araştırması." I. Hazar Gölü ve Çevr. Semp. Bild. s. 185-188 ELAZIĞ
- YİĞİT, A, ve KARAKAŞ, E., 1995. "Sivrice'nin kuruluşu ve Şehirsal Fonksiyonları." 1. Hazar Gölü ve Çevr. Semp. bild. S. 167-181 ELAZIĞ
- ZENGİN, B., 1996 "Turizm Coğrafyasının Turistik Ürün ve Talebe Etkileri." Tugev yay. N: 38 S: 25 s. 45-55 İSTANBUL

Yıllıklar, Dergiler, Ansiklopediler

- Elazığ İl Turizm Envanteri 1995
- Elazığ İl Yıllığı 1967
- Elazığ İl Yıllığı 1992
- Elazığ İli Tatil Danışma Rehberi, 1996, ELAZIĞ
- Elazığ Ticaret Ve Sanayi Odası Rehberi 1993, ELAZIĞ
- İzetpaşa Vakfı Dergisi 1975,ELAZIĞ
- Maden İlçe Yıllığı 1986,
- Orman Bakanlığı, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müd.
Dergisi Seri No:1, Yayın No:1 1993 Ankara
- Sivrice İlçe Yıllığı 1994
- Yeni Fırat Dergisi 1962-1967, ELAZIĞ
- Yurt Ansiklopedisi, C: 4, 1981, İSTANBUL

FOTOĞRAFLAR

FOTO: 1-2 Hazar Dağ'ından iki farklı görünüm

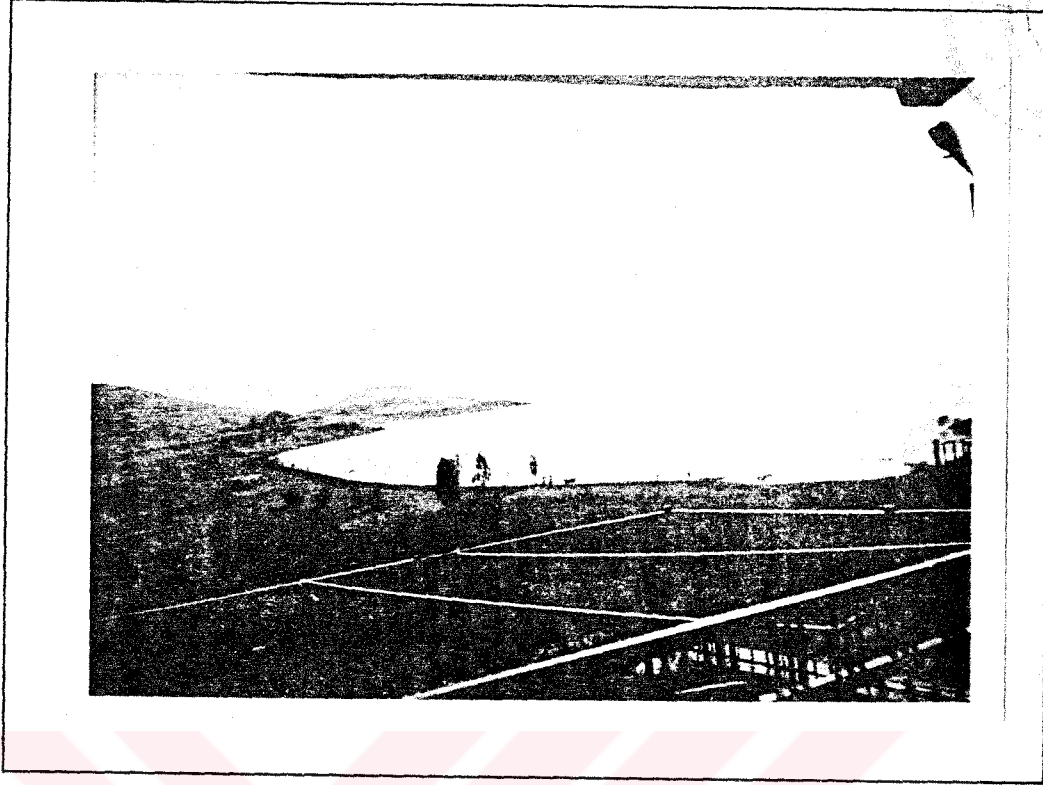
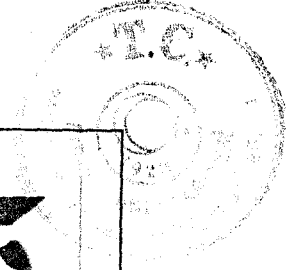

FOTO: 3-4 Tektonik bir göl olan Hazar Gölü'nün görülmeye değer manzaraları.

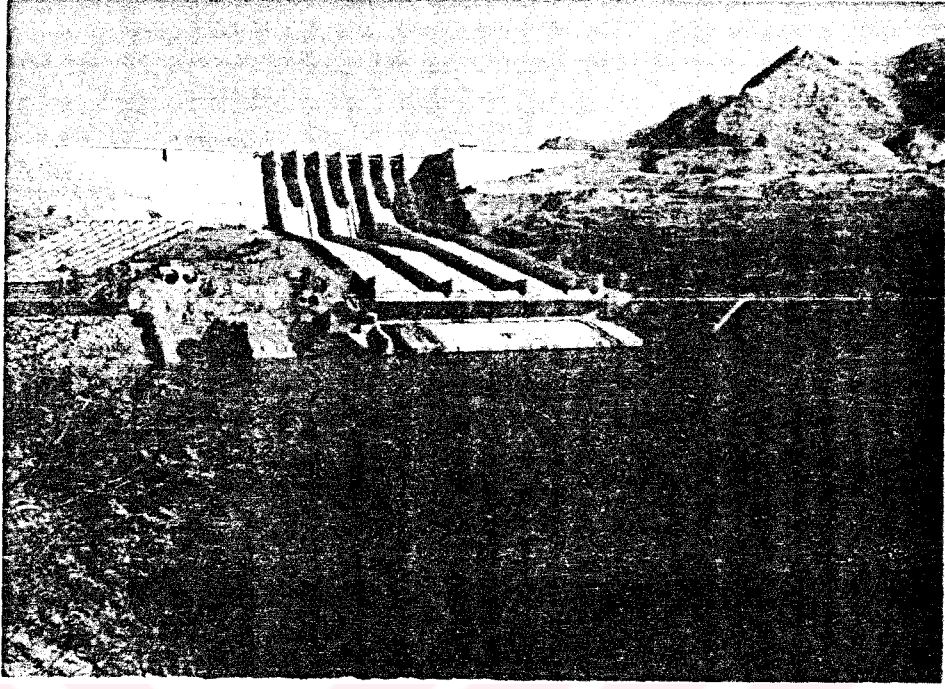

FOTO: 5 Keban Baraj'ı ve Derivasyon Tünelleri.

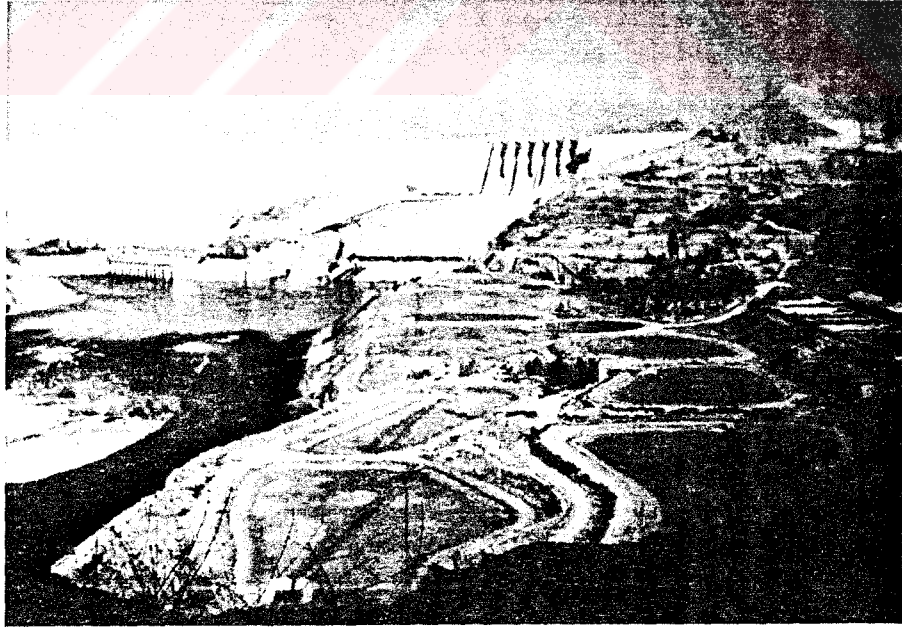

FOTO: 6 Keban Baraj'ı ve DSİ balık üretme çiftlikleri.

FOTO:7 Karakoçan ilçesi'nden Kalecik Sulama Barajı'nın görünümü.

FOTO:8 Kolan (Yoğunağaç) Kaplıcaları.

FOTO:9 Karakoçan ilçesi'nin Kalecik Köyü'nde yer alan şifalı içme suyu.

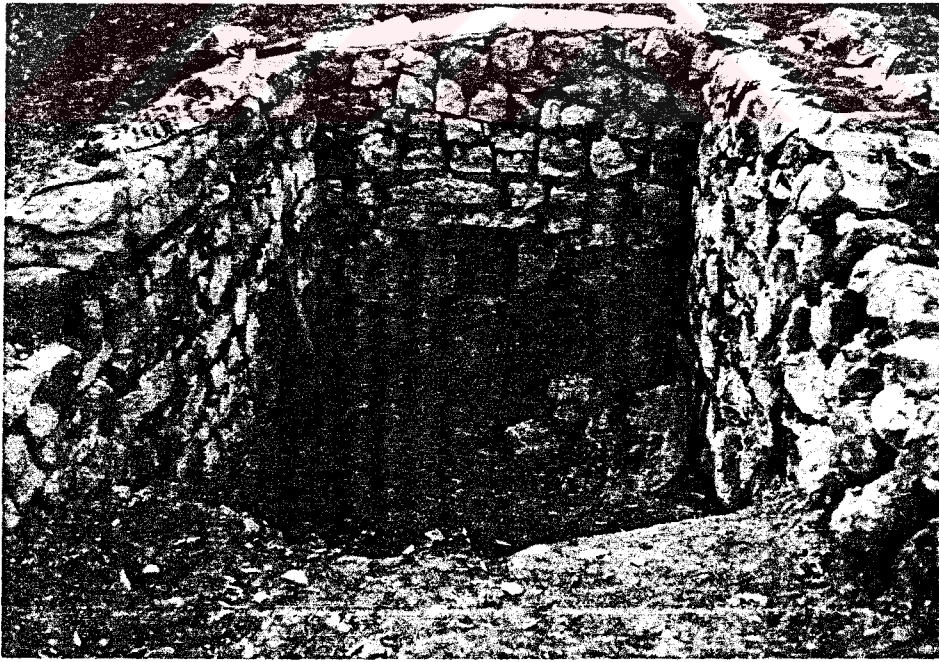

FOTO:10 Kovancılar İlçesi Payamlı Köyü İçmecesesi.

FOTO:11:Payamlı Köyü içmesi yanındaki konaklama tesisi.

FOTO:12 Dedebağ Köyü şifalı kaplıcaları.

FOTO:13 Dedebağ Kaplıcaları'nın oluşturduğu sarkıtlar.

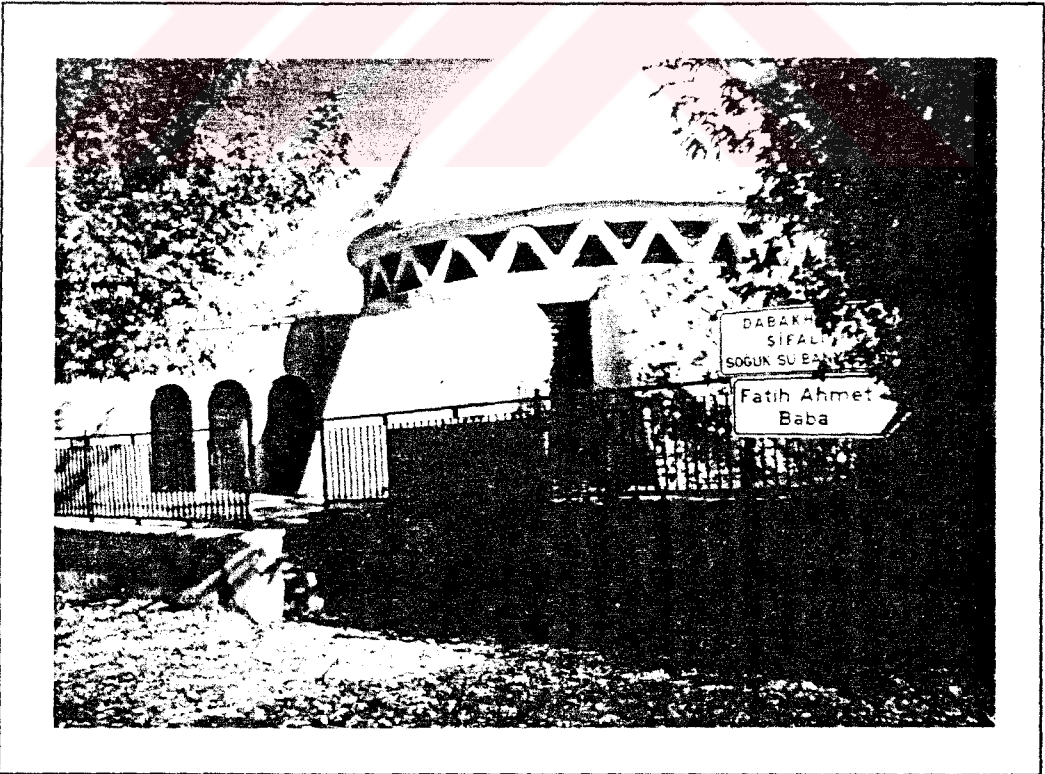

FOTO:14 Harput'ta bulunan tarihi Dabakhane'nin dış görünümü.

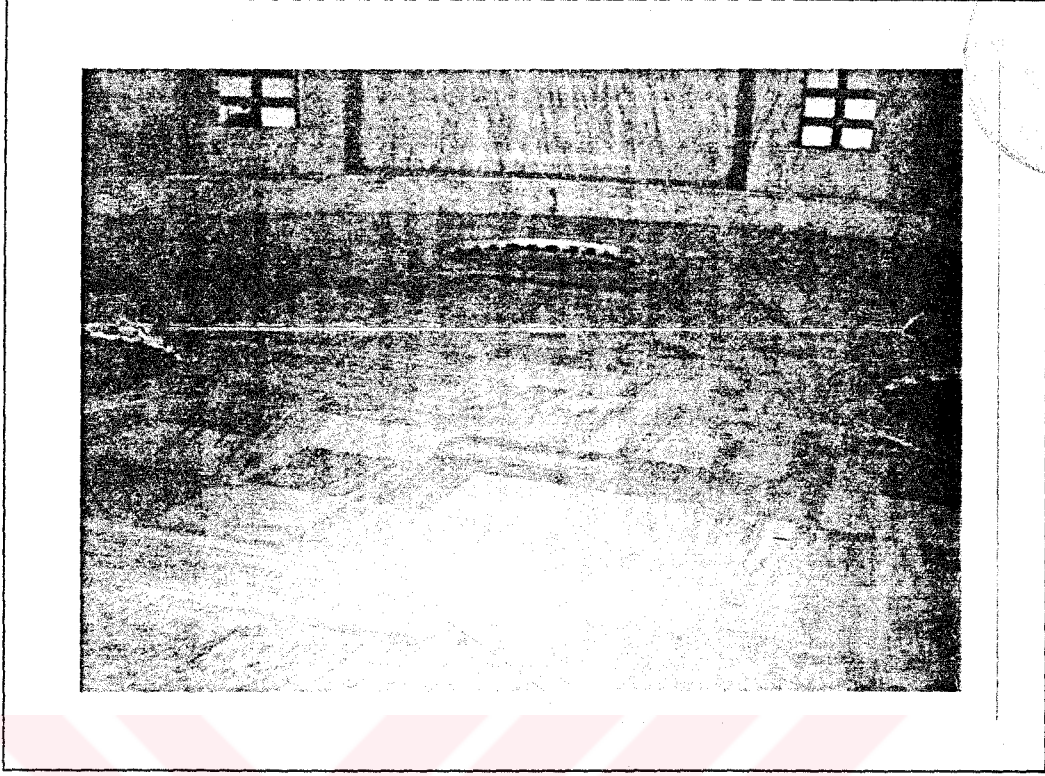

FOTO:15 Dabakhane içerisindeki kumalar.

FOTO:16 Elazığ Arkeoloji ve Etnoğrafya Müzesi.

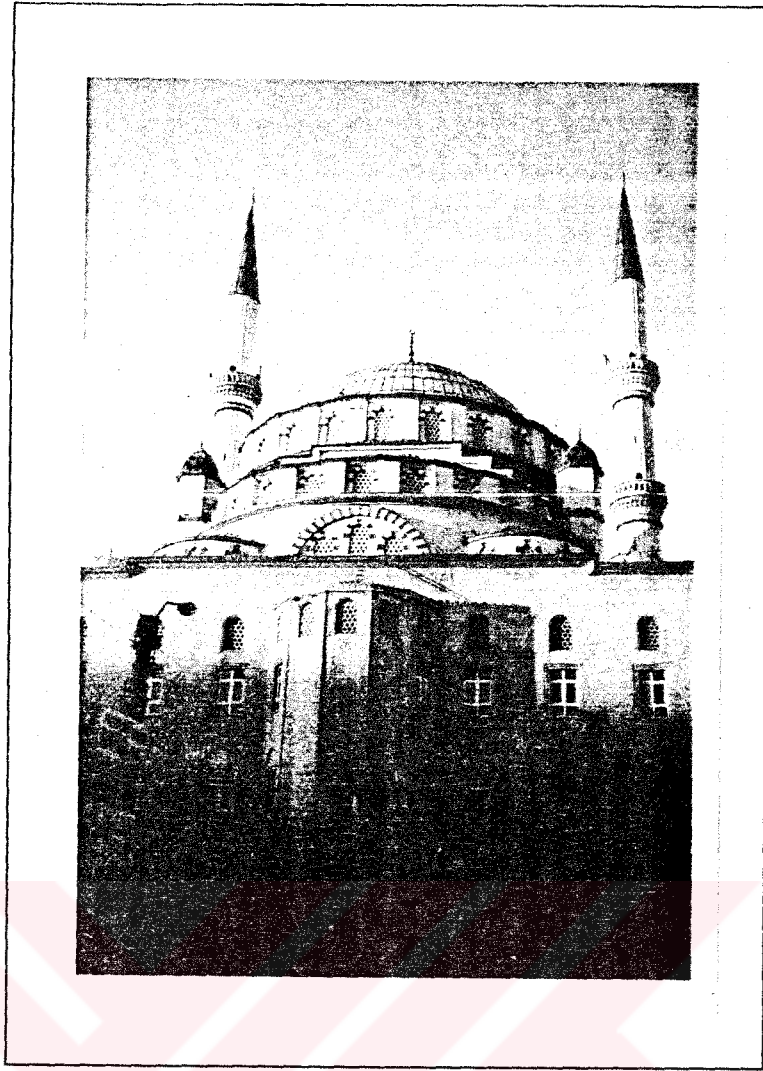

FOTO:17 İzzet Paşa Camii.

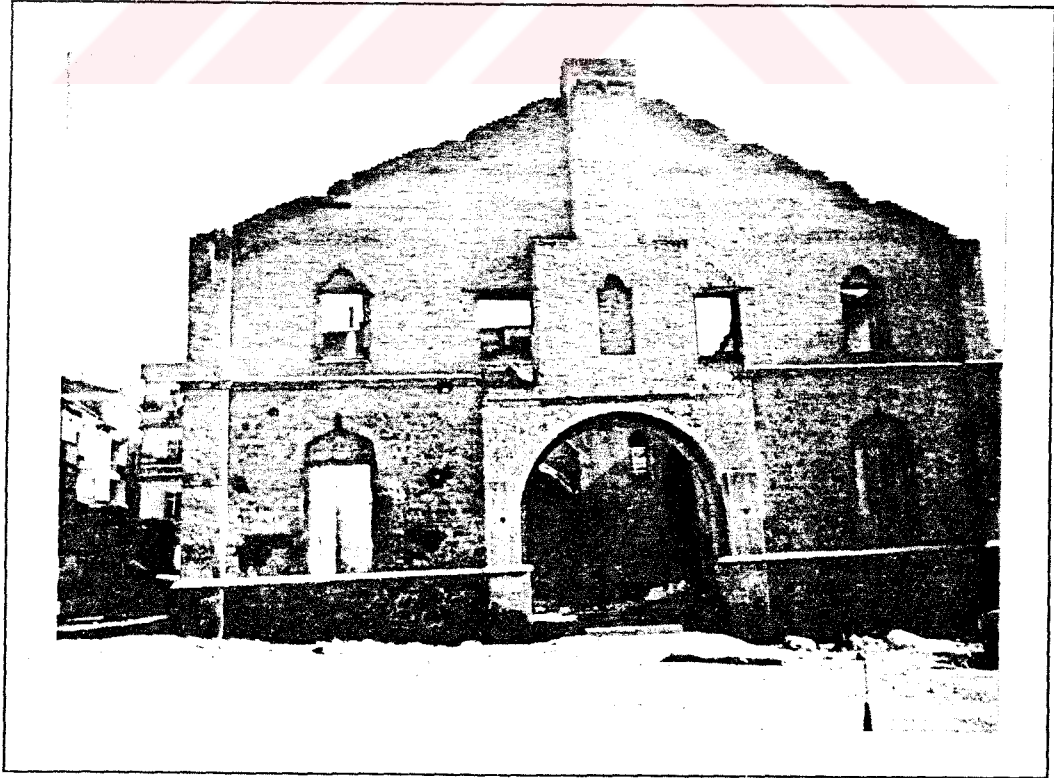

FOTO:18 İzzet Paşa Mahallesinde yer alan "Süryani Kilisesi".

FOTO:19 Minaresi dışında harap durumda bulunan
"Ağa Camii"

FOTO: 20 Minaresi siyah beyaz kesme taşlarla yapılmış
"Alacalı Camii"

FOTO:21 Harap durumda bulunan "Ahmet Bey Camii".

FOTO:22 Esadiye Camii.

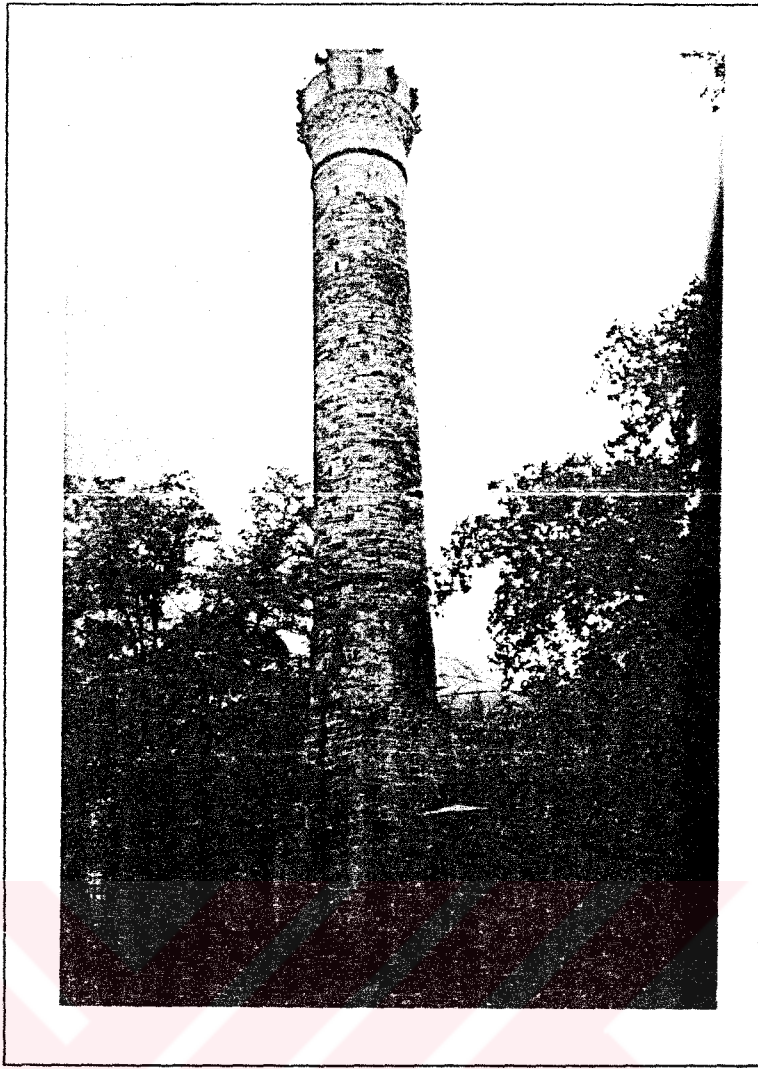

FOTO:23 Kubbelerinin üstü kurşunla kaplı olan "Kurşunlu Camii".

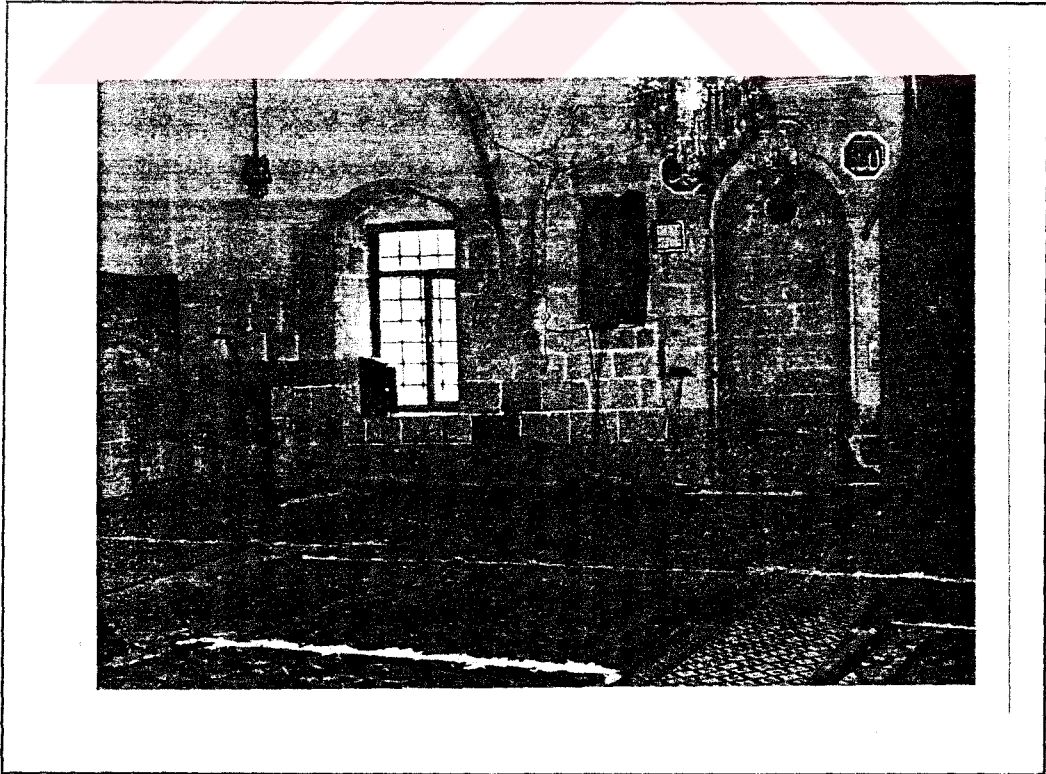

FOTO:24 Kurşunlu Cami'nin iç görünümü.

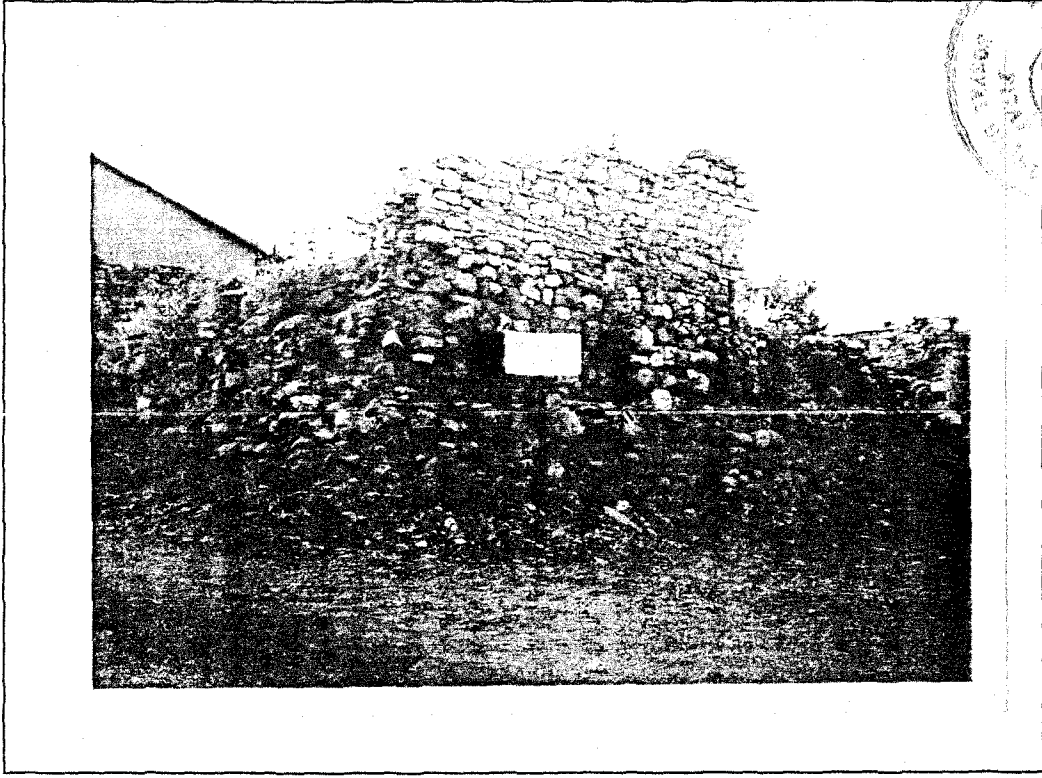
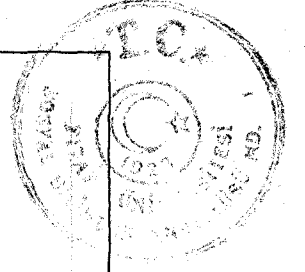

FOTO:25 Meydan Camii kalıntıları.

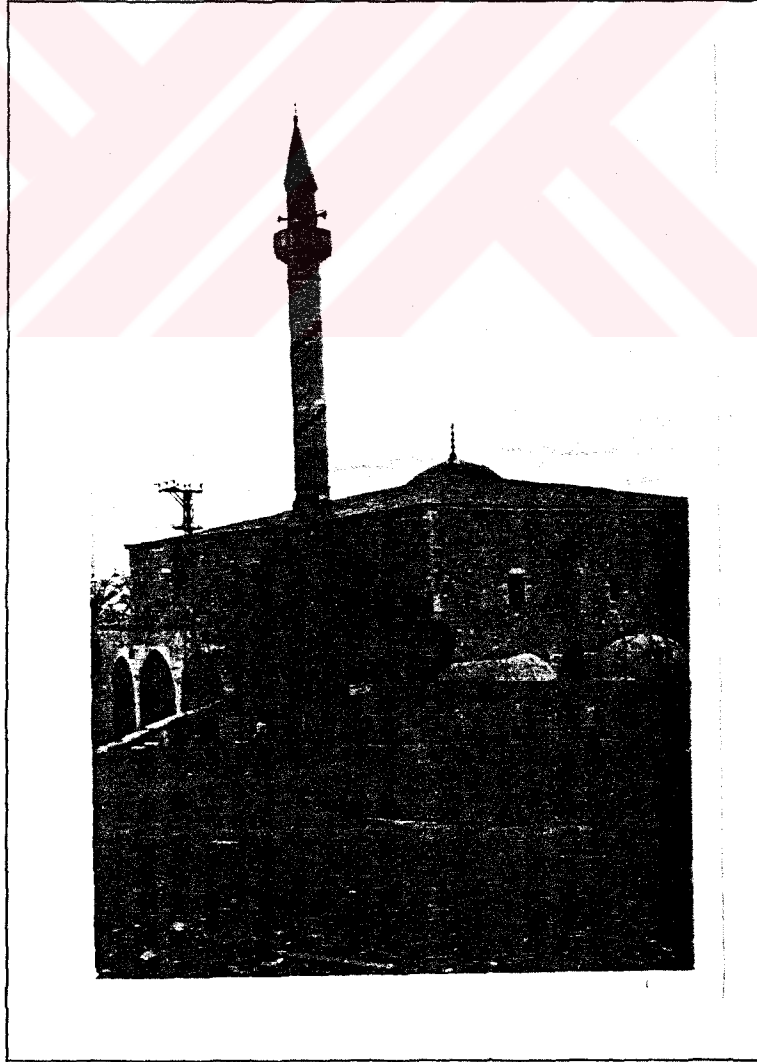

FOTO:26 Sarahatun Camii dış görünümü.

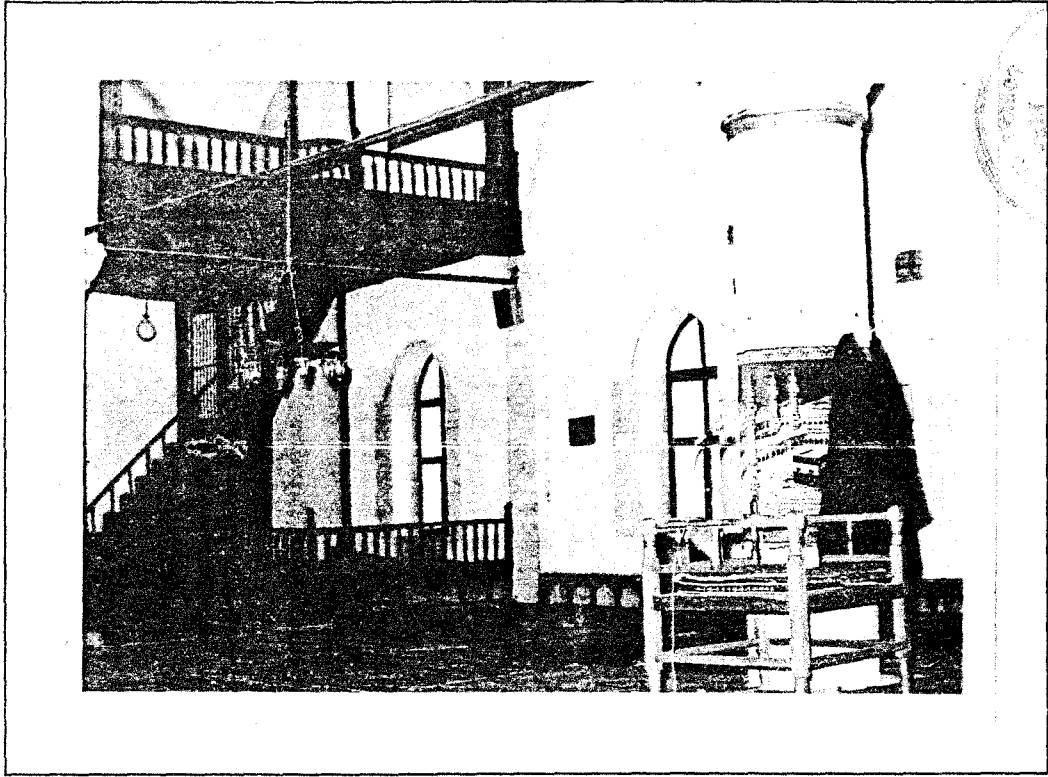

FOTO:27 Sarahatun Camii'nin iç görünümü.

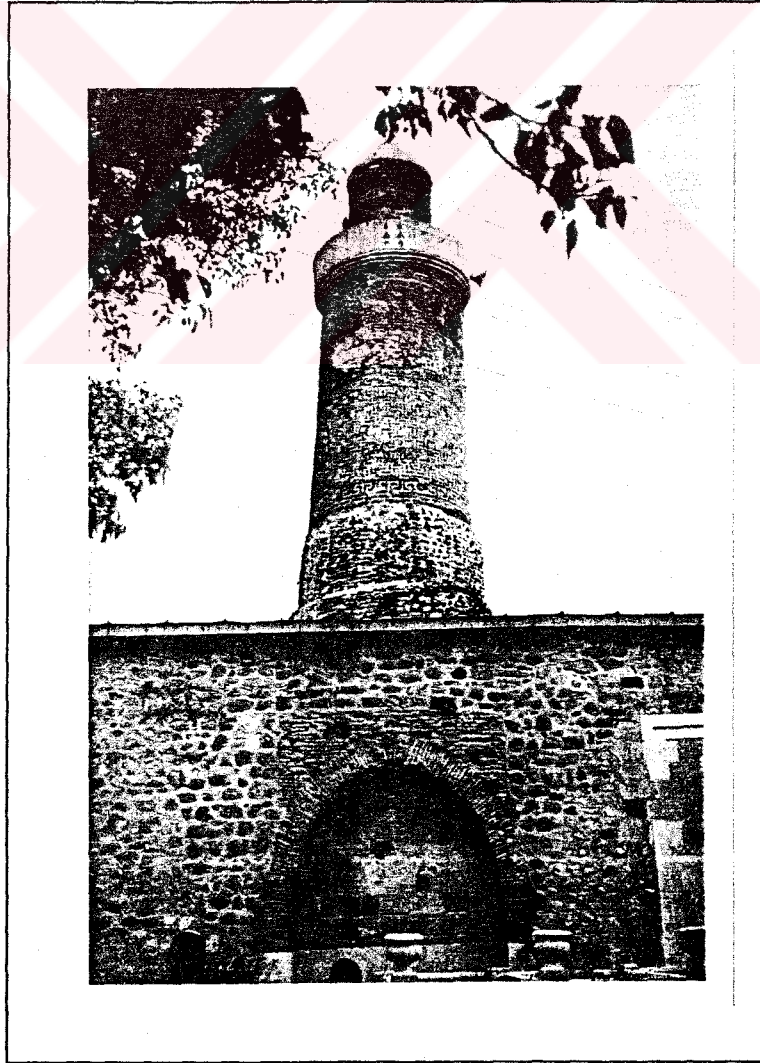

FOTO:28 Kalın gövdeli ilginç minaresiyle Ulu Camii.

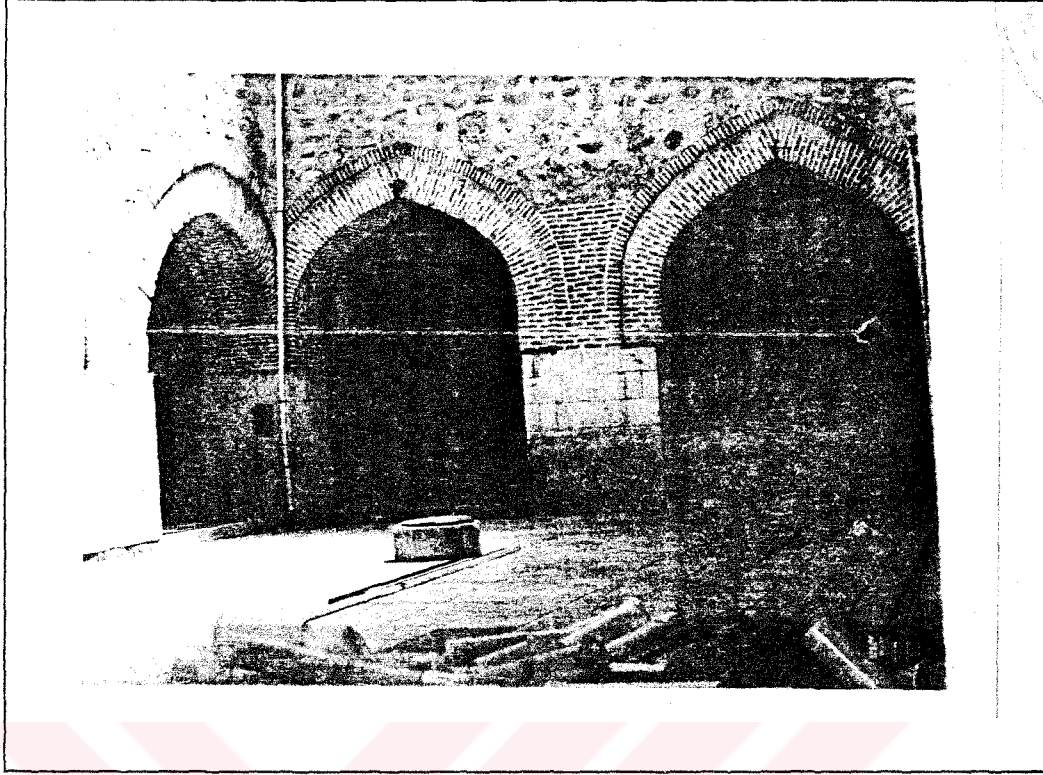

FOTO:29 Ulu Cami'nin avlusunu çeviren kemerlerden görünüm.

FOTO:30 Hoca Hamami.

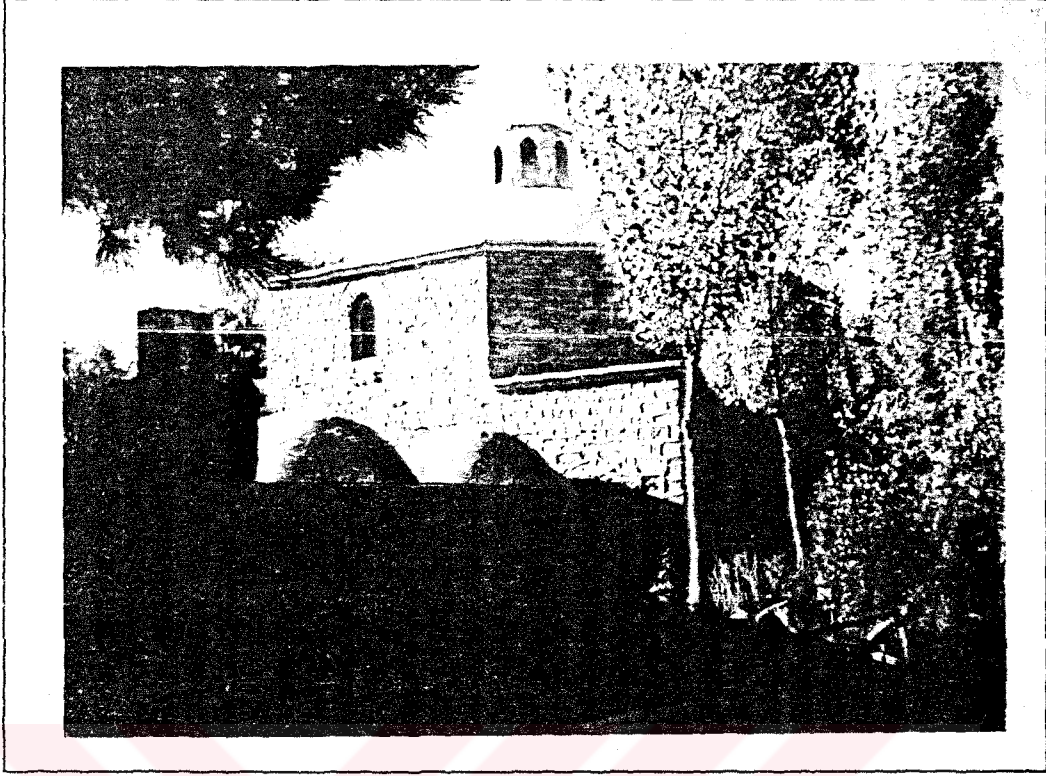

FOTO: 31 Kubbe ile örtülü olan Cemşit Bey Hamamının aydınlık feneri

FOTO:32 Cemşit Bey Hamamı'nın üstten görünümü.

FOTO:33 Kale Hamamı.

FOTO:34 Dere Hamamı kalıntıları.

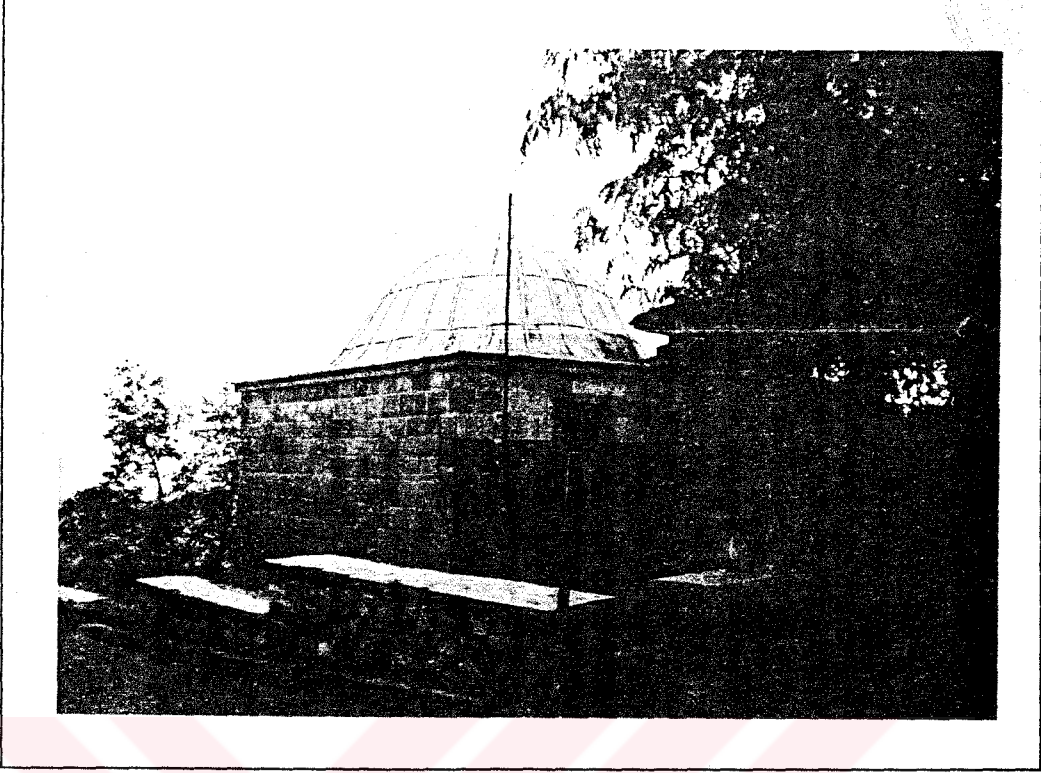

FOTO:35 Alaca Mescit ve Türbesi (Arap Baba)

FOTO:36 Arap Baba Türbesi'nin iç görünümü.

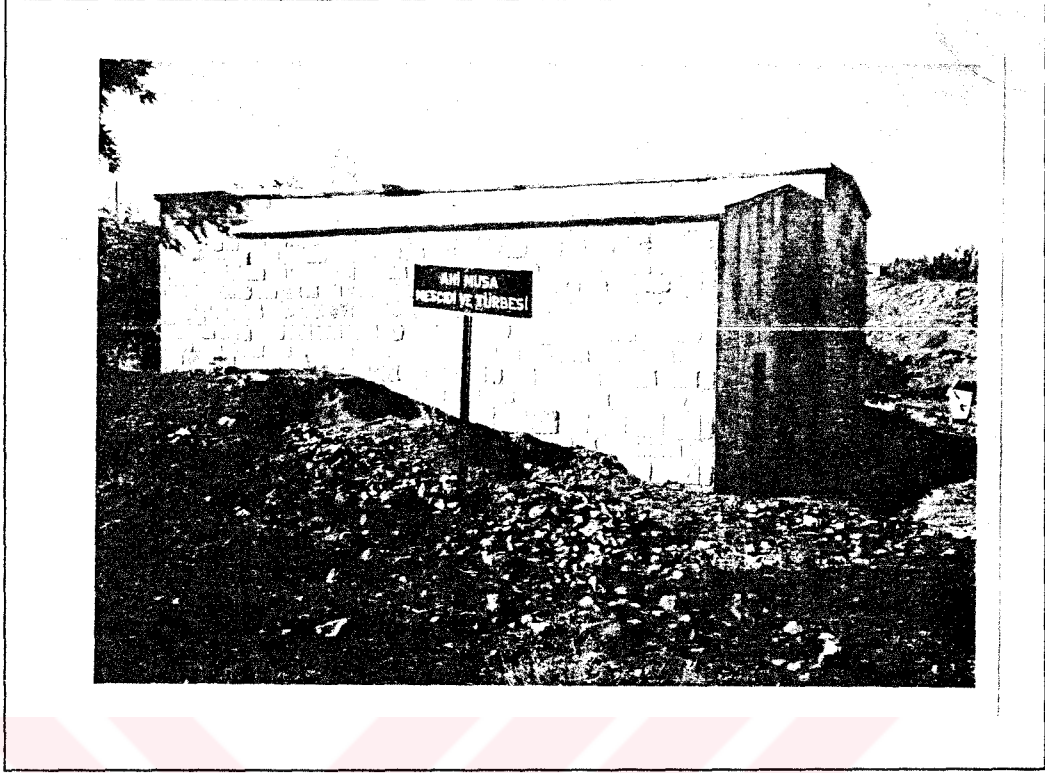

FOTO:37 Ahi Musa Mescidi ve Türbesi.

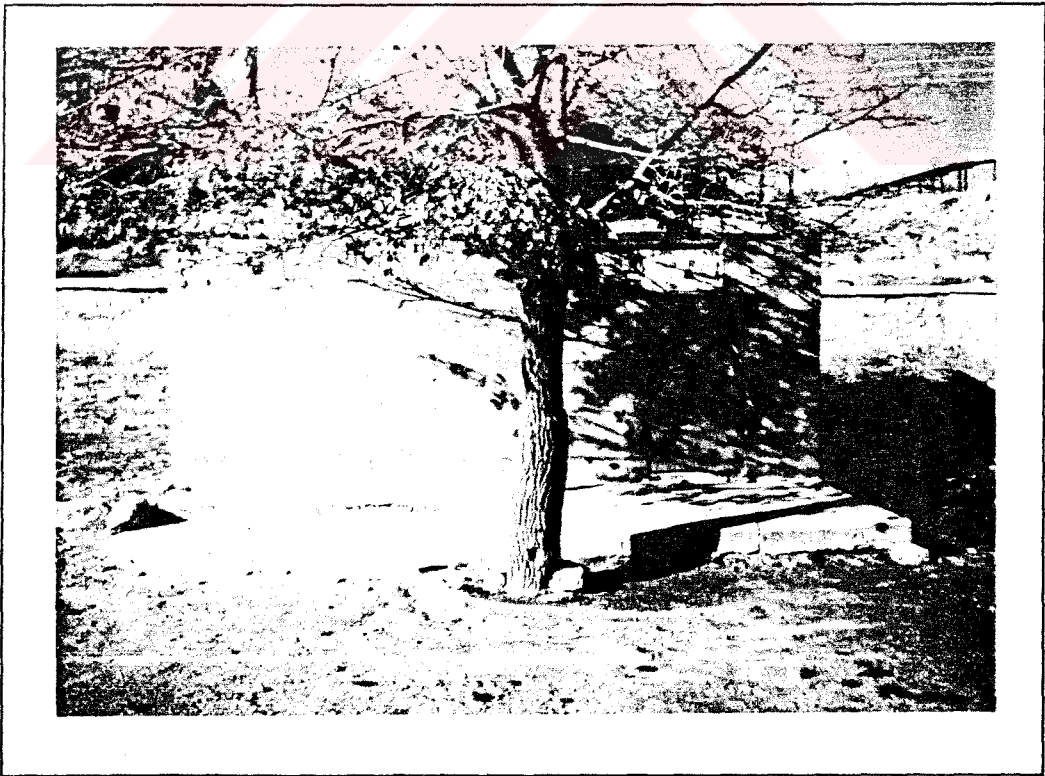

FOTO:38 Zahri Baba Türbesi.

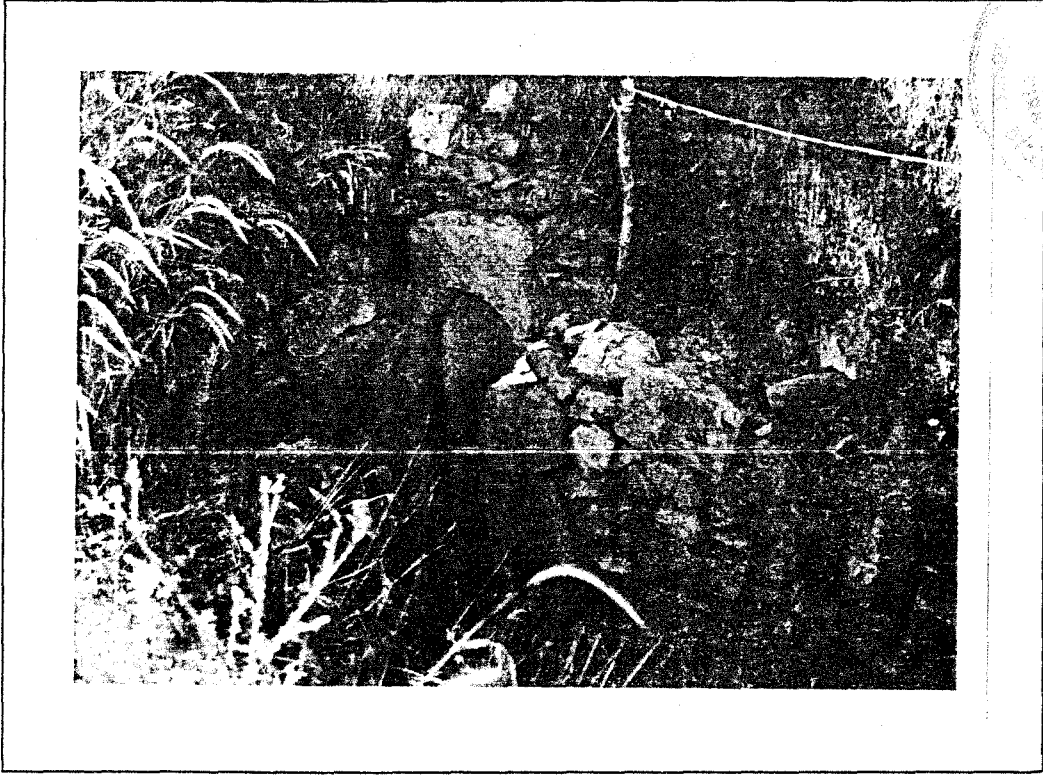

FOTO:39 Ankuzu Baba Türbesi'nin kuzeye bakan ahşap kapısı.

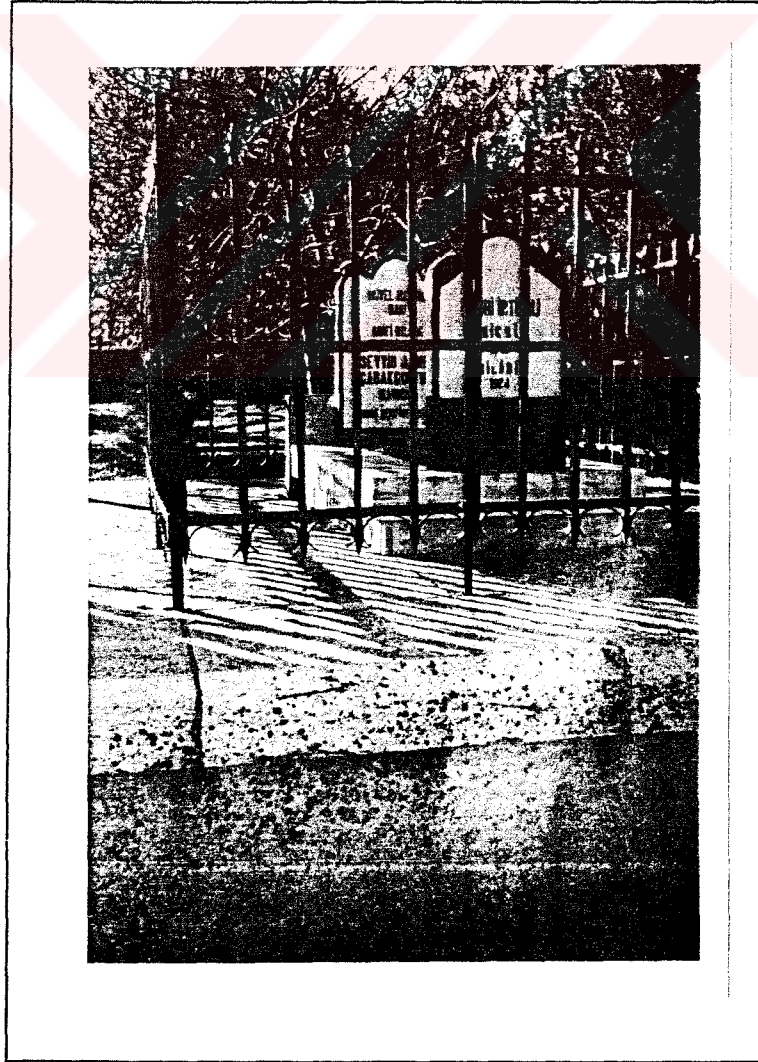

FOTO:40 Ulu Cami'ye girişte sağ tarafta bulunan Seyyid Ahmet El Çapakçuri Ziyareti.

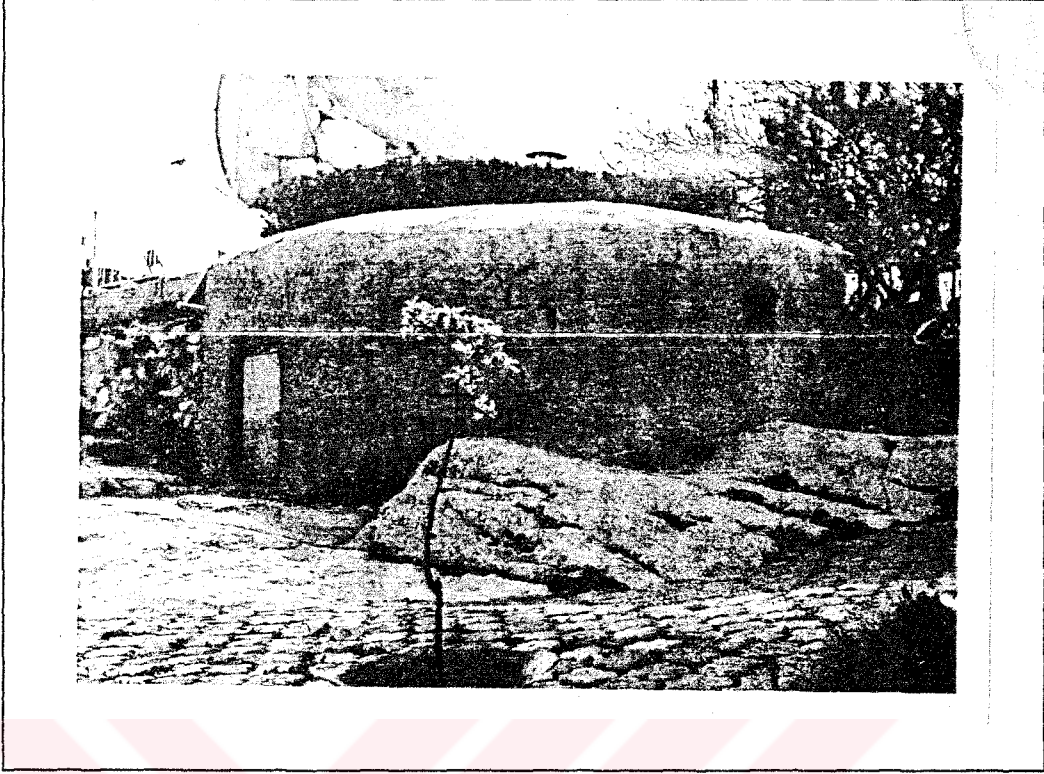

FOTO:41 Blok taşlarla yapılmış "Beşik Baba Türbesi".

FOTO:42 Fatih Ahmet Baba Türbesi.

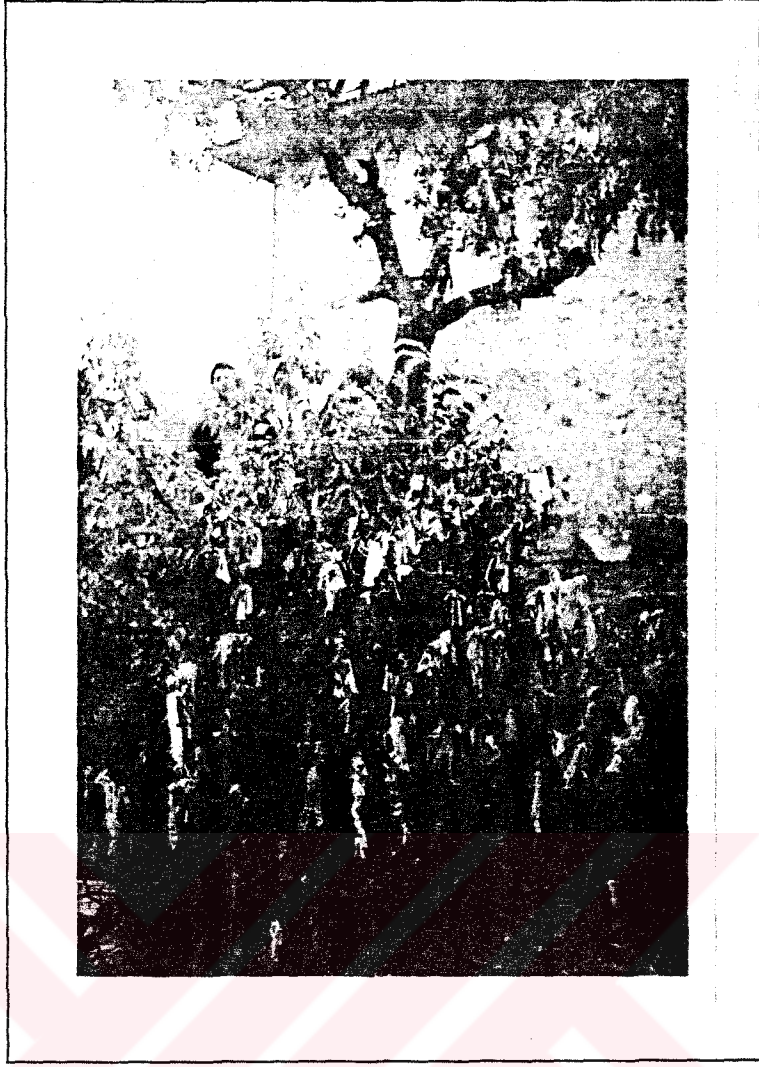

FOTO:43 F. Ahmet Baba Türbesi'nin yanındaki dilek ağacı.

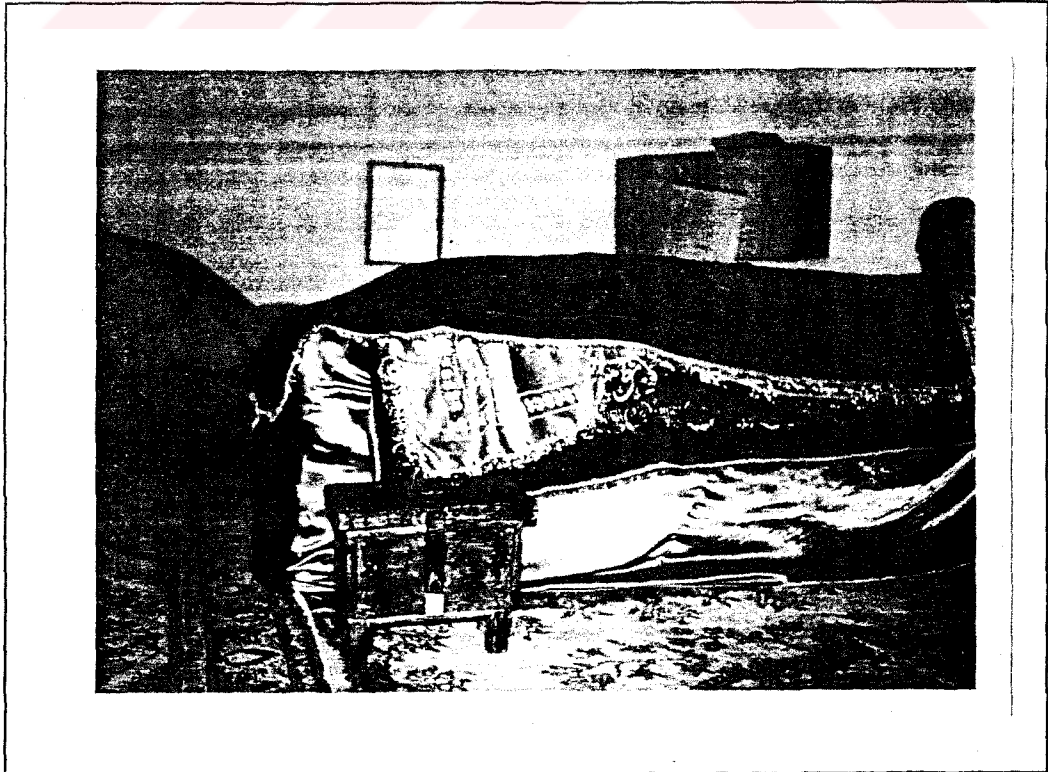
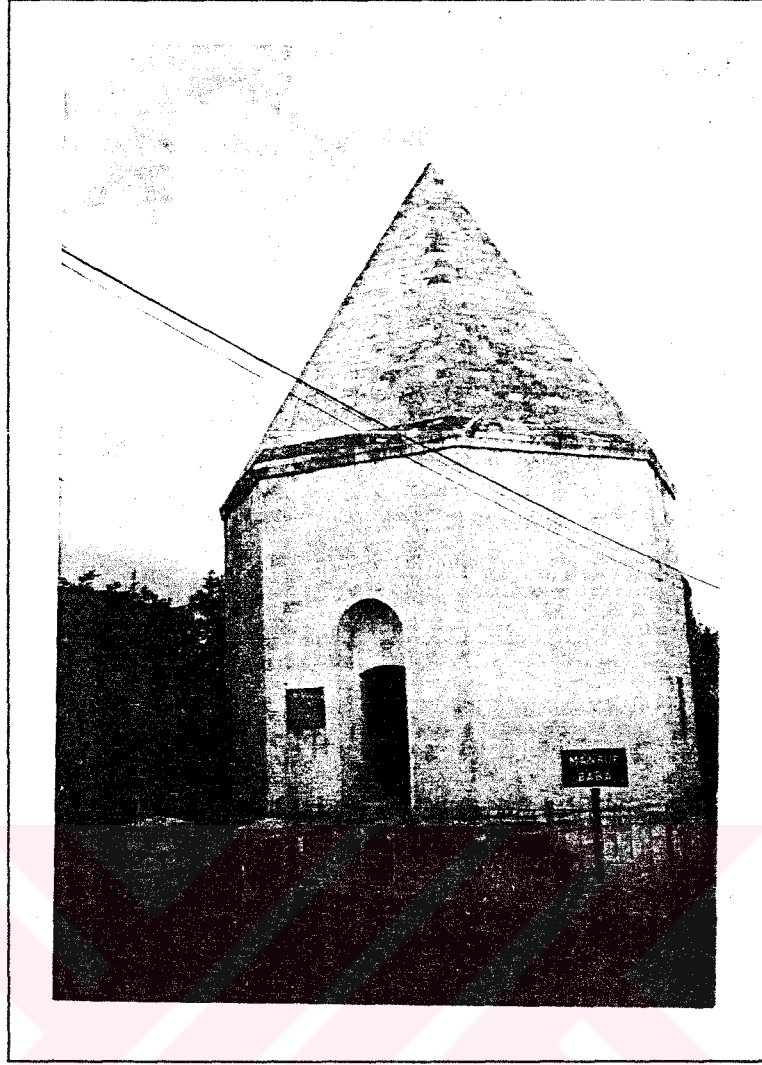
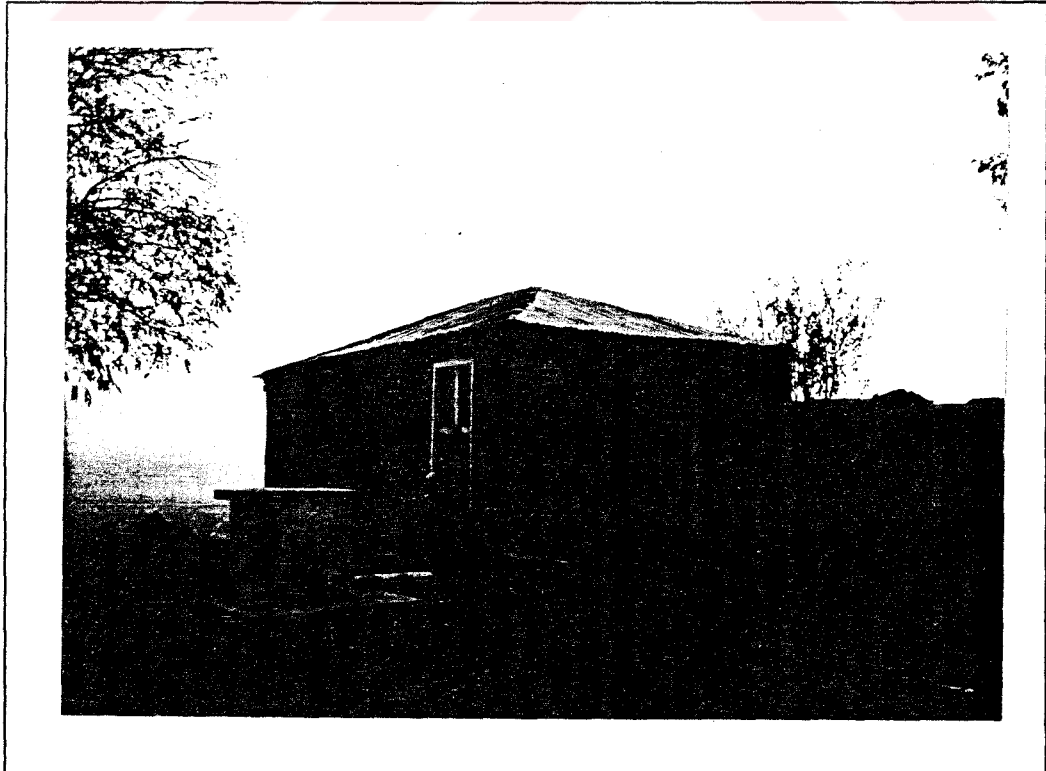

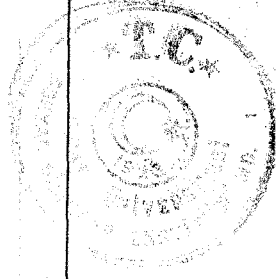
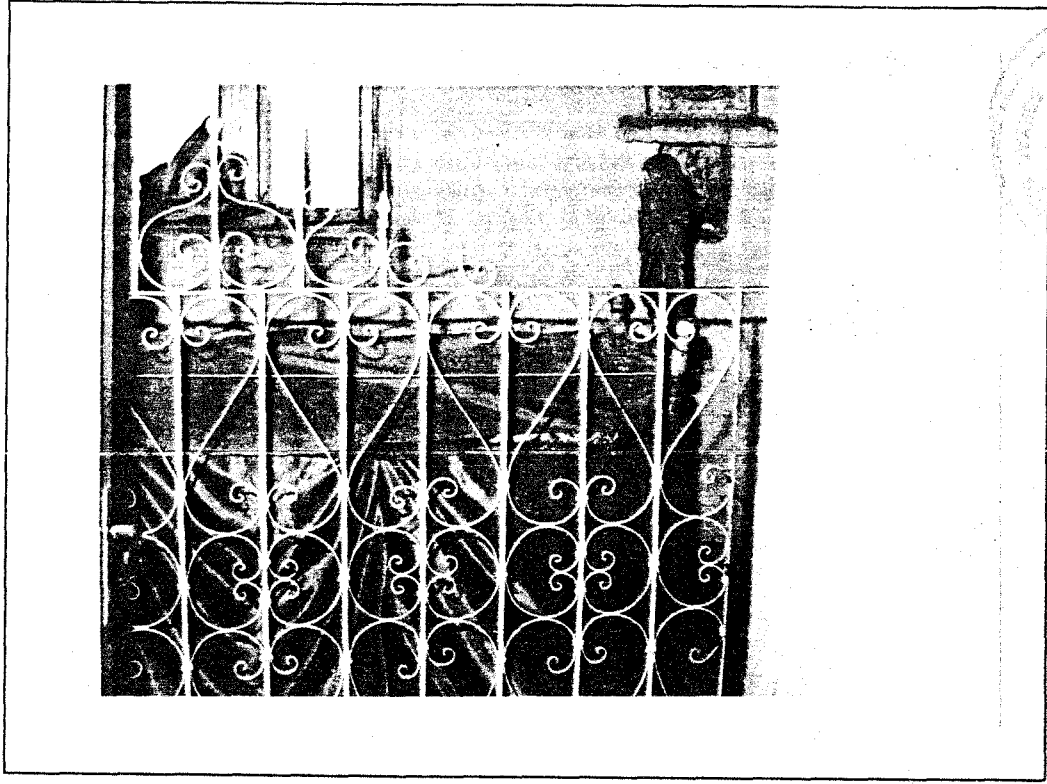
FOTO:44 Türbe içerisindeki F. Ahmet Baba Kabri.

FOTO:45 Cami-i Kebir mahallesinde bulunan
"Mansur Baba" Türbesi.

FOTO:46 Nadir Baba Türbesi dış görünümü.

FOTO:47 Nadir Baba Türbesi'nin içerisindeki demir parmaklıklarla çevrili ziyaretgah sandukası

FOTO:48 Meteris mezarlığında bulunan İmam Efendi Türbesi.

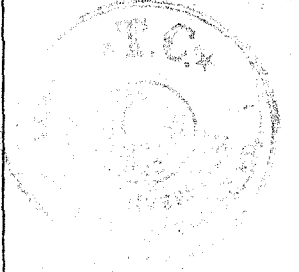
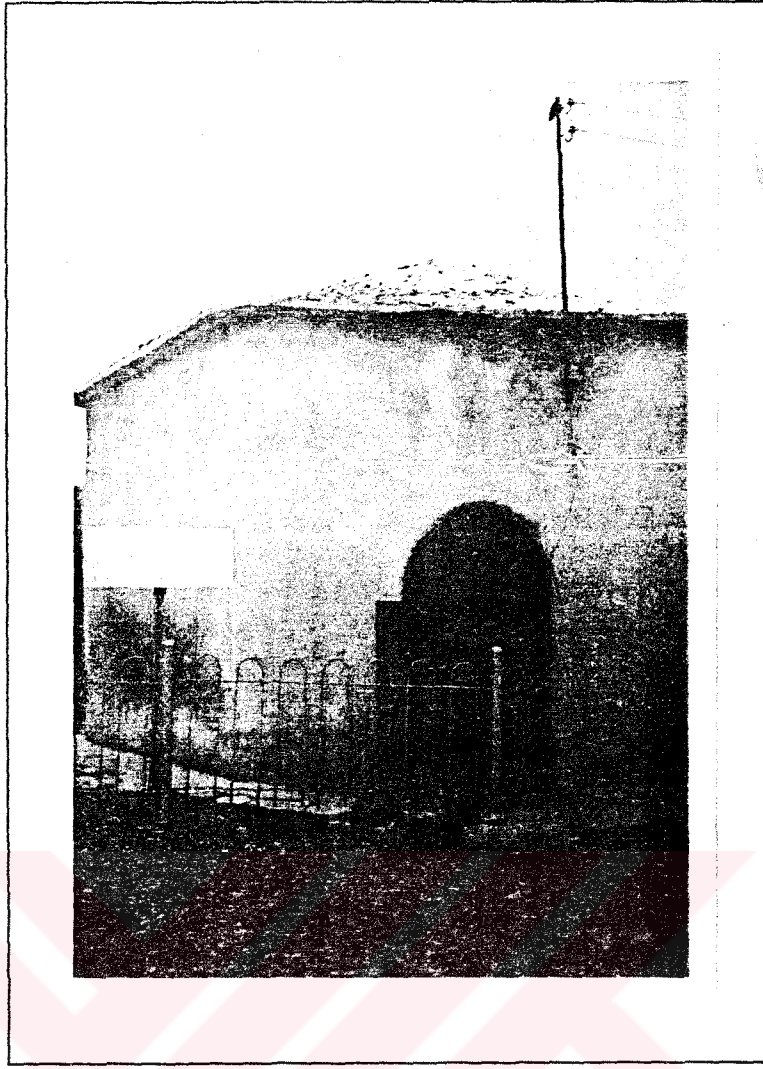

FOTO:49 Üstü kubbeyle örtülü Murat Baba Türbesi.

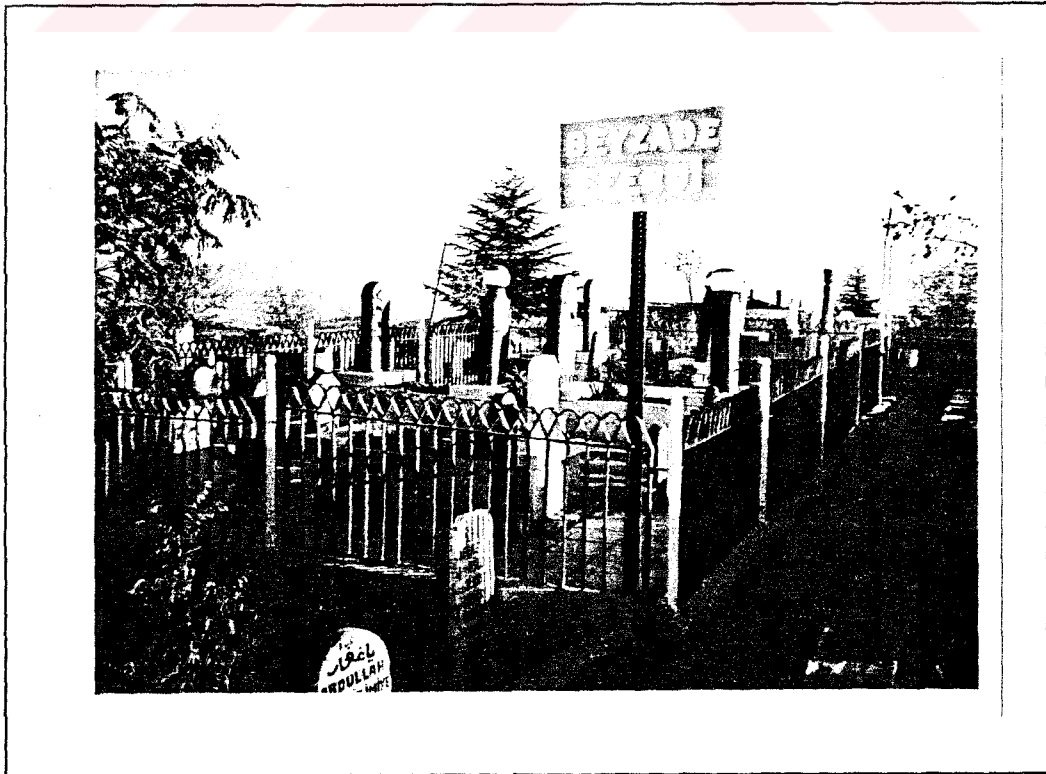

FOTO:50 Beyzade Efendi'nin Mezarı.

FOTO:51 Bekir Efendi ziyaretgahı.

FOTO:52 Hacı Hulisi Efendi ziyaretgahı.

FOTO:53 Kazım Efendi Ziyaretgahı.

FOTO:54 Muhammed Mazhar Efendi Türbesi.

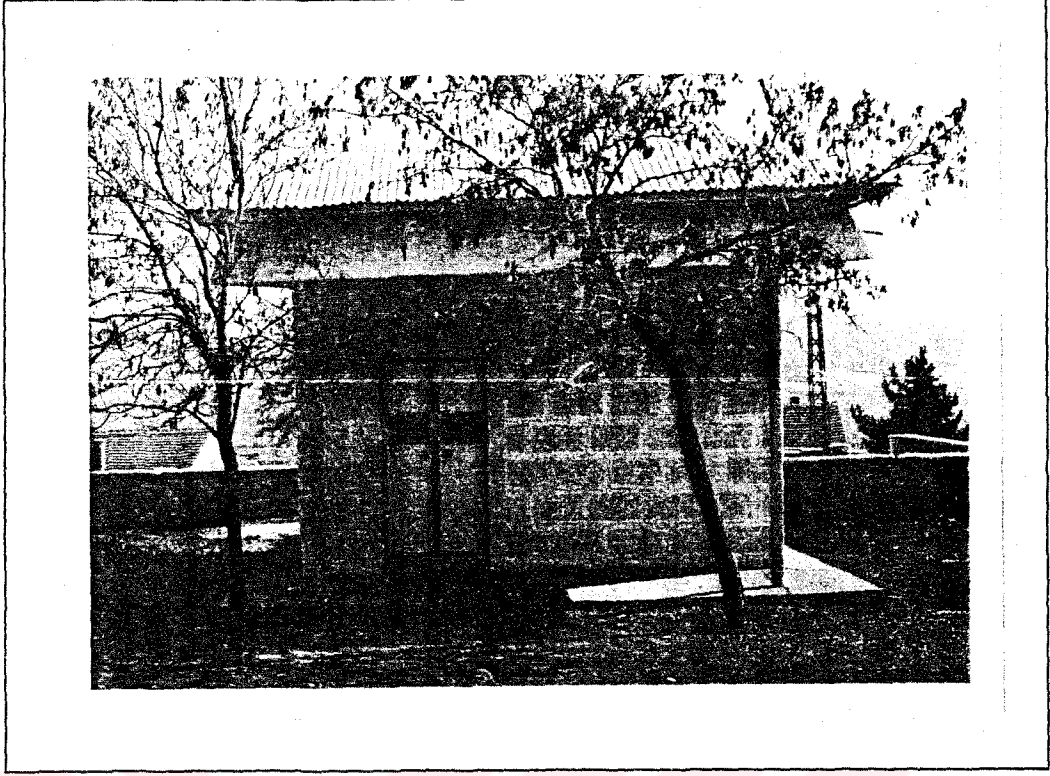

FOTO:55 Tayyar Baba Türbesi".

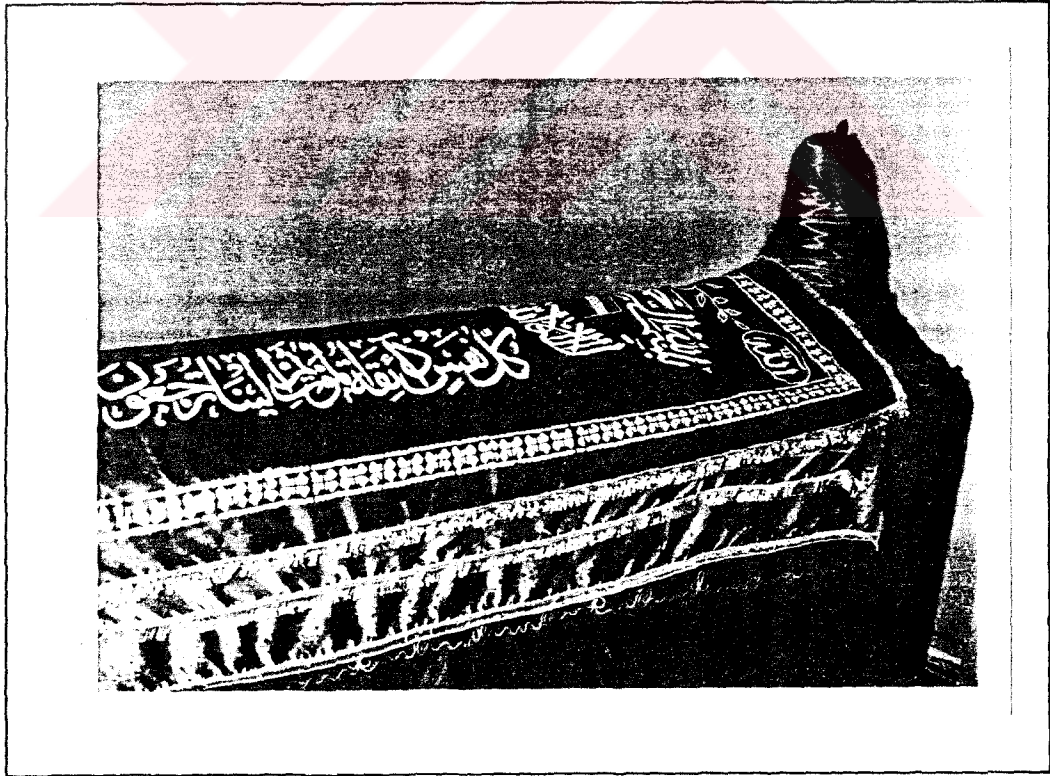

FOTO:56 Tayyar Baba Kabri.

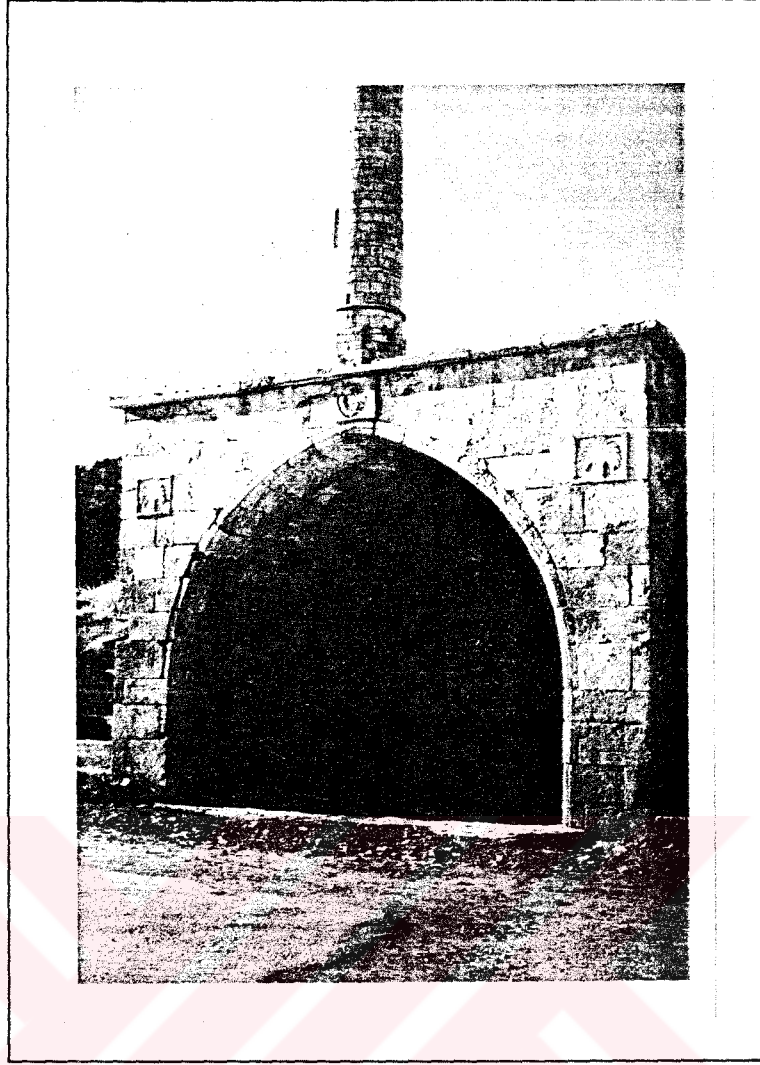

FOTO:57 Üç Lüleli Çeşme.

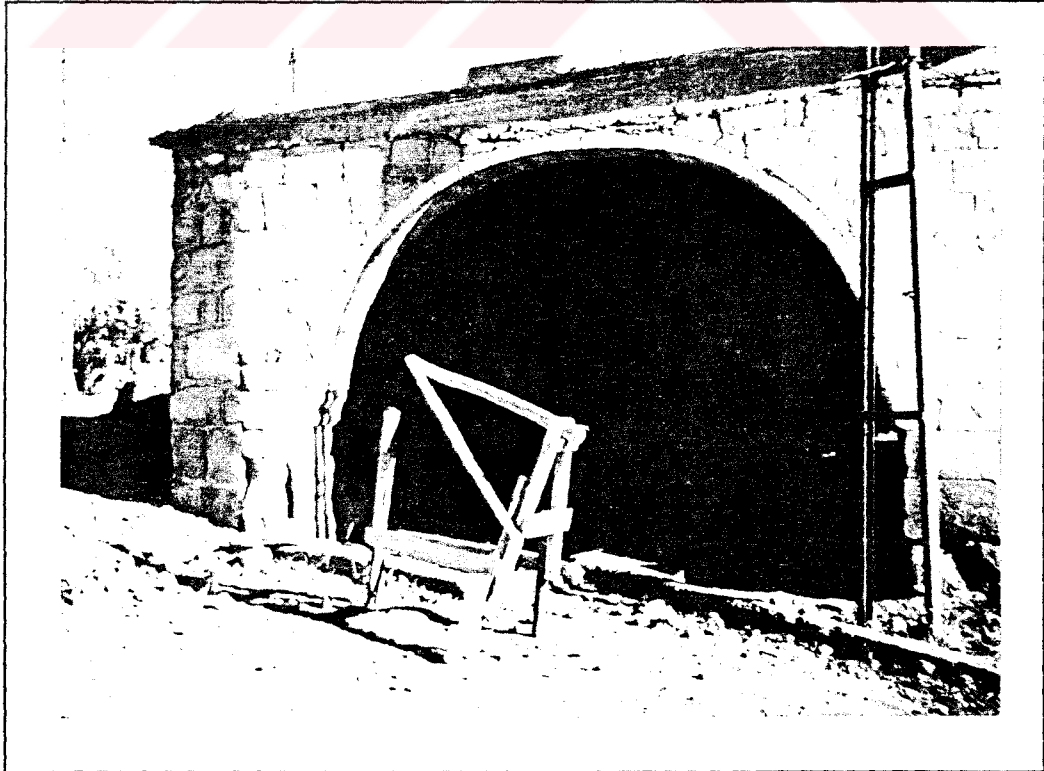

FOTO:58 Meydan Pınarı.

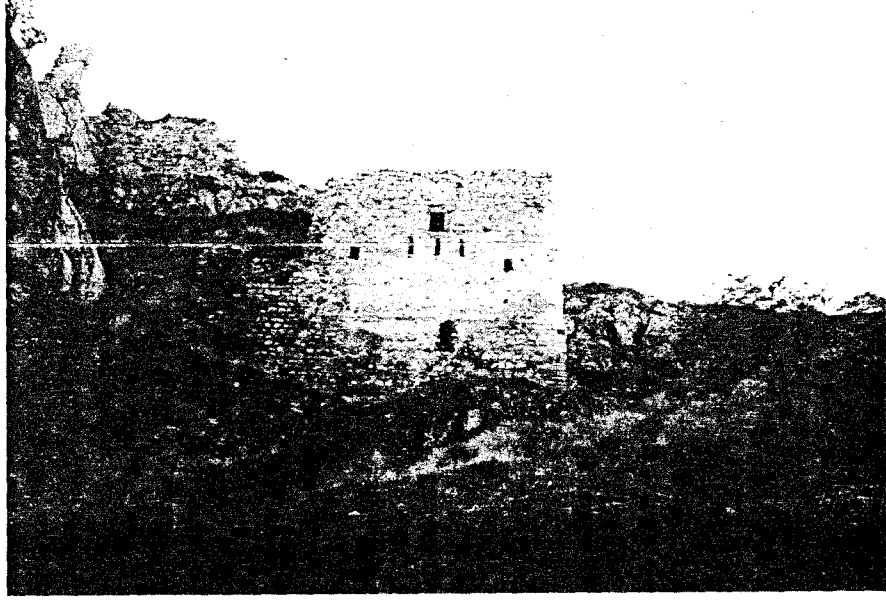

FOTO:59 Meryem Ana Kilisesi.

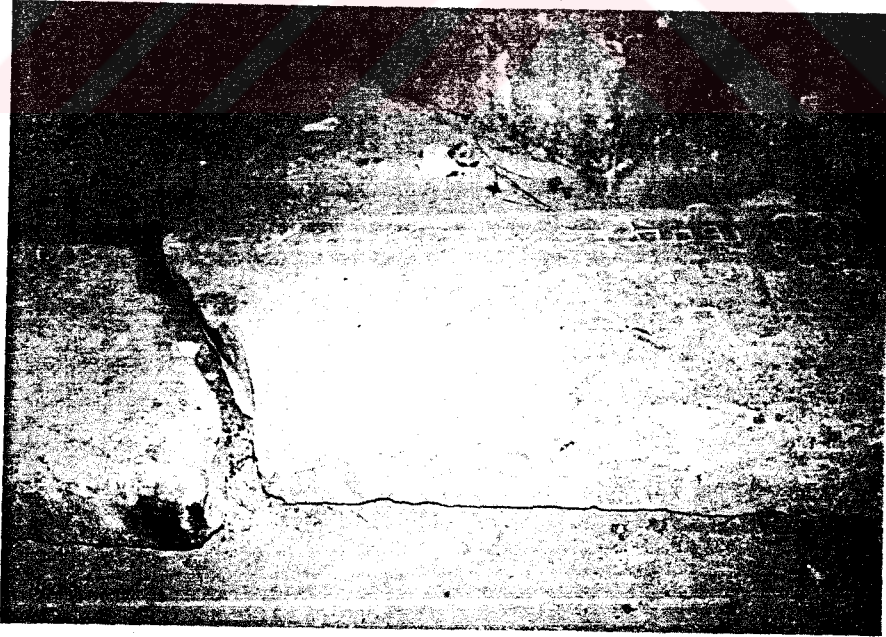

FOTO:60 Meryem Ana Kilisesi'nin içerisindeki taş kitabe.

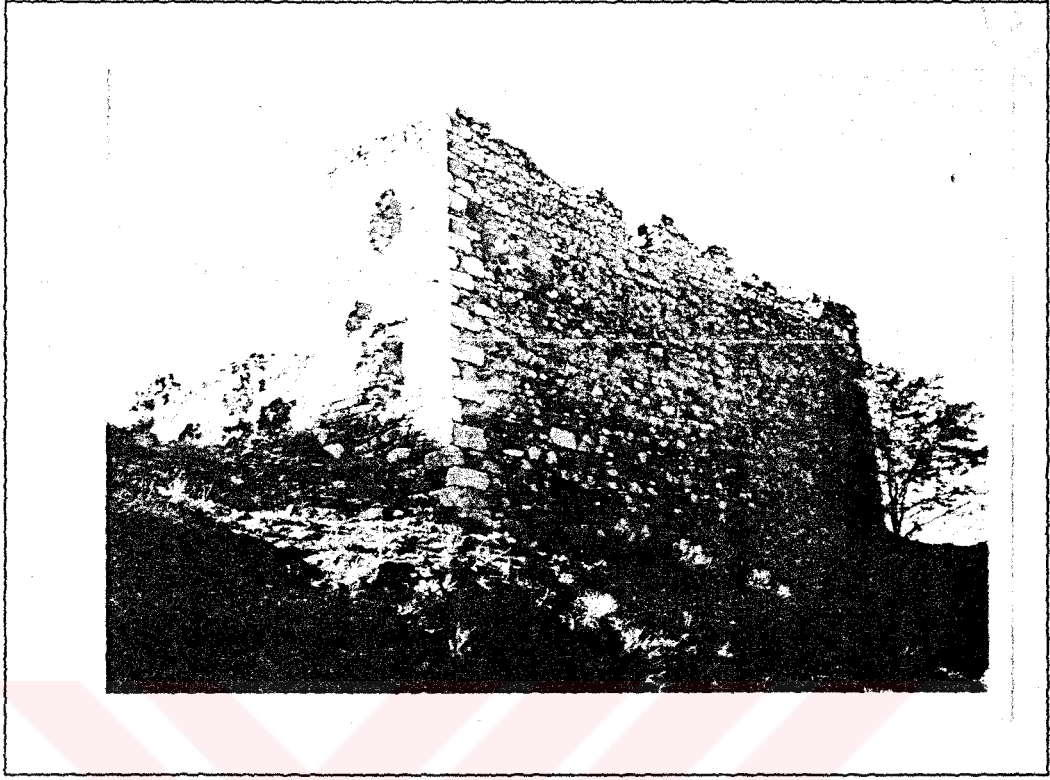

FOTO: 61 Süryani Kilisesi.

FOTO:62 Harput Kalesi.

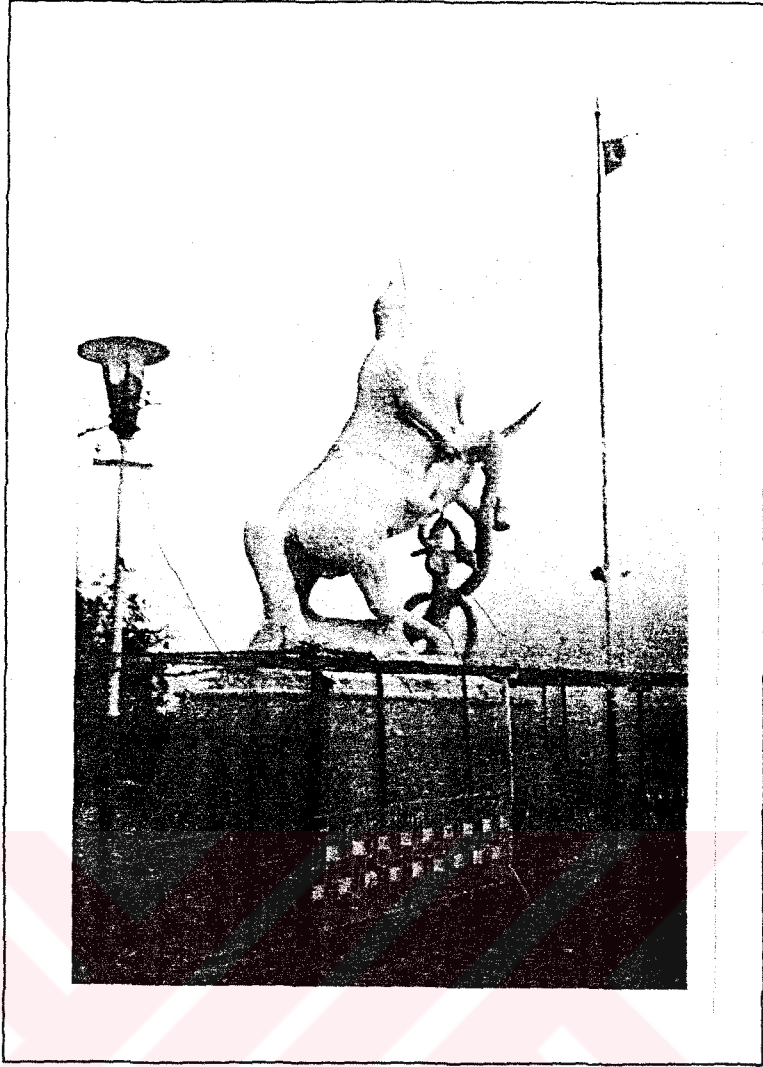

FOTO:63 Artukoğullarından Harput Hükümdarı Balagazi'nin heykeli.

FOTO:64 Harput evleri.

FOTO:65 Keban baraj gölü kıyısındaki şirin ilçe "Ağın"

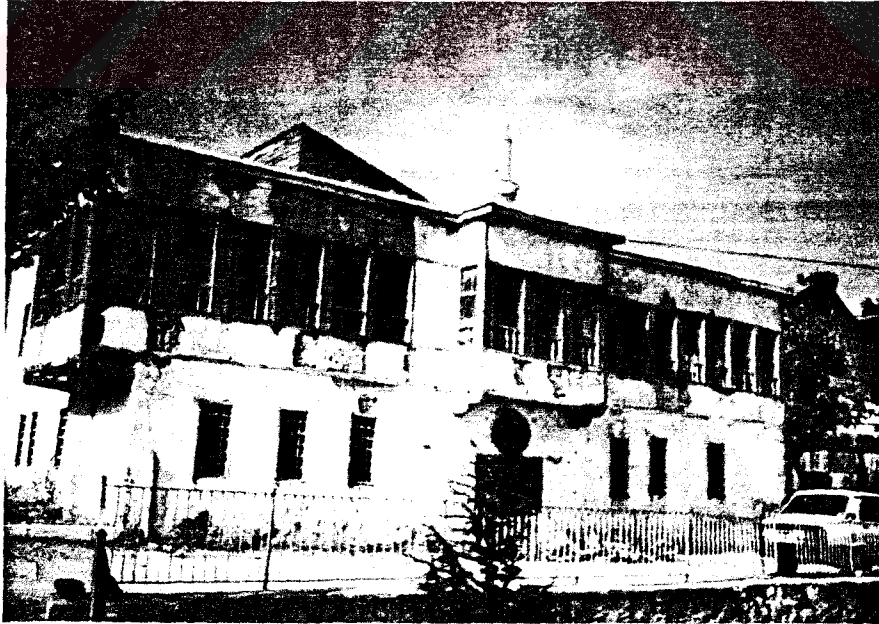

FOTO: 66 Ağın İlçe'sindeki eski evlerden biri

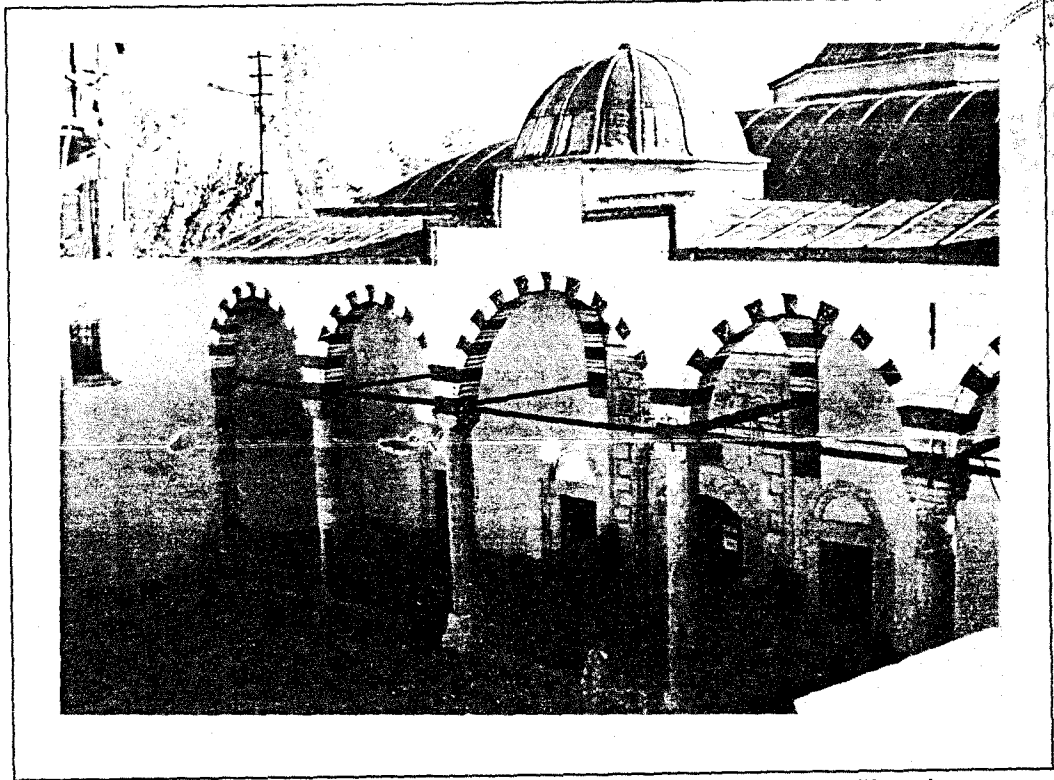

FOTO:67 Keban ilçesindeki tarihi Yusuf Ziya Paşa Külliyesi.

FOTO:68 Y. Ziya Paşa Camii'nin taş işlemeli mihrabı ve süslemeli tunç şamdanları.

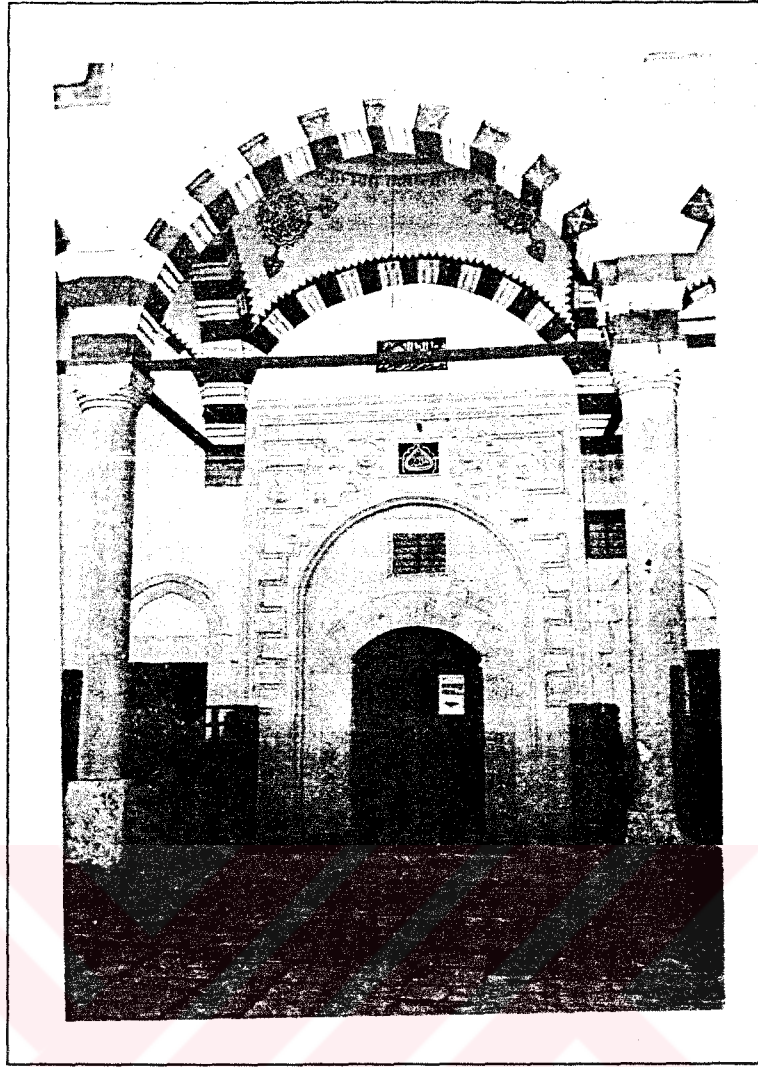

FOTO:69 Bitki ve rozet motiflerinin bulunduğu Y. Z . Paşa Cami'nin kemerli giriş kapısı.

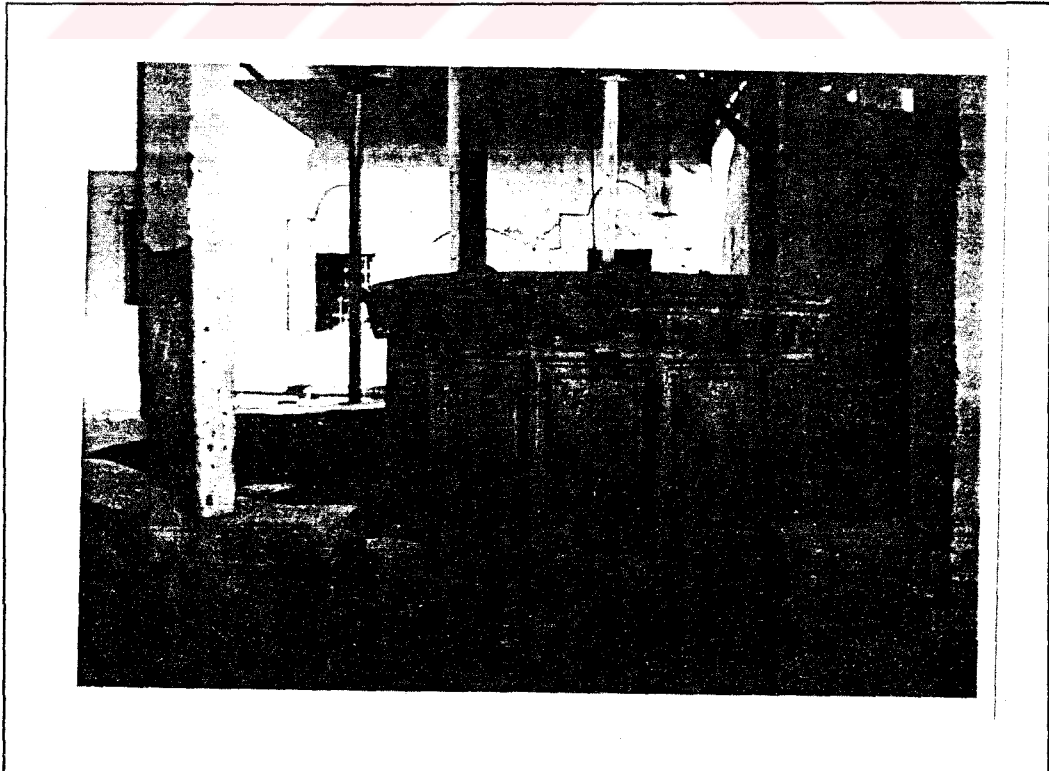

FOTO:70 Y.Ziya Paşa Cami'nin şadırvanı.

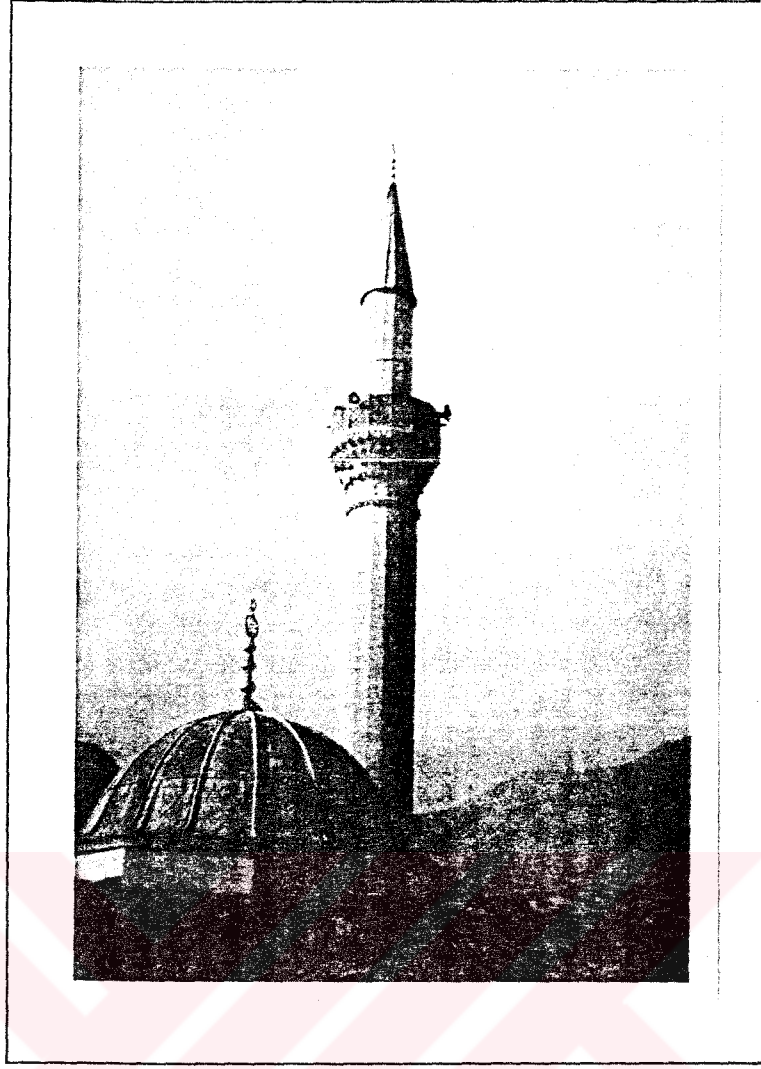

FOTO:71 Y.Ziya Paşa Cami'nin taş kafesli Şerefesi ve çokgen şeklindeki minaresi.

FOTO:72 Y.Ziya Paşa Cami'nin kütüphanesi.

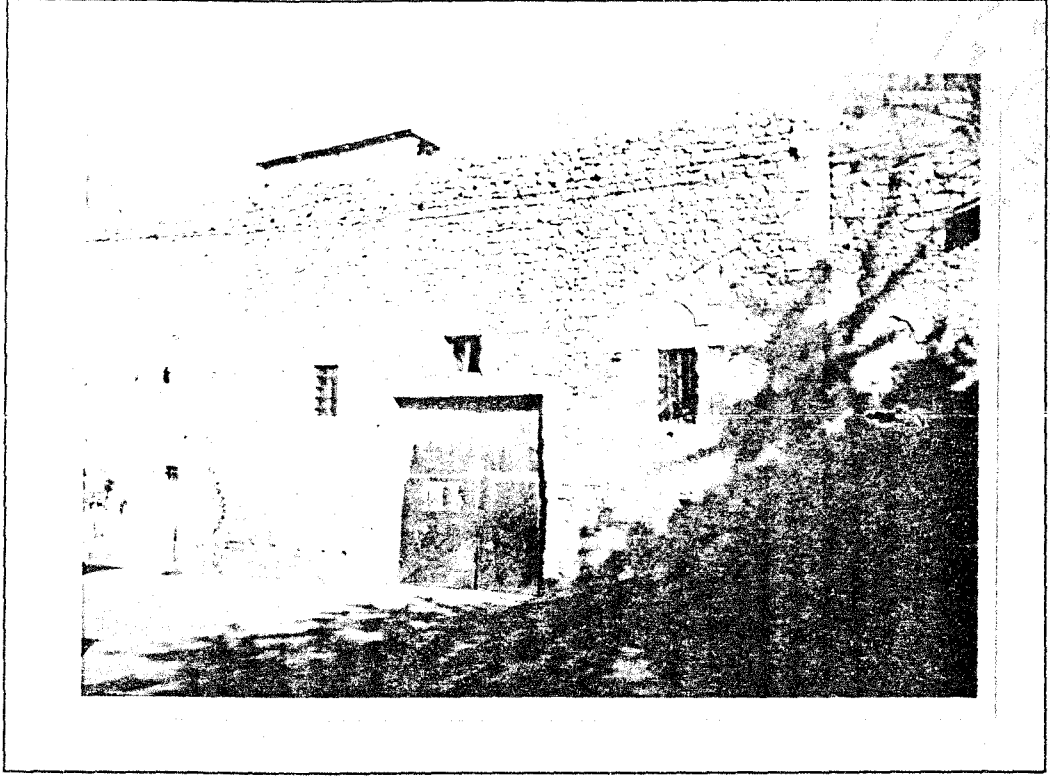

FOTO:73 Y.Ziya Paşa'nın kızına atfen yaptırdığı türbe.

FOTO:74 Y.Ziya Paşa'nın kızına yaptırdığı çeşme.

FOTO:75 Duvarlarda fresk kalıntıları olan Ermeni Kilisesi(Keban)

FOTO:76 Keban'da Selçuklulardan kaldığı zannedilen tarihi Han.

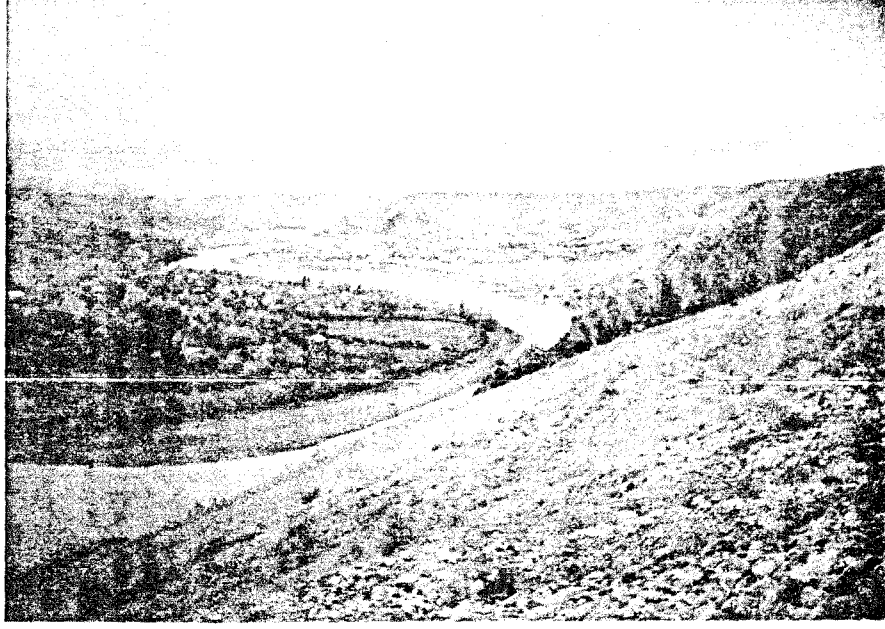

FOTO:77 Kale'den Palu ilçesi'nin görünümü.

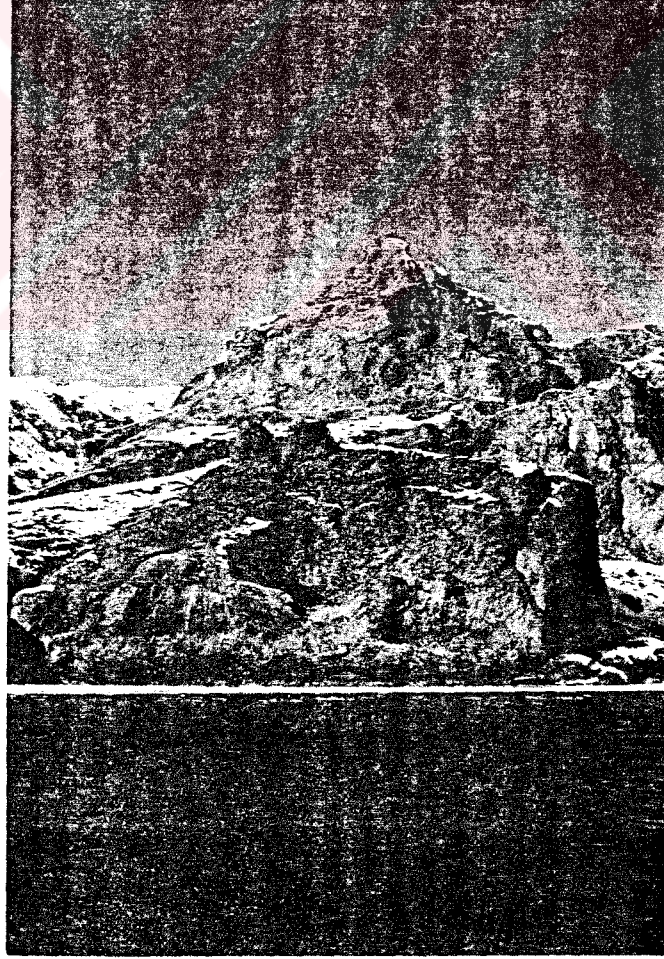

FOTO:78 Murat Nehri'nden Palu Kalesi'nin görünümü

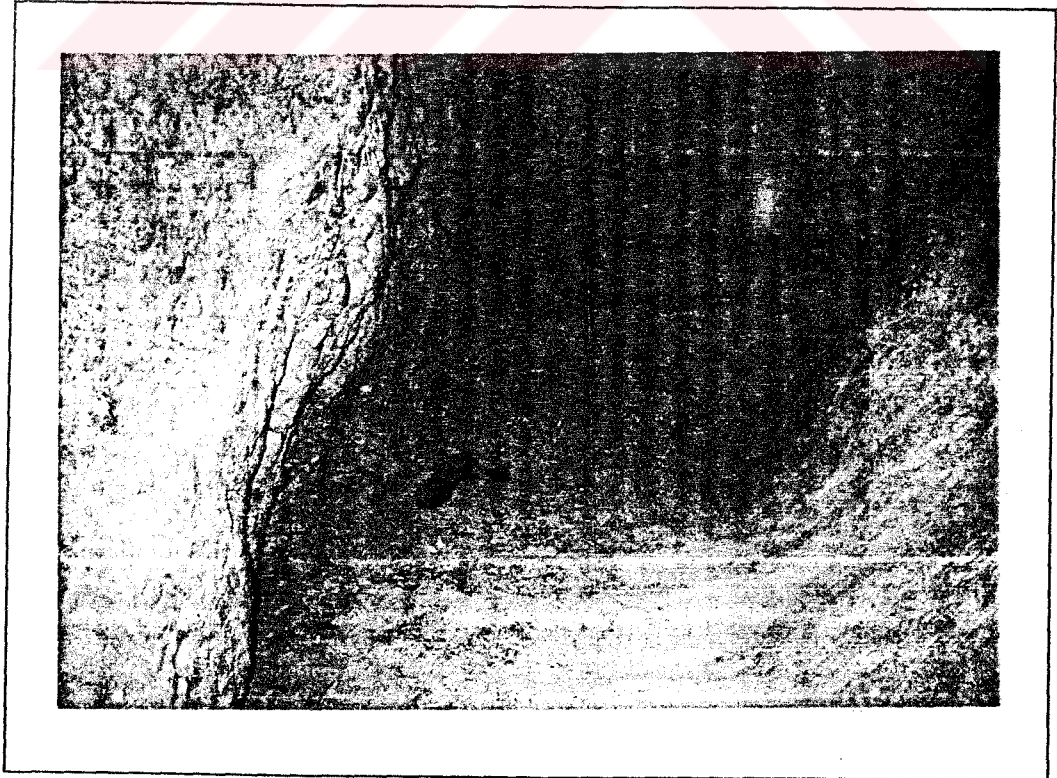
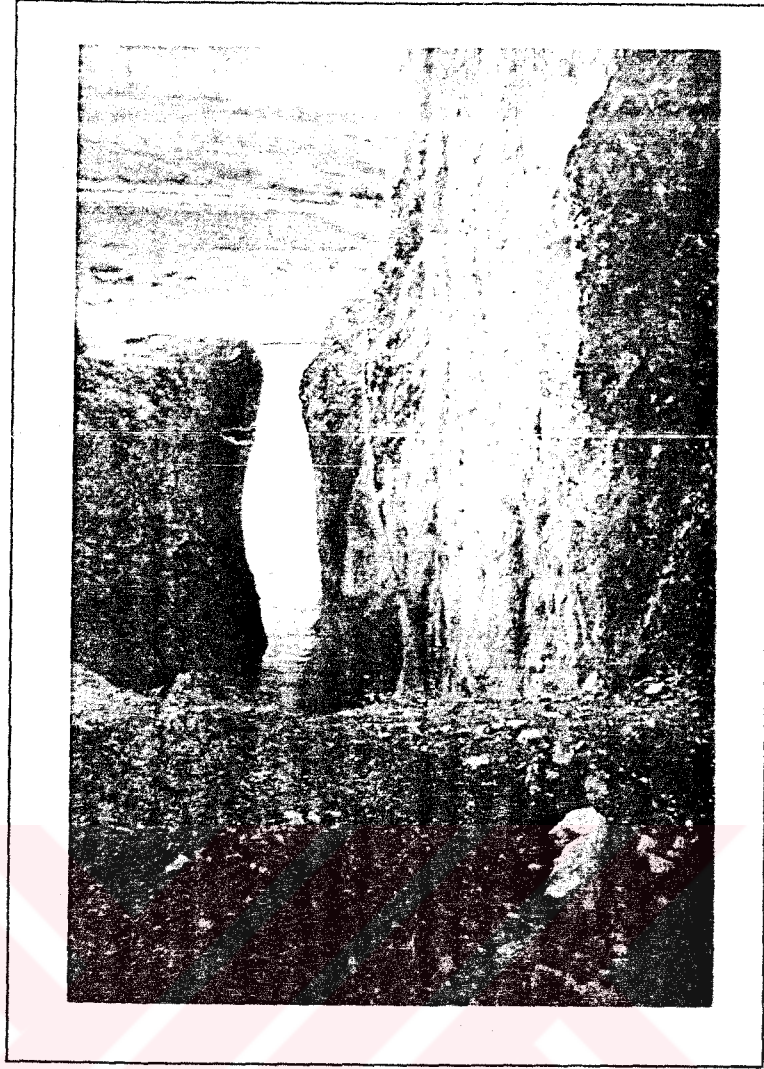

FOTO:79-80 Palu kalesinde erzak ve su getirmek için yapılmış gizli geçitler.

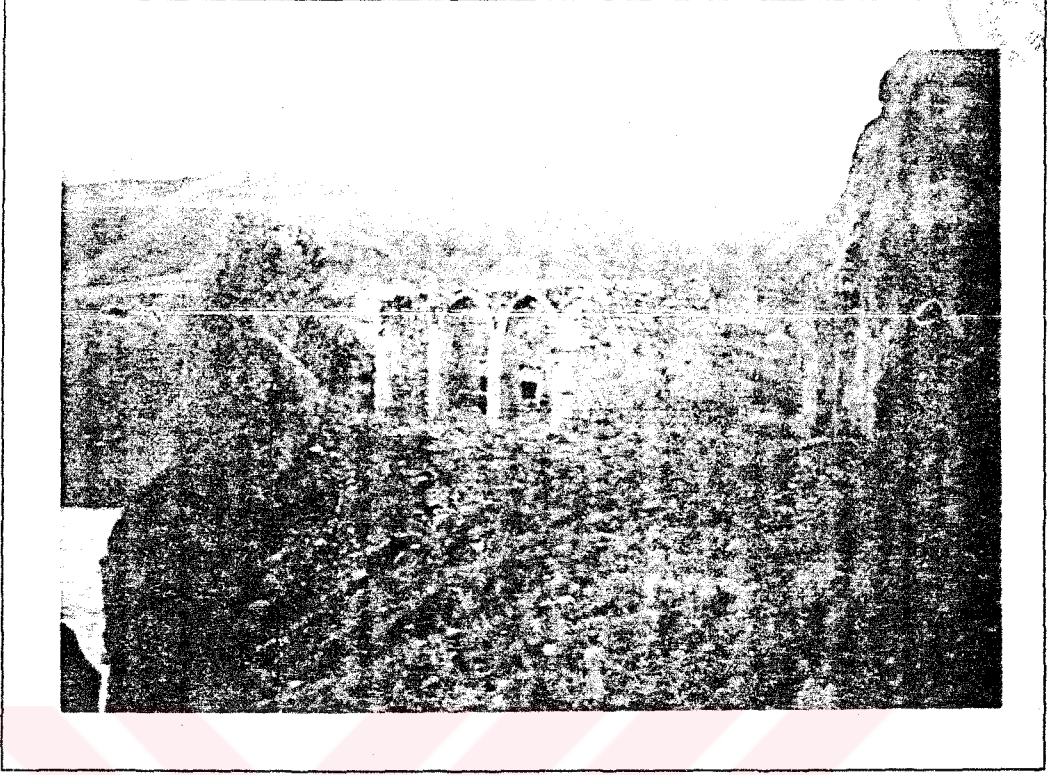

FOTO:81 Palu Kalesi'nin içerisinde Murat nehrine bakan kilise kalıntısı.

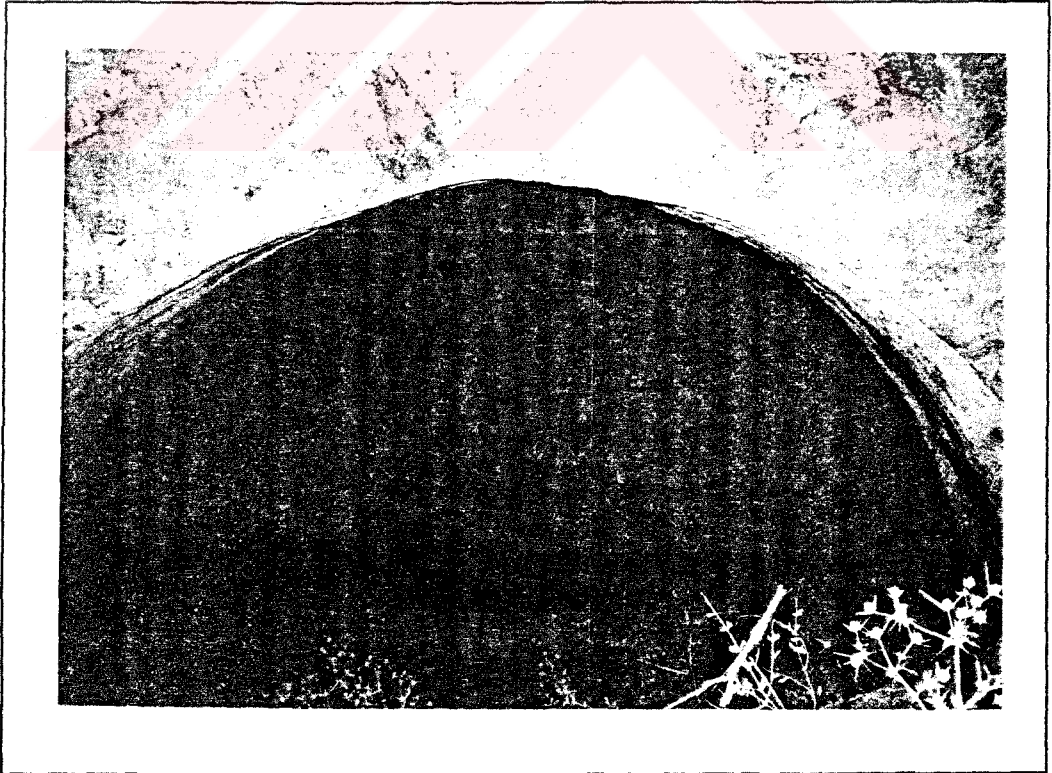

FOTO:82 Aynı kilise'nin ayin kısmı.

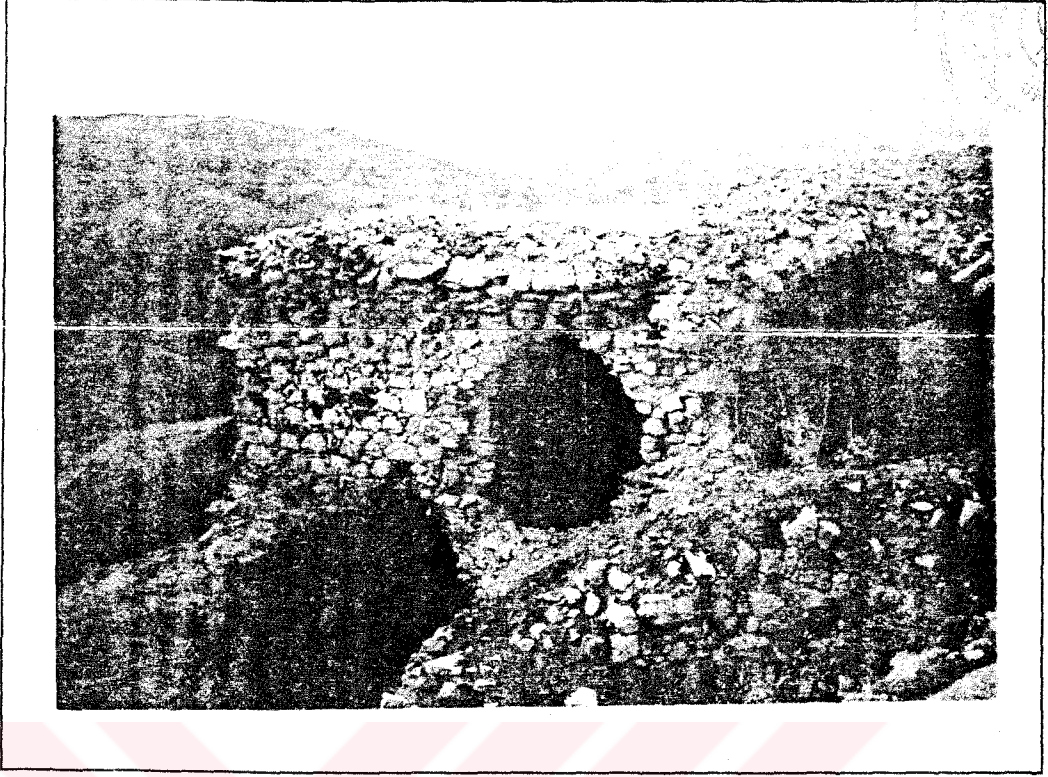

FOTO:83 Palu Kalesi'nin içerisindeki hamam kalıntısı.

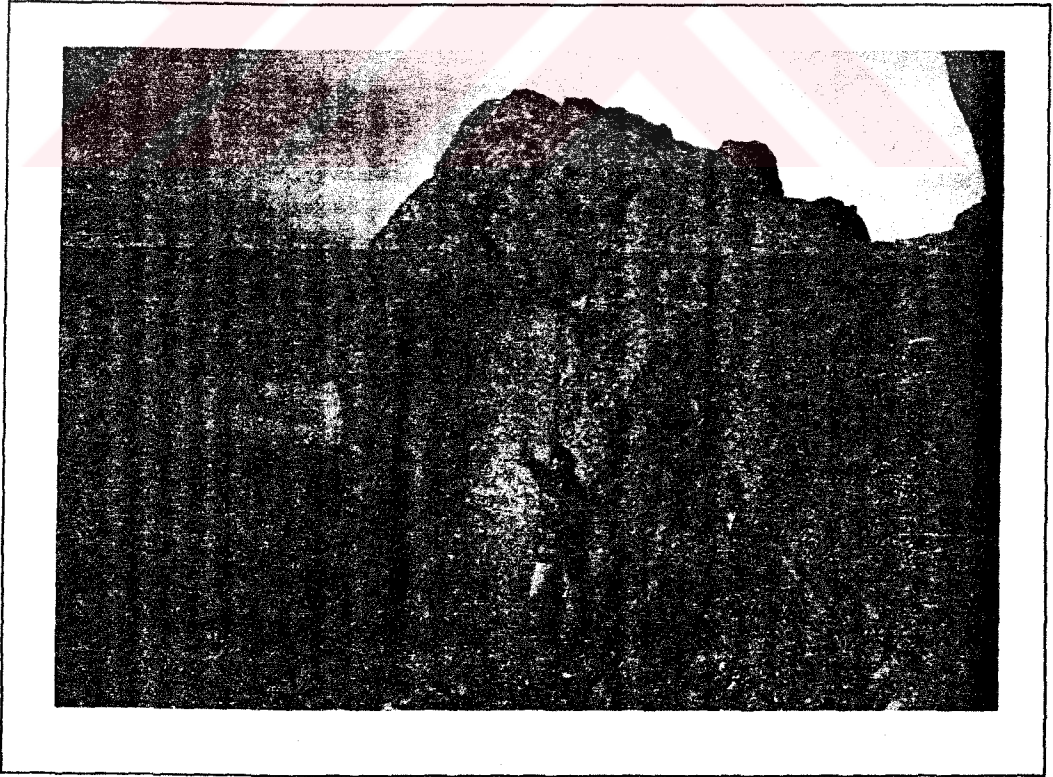

FOTO:84 Palu Kalesi'nde kayalara yazılmış kral Menuas'a ait taş kitabe.

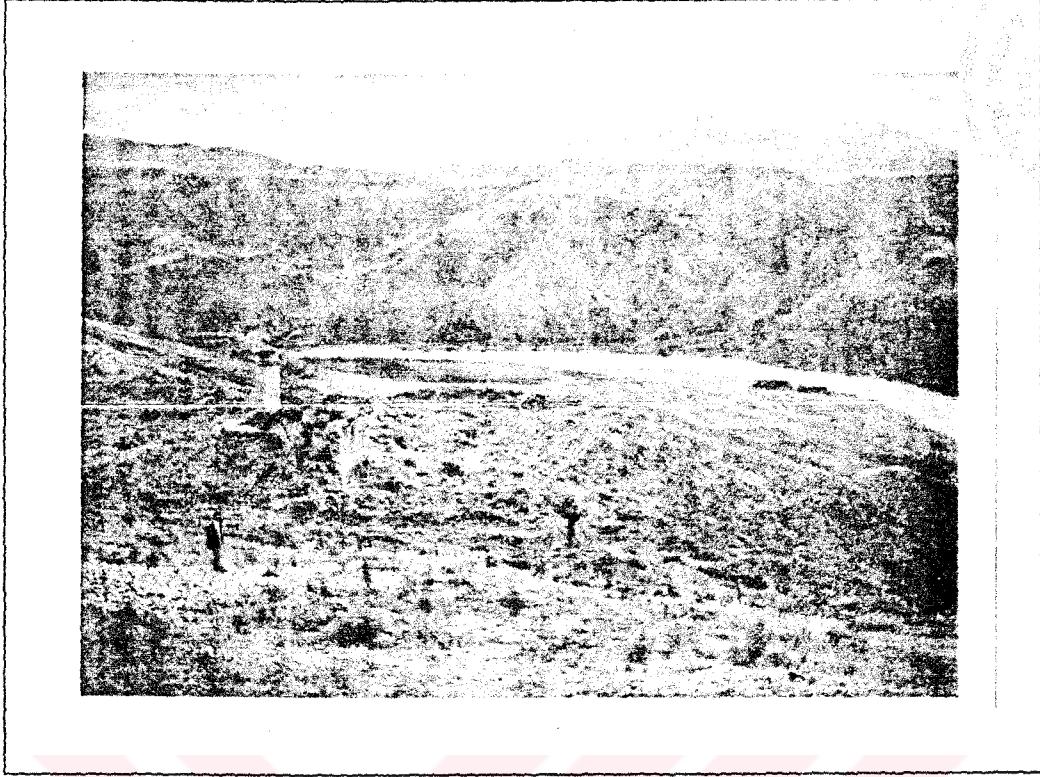

FOTO:85 Palu "Küçük Camii"

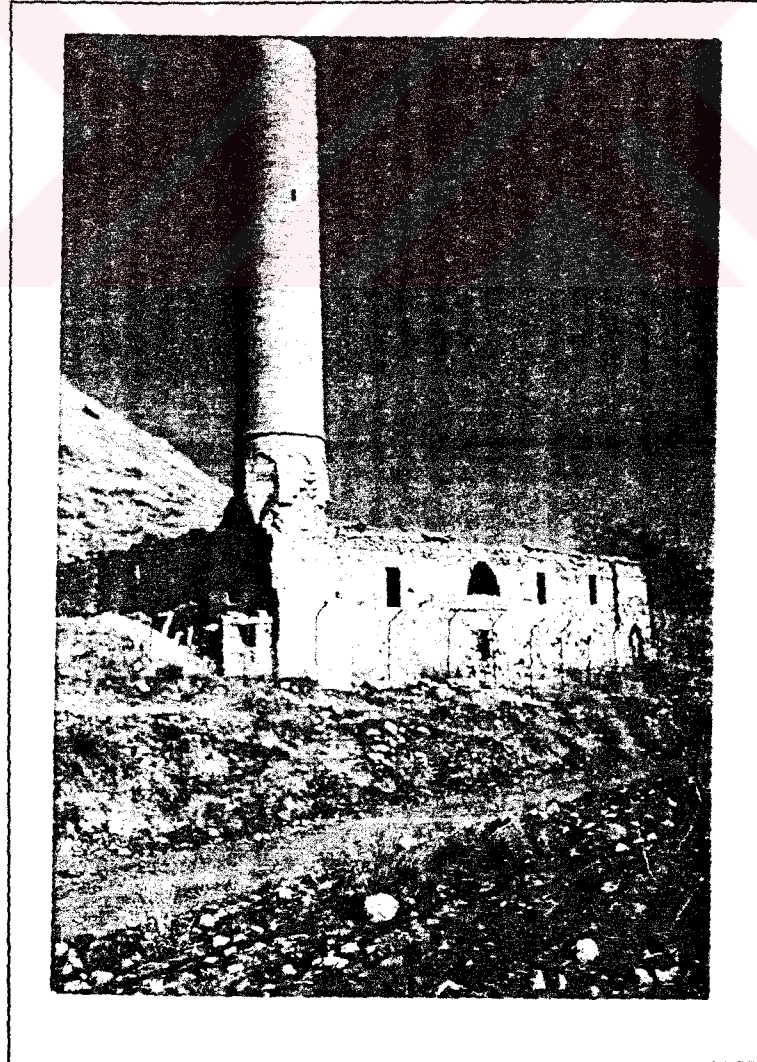

FOTO:86 Palu "Ulu Camii".

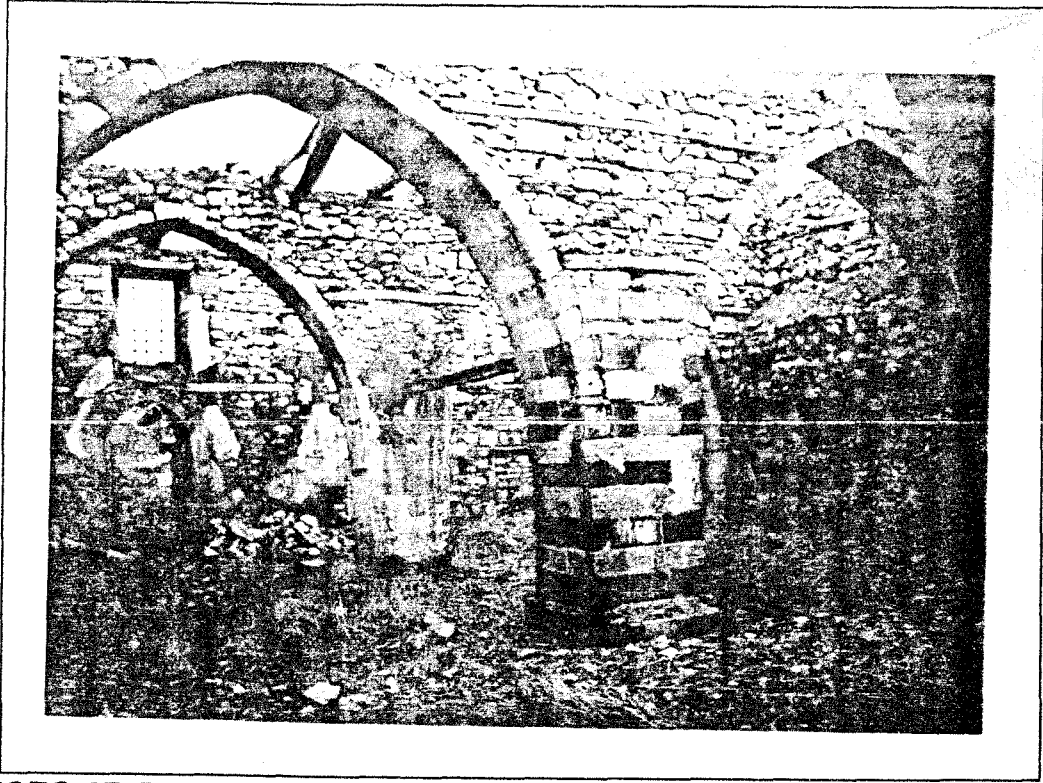

FOTO:87 Palu Ulu Cami'nin içerisinde siyah beyaz taştan örülmüş kemerler.

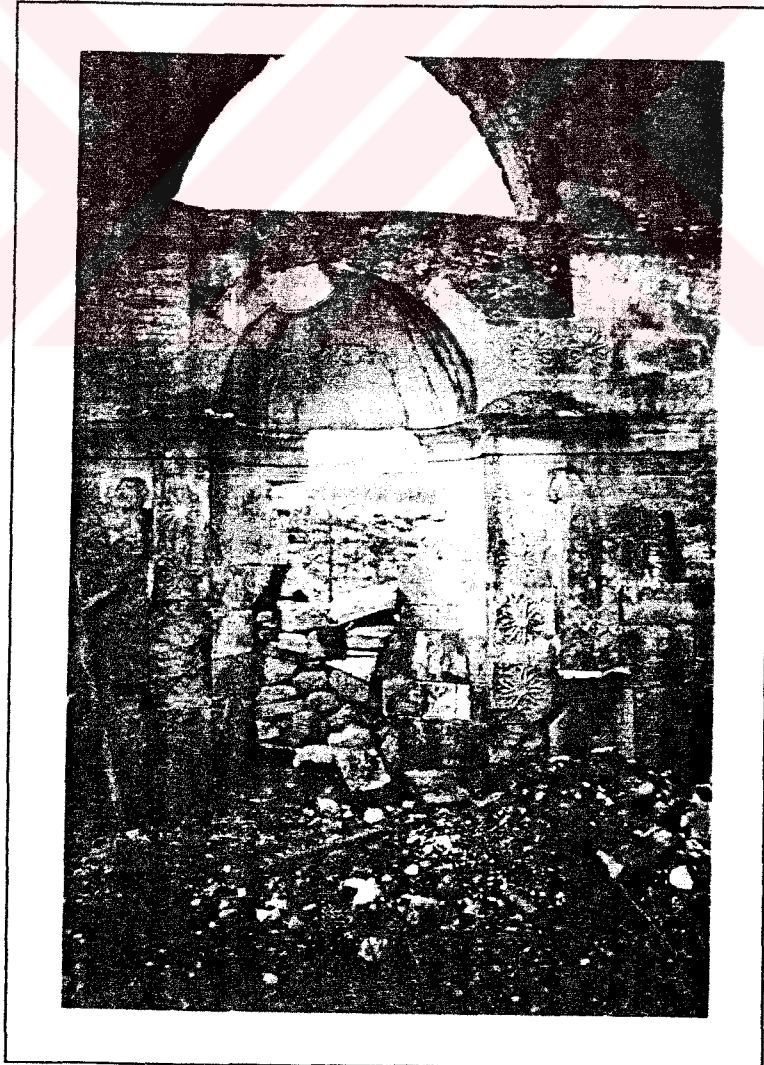

FOTO:88 Palu Ulu Cami'nin mihrabı ve yanındaki motifler.

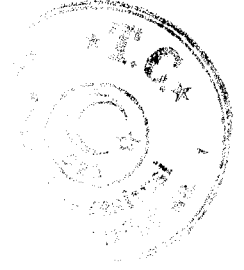

FOTO:89 Ulu Cami'nin kitabesi.

FOTO:90 IV. Murat Köprüsü.

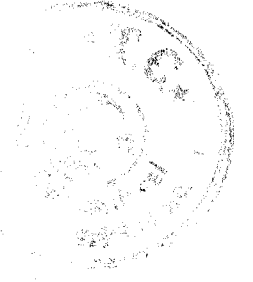
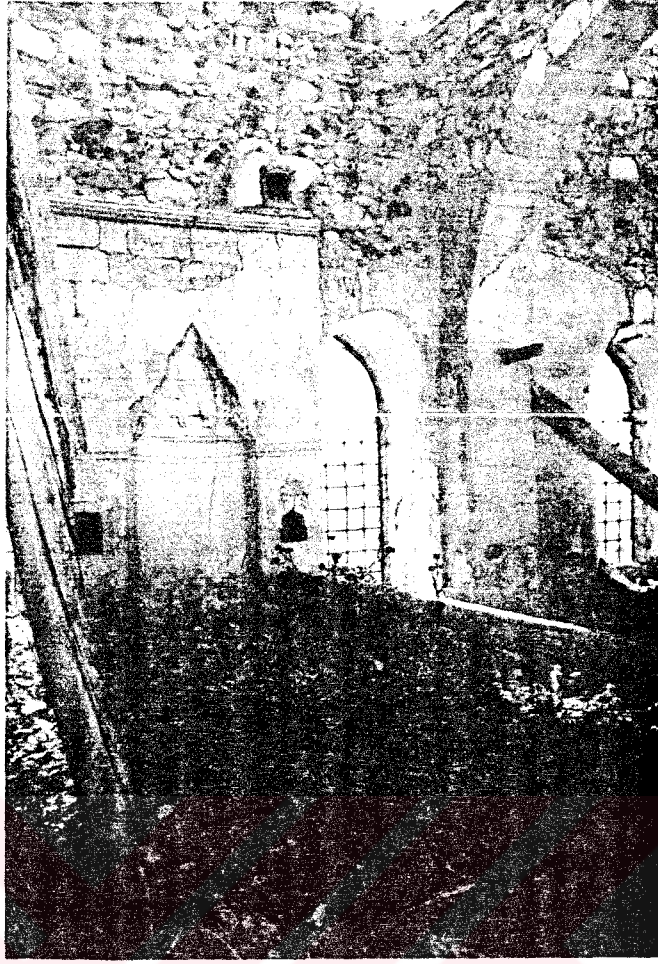

FOTO:91-92 Palu Merkez Cami'nin dıştan ve içten görünümü.

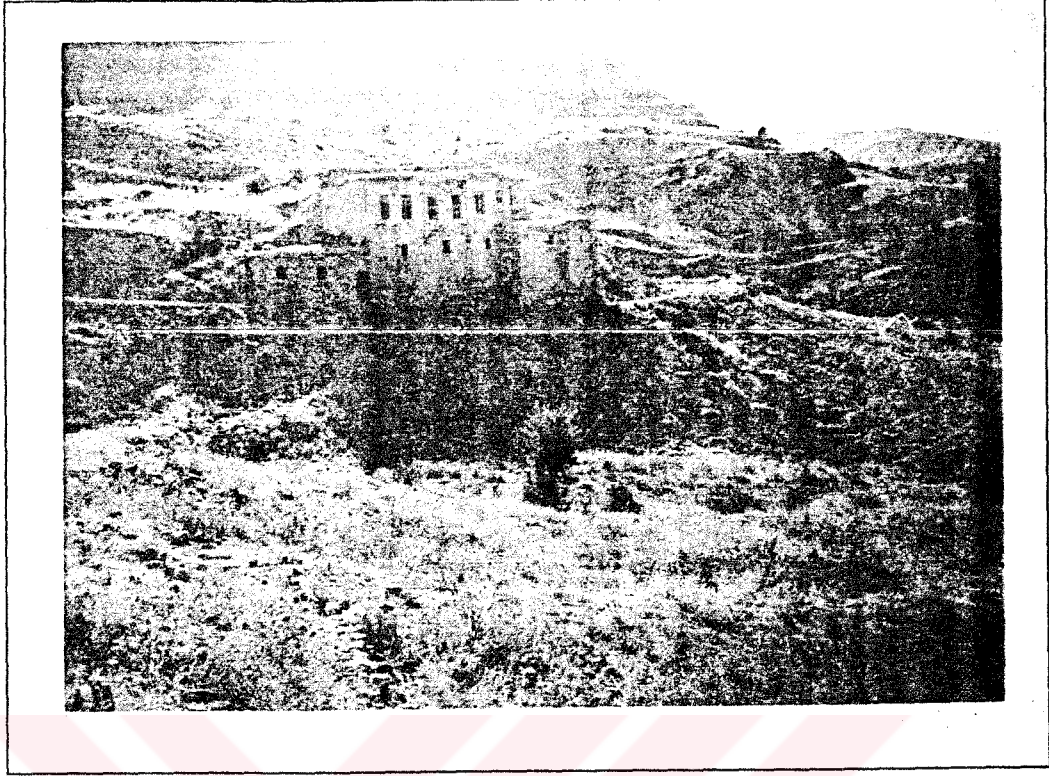

FOTO:93 Palu'da tarihi bir konak.

FOTO:94 Palu ilçesi'ndeki "Kara Cemşit Bey Türbesi"

FOTO:95 Palu Kara Cemşit Bey Türbesi'nde bulunan sekiz adet mezar.

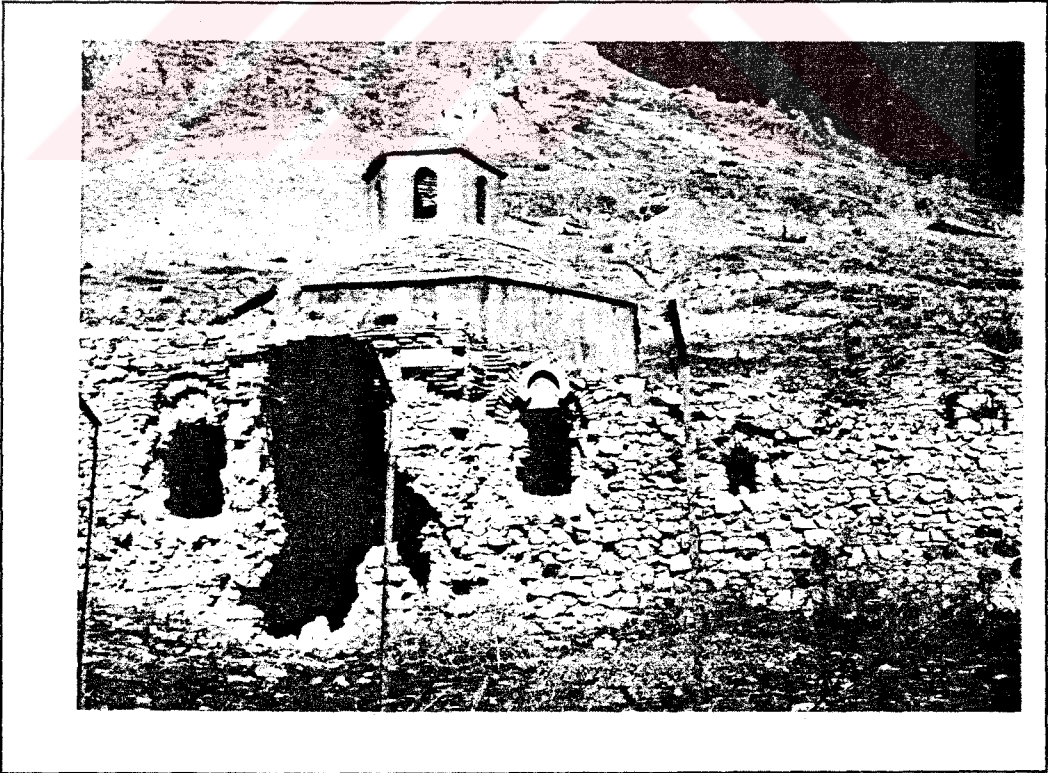

FOTO:96 Palu'daki Cemşit Bey Hamamı.

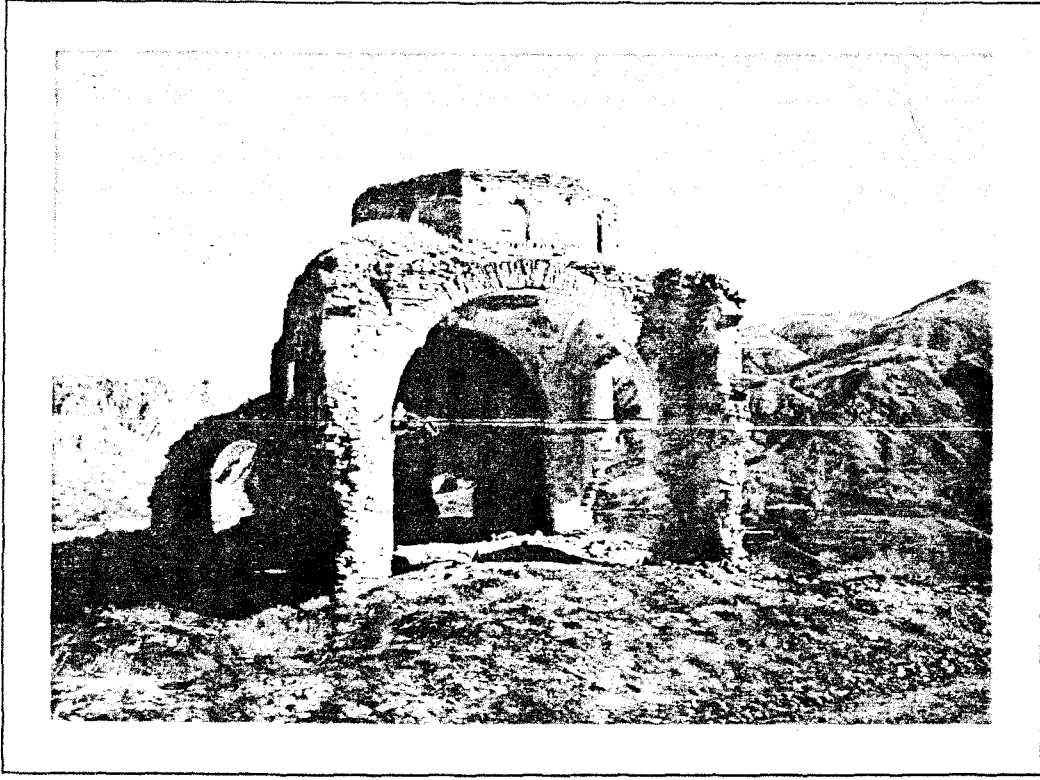

FOTO:97 Palu'daki kilise.

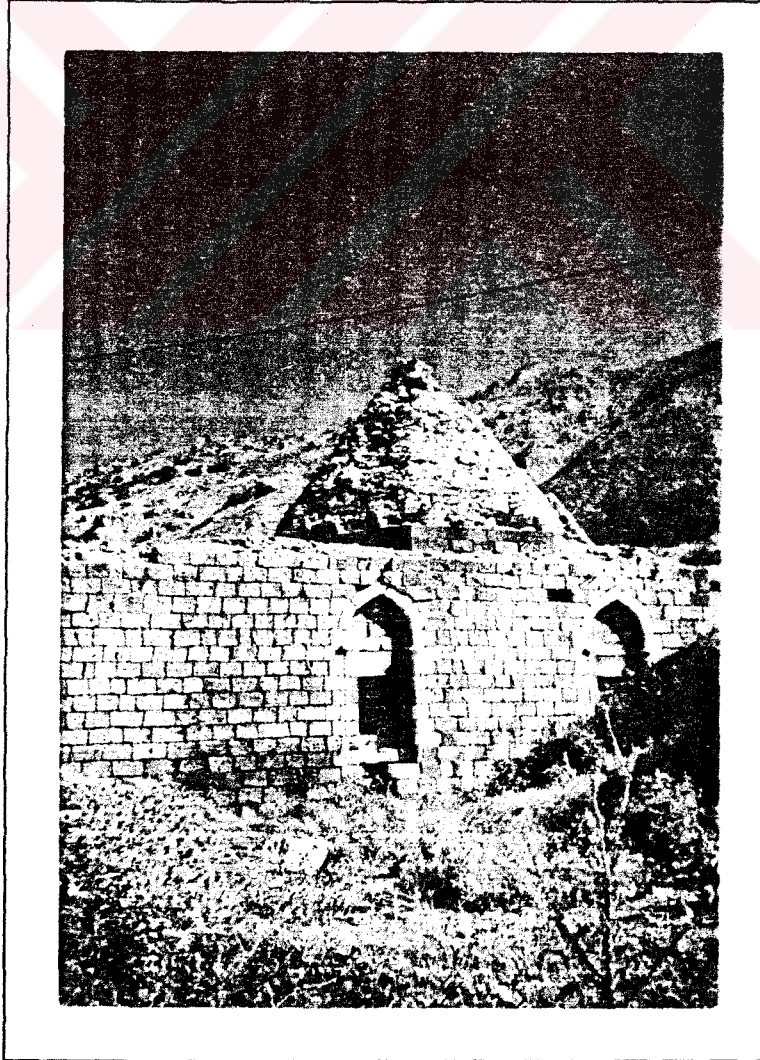

FOTO:98 Palu'daki pramidal çatıyla örtülü Alacalı Mescit.

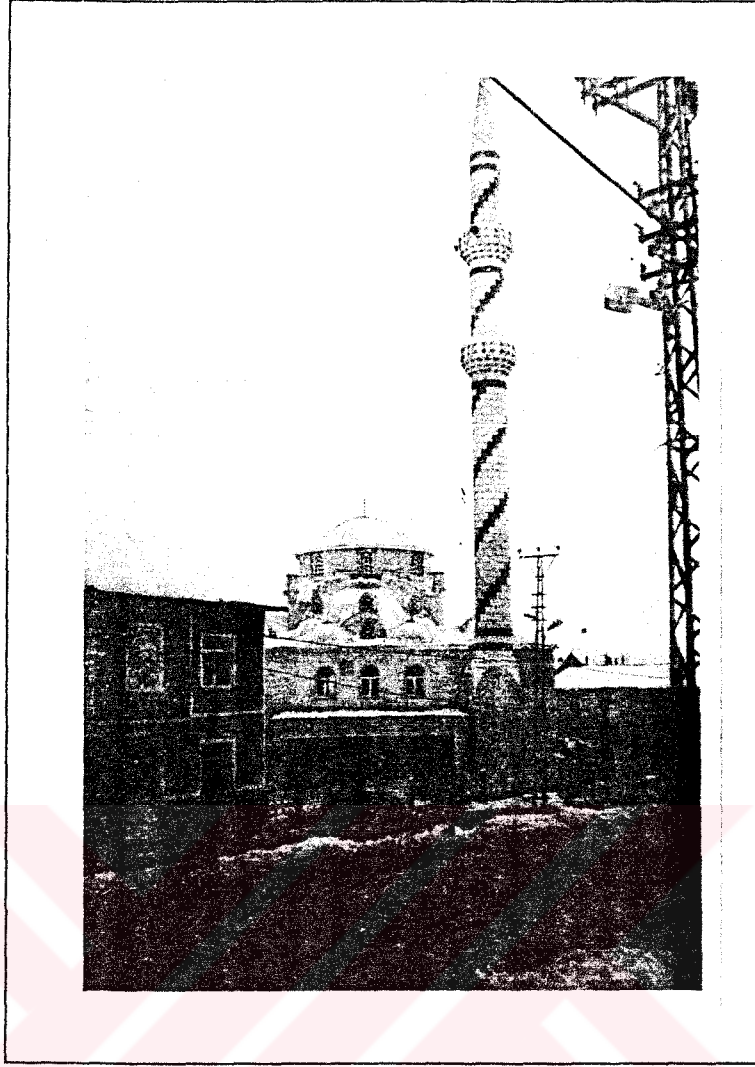

FOTO:99 Baskil Merkez Camii.

FOTO:100 Baskil İlçesi Mesire yeri.

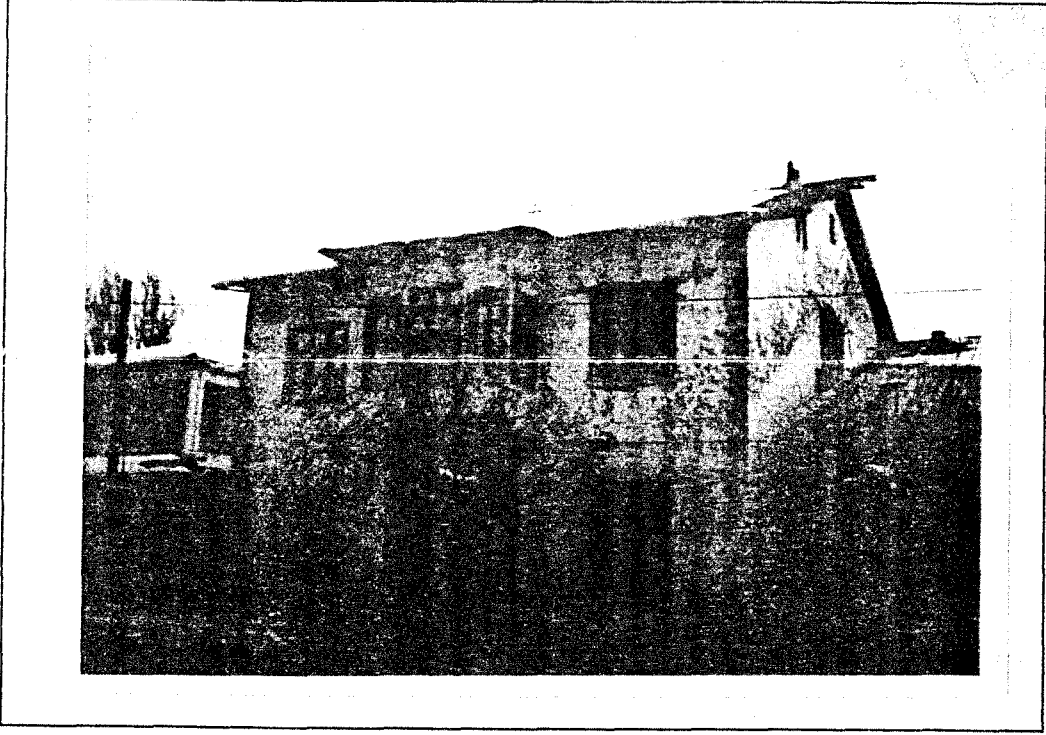
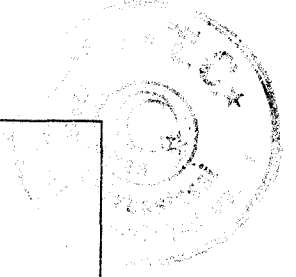

FOTO:101-102 Turizme kazandırılmayı bekleyen eski Baskil evleri

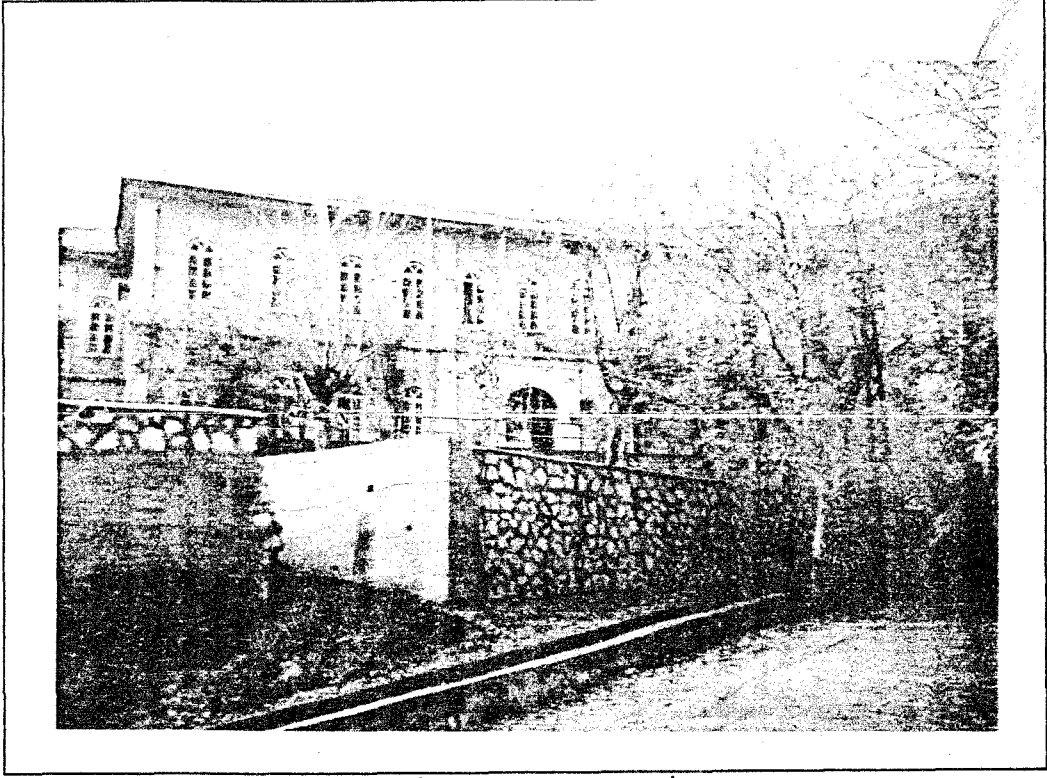

FOTO:103 Maden İlçesi'ndeki tarihi İmam Hatip Lisesi.

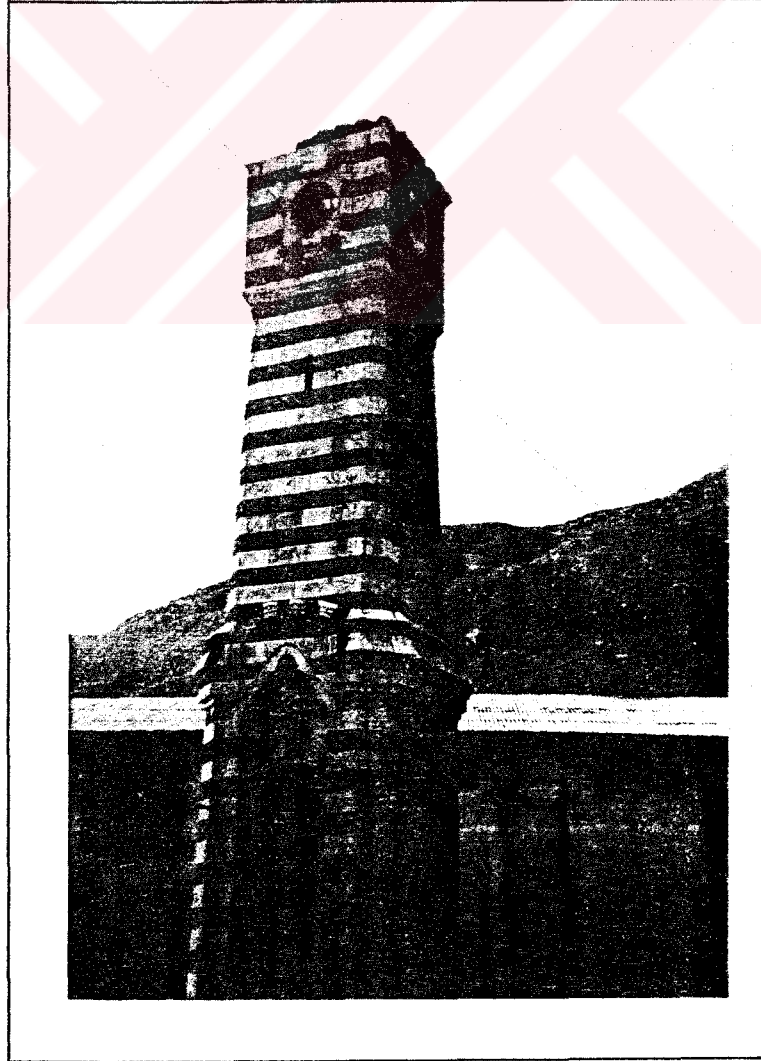

FOTO:104 Maden İlçesi'ndeki Osmanlı yapısı tarihi saat kulesi.

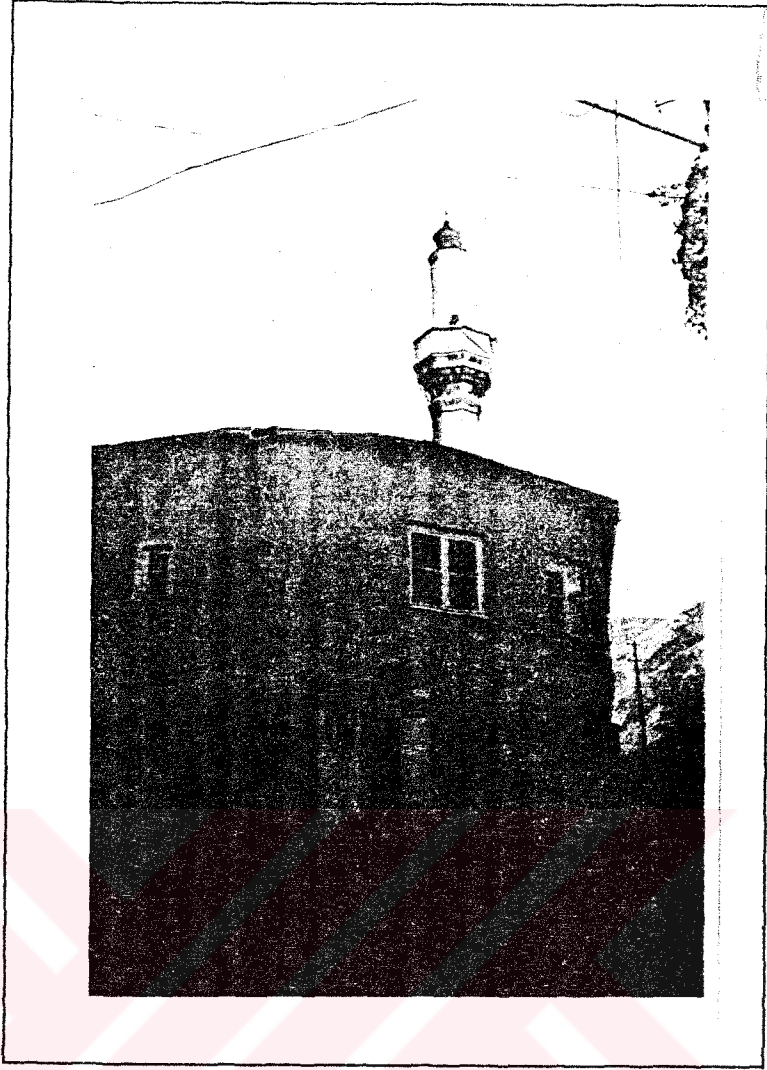

FOTO:105 Maden İlçesi'nde 1872 yılında yapılmış Camii-i Kebir.

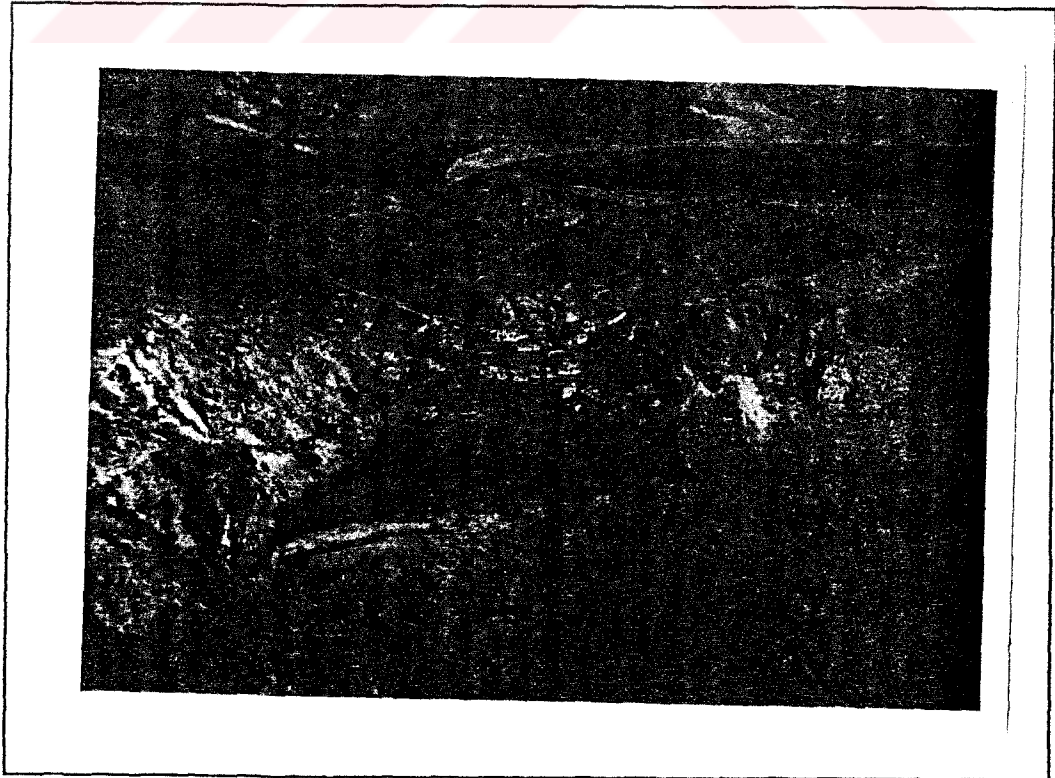

FOTO:106 Mazgirt İlçesi'nde Urartulardan kalan "Bağın Kalesi"

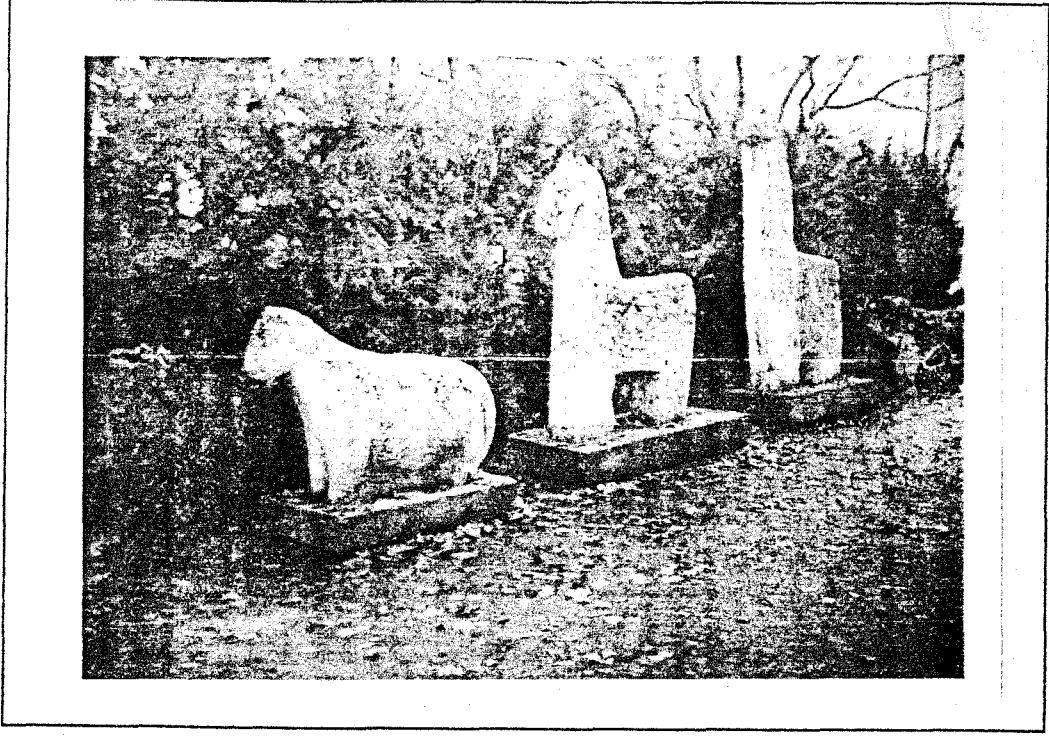

FOTO:107 XII. yüzyılda Karakoyunlu ve Akkoyunlu türkmenlerine ait mezar taşları.

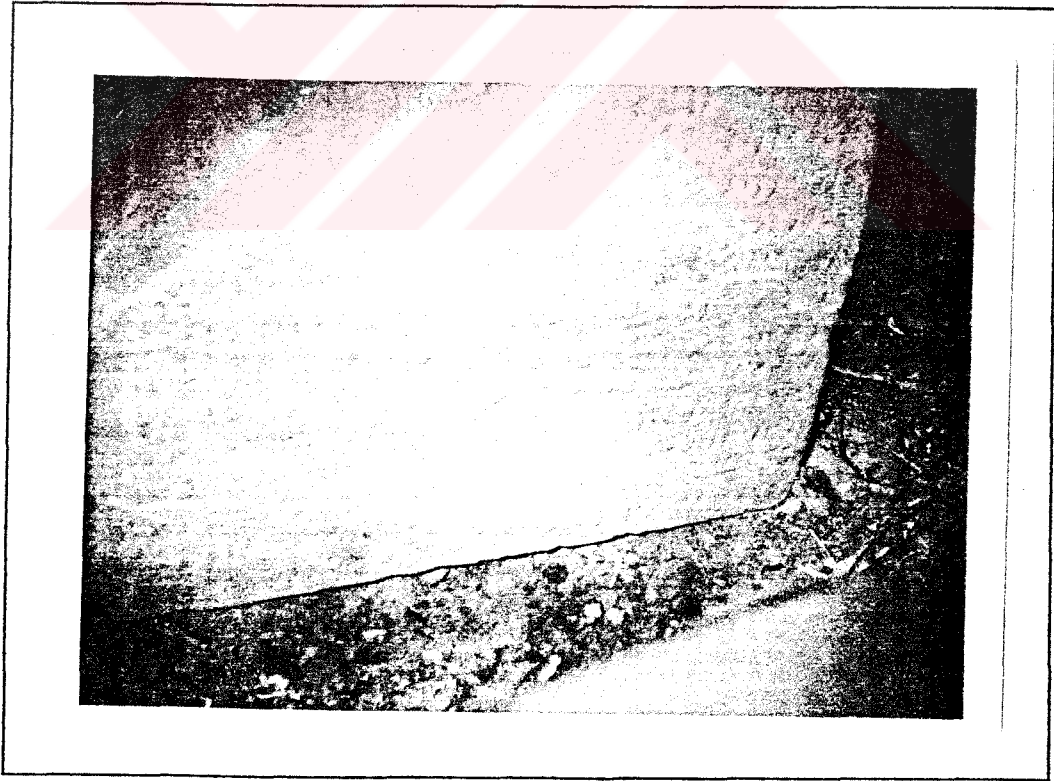

FOTO:108 Karakoçan Bahçecik Köyü'nde Urartulara ait olduğu sanılan kaya kitabesi.

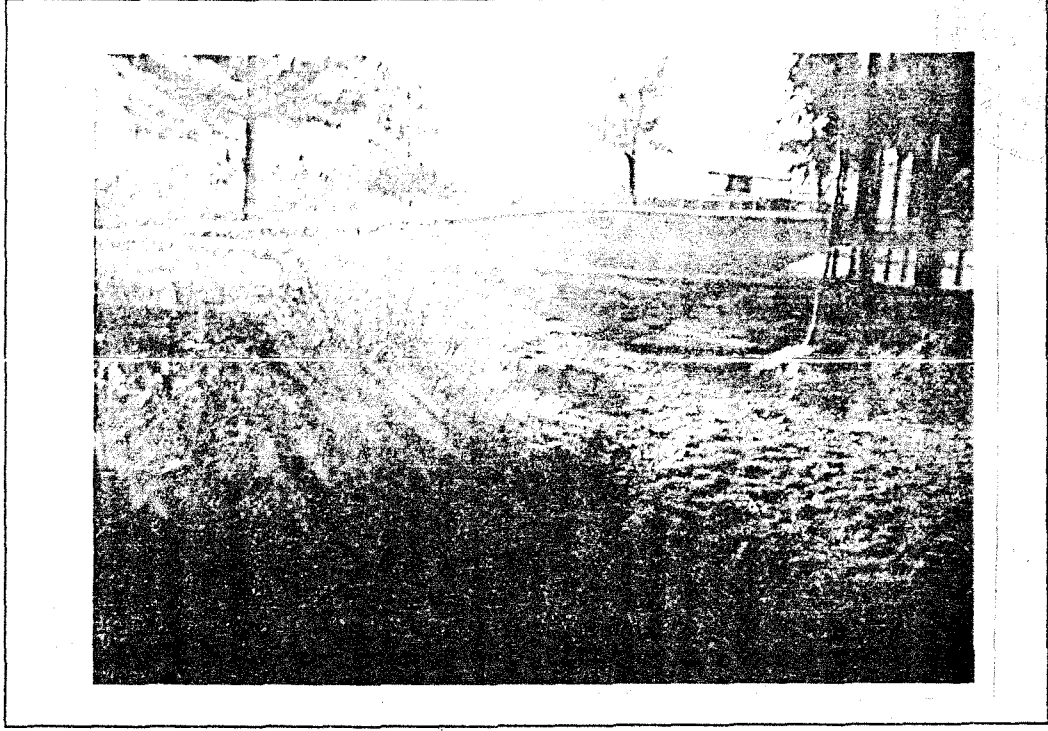

FOTO:109 D.S.İ. Kalecik Barajı mesire yeri.

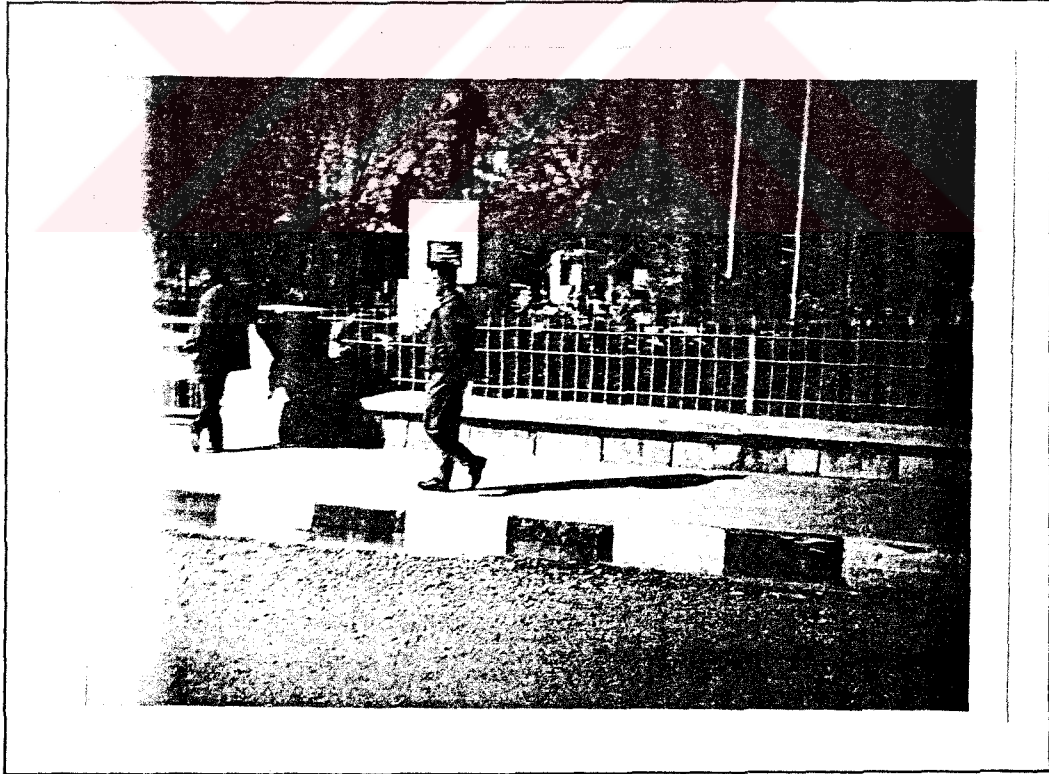
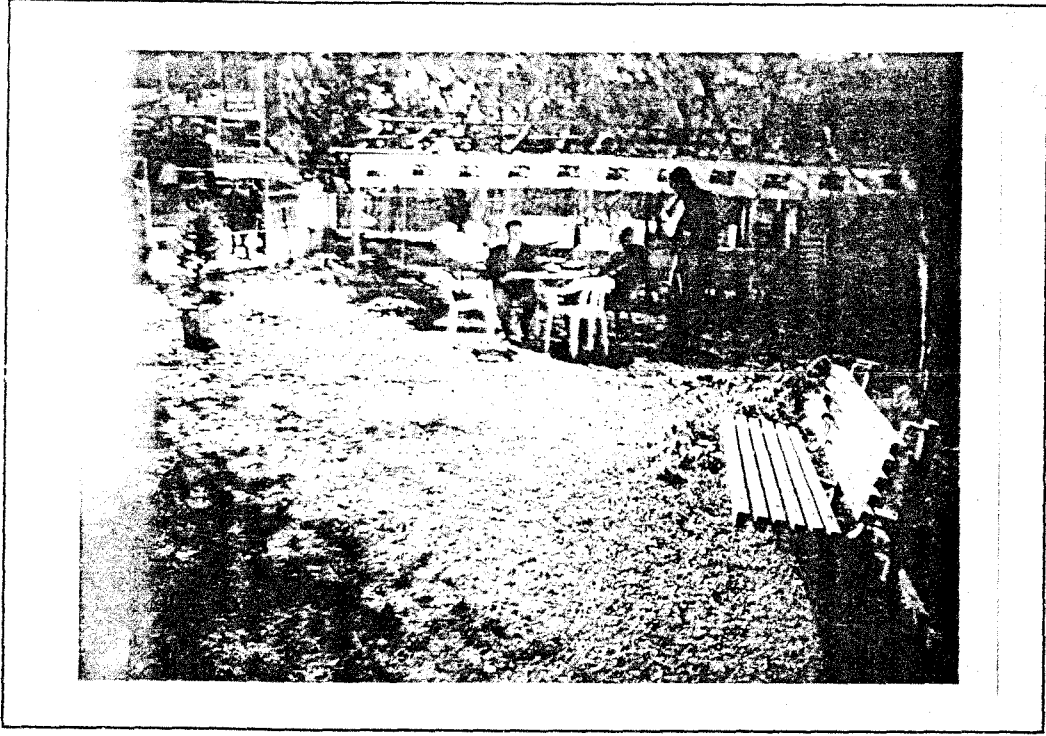
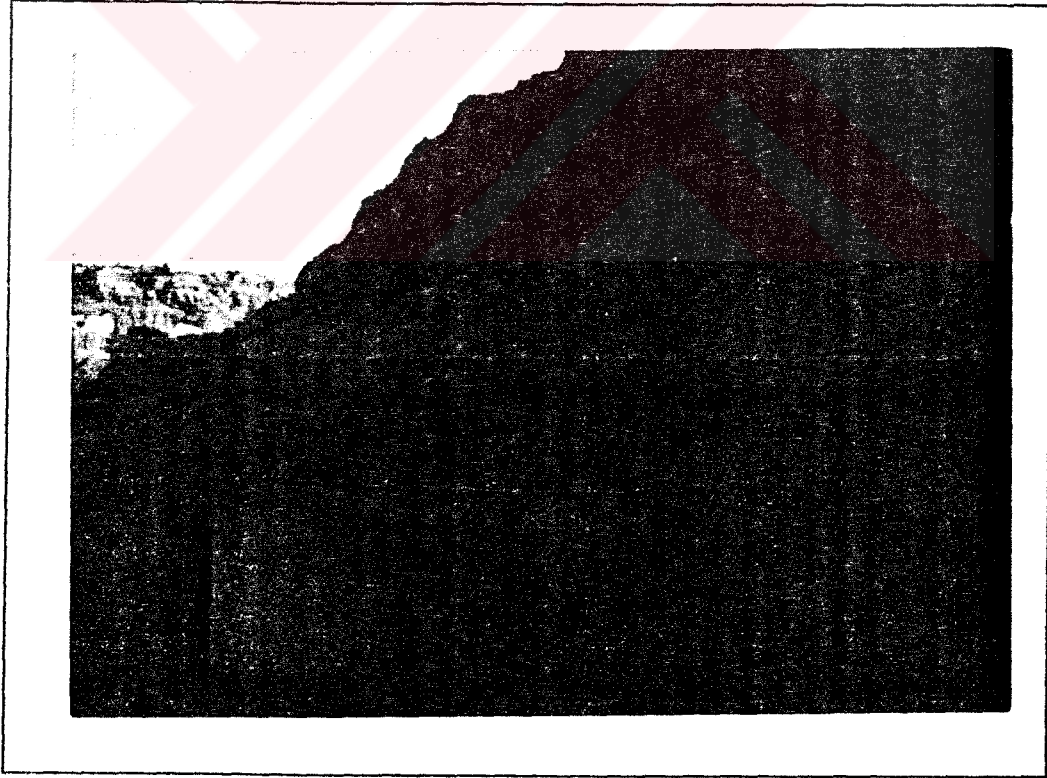

FOTO:110 Karakoçan İlçesindeki Atatürk Parkı.

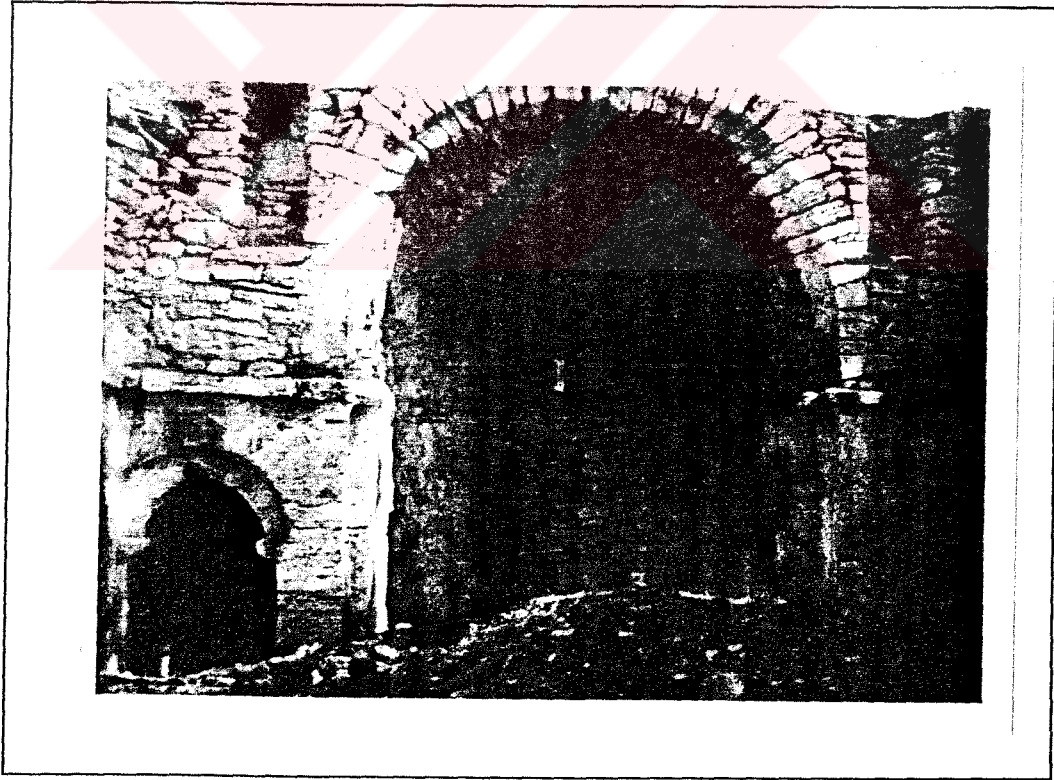
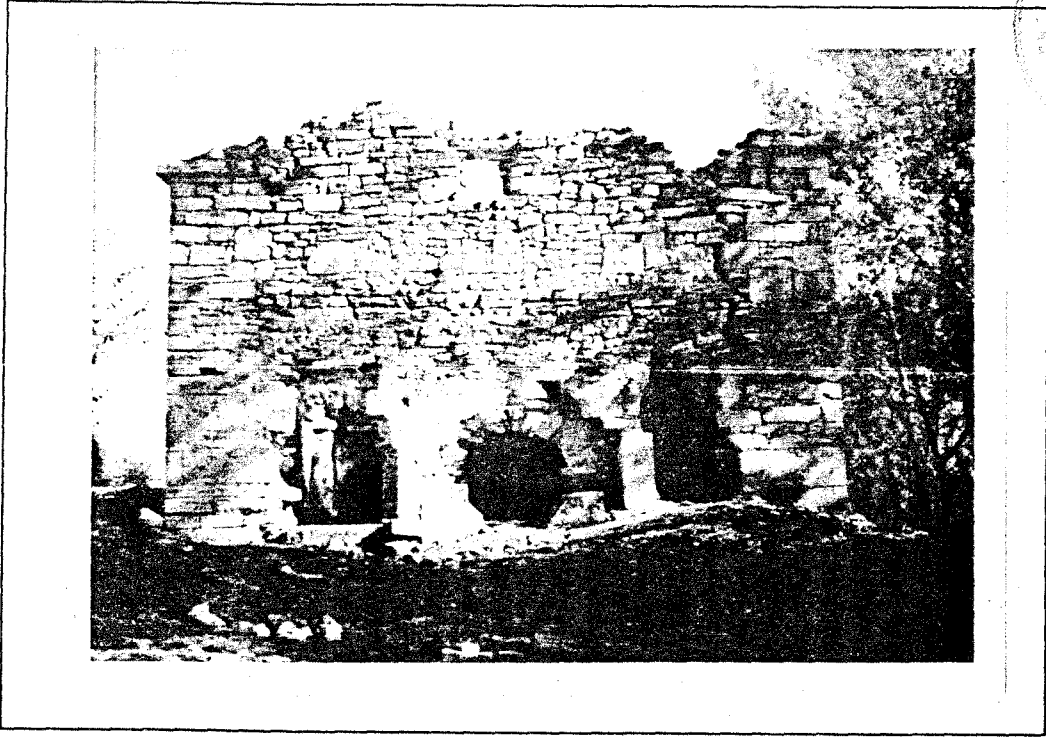

FOTO:111 Karakoçan Belediye Parkı.

FOTO:112 Balık avlamaya müsait Peri Çayı kıyıları (Karakoçan)

FOTO:113-114 Ek inözü Köyünde Ermenilerden kalan kilisenin dış ve iç görünümü(Kovancılar)

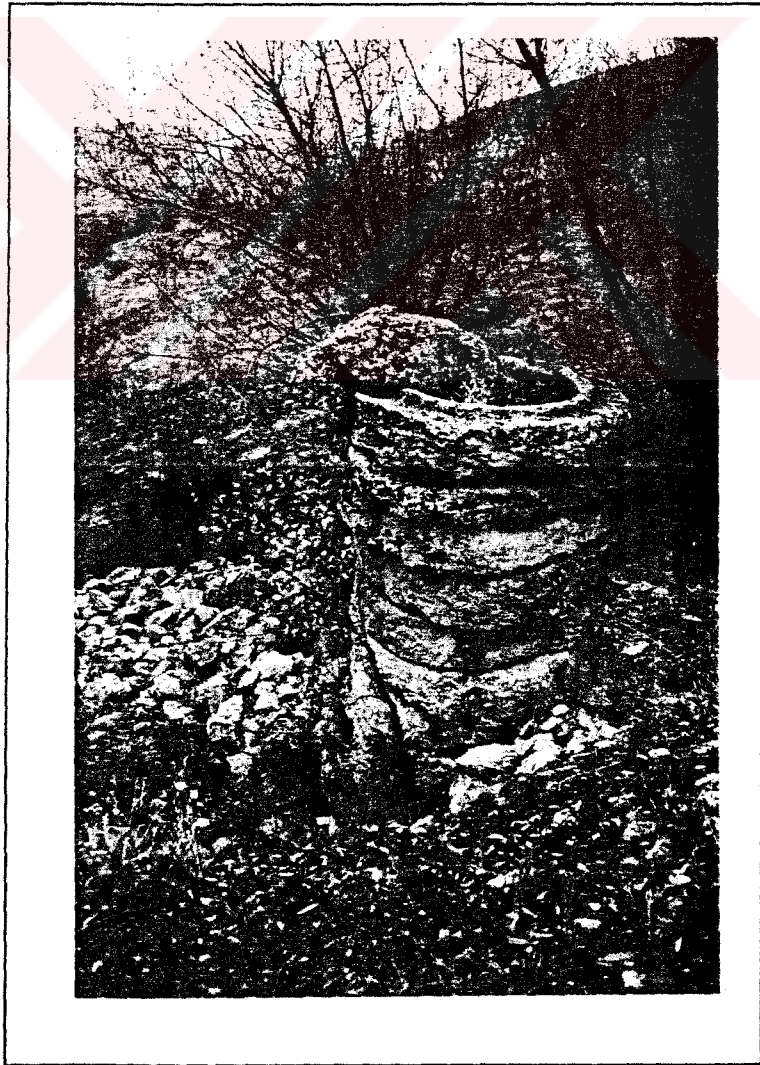
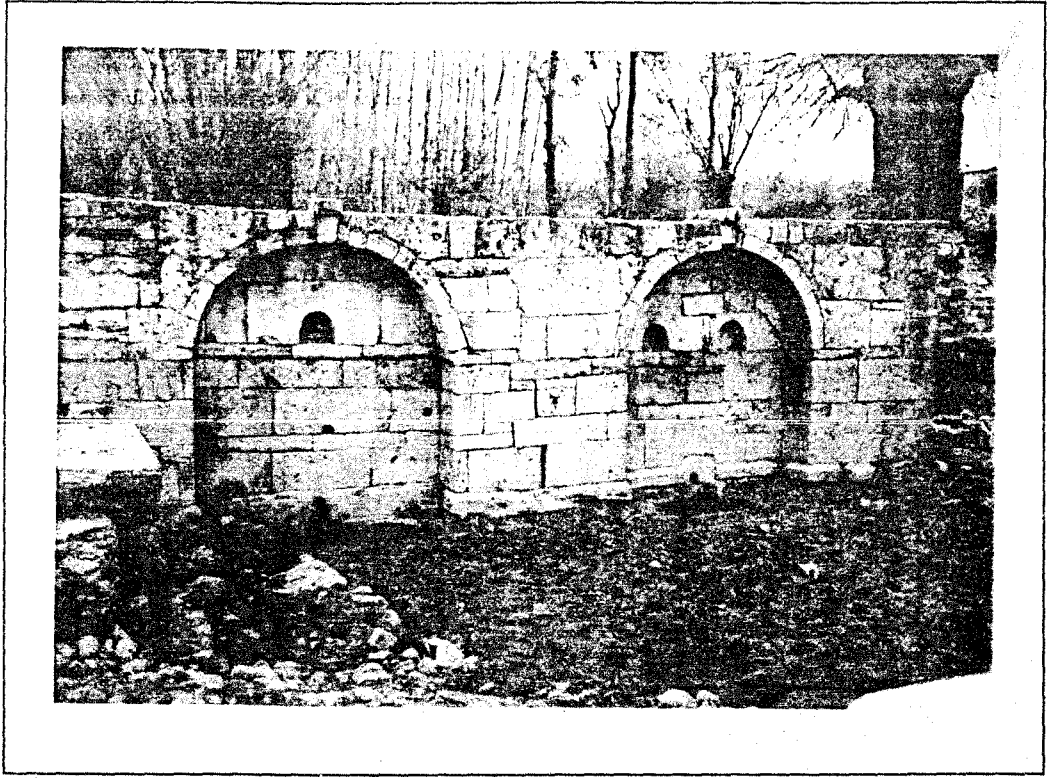

FOTO:115-116 Ekinözü Köyü'ndeki tarihi taş çeşme ve kuyu olduğu sanılan yapı (Kovancılar).

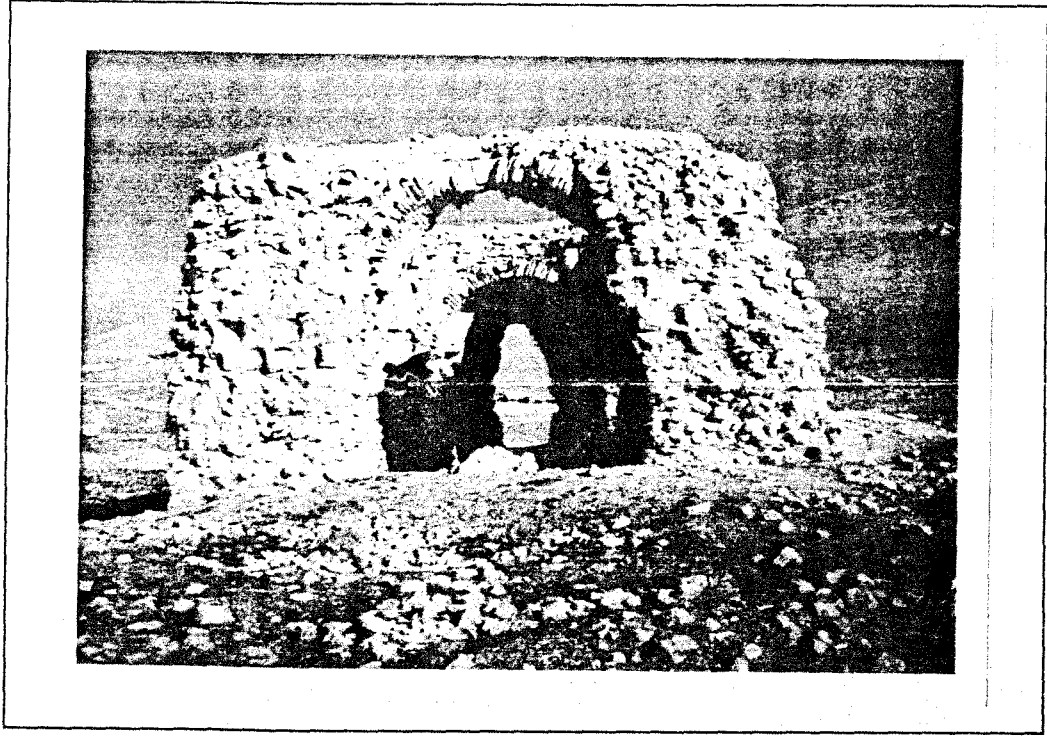

FOTO:117 akırkaş Ky yakınındaki kilise yıkıntıları (Kovancılar).

FOTO:118 Kovancılar Hoşmat Dinlenme Parkı.

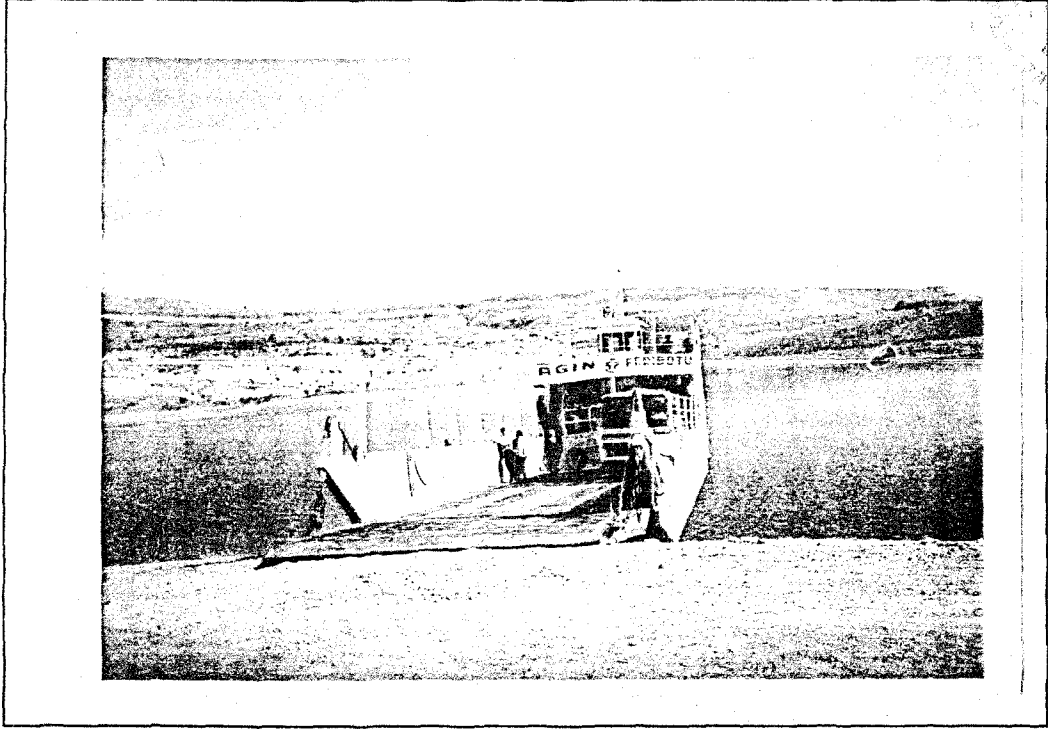
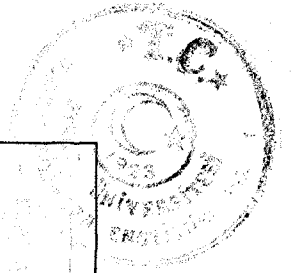

FOTO:119 Keban Baraj Gölü üzerinde Ağın Feribot İskelesi.

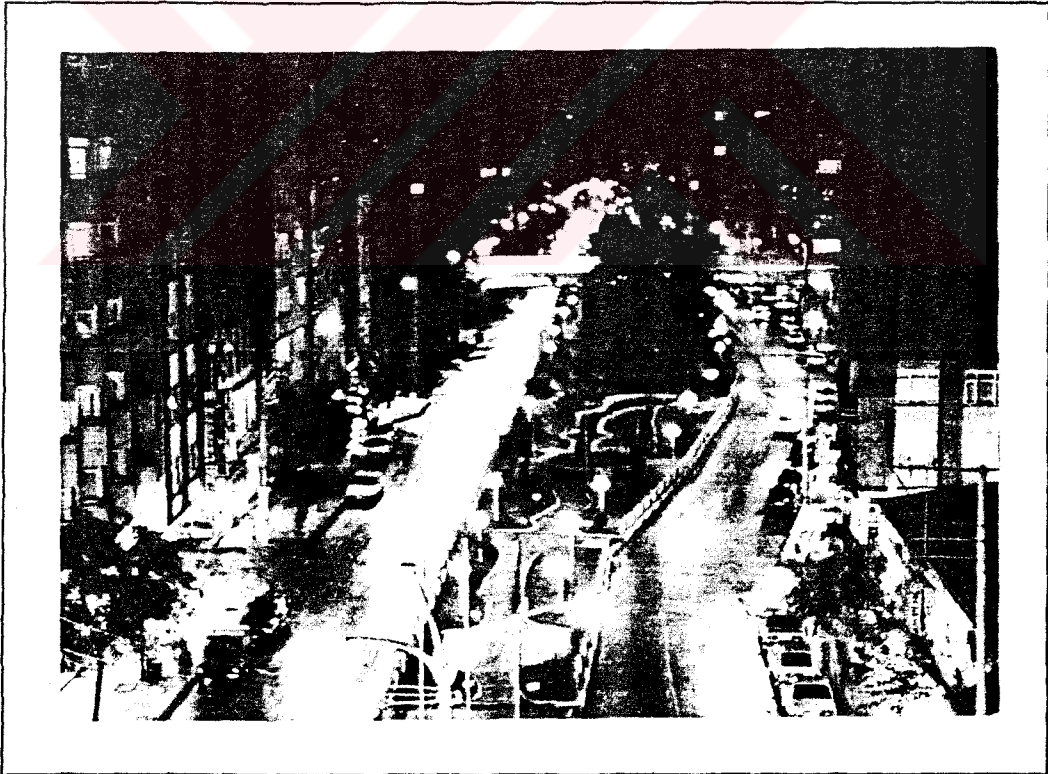

FOTO:120 Bosna-Hersek Bulvarı Parkı.

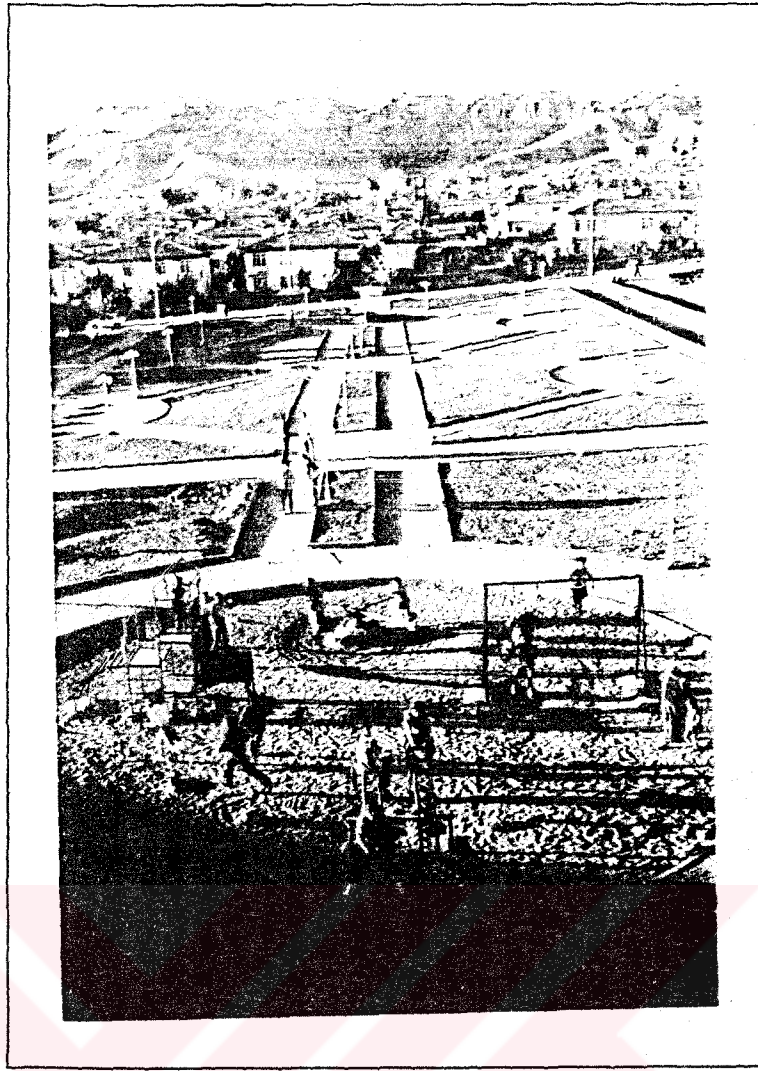
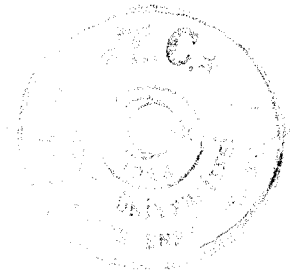

FOTO:121 Yapımı devam eden Doğukent parkı.

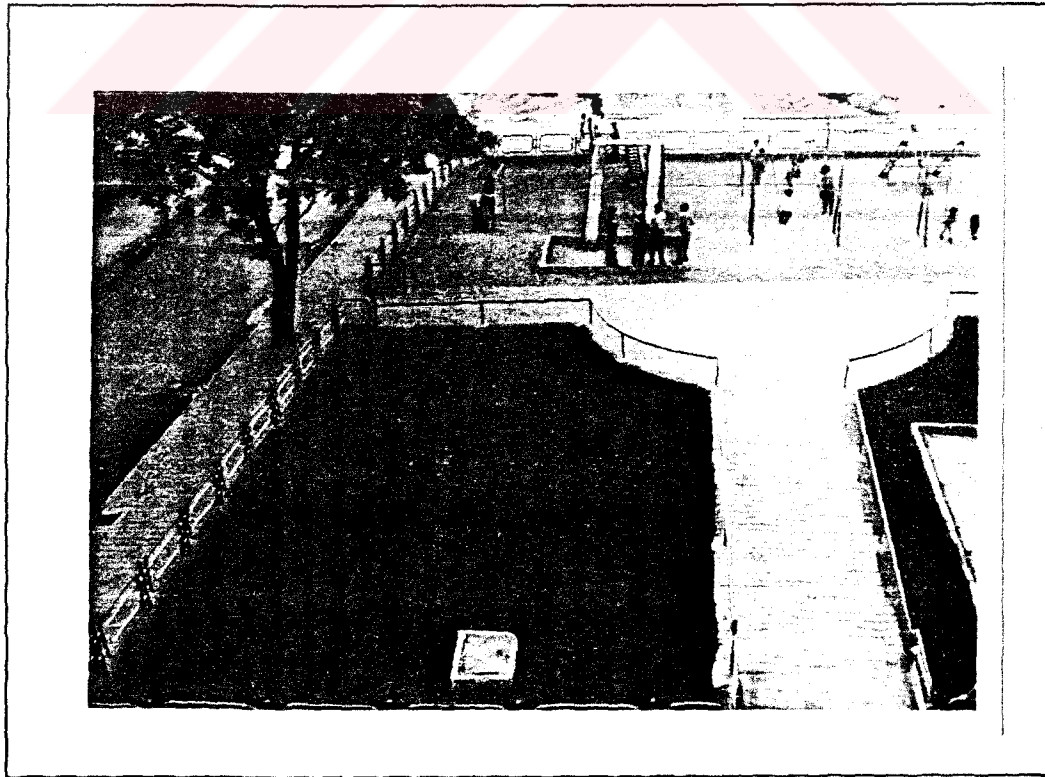

FOTO:122 Şehit İhanlar Parkı.

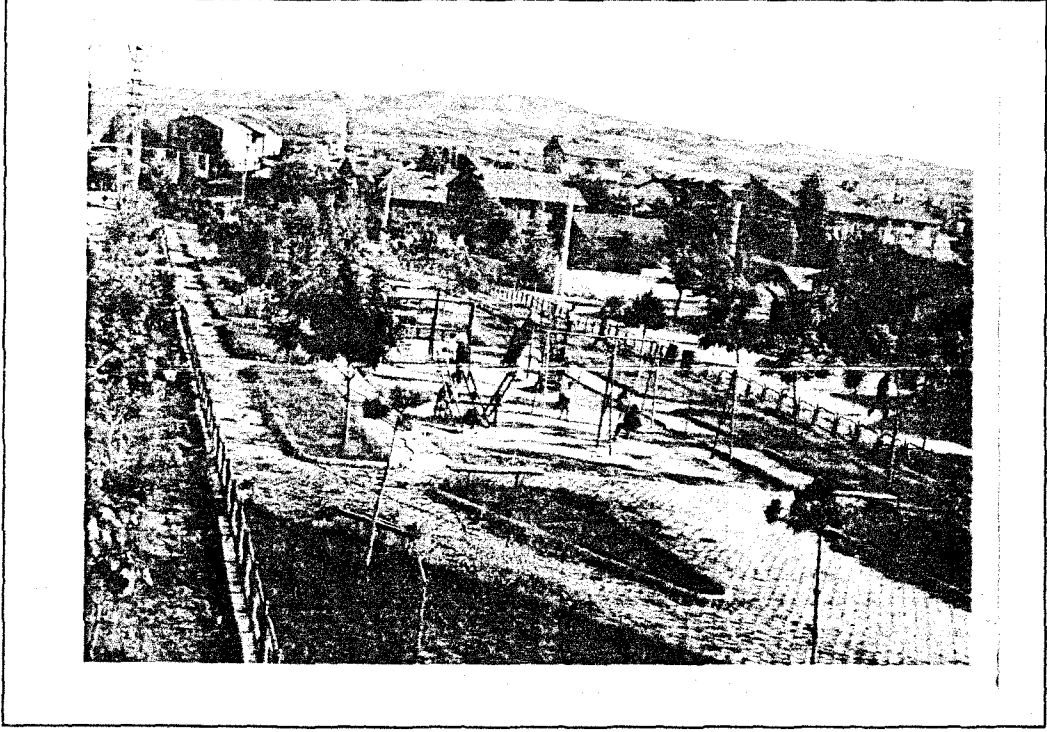

FOTO:123 Yıldız Bağları Parkı.

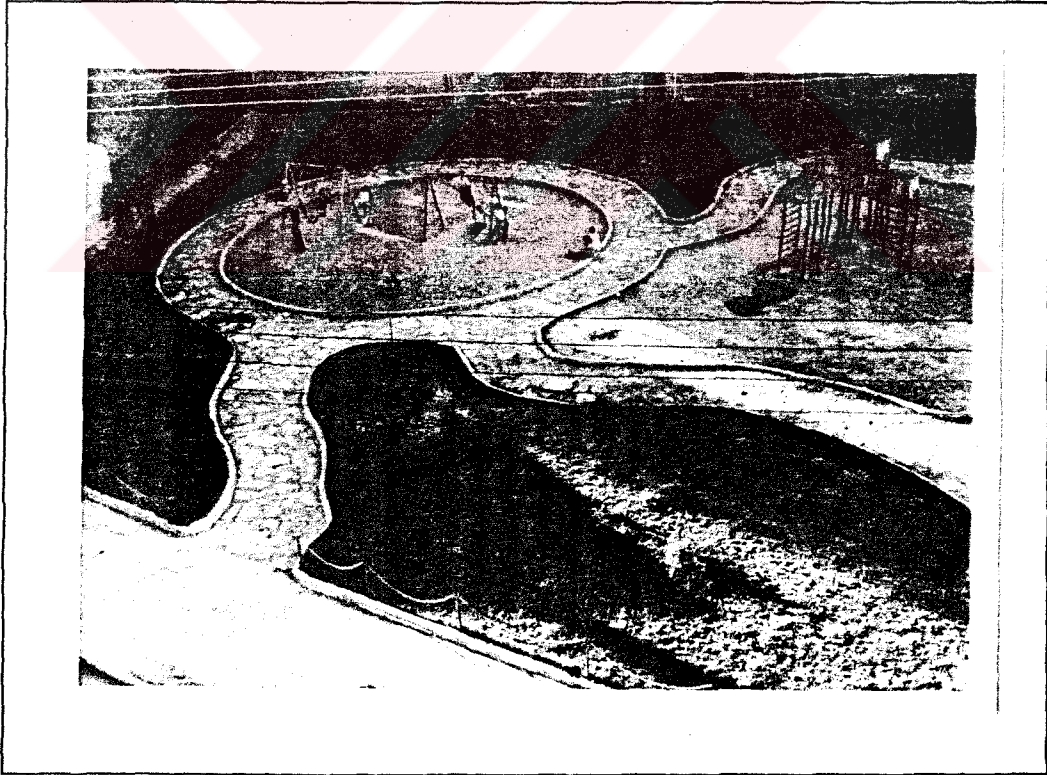

FOTO:124 Kültür Mahallesi Parkı.

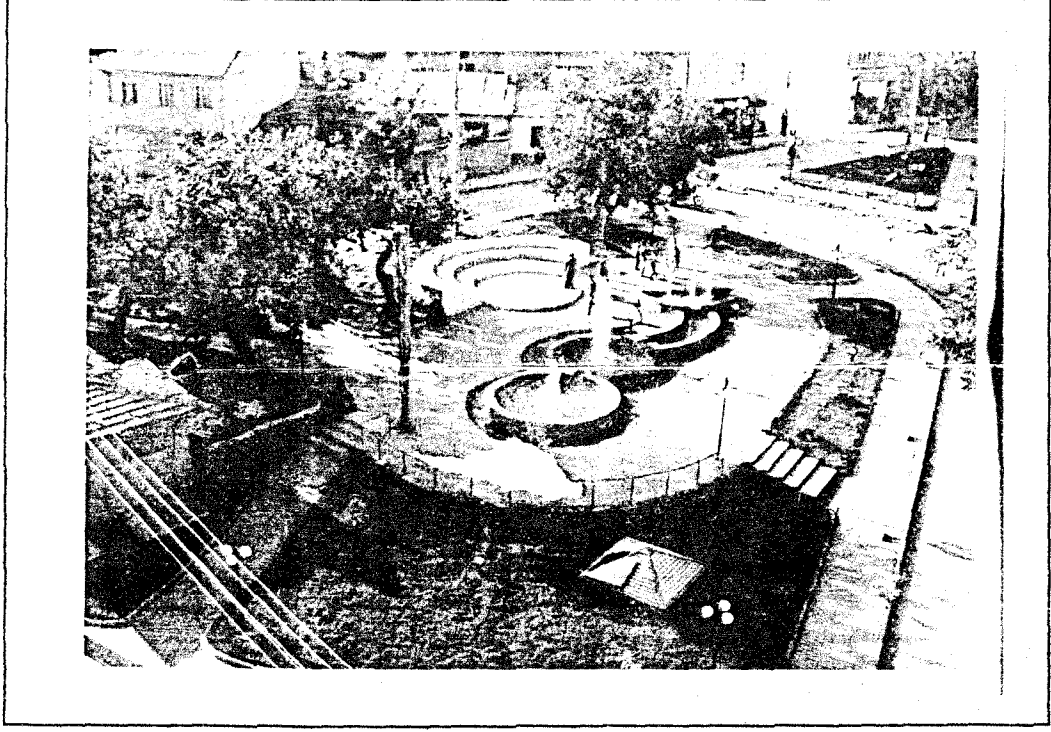

FOTO:125 Akpınar Parki.

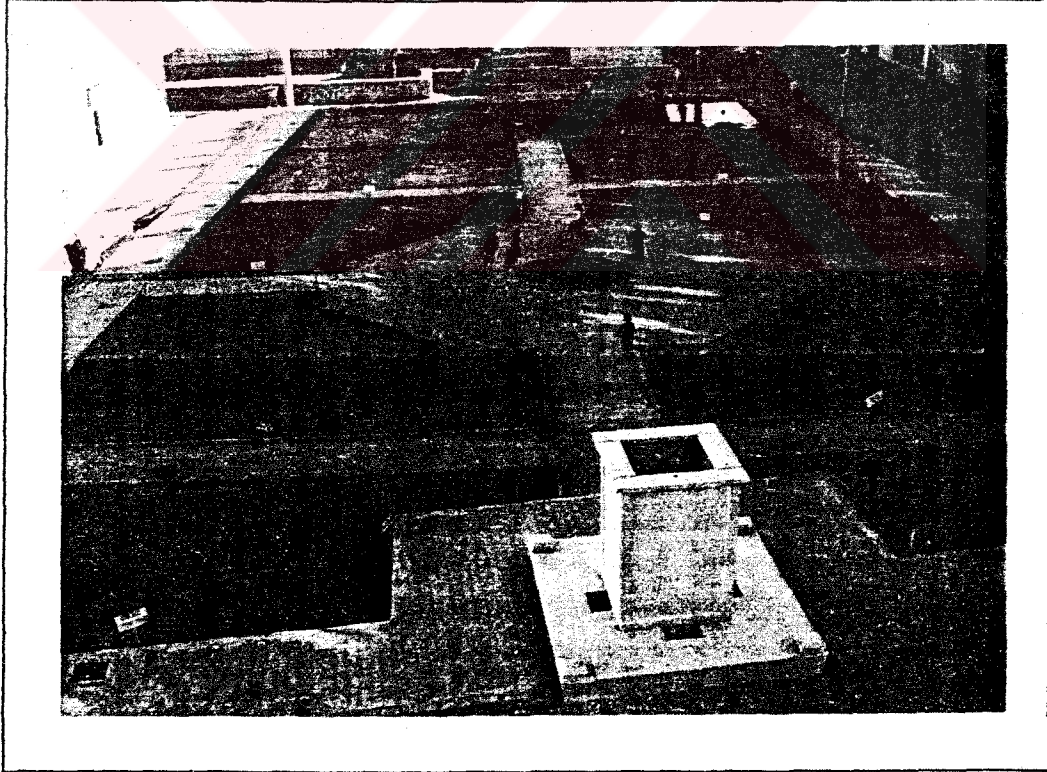

FOTO:126 Rüstempaşa park alanı.

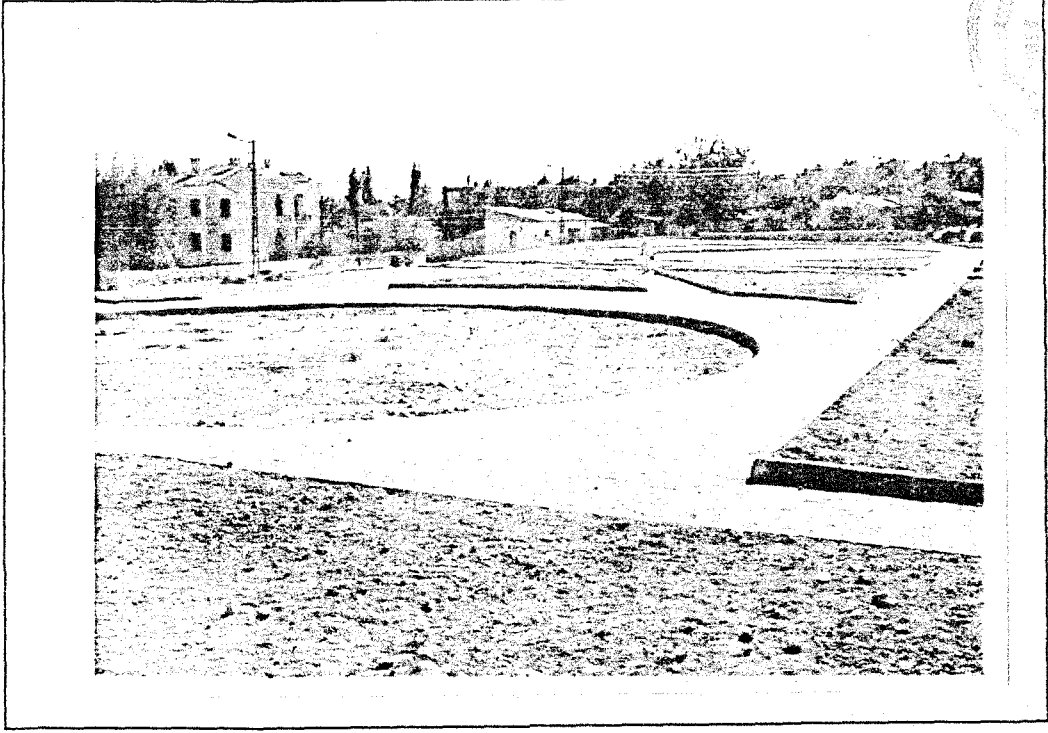

FOTO:127 Yapımı devam eden Abdullah Paşa Parkı.

FOTO:128 Aksaray Parkı.

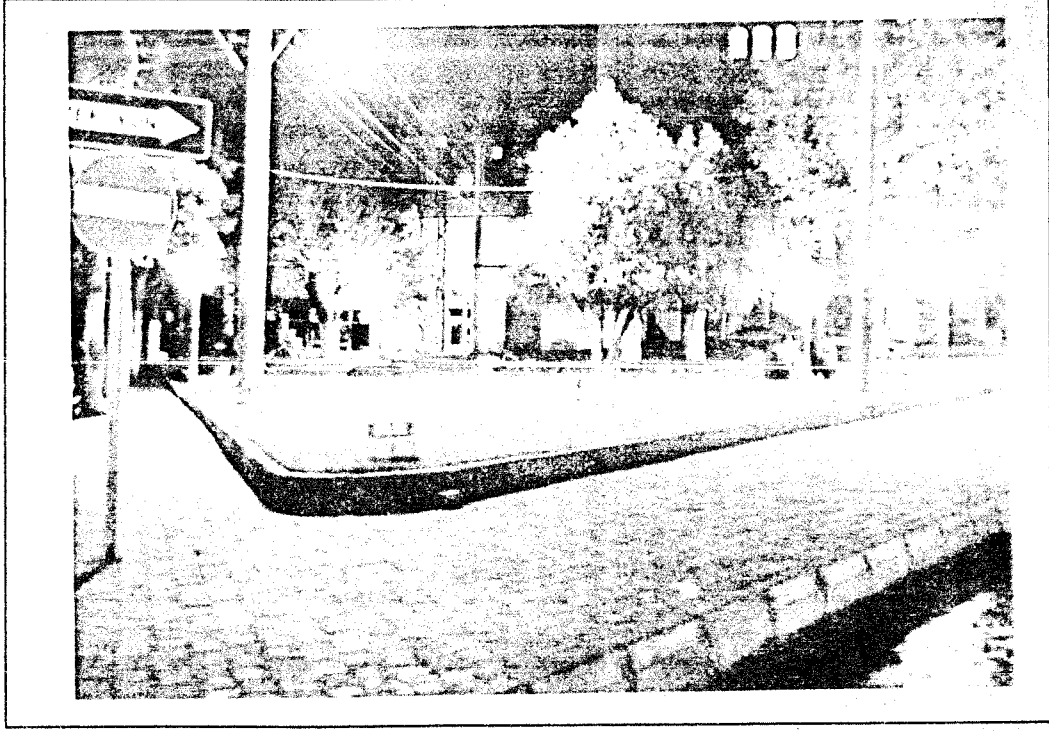

FOTO:129 Keydanlı Parkı.

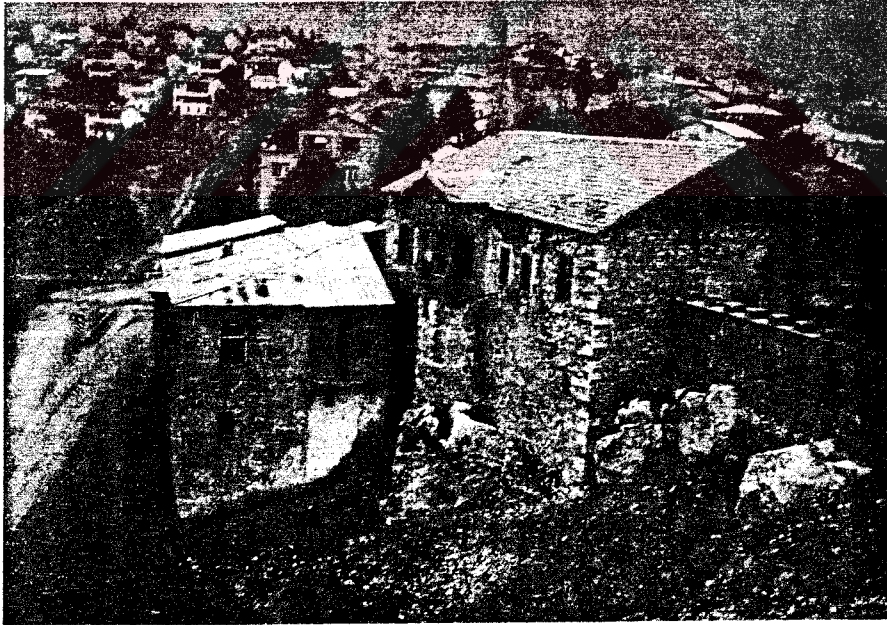
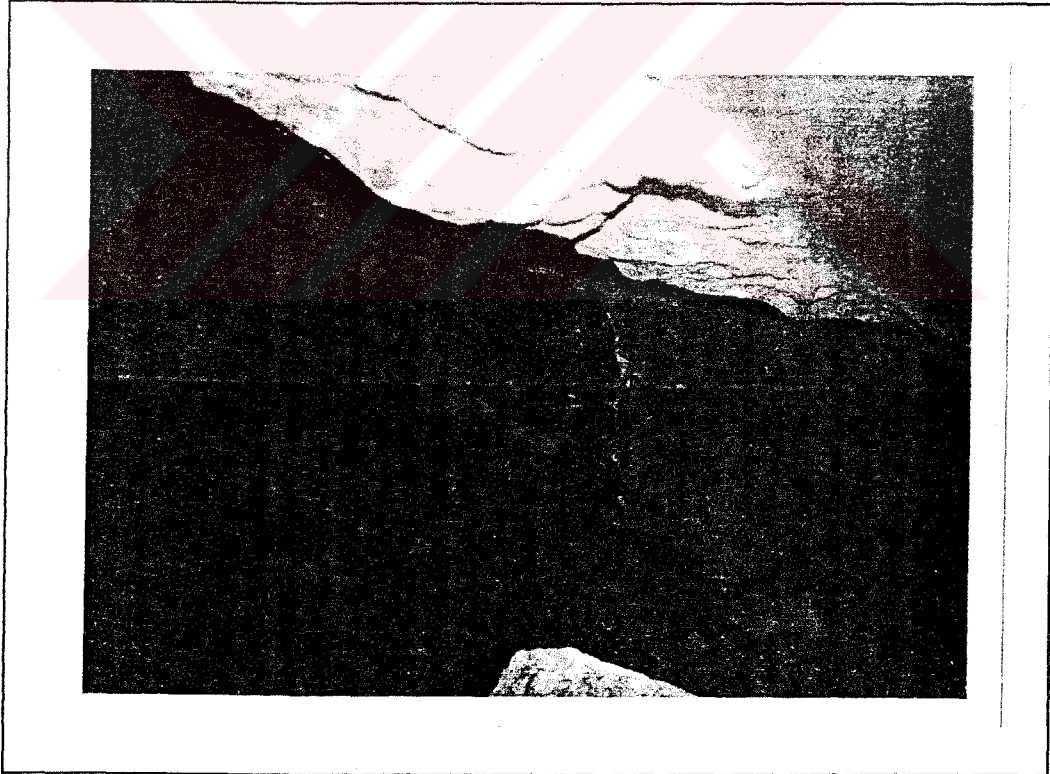
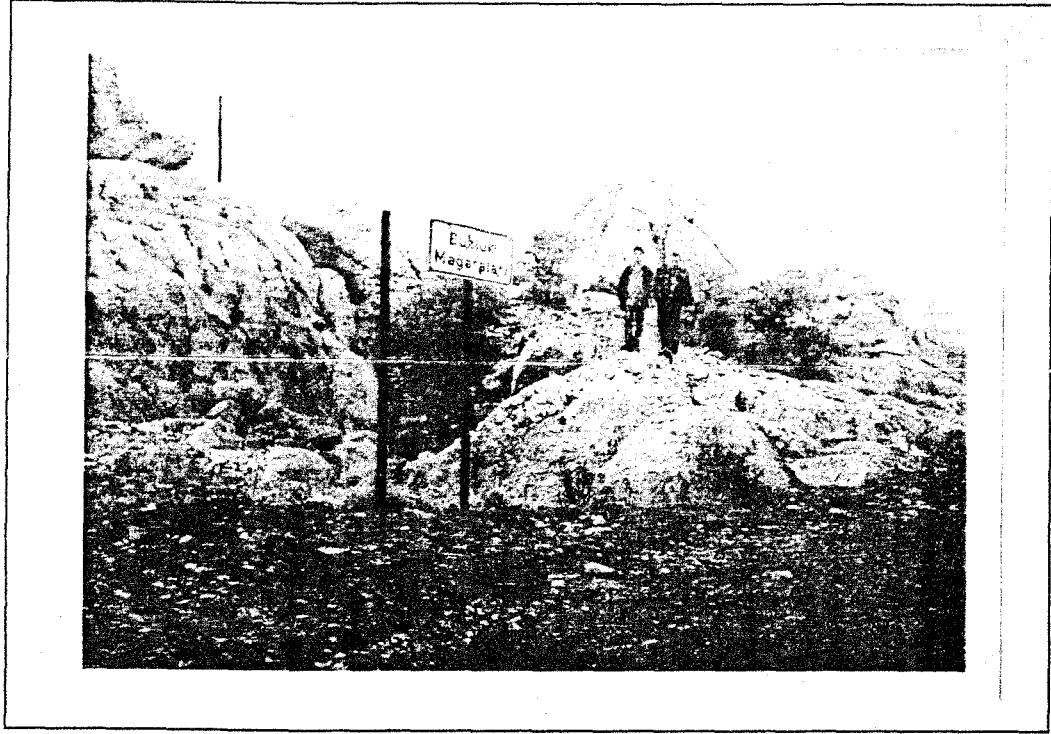
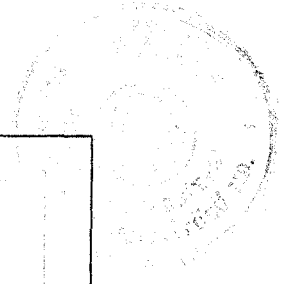

FOTO:130 Eski Harput evleri.

FOTO:131-132 Harput Buzluk Mağarası.

FOTO:133 100. Yıl (Zafran) Mesire Yeri.

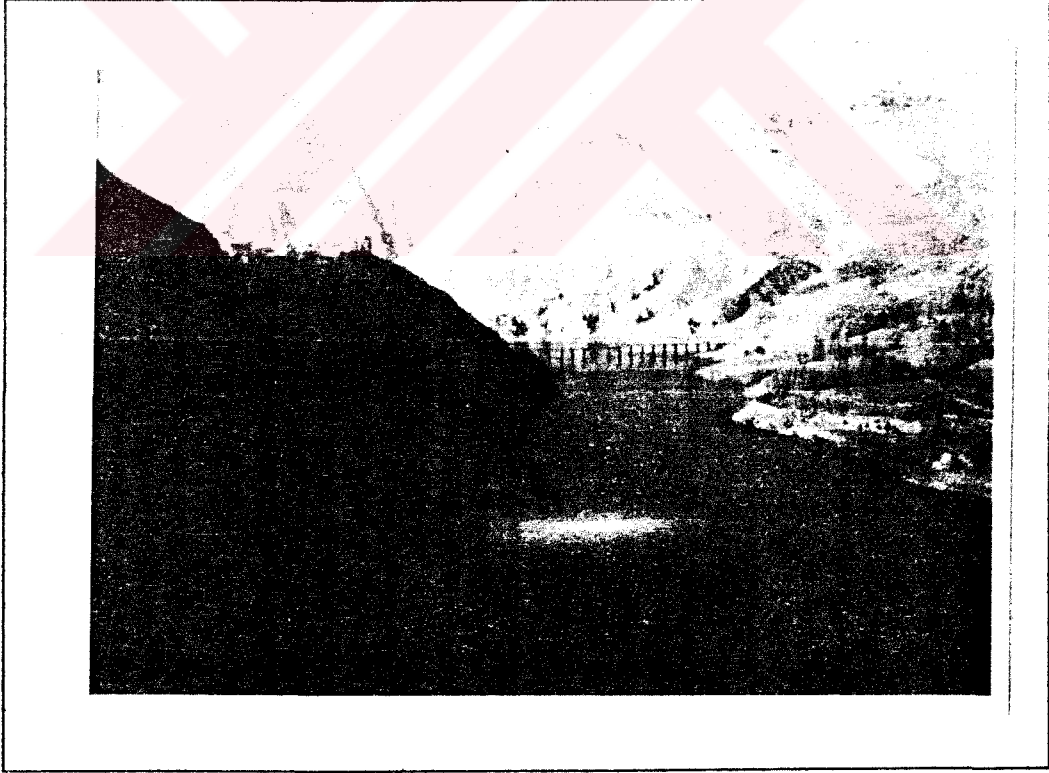

FOTO:134 Ağın'dan Keban Baraj Gölü'nün görüntüsü.

FOTO: 135 M.T.A. kampından Sivrice Gölü.

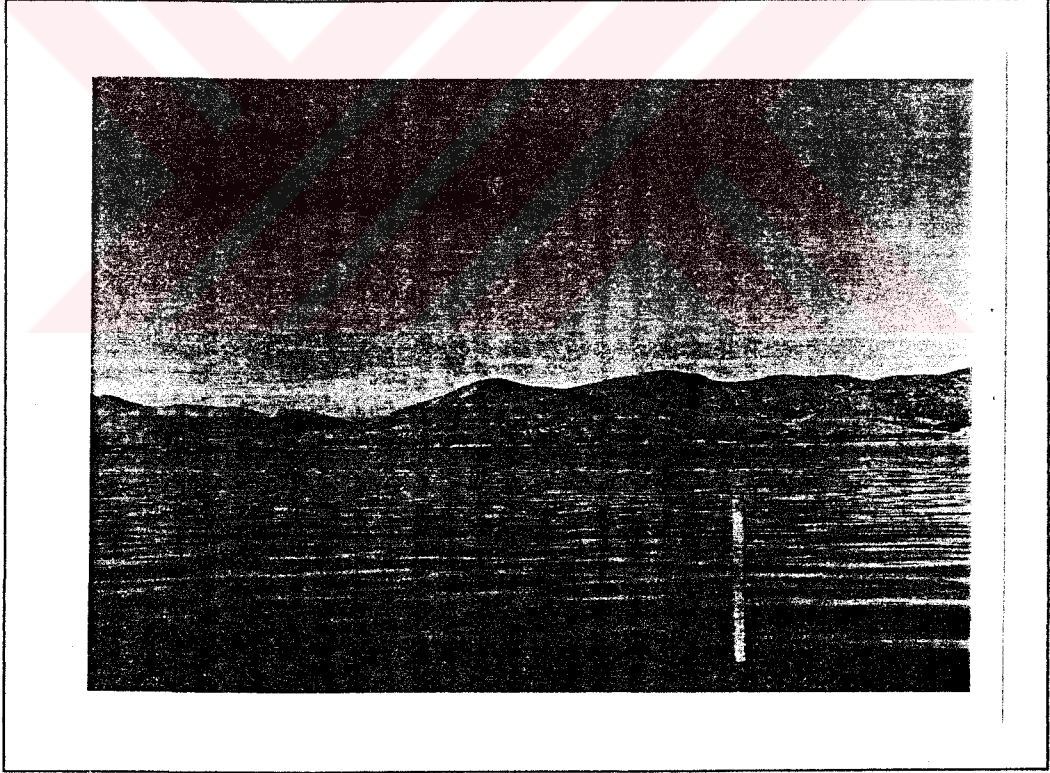

FOTO: 136 Hazar Gölü'nün güney-batısında bulunan gölcük adası.

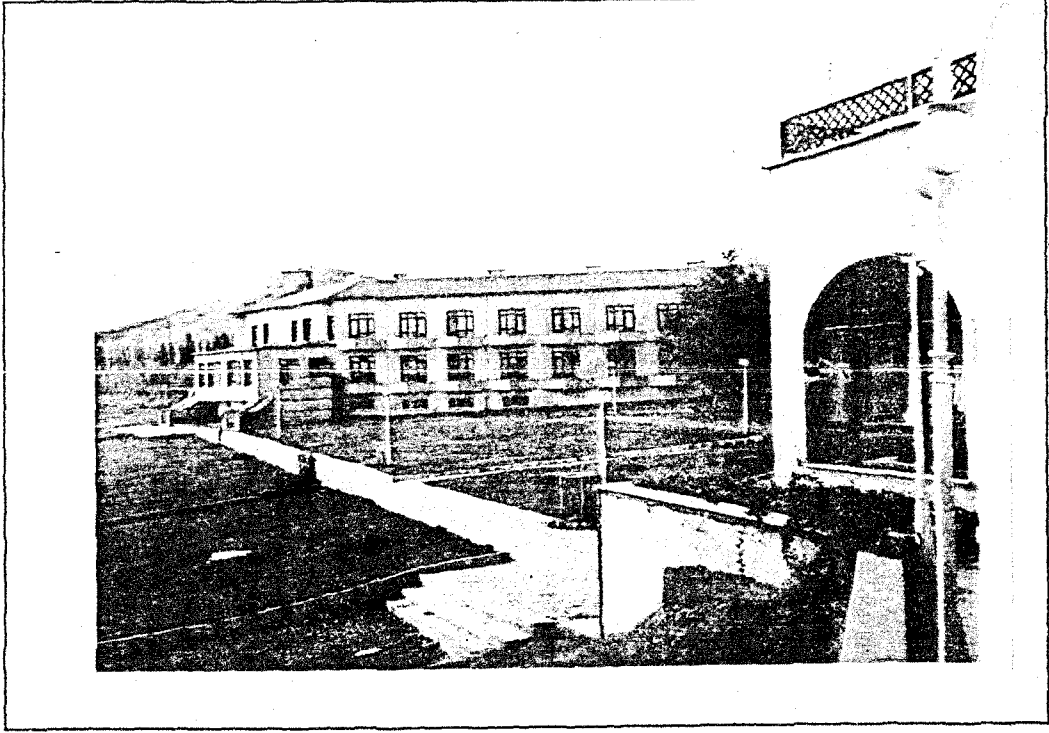
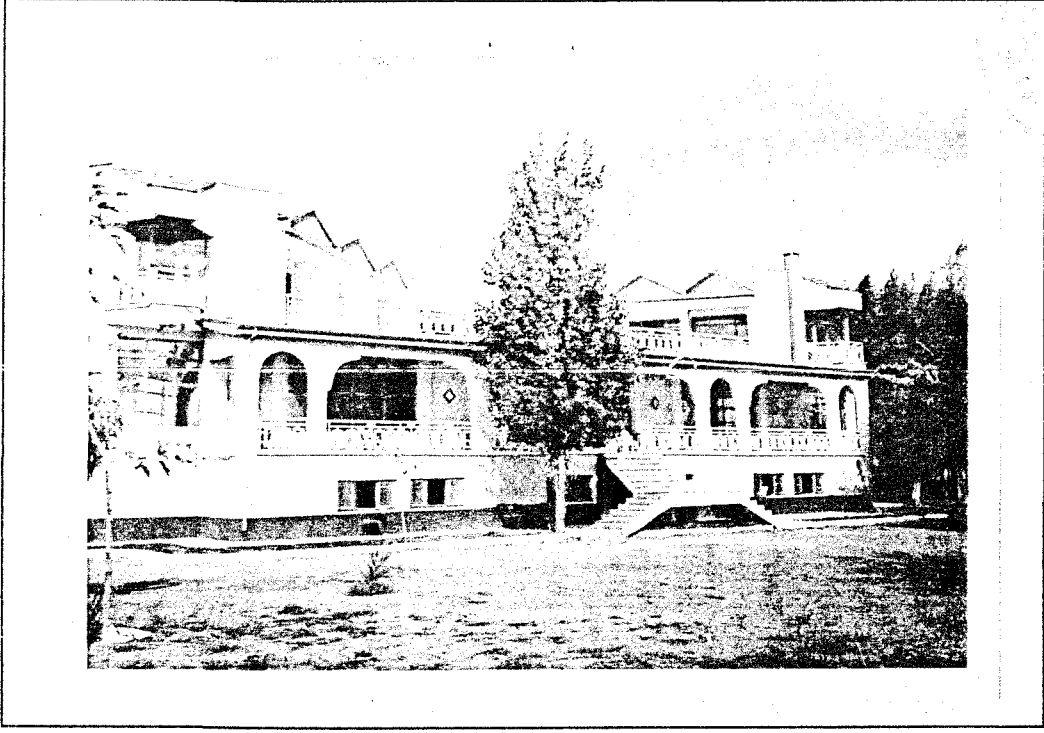

FOTO:137 Tur-Pol turistik tesisleri.

FOTO:138 Tur-Pol turistik tesileri restavuranti.

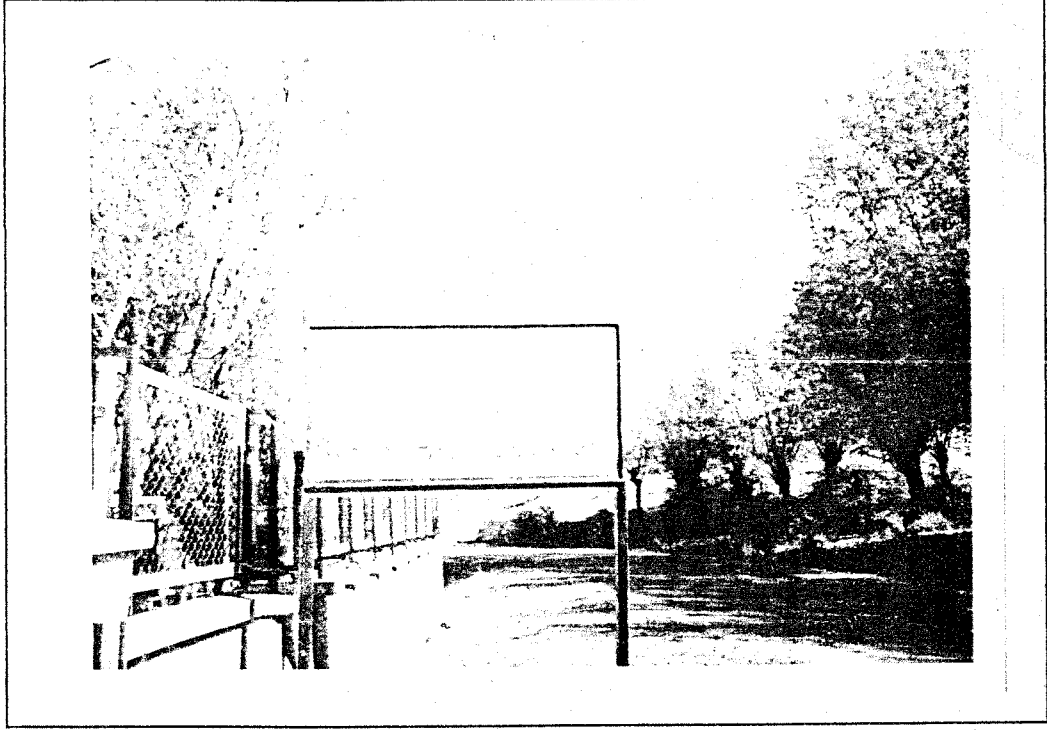

FOTO:139 Mavi Göl turistik tesisleri.

FOTO:140 Mavi Göl turistik tesileri restorantı.

FOTO:141-142 P.T.T'ye ait karavan şeklindeki konaklama tesileri.

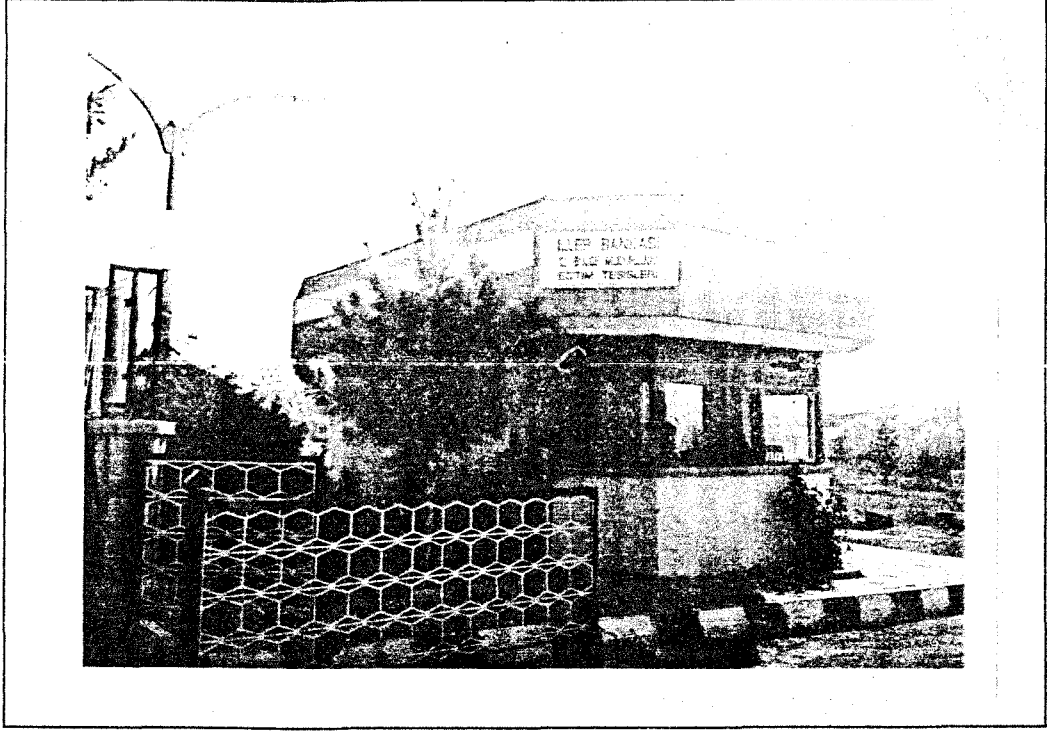

FOTO:143-144 İller Bankası kampı.

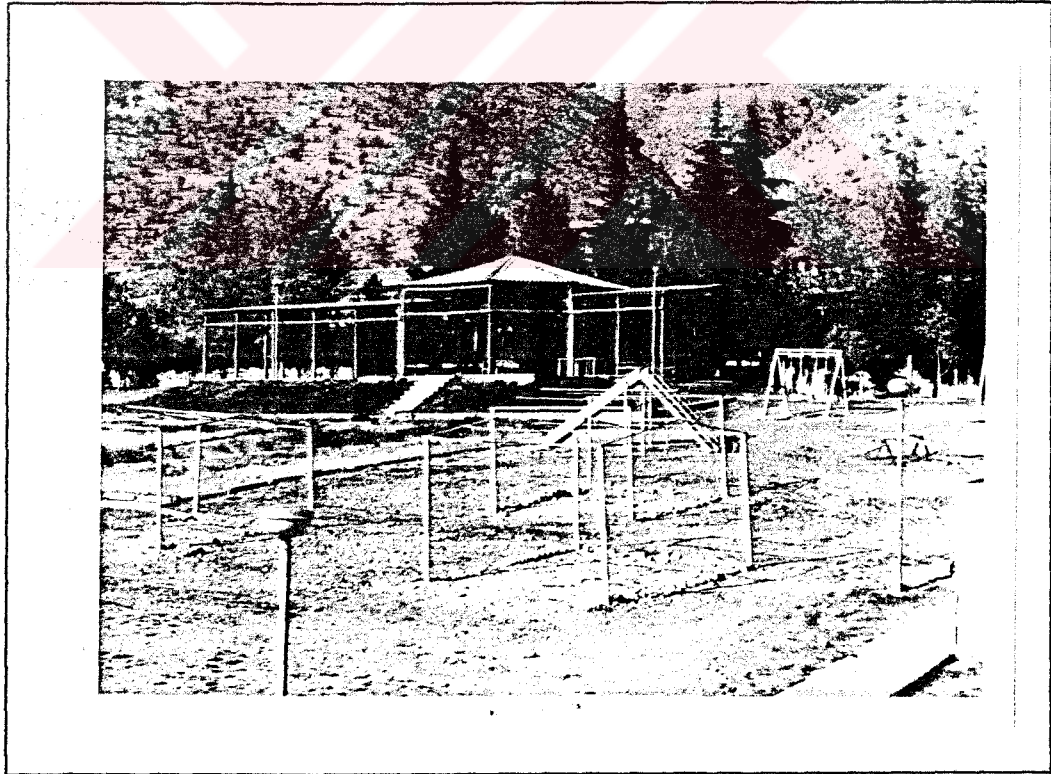
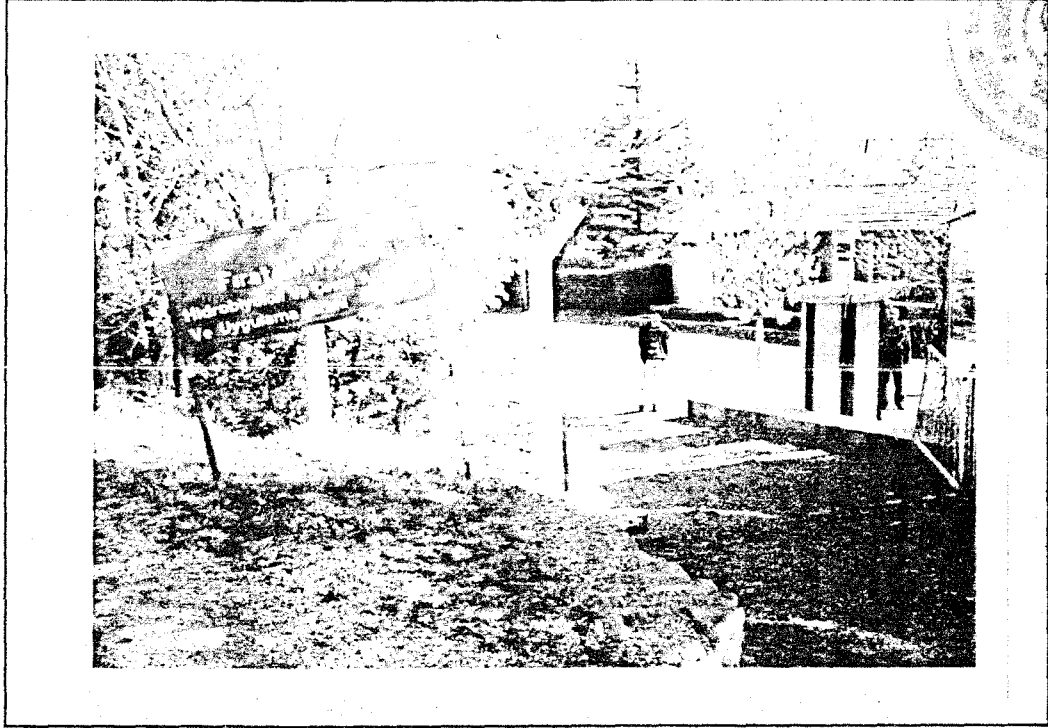

FOTO:145-146 Fırat Üniversitesi kampı.

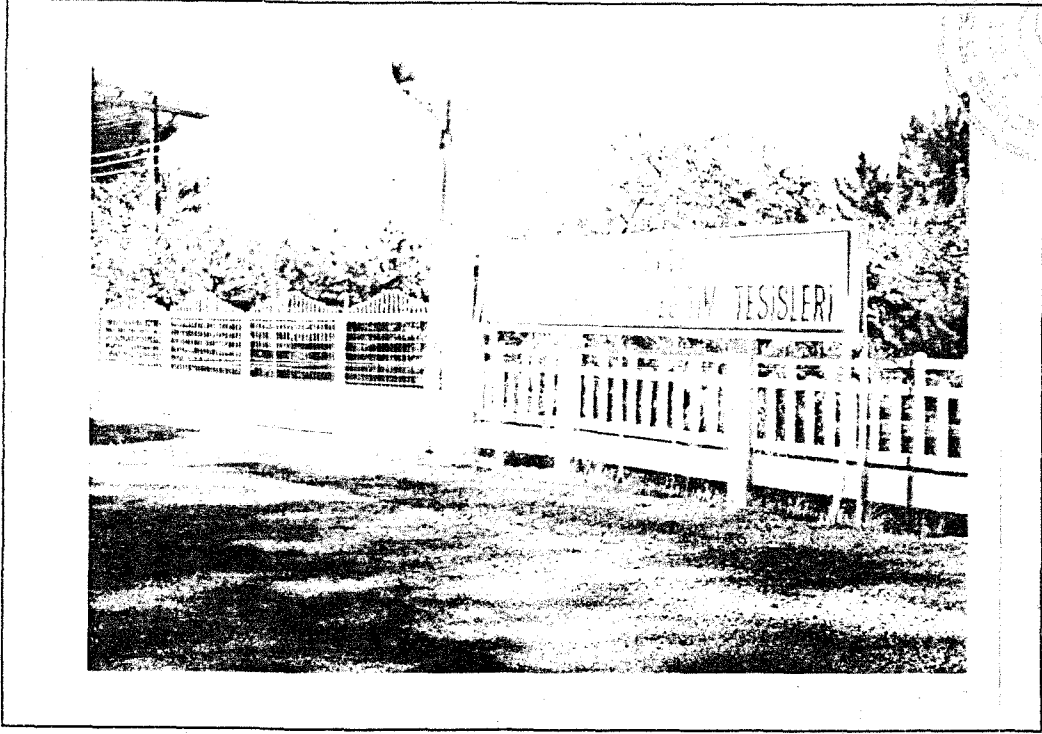

FOTO:147-148 T.C.D.D. kampı.

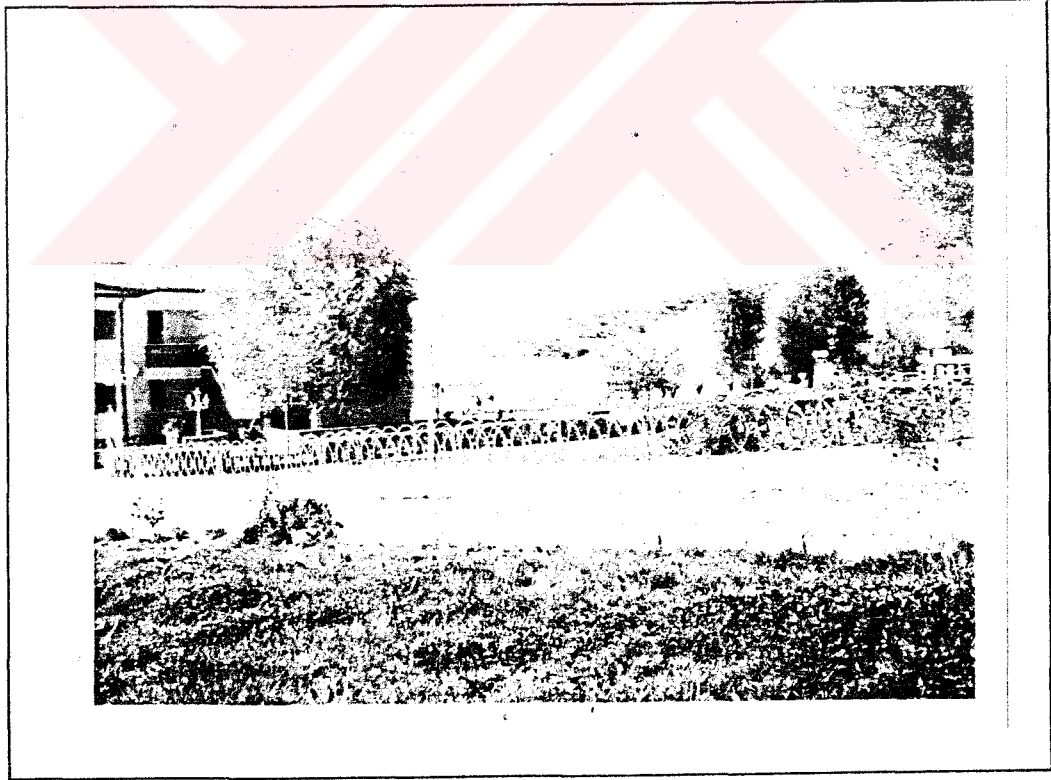
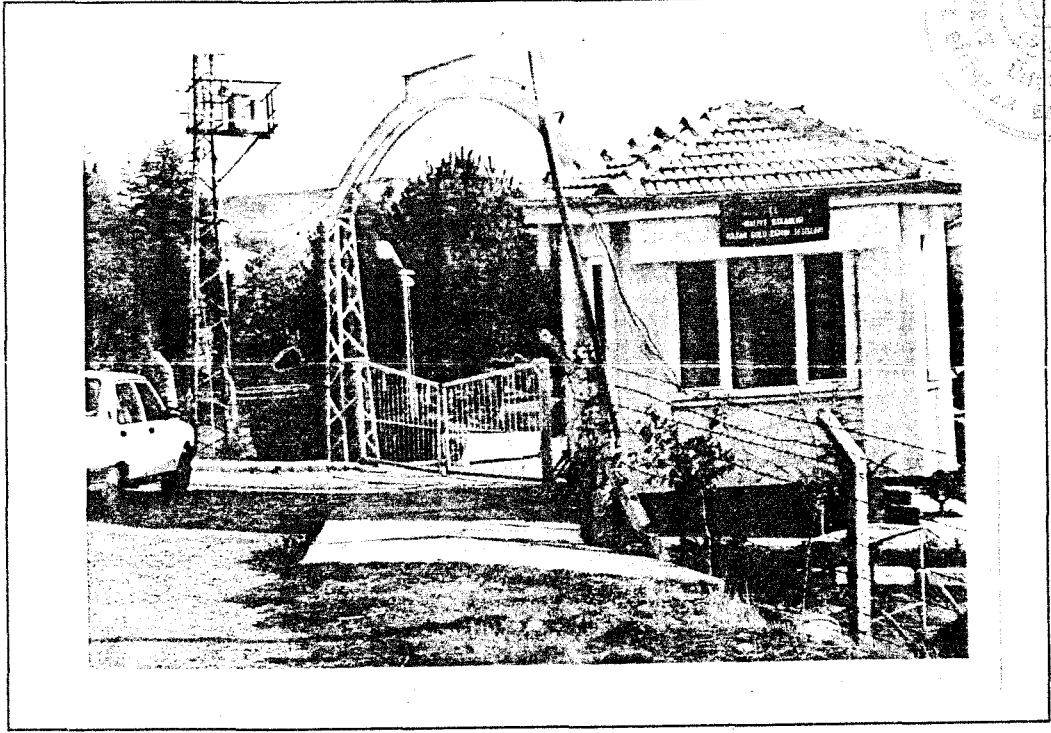
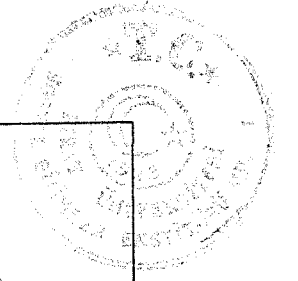

FOTO:149-150 Maliye Bakanlığı kampı.

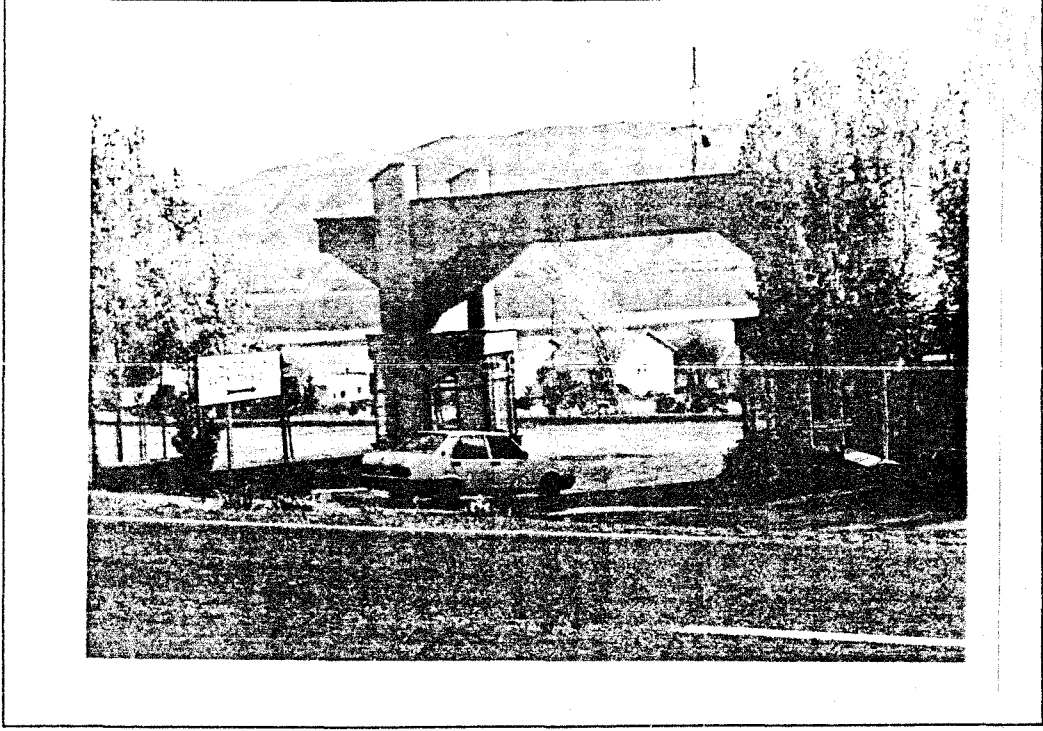

FOTO:151-152 Köy Hizmetleri kampı.

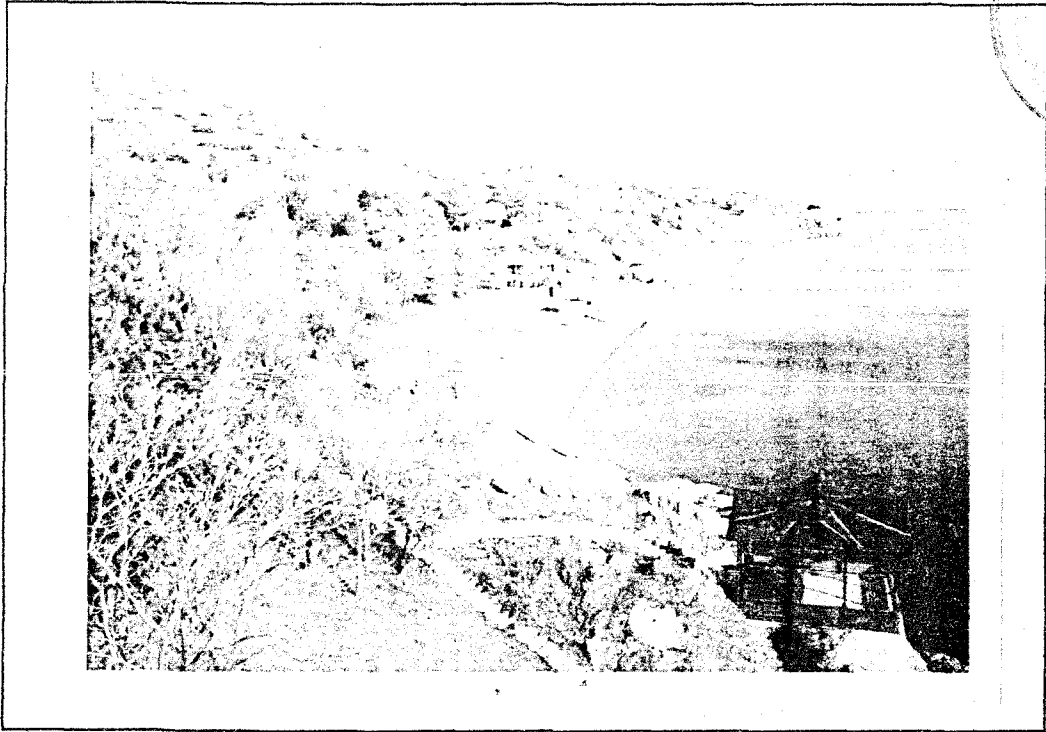
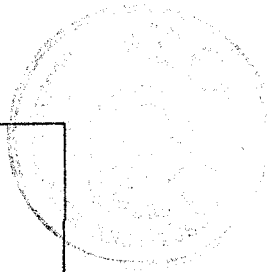

FOTO:153-154 D.S.I. kampu.

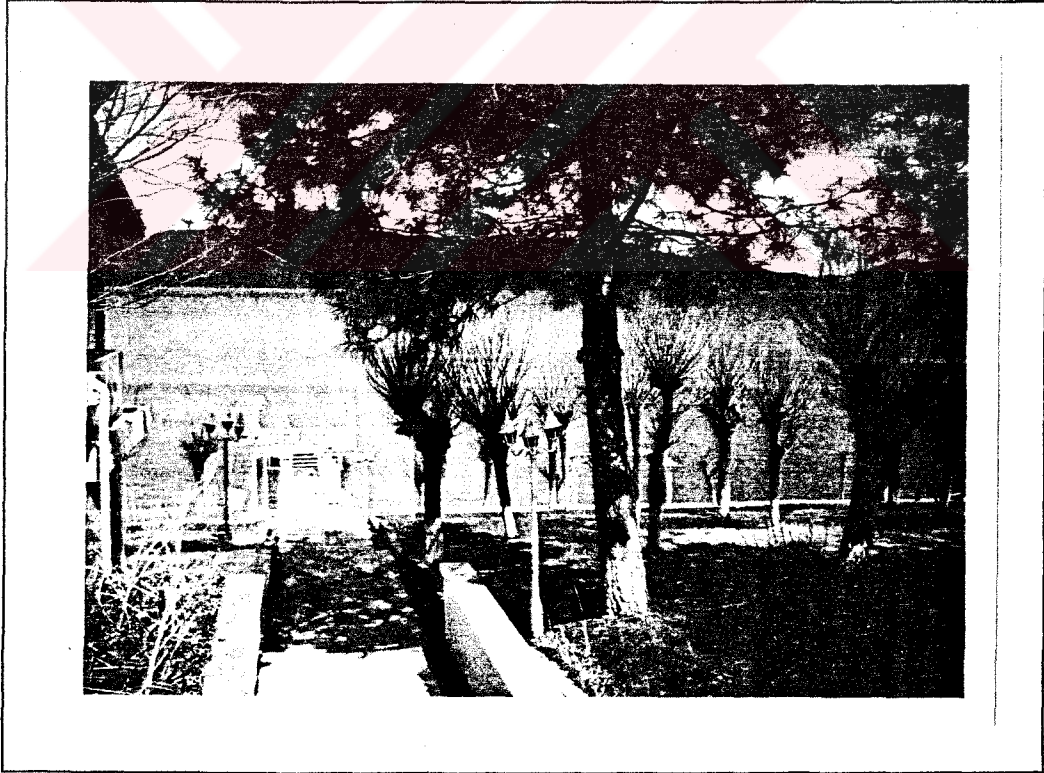
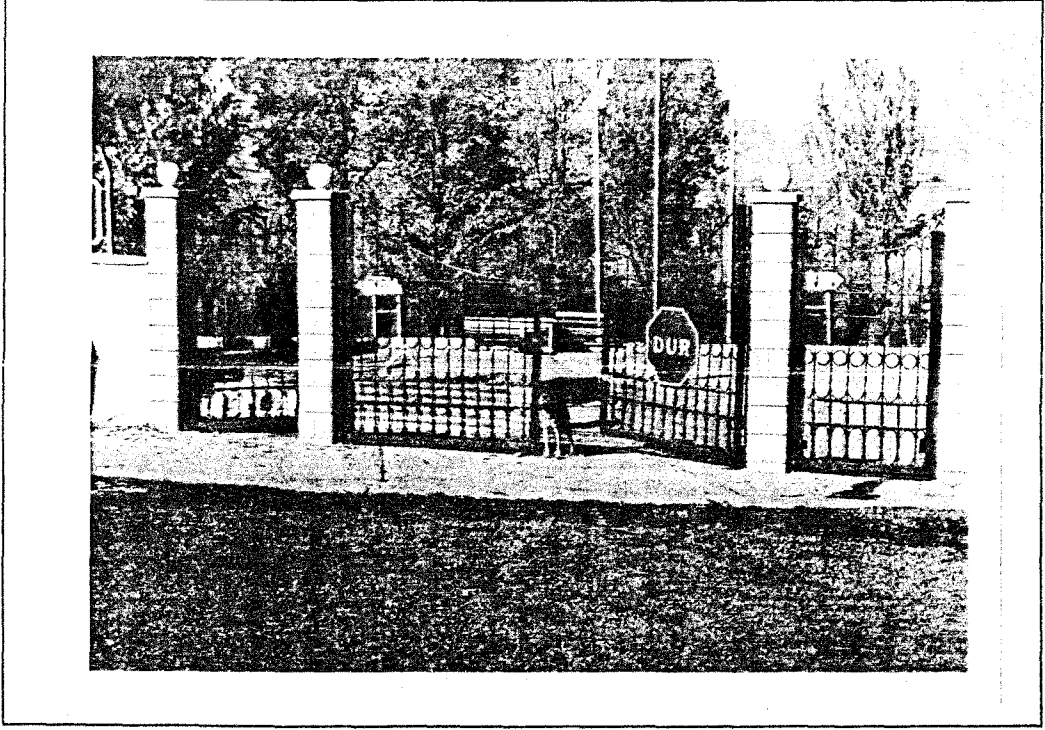

FOTO:155-156 Türk Petrolleri kampı.

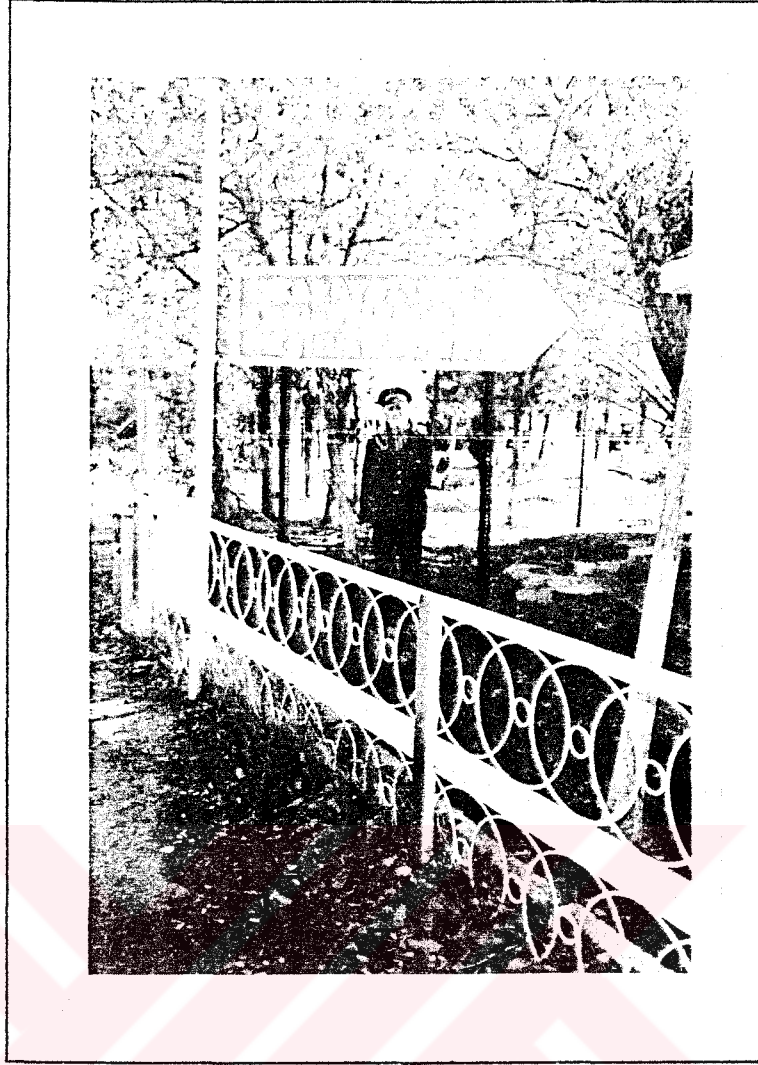

FOTO:157-158 Karayolları kampı.

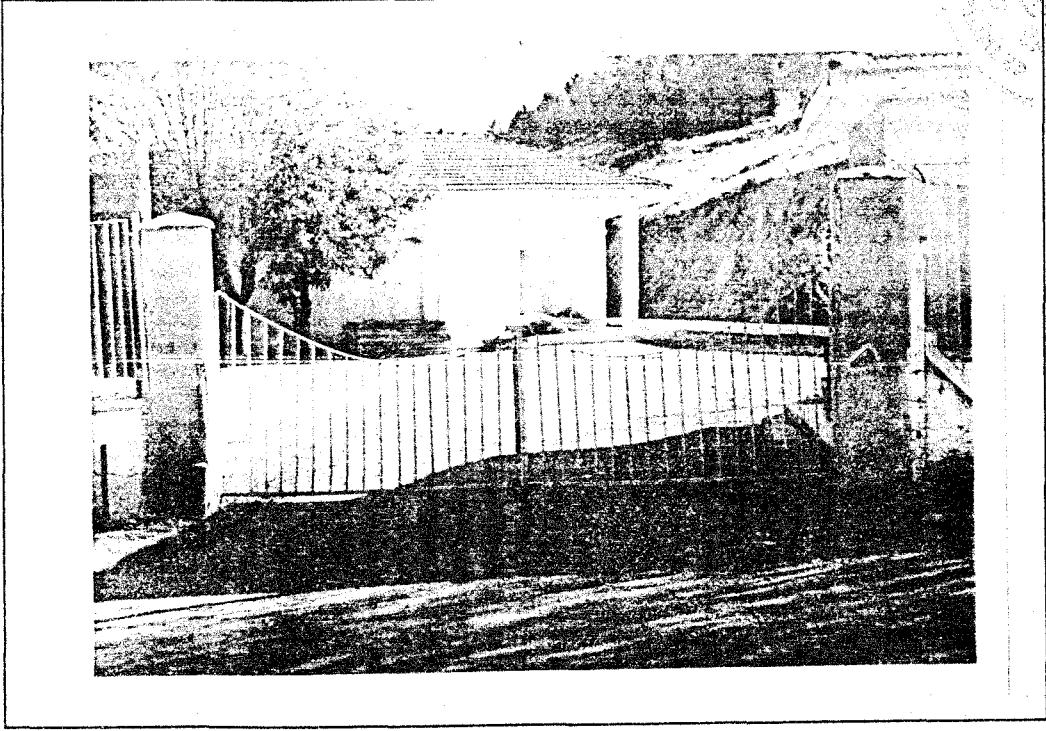

FOTO:159 Belediye kampı.

FOTO:160 Harbiş Sendikası kampı.

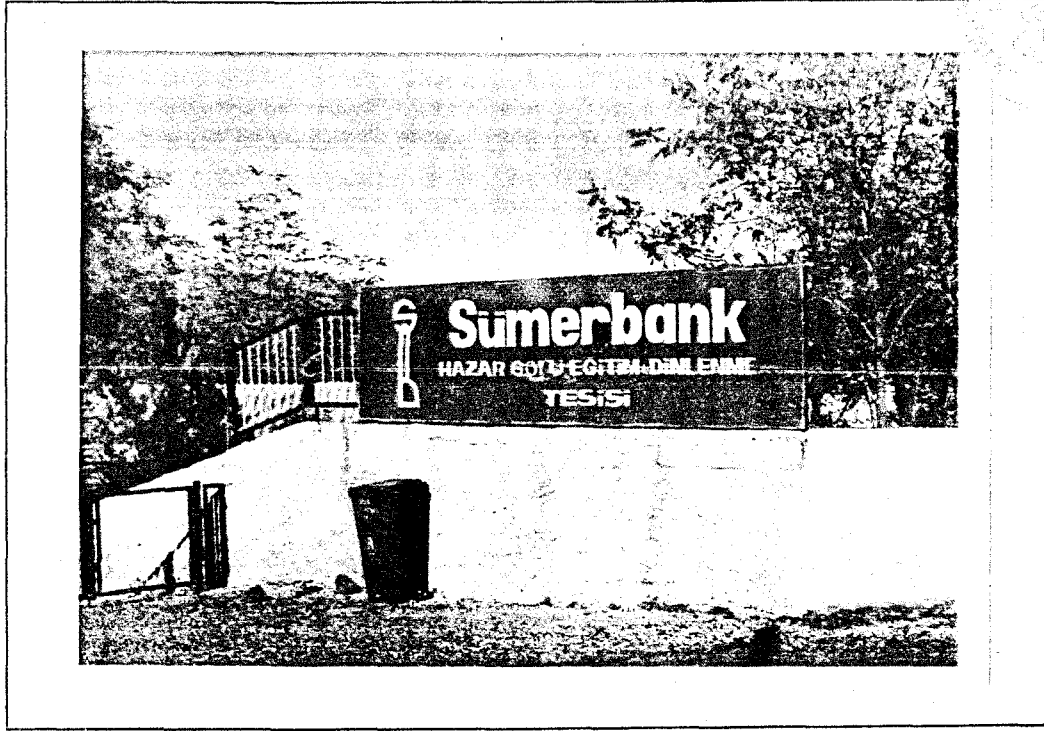

FOTO:161 Sumerbank kampı.

FOTO:162 Özel Sayfiye evlerinden Gökent tatil sitesi.

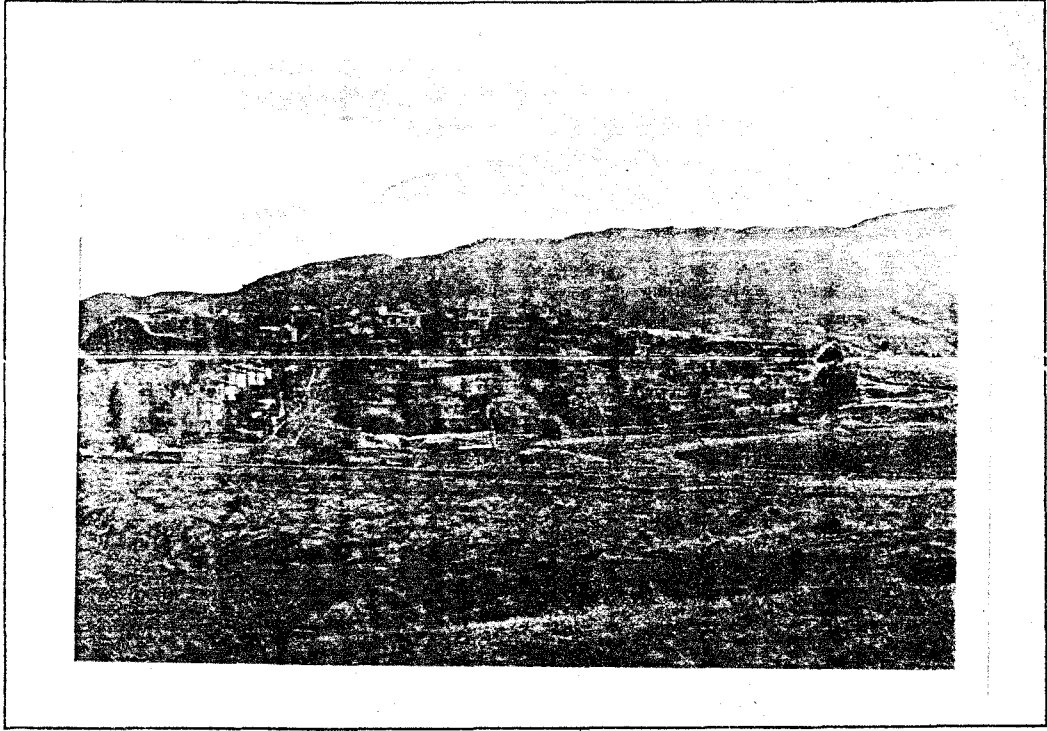

FOTO:163 Beyaz Evler tatil sitesi.

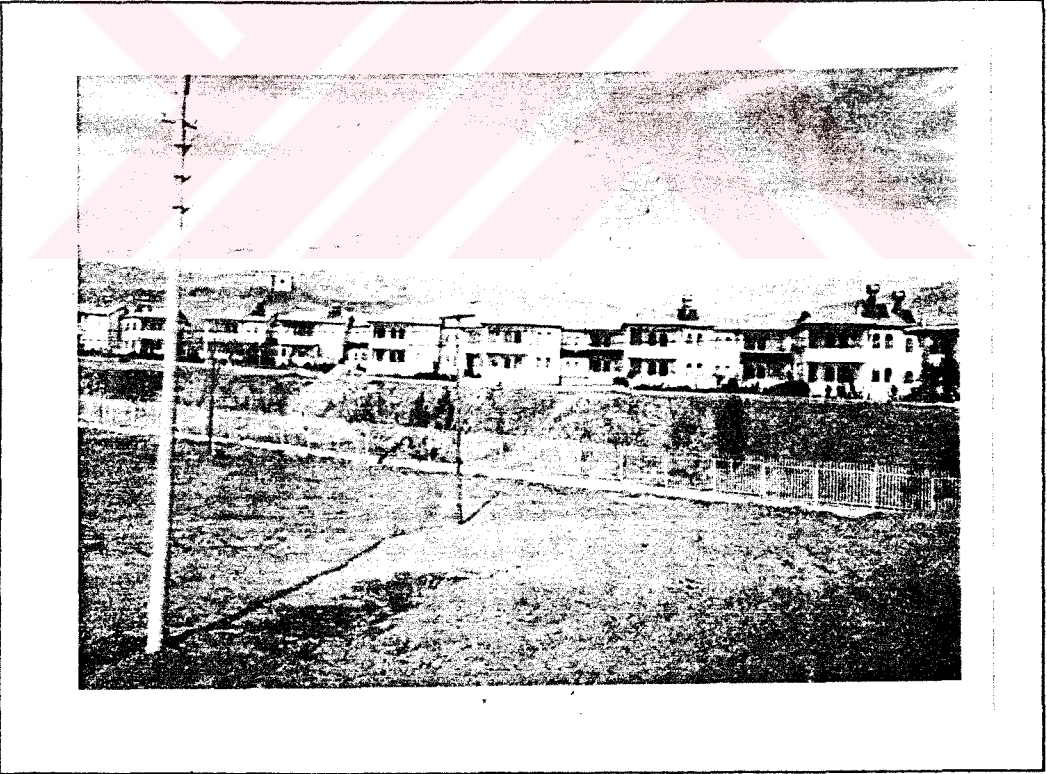

FOTO:164 Mavi Göl tatil sitesi.

FOTO:165 Duygu tatil sitesi.

FOTO:166 Servet tatil sitesi.

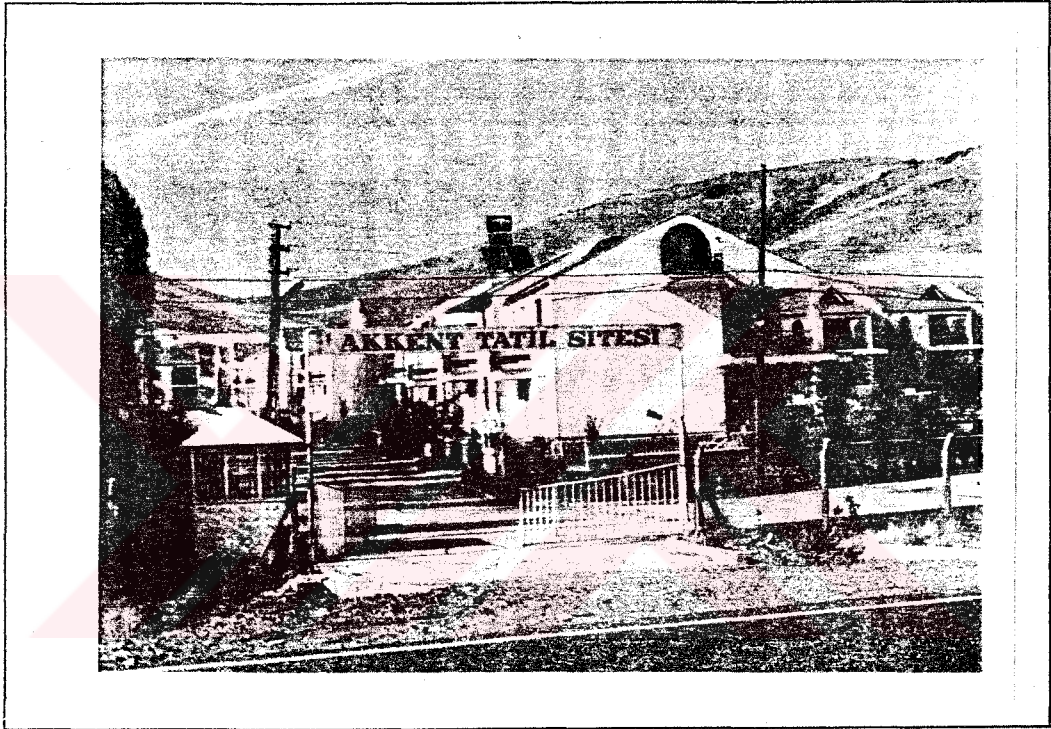
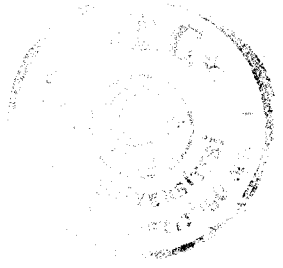

FOTO:167 Akkent tatil sitesi.

FOTO: 168 Mastar Dağı'ndan Keban Baraj Gölü'nün Görünümü

FOTO: 169 Mastar Dağı'ndan Hazar Gölü'nün Görünümü